

**Anneli Miettinen**

# **KOTITYÖT, SUKUPUOLI JA TASA-ARVO**

**Palkattoman työn jakamiseen liittyvät  
käytännöt ja asenteet Suomessa**

Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja E 32 /2008



Väestöliitto

**Väestöliitto**  
**Väestöntutkimuslaitos**

Kalevankatu 16 B, 1.krs.  
PL 849, 00101 Helsinki  
Puh. (09) 228 050, Fax (09) 6121211  
pop.inst@vaestoliitto.fi  
**www.vaestoliitto.fi**

ISBN 978-951-9450-96-4 (nid.)  
ISBN 978-951-9450-97-1 (PDF)  
ISSN 1455-2191

Helsinki 2008  
Yliopistopaino

# SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE

Taulukku luettelo

Kuvioluettelo

<b>1 JOHDANTO</b> .....	9
1.1 Tutkimuskysymykset .....	11
<b>2 PALKALLISEN JA PALKATTOMAN TYÖN JAKO SUOMESSA</b> .....	15
<b>3 KOTITÖIDEN JAON TUTKIMUSTA</b> .....	19
3.1 Mikä on kotityötä? .....	19
3.2 Työnjako kotitaloudessa: mittaamisen haasteita .....	20
3.3 Teoreettisia lähtökohtia .....	22
3.3.1 Palkkatulot ja työnjaon rationalisointi.....	23
3.3.2 Kotityön kysyntä ja tarjonta.....	27
3.3.3 Sukupuolirooleja koskevat teoriat.....	29
3.3.4 Asenteet ja tyytyväisyys työnjakoon .....	31
<b>4 TUTKIMUKSEN MITTARIT JA AINEISTO</b> .....	33
4.1 Mittarit – absoluuttinen ajankäyttö ja suhteellinen työnjako.....	33
4.2 Tutkimuksen aineisto .....	36
4.3 Tutkimuksessa käytetyt menetelmät .....	37
<b>5 AJANKÄYTTÖ JA KOTITYÖT ERI TALOUKSISSA</b> .....	39
5.1 Palkallinen ja palkaton työ .....	39
5.2 Iän, perhevaiheen ja asumismuodon yhteys kotitöiden tekemiseen .....	44
5.3 Koulutustaso ja kotityöt .....	48
5.4 Palkaton työ kotitaloudessa tehtävittäin .....	50
5.5 Yhteenveto.....	53
<b>6 ANSIOTYÖ JA KOTITYÖT</b> .....	55
6.1 Toinen työvuoro: palkallinen ja palkaton työ kotitaloudessa .....	56
6.2 Tulot ja kotitöiden jakaminen.....	60
6.3 Kahden ansaitsijan perhe: puolisoien tuloerot ja kotityöt.....	65
6.4 Ansiotyöhön käytetty viikoittainen työaika ja kotitöiden jakaantuminen .....	69
6.5 Työaikajoustot ja kotityöt .....	75
6.5.1 Epätyypillinen työaika.....	77
6.5.2 Ylitöiden tekeminen .....	78
6.5.3 Työajan joustot .....	79
6.5.4 Työaikojen limittyminen .....	81
6.6 Perhevapaat ja isien osallistuminen kotitöihin .....	84
6.7 Yhteenveto.....	88

<b>7 MIESTEN TYÖT, NAISTEN TYÖT .....</b>	<b>91</b>
7.1 Tehtävät sukupuolten mukaan .....	91
7.2 Kotitöiden hierarkkisuus .....	100
7.3 Perheen raha- ja viranomaisasioiden hoito ja kotitöiden jakaminen.....	102
7.4 Aika vai asenne: yksittäisen tehtävän jakamiseen vaikuttavat tekijät .....	106
7.5 Yhteenveto .....	113
<b>8 IKÄVÄ JA IHANA ARKI.....</b>	<b>117</b>
8.1 Kotitöitä ja sukupuolten välistä työnjakoa koskevat asenteet.....	118
8.2 Kokemukset omista kotitöistä ja ajankäyttö kotitöihin.....	122
8.3 Tasa-arvo kotitöissä .....	126
8.4 Kotitöihin osallistuminen ja työnjaon tasapainoisuuden kokemus.....	130
8.5 Yhteenveto .....	135
<b>9 KOTITÖIDEN TASA-ARVOISTUMISEN ARVOITUS .....</b>	<b>137</b>
LÄHTEET .....	149
LIITTEET.....	154

## Esipuhe

Naisten ja miesten välinen tasa-arvo liittyy Suomessa perinteisesti koulutukseen, työmarkkinoihin ja palkkoihin. Tiskaamisesta, pyykinpesusta ja rahankäytöstä puhutaan sen sijaan meillä kovin vähän tasa-arvoasiana.

Moni nuori suomalaisnainen pitää itsestään selvyytenä, että hänellä tulee elämässään olla samat vapaudet ja velvollisuudet kuin miehillä. Myös nuorilla miehillä on vahvat tasa-arvoa kannattavat mielipiteet. Yllätys voi siksi olla suuri, kun yhdessä asumisen ja varsinkin lasten syntymisen myötä pariskunta löytää itseään kiistelemässä villakoirista ja lattialla lojuvista muroista, oman ajan tärkeydestä ja toisen kotitöiden arvostamisesta.

Asenteiden tasa-arvoistumisesta huolimatta kotityöt jaetaan selvästi edelleen sukupuolen mukaan. Miehen kanssa elävät naiset tekevät selvästi enemmän, usein jopa kaksinkertaisesti kotitöitä verrattuna puolisoonsa. Asian tila herättää hämmästyneitä kommentteja: mistä edelleen säilyvä epäsuhta johtuu? Liioittelevatko naiset omaa panostaan? Vai onko kyse siitä, ettei miesten tekemiä kotitöitä huomioida tutkimuksissa? Eikö ainakin nuori sukupolvi ole vanhempia ikäluokkia paljon tasa-arvoisempi?

Anneli Miettisen tutkimus on kattava ja perusteellinen selvitys suomalaisten pariskuntien kotitöiden jaosta ja tämän yhteydestä palkkatyöhön, koulutukseen, elämäntilanteeseen ja asenteisiin. Kerätty aineisto huomioi sekä perinteiset ”naisten työt” kuten pyykinpesun ja tiskaamisen, sekä perinteiset ”miesten työt” kuten pihatyöt ja auton huollon. Julkaisussa tarkastellaan myös kotitöiden kansainvälisiä selitysmalleja.

Anneli Miettinen osoittaa, että kotitöiden tasapuolisempi tekeminen johtuu osittain siitä, että naiset ovat vähentäneet tekemiensä kotitöiden määrää. Elämmekö siis vaiheessa, jossa kotitöihin tosiaan käytetään entistä vähemmän aikaa? Ehkä tekninen kehitys ja valmisruoat vihdoinkin poistavat arjen ikävät rutiinit? Tilanne ei kuitenkaan ole näin yksiselitteinen. Vaikka tietyt kotityöt ovat huomattavasti helpottuneet, esimerkiksi tavaroiden ja esineiden määrän raju kasvu kotitalouksissa vaatii aikaa ja voimia uudella lailla. Harva enää valmistaa itse viikon työmäärän vaativia ruokia. Sen sijaan monet kokevat kaappien ja komeroitten järjestelyn loputtomaksi projektiksi. Samalla osa kotitöistä koetaan yhä tervetulleempina askareina palkkatyön vastapainona, kuten sisustuslehtien suosio osoittaa.

Anneli Miettisen tulokset ovat usein vastoin vakiintuneita oletuksia ja yllättäviä. Pelkkä asennemuutos ei esimerkiksi selvästikään riitä takaamaan kotitöiden tasa-arvoista jakamista. Kotitöiden jako ei myöskään ole haaste vain miehille – nuorten naisten vastuu perinteisistä miesten töistä kun ei sekään ole kasvanut juuri lainkaan. Asenteiden istuttaminen arkeen on siis oma tapahtumakulkunsa. Tulevaisuudessa pitäisikin tarkemmin tutkia juuri sen asennemuutoksen vaiheita ja kompastuskiviä.

Tutkimuksen perusaineisto koottiin kansainvälisessä tutkimusprojektissa Division of Paid and Unpaid Labour in the Family vuonna 1998. Julkaisusihteeri Mika Takoja on suorittanut julkaisun taittotyön. Assistentti Stina Fågel on tehnyt kielenhuollon. Informaatikko Ulla-Maija Mattilan apu lähteiden kartoittamisessa ja hankinnassa on ollut korvaamaton. Haluan kiittää edellä mainittuja henkilöitä suuresta avusta ja hyvin toimineesta yhteistyöstä. Kiitän myös perhettiimin tutkijoita käsikirjoitukseen liittyvistä arvokkaista kommentteista.

Helsinki, aprillipäivänä 1.4.2008

Anna Rotkirch

Erikoistutkija ja perhetutkimustiimin vetäjä  
Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto

# Taulukkoluetelo

## Luku 5 Ajankäyttö ja kotityöt eri kotitalouksissa

Taulukko 1. Ansiotyöhön, kotitöihin sekä lastenhoitoon käytetty aika (tuntia.minuttia/vko) sosioekonomisen aseman mukaan, miehet ja naiset. ....	40
Taulukko 2. Ansiotyöhön, kotitöihin sekä lastenhoitoon käytetty aika (tuntia.minuttia/vko) koulutustason mukaan, miehet ja naiset. ....	42
Taulukko 3. Kokonaisajankäytön jakaantuminen toimintaryhmittäin (%), miehet ja naiset eri kotitaloustyypeissä. ....	43
Taulukko 4a. Iän, perhevaiheen ja asumisen yhteys kotitöihin osallistumiseen, kaikki miehet ja työssäkäyvät miehet. ....	45
Taulukko 4b. Iän, perhevaiheen ja asumisen yhteys kotitöihin osallistumiseen, kaikki naiset ja työssäkäyvät naiset. ....	46
Taulukko 5. Kotitöihin ja lastenhoitoon käytetty aika eri kotitalouksissa (tuntia.minuuttia/vko). ....	50
Taulukko 6. Lastenhoitoon käytetty aika nuorimman lapsen iän mukaan (tuntia.minuuttia/vko). ....	51
Taulukko 7. Miesten eri kodin tehtäviin käyttämä aika, % miesten ja naisten yhteenlasketusta ajankäytöstä eri kotitalouksissa sekä lastenhoitoon liittyvistä tehtävistä nuorimman lapsen iän mukaan. ....	52

## Luku 6. Ansiotyö ja kotityöt

Taulukko 8. Miesten ja naisten keskimääräinen ansiotyöhön ja kotityöhön sekä lastenhoitotehtäviin käyttämä aika viikossa eri perhetyypeissä vastaajan työssäkäynnin mukaan. ....	57
Taulukko 9. Miesten käyttämä aika eri toimintoryhmissä, % naisten ja miesten yhteenlasketusta ajankäytöstä puolisoiden työssäolon mukaan. ....	59
Taulukko 10. Naisen tulo-osuuden vaikutus kotitöiden tekemiseen miehillä ja naisilla, työssäkäyvät pariskunnat. ....	66
Taulukko 11. Kotitöihin käytetty aika työssäkäynnin ja viikoittaisen työajan mukaan. ....	71
Taulukko 12. Kotitöihin käytetty aika puolison työssäkäynnin ja työajan mukaan (vain työssäkäyvät vastaajat).....	73
Taulukko 13. Epättyypillisen työajan vaikutus kotitöiden tekemiseen, ansiotyössä käyvät miehet ja naiset (joiden puoliset kävivät myös ansiotyössä). Kotitöihin ja lastenhoitoon käytetty aika....	77
Taulukko 14. Ylitöiden vaikutus kotitöiden tekemiseen, ansiotyössä käyvät miehet ja naiset (joiden puoliset kävivät myös ansiotyössä). Kotitöihin ja lastenhoitoon käytetty aika.....	79
Taulukko 15. Työajan joustomahdollisuuden vaikutus kotitöiden tekemiseen, ansiotyössä käyvät miehet ja naiset (joiden puoliset kävivät myös ansiotyössä). Kotitöihin ja lastenhoitoon käytetty aika.....	80
Taulukko 16. Työaikojen limittymisen vaikutus kotitöiden tekemiseen: työssäkäyvät pariskunnat. Kotitöihin ja lastenhoitoon käytetty aika.....	83
Taulukko 17. Miehen osuus eri tehtävistä naisten ja miesten yhteenlasketusta ajankäytöstä (%). Työssäkäyvät pariskunnat.....	84
Taulukko 18. Perhevapaan käyttö ja kotitöihin ja lastenhoitoon käytetty aika (tuntia.min/vko). Palkansaajina toimivat, alle 7-vuotiaiden lasten isät ja äidit. ....	88

## Luku 7 Miesten työt, naisten työt

Taulukko 19. Miehen osuus (%) miesten ja naisten yhteenlasketusta ajankäytöstä joihinkin tehtäviin/tehtäväryhmiin Tilastokeskuksen ja tämän tutkimuksen ajankäyttötutkimusten perusteella. 25-44-vuotiaat miehet ja naiset.....	92
Taulukko 20. Vastaajien osallistuminen eri tehtävien suorittamiseen puolisoitten suhteellisten osuuksien perusteella (vastaajan näkemys omasta osallistumisestaan), %.....	96
Taulukko 21. Miehen osuus (%) tehtävän suorittamisesta puolisoitten suhteellisten osuuksien perusteella. Työssäkäyvät parit (miesvastaajien ja naisvastaajien arvio miehen osuudesta esitetty erikseen).....	97
Taulukko 22. Niiden miesten ja naisten osuus, jotka eivät osallistuneet lainkaan tehtävän suorittamiseen (%).....	99
Taulukko 23. Työnjaon tasaisuuden siirtyminen yksittäisistä tehtävistä muihin tehtäviin. Tehtävän tasaisemmin (sukupuoliepätyypillisesti) jakavien ”riski” (odds) jakaa myös muita tehtäviä tasaisemmin verrattuna tehtävän perinteisemmin jakavien talouksiin.....	101
Taulukko 24. Raha-asioiden ja viranomaisasioiden hoidon jakaminen puolisoitten kesken mies- ja naisvastaajien näkemyksen mukaan, %.....	103
Taulukko 25. Raha-asioiden hoitovastuu pääasiassa naisella: yhteys naisen tuloihin, naisen tulojen osuuteen kokonaistuloista sekä talouden kokonaistuloihin (korrelaatio).....	104
Taulukko 26. Eri tehtävien jakaminen perheissä raha- ja viranomaisasioista vastaamisen mukaan. Tehtävän tasaisemmin jakavien talouksien osuus (%).....	105
Taulukko 27. Miehen osuus aterioiden valmistamisessa ja pyykinpesussa puolisoitten suhteellisten osuuksien perusteella. Työssäkäyvät parit.....	109
Taulukko 28. Miehen osuus lasten aterioiden huolehtimisessa ja lasten kanssa leikkimisessä puolisoitten suhteellisten osuuksien perusteella. Työssäkäyvät parit, joiden taloudessa asui alle 13-v. lapsi(a).....	111
<b>Luku 8 Ikävä ja ihana arki</b>	
Taulukko 29. Suomalaisten näkemyksiä sukupuolirooleihin liittyvistä väitteistä. Väitteen kanssa samaa tai täysin samaa mieltä olleet (%).....	119
Taulukko 30. Kotityöhön ja niiden jakamiseen liittyvät asenteet ja ajankäyttö kotitöihin, miehet ja naiset.....	121
Taulukko 31. Lastenhoitoon liittyvät asenteet ja ajankäyttö lastenhoitotehtäviin, miehet ja naiset.....	122
Taulukko 32. Kotitöihin suhtautuminen: mielipiteen kanssa yhtä mieltä tai lähes yhtä mieltä olevien osuus perhevaiheen mukaan, miehet ja naiset (%).....	124
Taulukko 33. Kotitöihin käytetty aika ja kotitöihin suhtautuminen. Mielipiteen kanssa yhtä mieltä tai lähes yhtä mieltä olevien osuus (%), miehet ja naiset.....	125
Taulukko 34. Kotitöiden ja vastuun jaon epätasapainoiseksi (asteikkovaihtoehdot 4 ja 5) kokevien osuus, miehet ja naiset (%).....	129
Taulukko 35. Kotitöihin käytetyn ajan sekä suhteellisen osuuden yhteys työnjaon tasapainoisena kokemiseen (korrelaatio), miehet ja naiset.....	131
Taulukko 36. Kotitöiden jakaantumiseen suhtautuminen (%) ja miehen suhteellinen osuus perinteisistä naisten töistä, miehet ja naiset.....	131
Taulukko 37. Työnjakoon suhtautuminen eri tekijöiden mukaan, kun miehen suhteellinen osuus perinteisiin naisten tehtäviin on vakioitu.....	133
Taulukko 38. Kotitöihin suhtautuminen ja kotitöiden jaon tasapainoisuuden kokemus (korrelaatio), miehet ja naiset.....	135

# Kuvioluettelo

## Luku 5 Ajankäyttö ja kotityöt eri kotitalouksissa

Kuvio 1. Palkallinen ja palkaton työ työssäkäyvillä, alle 18-vuotiaiden lasten isillä ja äideillä sosioekonomisen aseman mukaan. ....	41
Kuvio 2. Palkallinen ja palkaton työ työssäkäyvillä, alle 18-vuotiaiden lasten isillä ja äideillä koulutustason mukaan. ....	42
Kuvio 3. Kotitöihin käytetty aika koulutustason mukaan. ....	49
Kuvio 4. Lastenhoitoon käytetty aika koulutustason mukaan.....	49

## Luku 6. Ansiotyö ja kotityöt

Kuvio 5. Ansiotyö, kotityöt ja lastenhoito työssäkäynnin ja perhevaiheen mukaan. ....	58
Kuvio 6. Kotitöihin käytetty aika kotitalouden kokonaistulojen mukaan. Miehet ja naiset, kaikki taloudet ja työssäkäyvien pariskuntien taloudet (tuntia/vko) ....	61
Kuvio 7. Lastenhoitoon käytetty aika kotitalouden kokonaistulojen mukaan. Miehet ja naiset, kaikki taloudet ja työssäkäyvien pariskuntien taloudet (tuntia/vko). ....	63
Kuvio 8. Kotitöiden ajankäyttö talouksissa, joissa vain mies kävi ansiotyössä puolison tulo-osuuden mukaan, sekä niissä talouksissa, joissa kumpikin puoliso kävi ansiotyössä (tuntia/vko).....	64
Kuvio 9. Naisten ja miesten osallistuminen kotitöihin talouden kokonaistulojen ja naisen tulo-osuuden mukaan, työssäkäyvät pariskunnat (tuntia/vko).....	67
Kuvio 10. Naisten ja miesten osallistuminen lastenhoitoon naisen tulo-osuuden mukaan, työssäkäyvät pariskunnat (tuntia/vko). ....	68
Kuvio 11. Kotitöihin ja lastenhoitoon käytetty aika (tuntia/vko), alle 7-vuotiaiden lasten isät ja äidit työssäkäynnin ja nuorimman lapsen iän mukaan.....	86

## Luku 7 Miesten työt, naisten työt

Kuvio 12. Puolisoiden osuus (%) eri tehtävien suorittamisesta. Vastaajien näkemys omasta ja puolison työpanoksesta (puolisoiden yhteenlasketun panoksen pohjalta). ....	94
---	----

## Luku 8 Ikävä ja ihana arki

Kuvio 13. Kotitöihin liittyvät mielipiteet, miehet ja naiset (%).....	123
Kuvio 14. Kotitöiden jaon tasa-arvoisena kokeminen (%).....	129



# 1 Johdanto

Kenen vuoro on tänään tiskata? Entä kuka vie koiran ulos tai hakee lapset tarhasta? Vaikka päätökset kodin askareiden suorittamisesta tehdään perheissä usein sen mukaan, kenellä on aikaa tai kuka sattuu olemaan paikalla, vaikuttavat tehtävien jakaantumiseen perheen jäsenten kesken myös monet muut tekijät. Näistä sukupuoli on yksi keskeisimpiä.

Nykypäivänä naisten ja miesten odotetaan osallistuvan tasapuolisesti kodin ylläpitoon, lasten hoitamiseen ja toimeentulon hankkimiseen perheelle. Sukupuolirooleja koskevat asenteet ovat liberalisoituneet ja käsitykset siitä, mitkä ovat kummallekin sukupuolelle sopivia tehtäviä ja toimintavaihtoehtoja ovat moninaistuneet. Niin naisten kuin miestenkin on mahdollista yhdistää ansiotyö ja perhe.

Asenteissa tapahtuneiden muutosten rinnalla myös yhteiskunta on muuttunut. Maatalousvaltaisessa yhteiskunnassa palkkatyö ja kotona tehtävä työ eivät olleet vielä samalla tavalla erkaantuneet toisistaan kuin nyky-yhteiskunnassa. Sukupuolten välistä työnjakoa ei leimannut jako palkattomaan ja palkalliseen työhön, vaan kaikki kodin piirissä tapahtuva työ edisti perheen toimeentuloa. Nykyään palkkatyö tehdään suureksi osaksi kodin ulkopuolella. Kodin piirissä tapahtuvat toiminnot kuten kotityöt ja lasten- sekä vanhustenhoito eivät näy perheen tuotantona. Palvelujen tarjonnan lisääntyminen sekä kotitöiden ulkoistaminen ovat myös liu'uttaneet osan perheiden tekemästä työstä perheen ulkopuolelle. Suuri osa perheenjäsenten saamasta hoivasta on nykyisin peräisin kodin ulkopuolelta, kun sairaanhoito, lasten päivähoito ja vanhainkodit vastaavat osaltaan aikaisemmin kotitalouksille kuuluneista tehtävistä. Kotityön määrä ja luonne muuttuvat myös, jos perhe ostaa valmisruokia tai siivouspalveluja.

Työelämän on sanottu muuttuneen yhä vaativammaksi. 1990-luvun alun lamaa seurannut työttömyyden kasvu ja epätyypillisten työsuhteiden yleistyminen ovat myös lisänneet työn epävarmuutta. Koulutukseen osallistuminen on lisääntynyt, eikä opiskelu enää liity vain nuoruuteen ja työelämän alkua edeltävään elämänvaiheeseen, vaan siihen osallistutaan työuran tai elämänkulun myöhemmissäkin vaiheissa.

Perherakenteen muutos muokkaa kotitalouksissa tehtävien töiden reunaehtoja. Vaikka ydinperhe kuuluu edelleen enemmistön elämään, ovat perheen muodot moninaistuneet. Yksin eläminen on yleistynyt, avioliiton solmimista siirretään yhä myöhemmäksi ja se korvautuu yhä useammin avoliitolla. Ihmisten elämäntilanteeseen voi kuulua useita parisuhteita, ensimmäinen lapsi hankitaan yhä vanhempana, ja perheiden lapsiluku on vähentynyt. Parisuhteiden purkautuminen ja yksinhuoltajuus ovat yleistyneet ja siten ehkä kaventaneet perhettä. Toisaalta eron jälkeen syntyvässä uusperheen elämässä myös talouden ulkopuolisilla jäsenillä voi olla suuri merkitys.

Miten kotitalouksien tekemä palkaton työ on muuttunut? Heijastuvatko työn ja perheen muutokset tai vapaampi asenneilmasto koteihin ja työnjakoon kotitaloudessa, vai onko sukupuolten välinen työnjako kotitöissä kiveen kirjoitettu? Ansiotyön ja koulutuksen tasa-arvoistumisen myötä on odotettu, että tasa-arvokehitys heijastuisi myös kotitöiden tekemiseen. Missä määrin nämä odotukset saavat vastinetta perheiden arkipäivässä? Nuorten ja lasten käyttäytymistä koskevissa tutkimuksissa on havaittu, että nuoret tytöt osallistuvat jo melko varhain poikia enemmän kotitöiden tekemiseen (mm. Paajanen 2001; Pääkkönen & Niemi 2002). Omaksutaanko kotitöiden tekemisen sukupuolen mukainen jakaminen jo lapsuuden kodissa? Entä missä määrin aikuisuuden kokemukset ja arjen vaatimukset muokkaavat asenteita ja käyttäytymistä elämän myöhemmissä vaiheissa?

Kotitalouden tehtävien siirtyminen markkinoille ei välttämättä muuta töiden sukupuolittuneisuutta. Palkkatyön ammatillinen eriytyminen uusintaa markkinoilla töiden jaon miesten ja naisten töihin. Hoivan siirtyminen markkinoilta tai julkiselta sektorilta hankittaviksi palveluiksi siirsi lasten, vanhusten ja sairaiden hoidon tuottamisen osittain perheen ulkopuolelle. Näiden alojen naisvaltaisuus on säilyttänyt tehtävien sukupuolittuneen luonteen. Kodin tehtävien palkkatyöläistyminen on kuitenkin tehnyt sukupuolijaon näkyväksi, siinä missä kodin piirissä tapahtuva työn tekeminen ja sen jakaminen puolisoitten välillä on pitkälti näkymätöntä.

Kotityön näkymättömyyttä on myös vahvistanut kodin ja perheen tarkastelu ikään kuin irrallaan ympäröivästä yhteiskunnasta. Sukupuolittuneiden käytäntöjen reuna-ehdoista on pohdittu mm. työelämässä, organisaatioissa tai koulutuksessa, mutta perheen sisälle tarkastelu ulottuu harvemmin. Suomalaisessa keskustelussa tasa-arvo liitetään usein naisten asemaan työmarkkinoilla ja politiikassa, harvemmin arjen ja kotien käytäntöihin.

Yhteiskunnalliset tekijät ohjaavat myös perheen sisällä tapahtuvia valintoja ja käyttäytymistä. Miesten korkeampi palkkataso vaikuttaa osaltaan siihen, että perheväpöiden käyttäjäksi valikoituu useimmin äiti. Kodin ulkopuoliset palvelut tarjoavat vaihtoehdon itse tekemiselle. Erilaiset lasten ja vanhusten hoivajärjestelyt (päivähoito ja sen joustavuus, vanhuksille tarjotut erilaiset hoivapalvelut) tai siivous-, remontointi- ja korjauspalvelujen yleistymisen ja niihin liittyvät verohelpotukset vaikuttavat siihen, missä määrin perheet käyttävät kotitalouden ulkopuolisia palveluja kotitöiden hoitamiseksi. Palveluiden tarjonnan lisäksi tekninen kehitys muuttaa osaltaan kotityön piirteitä. Erilaiset apuvälineet vähentävät tarvittavan työpanoksen määrää tai ainakin muuttavat sen luonnetta. Internet ja sähköisten palvelujen tarjonta ovat siirtäneet osan asiointiin liittyvästä ajankäytöstä kodin seinien sisälle tai ansiotyön lomaan. Toisaalta aikaisemmin selvästi kotitöiksi miellettyjen käsitöiden tekeminen näyttää kokeneen uuden tulemisen – nyt kuitenkin houkuttelevana harrastuksena (ks. Hanifi 2005).

Kotitöiden tekeminen merkitsee muutakin kuin tarpeellisten palveluiden tai hyödykkeiden valmistamista. Perheen arkinen yhdessäolo ja erilaisten tehtävien suorittaminen synnyttää yhteenkuuluvuutta perheen sisällä, vahvistaa perheenjäsenten välisiä siteitä ja muovaa perheenjäsenten identiteettiä (Mellberg 2007). Se, kuka kotityöt tekee ja miten ne perheessä jaetaan ei ole yhdentekevää. Kotityöt ja niiden jakaminen näyttävät tutkimusten valossa olevan yksi perheissä eniten ristiriitoja aiheuttava asia (mm. Paajanen 2003; Reuna 1998, Ross & Willigen 1996). Ristiriidat perheessä, tyytymättömyyden ja riittämättömyyden tunteet sekä työn ja perheen yhteensovittamisen ongelmat, kiire ja uupumus vaivaavat monia perheitä. Kotitöiden jaon epätasapaino tai siitä syntyneet ristiriidat lisäävät perheenjäsenten ja erityisesti naisten kokemaa uupumusta.

## 1.1 Tutkimuskysymykset

Suomessa ei ajankäyttötutkimuksia lukuun ottamatta ole viime vuosina juurikaan tutkittu kotitöiden tekemistä tai kotitalouden työnjakoa tai siihen vaikuttavia tekijöitä. Tämä on sinänsä mielenkiintoista, luetaanhan Suomi yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa sukupuolten välisen tasa-arvon mallimaihina. Ehkä olemme olettaneet, että näkymättömän työn kysymykset ratkeavat itsestään, näkyvän tasa-arvokehityksen oheistuotteena.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli paitsi tuottaa tietoa siitä, miten kotityöt jaetaan perheissä naisten ja miesten kesken, myös selvittää sitä, mitkä tekijät näyttävät olevan yhteydessä kotitöiden tasaisempaan jakoon ja miesten tekemään kotityön määrään. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään palkattoman työn tekemiseen liittyviä asenteita sekä näkemyksiä työnjaon tasa-arvoisuudesta perheessä ja näiden tekijöiden yhteyttä perheen työnjakoon.

Vuosina 1995-2000 toteutetun kansainvälisen tutkimusprojektin tarkoituksena oli tuottaa tietoa siitä, miten erilaiset yhteiskunnan toimenpiteet voivat vaikuttaa kotitalouksien työnjakoon. Vertailututkimuksen tehtävänä oli selvittää mm. miten perhevapaakäytännöt, päivähoitojärjestelyt sekä perheiden suorat tai verotuksen kautta kohdennetut etuudet vaikuttavat työnjakoon perheen sisällä eri maissa. Yleensä monien edellä lueteltujen toimenpiteiden vaikutus palkattoman työn jakamiseen perheessä syntyy (naisten) ansiotyöhön osallistumisen välityksellä – ansiotyön lisääntyminen vähentää kotitöiden tekemistä (kansainvälisen tutkimushankkeen raportit ks. lähdeluettelo: Paid and unpaid work in families -tutkimushanke). Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos toteutti osana hanketta kyselytutkimuksen, johon tämä tutkimus perustuu.

Koska perheen ja työn yhteensovittaminen on noussut yhdeksi keskeiseksi teemaksi ja ongelma-alueeksi nykyperheiden elämässä, tarkastelen tässä tutkimuksessa erityisesti

sitä, miten erilaiset ansiotyöhön liittyvät tekijät vaikuttavat naisten ja miesten palkattomaan työhön käyttämään aikaan ja perheen työnjakoon. Tutkimuksessa kiinnitän huomiota erityisesti paitsi viikoittaisen työajan, myös epätyypillisen työajan (ilta/yötyön, vuorotyön, ylitöiden) sekä joustavamman työajan vaikutuksiin kotitöiden ja lastenhoidon jakamisessa. Tämän lisäksi tarkastelen tulojen ja naisen tulo-osuuden vaikutusta kotitöiden jakamiseen.

Tämä tutkimus hakee kyselyaineiston avulla vastausta siihen, miten kotityöt jaetaan miesten ja naisten välillä suomalaisissa parisuhteissa, mitkä tekijät ovat yhteydessä töiden tasaisempaan jakaantumiseen sekä toisaalta missä määrin ja millaisessa tilanteessa perheen työnjakoa pidetään tasa-arvoisena. Tutkimuskysymykset ovat:

**1. Miten kotityöt jakaantuvat puolisoitten välillä? (Luku 5).**

**2. Mitkä tekijät vaikuttavat kotitöiden tekemiseen ja niiden tasa-arvoisempaan jakaantumiseen perheessä?** Missä määrin ansiotyöhön liittyvät tekijät kuten tulot tai työaika vaikuttavat kotitöiden tekemiseen? (Luvut 6.1, 6.2 ja 6.3). Muuttavatko ansiotyön uudet piirteet kuten työaikojen joustavuus myös kotitöiden jakoa miesten ja naisten välillä? (Luvut 6.4 ja 6.5). Samankaltaistuuko työnjako kokonaisajankäytön välityksellä vai yksittäisten tehtävien sukupuolijaon murtuessa? (Luku 7).

**3. Miten suomalaiset suhtautuvat kotitöihin ja sukupuolten tasa-arvoon yleensä?** Olemmeko asennetasolla tasa-arvoisempia kuin käytännön valinnoissa? Heijastuvatko sukupuolirooleja koskevat asenteet ja koulutus kotitöiden jakamiseen perheessä? Entä millaisina näyttäytyvät kotityöt tekijöiden mielissä, eroavatko sukupuolten kokemukset toisistaan? (Luvut 8.1 ja 8.2).

**4. Kuinka tasa-arvoisena työnjako perheessä koetaan? Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että työnjakoon ollaan tyytyväisiä? (Luvut 8.4 ja 8.5).**

Seuraava luku kuvaa sukupuolten välisen työnjaon taustaa ja kehitystä viime vuosikymmeninä. Luvussa 3 käydään läpi kotityöhön ja sen jakaantumiseen liittyviä teoreettisia lähtökohtia, kotityön määrittelyä sekä kuvataan tutkimuksessa käytettävät mittarit, aineisto ja menetelmät. Lisätietoja kotityön mittaamisen ongelmista ja pohdintaa tämän tutkimuksen mittareiden luotettavuudesta löytyy liitteestä 1.

Varsinaisten tulosten esittely alkaa luvusta 5, jossa tarkastellaan iän, koulutuksen ja perhevaiheen yhteyttä kotitöiden tekemiseen ja niiden jakaantumiseen miesten ja naisten välillä. Luku 6 tarkastelee tulojen ja ansiotyöhön liittyvien tekijöiden kuten työajan vaikutusta kotitöihin osallistumiseen. Luvussa 7 selvitetään yksittäisten tehtävien sukupuolittuneisuutta ja niihin vaikuttavia tekijöitä. Tulosten esittelyn päättää

---

luku 8, jossa tarkastellaan kotitöihin liittyviä asenteita ja mielipiteitä sekä näkemyksiä perheen työnjaon tasa-arvoisuudesta. Tutkimuksen tuloksia on koottu luvuittain yhteenveto-osissa. Luku 9 sisältää yhteenvedon ja kokoaa keskeiset tulokset.



## 2 Palkallisen ja palkattoman työn jako Suomessa

Kotitalouksien arki muuttui naisten ansiotyössä käynnin lisääntyessä voimakkaasti 1960-70-luvuilta lähtien. Julkisen sektorin kasvu työllisti erityisesti naisia, ja 20–44-vuotiaiden naisten työvoimaosuus kasvoi noin 65 prosentista 80 prosenttiin parissa vuosikymmenessä. Ero samanikäisten miesten työvoimaosuuteen oli 1980-luvulla enää alle kymmenen prosenttiyksikköä, kun vielä 1960-luvun alussa se oli ollut lähes 25 prosenttiyksikköä. 2000-luvulla 20–44-vuotiaiden naisten työvoimaosuus on pysytellyt 80 prosentin paikkeilla ja saman ikäisten miesten noin 88 prosentissa (Tilastokeskus 2006).

Työhön osallistumisen lisäksi naisten työssäkäynti on Suomessa monelta muiltakin osin miesten työssäkäynnin kaltaista. Monista muista Euroopan maista poiketen äitiys ei Suomessa katkaise naisten työhön osallistumista ainakaan kovin pitkäksi aikaa. Äitiys-, vanhempainloma- ja hoitovapaa- sekä päivähoitojärjestelyjen seurauksena suuri osa naisista palaa työmarkkinoille lapsen ollessa noin 1.5–2.5-vuotias.

Naisten työssäkäyntiä on Suomessa leimannut myös kokopäivätyöllisyys. Suurin osa miehistä ja naisista tekee 38-40-tuntista viikkoa. Muissa maissa naisten työvoimaosuuden kasvusta suuri osa koski juuri naimisissa olevien naisten siirtymistä kotoa osa-aikatyöhön. Suomessa osa-aikatyö ei ollut kovinkaan yleistä ennen 1990-luvun loppupuolta. Osa-aikatyö on meillä myös liittynyt selvemmin joko opiskeluvaiheeseen tai sopivan kokopäivätyön puutteeseen, ei pienten lasten äitien työssäkäyntiin. Tällä hetkellä työllisistä naisista noin 17 prosenttia ja miehistä 8 prosenttia tekee osa-aikatyötä. Vaikka pienten lasten hoito on syynä osa-aikaisuuteen vain noin 10 prosentilla palkansaajanaisista, on lyhyempi työaika yleisempää pienten lasten äideillä ja normaali tai ylipitkä työaika vanhempien lasten äideillä. (Tilastokeskus 2006; Työministeriö 1999; Sauli 1998.)

Perhevaiheella on kuitenkin merkitystä naisten työssäkäynnille myös Suomessa. Valtaosa äideistä käyttää äitiysvapaan ja sitä seuraavan vanhempainvapaan. Vanhempainvapaan jälkeen alle 3-vuotiaan lapsen hoidon järjestämiseksi tarkoitetun hoitovapaan pitäminen on sekin melko yleistä. Runsas 80 prosenttia alle 3-vuotiaiden lasten perheistä on pitänyt ainakin jonkin aikaa hoitovapaata. Vaikka hoitovapaan pitäminen on mahdollista jakaa isän ja äidin välillä sopivaksi katsotulla tavalla, on tämän vapaan käytännössä yleensä pitänyt lapsen äiti. Vanhempainvapaata tai hoitovapaata pitäneiden isien osuus ollut noin 2–5 prosentin luokkaa, ja tyypillisesti isien pitämien perhevapaiden kesto on ollut noin 1–2 kuukautta. Vuodesta 2003 käyttöön tullut nk. isäkuukausi lisäsi jossain määrin isien pitämien vanhempainvapaiden osuutta. (Lammi-Taskula 2007.)

Vaikka pienten lasten hoito ei näyttäisi vaikuttavan työpäivän pituuteen, se on yhteydessä työajan sijoittumiseen. Vuorotyö sekä epätyypillisiin työaikoihin (ilta-, yö- ja viikonlopputyö) työskentely on lähes yhtä yleistä lapsettomilla miehillä ja naisilla, sen sijaan pikkulasten äideistä selvästi pienempi osa kuin isistä työskentelee epätyypillisiin aikoihin. (Savola 2000; Työministeriö 1999; Vaajakallio 1999.)

Sekä naisten että miesten koulutustaso on kohonnut tasaisesti. Naisten keskimääräinen koulutustaso on tällä hetkellä korkeampi kuin miesten aina 60-vuotiaisiin saakka (Tilastokeskus 2004). Korkeasta koulutustasosta ja kokoaikatyöstä huolimatta ansiotyö ei tulojen perusteella ole yhtä palkitsevaa naisille kuin miehille: ero miesten ja naisten keskiansioissa on säilynyt noin 20 prosentissa viimeiset pari vuosikymmentä.

Naisten palkkatyöhön osallistuminen on Suomessa eurooppalaisittain korkea, ja työssäkäynnin malli on lähellä miesten mallia. Silti kotitöiden tekeminen ei näytä muuttuneen merkittävästi viime vuosikymmenten kuluessa. Tilastokeskuksen tekemien ajankäyttötutkimusten perusteella on havaittu, että työssäkäynnin muutoksista tai kotitalouden teknisestä kehityksestä huolimatta kotitalouksien palkattomaan työhön käyttämä kokonaisaika ei juurikaan näytä vähentyneen 1970-luvulta tähän päivään (Niemi & Pääkkönen 2001; Niemi & Pääkkönen 1989). Kotona tehtävien töiden jakautuminen miesten ja naisten välillä noudattaa myös huomattavasti perinteisempää mallia kuin mitä ansiotyöhön osallistumisen perusteella voitaisiin odottaa.

Kotitöiden jakaantuminen on tullut tasa-arvoisemmaksi vuosikymmenten kuluessa, mutta kehitys on edennyt hitaasti. Ajankäyttötutkimusten perusteella miehet ovat vähitellen lisänneet kotitöihin käyttämäänsä aikaa samalla kun naiset ovat vähentäneet osallistumistaan. Muutoksesta huolimatta naiset tekevät kuitenkin yhä edelleen noin kaksi kolmasosaa kotitöistä. Ajankäytön lisäksi monet kotitalouden tehtävät jakaantuvat edelleen sukupuolen mukaan siten, että miehet tekevät suurimman osan korjaus-, kunnostus- ja rakennustöistä ja naiset vastaavat suurimmaksi osaksi aterioista, siivouksesta ja pyykinpesusta. Lastenhoito on edelleen valtaosaksi osaksi äidin vastuulla, vaikka isien osuus onkin vähitellen kasvanut (Niemi & Pääkkönen 2001; Niemi & Pääkkönen 1989; Haavio-Mannila 1984).

Miesten osallistumisen kotitöihin on odotettu kasvavan uusien sukupolvien ja koulutustason kohoamisen myötä. Ajankäyttötutkimusten tulokset kolmelta vuosikymmeneltä osoittavat, että se onkin hivenen kasvanut kaikissa ikäryhmissä 2000-luvulle tultaessa. Uudet miessukupolvet ovat siten ainakin jossain määrin omaksuneet suuremman roolin kotitöissä ja näyttävät säilyttävän tämän mallin myöhempään elämänvaiheeseen. Tosin Tilastokeskuksen vuonna 1999 keräämässä aineistossa aivan nuorimpien miesten (15–24-vuotiaat) kohdalla kotitöihin käytetty



kokonaisaika oli vähäisempi kuin samalla ikäryhmällä vuonna 1987/88. Nuoret miehet olivat vähentäneet varsinkin perinteisiin miesten töihin osallistumista, mutta vastaavasti kasvattaneet hieman perinteisiin naisten töihin osallistumista 1980-luvun alusta vuosituhannen vaihteeseen tultaessa (Pääkkönen & Niemi 2002; Niemi & Pääkkönen 2001; Niemi & Pääkkönen 1989).

Naisilla sukupolviuusiutus kotitöiden tekemisessä ei ole yhtä selvä. Nuoremmat naiset näyttivät käyttävän yllättävää kyllä enemmän aikaa kotitöihin nyt kuin aikaisemmin, ja vuonna 1999 ainoastaan vanhin naisikäryhmä (45–64-vuotiaat) käytti vähemmän aikaa kotitöihin kuin sama ikäryhmä vuonna 1987/88. Kaikki naisikäryhmät käyttivät kuitenkin vuonna 1999 vähemmän aikaa perinteisiin naisten töihin kuin kymmenen vuotta aikaisemmin – sen sijaan lastenhoitoon sekä ostoksiin ja asiointiin käytetty aika oli kasvanut (Niemi & Pääkkönen 2001; Niemi & Pääkkönen 1989). Nähtäväksi jää, merkitseekö kokonaistyöpanoksen välisen epätasapainon hienoinen kasvu vuodesta 1987/89 vuoteen 1999 nuorimmilla naisilla ja miehillä sitä, että kehitys kohti tasa-arvoisempaa kotitöiden jakamista olisi pysähtynyt.

Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimusten mukaan ansiotyössäolo ja työssäkäyntiajat vaikuttavat jossain määrin kotitöiden jakoon. Kokopäivätyötä tekevilla pareilla työnjako on tasaisempi, samoin pareilla, joissa mies tekee vuorotyötä naisen tehdessä säännöllistä päivätyötä. Myös perhevaiheen on havaittu vaikuttavan kotitöiden jakaantumiseen. Tasaisimmillaan kotitöiden jakaantuminen on perheissä, joissa ei ole lapsia, tai joissa lapset ovat jo isoja. Lapsen syntyminen näyttää muuttavan perheiden työnjakoa selvästi perinteisemmäksi, ja vaikka pienet lapset lisäävät sekä miesten että naisten työpanosta kotona, on naisten työpanos lähes kaksinkertainen miesten työmäärään nähden. (Pääkkönen & Niemi 2002; Niemi & Pääkkönen 2001.)

Kahden elättäjän perhemallin yleistymisen on osaltaan voinut vähentää kotona tehdyn työn arvostusta. Kun palkkatyöhön osallistumisesta on tullut yksilön identiteettiä määrittävä tekijä, ei lasten tai kotitalouden hoitaminen enää olekaan riittävä suoritus. Suomessa kotona olemista perustellaan usein korostamalla sen väliaikaisuutta tai johtumista itsestä riippumattomista tekijöistä (pienen lasten hoito tai työttömyys). Työn kokeminen mielekkäänä ja mielenkiintoisena sekä itsensä kehittäminen ja etenemisen mahdollisuudet työssä ovat piirteitä, joilla kuvataan ihanneammattia, ei kotityötä. Maaseudun emäntien elämää ja työntekoa koskevassa tutkimuksessaan Maarit Sireni (2003) havaitsi, että naiset joutuivat perustelemaan perinteisen perhe-roolin mukaista valintaansa ja kotiin jäämistään varsinkin siinä vaiheessa, kun lapset eivät enää olleet pieniä. Sirenin (emt.) mukaan esimerkiksi maaseudun emännyyks voi nykyisille emännille merkitä myös keinoa hoitaa omia lapsia kotona sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla. Myös hoitovapaan saama suosio näyttää tarjonneen monille legitiimin tavan jäädä kotiin 'vain' hoitamaan lapsia, kun kotiin jäämisen valintaan on liittynyt ikään kuin lupaus paluusta takaisin työelämään säädetyin ajanjakson

päätyessä. Kotiäitiys ja harvemmin –isyys on ehkä suomalaisessa kontekstissa osittain irronnut perinteisestä merkityksestään. Sitä voidaan nyky-yhteiskunnassa tulkita myös naisen, tai miehen, aktiivisena valintana ja pyrkimyksenä irrottautua vallitsevasta, ansiotyötä korostavasta käytännöstä.

## 3 Kotitöiden jaon tutkimusta

### 3.1 Mikä on kotityötä?

Kotitöiden jakaantumisen tutkimiseksi on ensiksi selvitettävä mitä toimia kotona tehtävään palkattomaan työhön sisällytetään. Kilpiö (1980) on määritellyt kotitaloustyön sisältöä lähtien liikkeelle yksilön tarpeista johdetuista kotitalouden tehtäväalueista. Kotitalouden tehtävät jakaantuvat taloudellisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin tehtäviin (Blosser & Reisen 1975, viit. Kilpiö 1980). Taloudelliset tehtävät sisältävät kotitalouden varojen käytön (kulutus ja säästäminen), kotitalouden toiminnan suunnittelun, organisoinnin ja valvonnan, hyödykkeiden ja palvelusten hankkimisen ja valmistamisen sekä työvoiman tuottamisen ja sen fyysisen ylläpidon. Sosiaaliset tehtävät pitävät sisällään jäsenten keskinäisten ja kotitalouden ulkopuolisten suhteiden hoitamisen sekä lasten sosiaalistamisen. Kulttuuristen toimintojen tarkoituksena on arvomaailman muodostaminen, tietojen ja taitojen välittäminen sekä jäsenten kasvun ja kehityksen edistäminen. Käytännössä kotitalouden toimia on kuitenkin usein vaikea erotella tehtäväalueittain. Esimerkiksi kulttuuristen arvojen ja tapojen välittäminen tapahtuu usein fyysisten työsuoritusten yhteydessä tai sosiaalisen kanssakäymisen myötä (Kilpiö 1980).

Palkattoman työn jakaantumista koskevissa tutkimuksissa kotityöksi on yleensä määriteltä *ne kotona tehdyt työt, joiden seurauksena syntyy tuotteita tai palveluja, jotka perhe voisi ainakin periaatteessa hankkia kotitalouden ulkopuolelta tai ulkopuolisen tuottamina* (Vihavainen 1995). Kulttuurisia tai sosiaalisia tehtäviä ei tutkimuksissa yleensä ole otettu huomioon, tai niiden on oletettu syntyvän ainakin osittain kotitaloudessa syntyvien hyödykkeiden ja palvelujen tuottamisen oheistuotteena. 'Ostokriteerin' perusteella esimerkiksi lastenhoito määrittyy kotityöksi siinä määrin, kuin se on korvattavissa talouden ulkopuolelta ostetulla tai muulla tavoin saaduilla palveluilla. Myös monet muut perhe-elämän alueet jäävät kotitöiden määritelmän ulkopuolelle. Lastenhoitoon liittyvien kasvatuskysymysten ratkominen ei määritelmän mukaan lukeudu kotitöiksi. Niihin ei myöskään lasketa mm. aikuisten tunne- ja seksisuhteiden hoitoa tai perheen arkipäivän organisointia – merkitsipä se sitten ulkopuolisten palvelujen ostamista tai perheen jäsenten osallistumisen organisointia.

Joidenkin kodin toimien määrittäminen työksi voi olla ongelmallista, vaikka niiden suorittamisesta voisikin vastata talouden ulkopuolinen henkilö. Varsinkin suomalaisessa arkipuheessa kotitöiksi mieltyvät yleensä epämukavat, aikaa vievät ja ikävät kodin työt. Lasten vieminen teatteriesitystä katsomaan tai omakotitalon puutarhan hoito voidaan mieltää työnä mutta myös vapaa-aikana ja harrastuksena. Isien osallistumista lastenhoitotehtäviin on toisinaan arvosteltu siitä, että osallistuminen kanavoituu erityisesti mukavaan ja kivaan tekemiseen, ei päivittäisen arkirutiinin pyörittämiseen. Toisaalta työn nautinnollisuus on monella tavoin ongelmallinen työn

kriteeri, liittyhän nautittavia piirteitä paitsi moniin erilaisiin kodin tehtäviin myös ansiotyöhön. Lisäksi iloa ja mielihyvää synnyttävät tehtävät tai tehtävien piirteet vaihtelevat henkilöstä toiseen.

Monet lastenhoitoon liittyvistä tehtävistä ovat vaikeasti määriteltävissä tai rajattavissa. Eri tutkimuksissa raportoitu naisten runsas ajankäyttö pienten lasten hoitoon liittyviin tehtäviin heijastaa ehkä juuri tätä vaikeasti rajautuvuutta. Pienen lapsen läsnäolo kotitaloudessa merkitsee usein sitä, että lapsen tarve, lapsen esittämä kysymys tai akuutti hoitotehtävä voi keskeyttää milloin tahansa muun toiminnan, olipa kyse sitten lehden lukemisesta tai aterian valmistuksesta. Valmius vastata välittömästi lapsen tarpeisiin koetaan ajallisesti ja paikallisesti sitovaksi, ja siten lapsen seurassa vietetty aika ehkä enemmän kuormittavaksi, vaikka samanaikaisesti tehtäisiinkin muuta kuin välittömästi lapsen hoitoon liittyviä toimia.

Michelle Budig ja Nancy Folbre (2004) kiinnittävät myös huomiota laadullisiin eroihin lasten kanssa vietetyssä ajassa ja tästä seuraaviin eroihin lastenhoitoon käytetyn ajan raportoinnissa. Suuri osa vanhempien lapsiin liittyvästä työstä on läsnäoloa, saatavilla olemista, valvomista, varuillaan oloa ja vastuussa olemista. Tämä ei useinkaan tule näkyviin mitattaessa esimerkiksi ajankäyttöä aktiivista suoritusta vaativiin lastenhoitotehtäviin. Lasten kanssa vietetystä ajasta suuri osa tulee siten usein raportoiduksi muihin tehtäviin käytettyyn aikaan: ruuanlaittoon, auton pesemiseen, pihatöihin jne. Keskeinen osa hoivatyötä jääkin Budigin ja Folbren (emt.) mukaan ajankäyttötutkimuksissa tai yksittäisten tehtävien suorittamista selvittävässä kyselytutkimuksissa peittoon.

### **3.2. Työnjako kotitaloudessa: mittaamisen haasteita**

Laajimmin kotona tehtäviä toimia on tutkittu nk. ajankäyttötutkimuksissa. Päiväkirjamenetelmällä kerätyt ajankäyttötiedot antavat kuvaa naisten ja miesten kokonaisajankäytöstä erilaisiin toimintoihin. Vastaajat ovat yleensä voineet vapaasti omin sanoin kuvata seuranta-aikana suorittamiaan toimintoja. Toimintojen luokitus kotitalouden eri tehtäviin on sitten tapahtunut jälkikäteen tutkijoiden toimesta (ks. Suomessa toteutetuista ajankäyttötutkimuksista Niemi & Kiiski & Liikkanen 1981). Ajankäyttötutkimusten etuna voidaan pitää sitä, että niistä saatu tieto kotitalouden piirissä tehtävistä toimista on kattavaa ja todennäköisesti luotettavinta. Naisten ja miesten ajankäytöstä saadut tiedot ovat kuitenkin yleensä olleet peräisin eri talouksista, eivätkä ne siten tarkasti ottaen ole kuvanneet työnjakoa saman perheen jäsenten välillä (Tilastokeskuksen vuonna 1999/2000 tekemässä ajankäyttötutkimuksessa osassa kotitalouksia kaikki taloudessa asuvat 10 vuotta täyttäneet jäsenet osallistuivat tutkimukseen).

Ajankäyttötutkimuksista on ollut myös vaikea saada tietoa sellaisten toimintojen tekemisestä, jotka eivät perustu konkreettiseen tehtävään tai ajankäyttönä mitatta-

vaan suoritukseen. Esimerkiksi kodin töiden suunnittelu, toimintojen organisointi tai niistä vastuussa oleminen, ajan viettäminen lasten kanssa ja heidän valvontansa silloin kun kyseessä ei ole konkreettinen lastenhoitotyö eivät yleensä tule raportoiduksi ajankäyttöä koskevissa tutkimuksissa. Myös päällekkäin tapahtuvien tehtävien ajankäyttö saatetaan raportoida todellista ajankäyttöä vähäisemmäksi (ks. esim. Varjonen 1991). Ajankäyttötutkimusten antama kuva sukupuolten välisestä työnjaosta voi siten olla osittain vinoutunutta, jos tehtävien suorittamiseen kuluva aika ei riittävästi kuvaa vastuun jakautumista. Vääränsuuntainen kuva työnjaosta syntyy myös, jos olennainen osa toisen sukupuolen työpanosta jää näkymättömäksi koska työhön käytettyä aikaa on vaikea raportoida esimerkiksi töiden päällekkäisyyden tai niihin kuluvan ajan epämääräisyyden vuoksi.

Vastaajat ovat voineet myös itse jälkikäteen raportoida sekä omaa että puolisonsa ajankäyttöä yksittäisiin kodin tehtäviin tai tehtäväkokonaisuuksiin. Vastaajien itse ilmoittamien tehtäväkohtaisten ja ajankäyttötutkimuksista päiväkirjamenetelmällä kerättyjen ajankäyttötietojen on havaittu poikkeavan toisistaan varsinkin silloin, kun kyseessä on ollut abstrakti, vaikeasti rajattava toiminto tai usein toistuva tekeminen. Itse ilmoitettu ajankäyttö on tyypillisesti näissä tapauksissa ollut suurempaa kuin ajankäyttötutkimuksista saatu tieto, toisaalta puolison ajankäyttöä on voitu helposti raportoida todellista vähäisemmäksi (Lee & Waite 2005; Niemi 1993; Marini & Shelton 1993). Liioittelu voi olla myös tahatonta; oma työpanos mielletään tärkeäksi ja siten esimerkiksi kestoltaan pidemmäksi kuin todellisuudessa eikä toisten tekemää työpanosta aina nähdä. Mitä abstraktimmasta tai vaikeammin rajattavasta tehtävästä on kyse, sitä hankalampaa on arvioida eri osapuolten osallistumista tai oman työpanoksen kestoa tehtävän suorittamisessa. Esimerkiksi kotitöiden ja hoidettavien asioiden suunnittelu ja organisointi, lasten kanssa leikkiminen ja oleilu, sosiaalisten yhteyksien ylläpito yms. voivat olla sellaisia tehtäviä, joissa suoritusten määrää ja siten työnjakoa on vaikea hahmottaa.

Kotitöiden tekemistä ja niiden jakaantumista on mitattu myös tiedustelemalla määrättyjen tehtävien tai vastuiden jakaantumista perheessä. Tutkimuksen kohteeksi valitut tehtävät eivät kuitenkaan välttämättä kata kaikkea tai edes suurta osaa kotitalouden piirissä tehdyistä toimista. Erityisen ongelmallista tämä on sukupuolten välisen työnjaon tutkimuksessa, mikäli selvästi tyypillisemmin toisen sukupuolen tekemiä tehtäviä ei ole riittävässä määrin otettu huomioon. Tätä ongelmaa on pyritty välttämään sisällyttämällä nimettyihin tehtäviin verraten laajoja tehtäväryhmiä, sekä valitsemalla tehtäväjoukkoon esimerkiksi ajankäyttötutkimusten perusteella eniten aikaa vieviä kotitalouden toimia.

Tehtävien suhteellista jakaantumista koskevat arviot ovat ehkä kaikista alttiimpia oman osuuden yli- tai aliarvioinnille. Oma työpanos on vastaajalle näkyvämpi ja siten sen merkitystä ehkä herkästi yliarvioidaan ja vastaavasti puolison osuutta aliarvioidaan. Layte (1999) havaitsi omassa tutkimuksessaan, että ajankäyttötietojen

perusteella päätely kotityöaika ja vastaajan arvio omasta osuudestaan vastasivat kyllä toisiaan, mutta niiden välinen korrelaatio ei ollut kovinkaan korkea (0.34–0.37). Arvio omasta osuudesta ei siis täysin vastannut todellista, puolisoiden erilaisiin kodin töihin käyttämän ajan perusteella mitattua työnjakoa perheessä. Lee ja Waite (2005) puolestaan havaitsivat verratessaan subjektiivisia arvioita absoluuttiseen ajankäyttöön, että puoliset pyrkivät usein liioittelemaan omaa osuuttaan, mutta antoivat suhteellisen realistisen kuvan toisen puolison osallistumisesta.

Vastaus- ja tulkintaongelmien lisäksi mittareiden keskittyminen erilaisten palvelusten tekemiseen ja hyödykkeiden valmistukseen voi olla ongelmallista perheen sisäisen vastuun jakamisen ja tasa-arvon tutkimisen näkökulmasta. Kaavamainen tulkinta tasa-arvon lisääntymisestä tiettyihin tehtäviin käytetyn ajan samankaltaistumisen seurauksena ei välttämättä anna oikeaa kuvaa perheen sisäisistä valtasuhteista. Raha-asioista päättäminen ja vastuun kantaminen, perheen sosiaalisen verkoston luominen ja ylläpitäminen, lasten kasvatus ja monet muut perhe-elämän immateriaaliset tuotteet ovat sellaisia perheiden tehtäviä, joiden suorittamista tai vastuun jakaantumista konkreettisiin tehtäviin keskittyvät mittarit eivät aina pysty tavoittamaan (Lee & Waite 2005). Perheenemännän toiminnan piiriin voi esimerkiksi kuulua paitsi osallistuminen suureen osaan kotitöistä, myös valtaa päättää mitä ja miten työ tehdään, samoin kontrolloida tehtävien tekemiseen vaadittavien resursien, esimerkiksi ajan, jakamista. Vallankäyttönä voidaan ymmärtää paitsi jonkin työn suorittamisesta luopumista myös jonkin ottamista tehtäväkseen. Pienen lapsen hoidon keskittäminen äidille voi esimerkiksi olla myös naisen puolelta haluttu ja valittu tehtävien jako, ei vain epätasa-arvoisesta asemasta johtuva myöntyminen suurempaan tehtävämäärään.

Rahankäyttöä ja päätösvaltaa koskevissa tutkimuksissa on myös havaittu, ettei naisten itsenäisten tulojen lisääntyminen ole välttämättä tuonut heille vastaavaa päätäntävaltaa talouden rahankäyttöä koskevissa asioissa. Suurempi mahdollisuus päättää perheen rahankäytöstä on voinut liittyä siihen, että nainen on ylipäänsä ollut enemmän vastuussa kodin eri tehtävistä – erityisesti perinteisistä naisten töistä. Valta tehdä arkipäivän ostopäätöksiä ja hoitaa raha-asioita on siten voinut merkitä naisille vain yhtä lisätyötä muiden tehtävien rinnalle, ei esimerkiksi valtaa luopua joistakin kodin tehtävistä (Yodanis & Lauer 2007; Vogler & Pahl 1994).

### 3.3 Teoreettisia lähtökohtia

Kotityön sosiologinen tutkimus on kukoistanut varsinkin yhdysvaltalaisen sosiologian piirissä aina 1960-70-luvuilta lähtien. Naisten työssäkäynnin lisääntyminen, perherakenteen muutos ja lapsiluvun vähentyminen sekä erilaisten poliittisten ja feminististen liikkeiden aktivoituminen heijastuivat myös perhettä koskevaan tutkimukseen. Sukupuolirooleja ja perheen työnjakoa funktionalistisesti tarkasteleva

tutkimus alkoi antaa jalansijaa lähestymistavalle, joka kiinnitti huomiota erilaisiin yhteiskunnallisiin ja yksilöllisiin tekijöihin kotityön taustalla. Työnjakoa alettiin tarkastella perheen sisällä tapahtuvana päätöksentekona, neuvotteluna tai konfliktin tuotoksena, johon ympäröivän yhteiskunnan normit ja instituutiot vaikuttivat. Koulutustason kohoamisen, sukupuolirooleja koskevien asenteiden vapautumisen ja naisten palkkatyön merkityksen kasvamisen odotettiin heijastuvan myös kotitalouksien sisälle ja perheiden työnjakoon.

Kotitöiden jakoa koskeva teoreettinen tarkastelu on yleensä jaettu kolmeen ryhmään. Resurssiteoria, resurssien vaihdon teoria sekä uuden kodin taloustieteen muotoilema kotityön taloustieteellinen malli lukeutuvat rationaalisen valinnan teorioihin. Toisena ryhmänä voidaan pitää ajallisiin resursseihin ja kotityön tarpeeseen keskittyviä malleja, ja kolmantena sukupuolirooli-socialisaatiomalleja. Lähestymistapojen ja mallien jakaminen näihin kolmeen ryhmään on karkeaa, sillä kotityön erilaiset tarkastelutavat eivät aina ole kehittyneet selvästi muotoilluiksi teorioiksi. Pikemminkin ne ovat löyhästi toisiinsa liittyviä tutkimushypoteeseja, joiden sijoittaminen tutkimustraditioon ei aina ole itsestään selvää. Lisäksi niiden rinnalle on kehittynyt useita erilaisia tarkastelunäkökulmia, kuten esimerkiksi tunteiden sosiologia (Jokinen 2005; Hochschild 2003), jotka eivät ainakaan välittömästi sijoitu mihinkään edellä mainittuun ryhmään. Seuraavassa tarkastelen lyhyesti eri lähestymistapojen keskeisiä sisältöjä, ja niihin kohdistettua kritiikkiä. Tarkastelu perustuu erityisesti Layten (1999), Künzlerin (1996) sekä Coltranen (2000) esittämiin katsauksiin kotityön jakautumisen tutkimuksesta.

### 3.3.1 Palkkatulot ja työnjaon rationalisointi

Resurssiteorian, resurssien vaihdon teorian sekä uuden kodin taloustieteen lähtökohtana on kotitöiden jakaantumisen tarkastelu rationaalisen valinnan mallin mukaan. *Resurssiteorian* (resource theory, Blood & Wolfe 1960) mukaan kotitöiden jako määräytyy puolisoiden välisen valta-asetelman mukaan. Se puolisoista, joka tuo liittoon mukanaan enemmän talouden ulkopuolisia resursseja, omaa myös enemmän päätäntävaltaa kodin asioissa. Enemmän palkkatuloja, ammatillista statusta tai yhteisöön osallistumiskanavia omaava puoliso voi käyttää valta-asemaansa neuvotellakseen itselleen vähäisemmän osan kotitöistä. Kotitöiden jakaantuminen perheessä perustuu siten valta-asemiltaan erilaisten puolisoiden neuvottelujen tulokseen. Layten (1999) mukaan resurssiteoreettinen lähestymistapa ei alkujaan nähnyt kotitöiden jakaantumista tuloksena valtakamppailusta tai pakosta, vaan erilaisten resurssien (puolisoiden tarjoamien etuuksien) arvioinnista ja töiden jaon optimoinnista. Työnjaon optimointi ei resurssiteoriassa tarkoittanut sitä, että puoliset arvioisivat omaa osallistumistaan ja panostaan sen mukaan, mitä vaihtoehtoja heille oli tarjolla. Pikemmin heidän oletettiin ohjailevan ajankäyttöään kotitalouteen tai talouden ulkopuolelle sen mukaan, miten talouden ulkopuoliset resurssit olivat jakaantuneet puolisoiden kesken.

*Sosiaalisen vaihdon teoria* (tai resurssien vaihdon teoria, resource exchange theory) laajensi resurssiteorian ajatusta työnjaon optimoinnista käytettävissä olevien resurssien pohjalta ottamalla tarkastelussa huomioon myös vaihtoehtoiskustannukset. Resurssien vaihdon teorian mukaan kotityöhön osallistuminen ja työnjako perustuu optimointiin, jota puoliset suorittavat tahoillaan arvioidessaan kotitöiden tekemiseen liittyviä kustannuksia ja vaihtoehtoja ja niiden perusteella omaa osallistumistaan. Mitä enemmän resursseja nainen saa puolisoltaan tai liitostaan ja mitä vähemmän niitä on saatavilla nykyisen liiton ulkopuolelta, sitä enemmän valtaa (päättää kotitöiden jakaantumisesta) puolisollla on. Työnjako on siis tulosta puolisoitten tahoillaan suorittamasta arvioinnista, jossa nykyisen liiton tuottamia etuja verrataan vaihtoehtoisten ratkaisujen tuottamiin etuihin ja niiden hankkimiseen liittyviin kustannuksiin, ja oma työpanos annetaan vastineeksi näistä etuuksista. Sosiaalisen vaihdon teoria kiinnitti huomiota myös immateriaalisiin resursseihin, kuten kiintymykseen ja arvontaan, sekä kotitalouden ulkopuolisina resursseina esimerkiksi sosiaali- ja perhepoliittisten tukimuotojen merkitykseen vaihtoehtoiskustannusten alentamisen kannalta. (Layte 1999.)

Resurssiteoriaan ja sosiaalisen vaihdon teoriaan nojaavissa tutkimuksissa talouden ulkopuolisina resursseina on tarkasteltu työssäoloa ja työuran kestoa, palkkatasoa tai ammatillista asemaa tai puolisoitten välisiä eroja näissä mittareissa. Vaikka sosiaalisen vaihdon teoria huomioi myös muita kuin materiaalisia resursseja vaihdon välineenä, ei immateriaalisten resurssien (kiintymys, arvostus, tasa-arvoisuus) tarkasteluun tai niiden käyttöön vaihdon välineenä ole Künzlerin (1996) mukaan juurikaan kiinnitetty huomiota kotityön empiirisissä tutkimuksissa.

Kolmas rationaalisen valinnan teorioihin lukeutuva *uusi kodin taloustiede* (new household economy) nojaa taloustieteellisiin malleihin tarkastellessaan kotitaloutta tuotanto- ja kulutusyksikkönä, joka pyrkii maksimoimaan hyödyn käytettävien resurssien puitteissa. Resursseja ei tarkastella resurssiteorian tapaan valta-aseman osoittimina työnjakoa koskevassa 'kaupankäynnissä', vaan osoittimina puolisoitten suhteellisesta arvosta markkinoilla tai kotitaloudessa. Kotitalous nähdään tehtaana, joka tuottaa kotitalouden hyödyn tai hyvinvoinnin yhdistämällä sopivassa suhteessa markkinoilta saatuja hyödykkeitä ja omaa tuotantoa (kotityöpanos) (Becker 1993). Puolisoitten välinen työnjako on tulosta optimoinnista, jota kotitalouden jäsenet suorittavat jakaakseen aikansa ja työpanoksensa kotitalouden ja markkinoiden välillä. Teorian mukaan se puolisoista, jonka työpanoksen arvo on markkinoilla suurempi, käyttää suuremman osan aikaansa/työpanoksestaan perheen ulkopuolisille markkinoille. Se puolisoista, jonka työpanoksen arvo on suurempi kotitalouden piirissä, käyttää vastaavasti ajastaan/työpanoksestaan suuremman osan kotitaloudessa. Mitä pienempi miehen palkkatyöpanoksesta syntyvä hyöty on suhteessa naisen palkkatyön tuottamaan hyötyyn kotitaloudelle, sitä suurempi osa naisen työstä ohjautuu markkinoille ja miehen vastaavasti kotitalouteen. Palkkatyöhyödyn mittarina on käytetty yleensä työtuloja tai palkkatasoa tai – palkkatulojen puuttuessa – mahdollisia tuloja tai am-



matin palkkatasoa, mikäli henkilö siirtyisi työmarkkinoille. Vaikka teoria esittääkin työnjaon perustan sukupuolineutraalina, se usein implisiittisesti olettaa, että työnjako on tehokkaimmillaan miehen erikoistuessa markkinoille ja naisen kotitalouteen.

Uuden kodin taloustieteen malli kotitalouden toiminnasta ja työnjaosta tarjosi resurssi- ja resurssien vaihdon teorioita paremman välineen arvioida ja ennustaa työnjaon muutoksia kotitaloudessa resurssien tasoissa tapahtuneiden muutosten, markkinoilta ostettavien hyödykkeiden saatavuuden tai hintojen muutosten tai aikakustannusten muutosten seurauksena. Tulojen tai tulotason vaikutusta kotitöiden jakaantumiseen perheessä on testattu useissa tutkimuksissa. Tyypillisesti tulojen kasvulla näyttää olevan negatiivinen vaikutus sekä miesten että naisten osallistumiseen kotitöihin ja positiivinen vaikutus puolison osallistumiseen. Kodin tehtäviä jaetaan tasaisemmin niissä kahden palkansaajan talouksissa, joissa puolisoitten väliset tuloerot ovat pienimmät, tai puolisoitten ammatilliset asemat ovat verraten samankaltaiset (Coltrane 2000; Coltrane 1996; Künzler 1996; Brines 1994). Kuitenkin mm. Coverman (1985) ja Berk (1985) havaitsivat, että miesten kotitöihin osallistuminen vaihteli huomattavan vähän naisen palkkatyöhön osallistumisesta tai palkkatulosta riippumatta, ja työnjaon tasa-arvoistuminen naisen työssäolon/työtulojen lisääntyessä perustui pikemminkin naisen kotityöpanoksen vähenemiseen kuin miesten panoksen lisääntymiseen.

Palkkatulojen samankaltaisuus ei kuitenkaan ole välttämättä ainoa valta-asemia taasaava tekijä, vaan puolisoit saattoivat myös käyttää muita, ammattiin tai työtehtävään liittyviä vaatimuksia perusteena vähäisemmälle osallistumiselle kotona. Palkkatulojen lisäksi rationaalisen valinnan mallit ovat tarkastelleet koulutuksen vaikutusta perheen työnjakoon. Korkeampi koulutus on tällöin merkinnyt vahvempaa asemaa työnjakoa koskevassa neuvottelussa tai sitä on pidetty potentiaalisesti korkeamman tulotason osoittimena. Koulutuksen on havaittu vaikuttavan odotetulla tavalla naisten kotitöiden tekemiseen: koulutustason kohoaminen on vähentänyt naisten osallistumista kotitöihin. Sen sijaan koulutuksen vaikutus miesten kotitöihin ei ole ollut yhtä yksiselitteistä. Joissakin tutkimuksissa on havaittu, että koulutustason kohoaminen lisää miesten osallistumista kotitöihin. Sen sijaan naisen korkeamman koulutuksen näkyminen miehen lisääntyneenä osallistumisena kotitöihin ei juurikaan ole saanut tukea tutkimuksista (ks. Coltrane 2000; Künzler 1996). Havainnot koulutuksen vaikutuksesta miesten osallistumiseen eivät siten näyttäisi olevan resurssiteorian tai taloustieteellisen mallin olettamuksen mukaisia.

Spitze (1986) on kiinnittänyt huomiota siihen, että päätös palkkatyöhön osallistumisesta on perheissä tai yksilöillä ensisijainen. Tämän valinnan perusteella sitten tehdään ratkaisuja kotitöihin osallistumisesta. Mahdollisuus vaihdella palkkatyöhön osallistumisen astetta esimerkiksi työajan avulla riippuu myös työmarkkinoilla tarjolla olevista vaihtoehtoista. Esimerkiksi Suomessa osa-aikatyön kulttuurin puuttumisen vuoksi on työhön osallistumispäätös ollut valinta kokopäivätyön tai kotona olemi-

sen välillä. Institutionaaliset ratkaisut ovat osaltaan tukeneet näitä vaihtoehtoja: kotona olemisen valintaa on helpottanut kotihoitovapaa ja -tuen olemassaolo, kokopäiväistä työssäkäyntiä puolestaan mahdollisuus saada kokopäivähoitopaikka alle kouluikäiselle lapselle.

Taloustieteen mallia kotityön jakaantumisesta on kritisoitu myös teoreettisista lähtökohdista osin samoin perustein kuin muitakin rationaalisen valinnan malleja. Mallien mukaan kotitalouden työnjako on tulosta puhtaasta rationaalisesta harkinnasta, jossa kotitalouden jäsenten panosten ja tuotosten yhdistelmää optimoidaan suurimman hyödyn saavuttamiseksi (kotitaloudelle). Normatiivisilla, institutionaalisilla tai kulttuurisilla tekijöillä, samoin kuin yksilöiden välisillä preferenssieroilla tai niiden muutoksilla ei siten tulisi tarkasti ottaen olla vaikutusta työnjakoon. Rationaalisen valinnan malleihin onkin yritetty tuoda mukaan kulttuurisia tai normatiivisia tekijöitä selittämään esimerkiksi työnjaon suhteellista stabiiliutta palkkatyön tai ansioiden muutoksista huolimatta (mm. Blumberg & Coleman 1989; Berk 1985).

Kotityön tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että ihmisten mieltymykset erilaisten kodin töiden tekemiseen voivat vaihdella. Samoin kotitöiden tekeminen sinänsä voidaan ymmärtää hyötynä tai hyvinvointina – esimerkiksi lasten kanssa puuhailu tai yhdessä valmistettu ateria yhdessäolona (Beller 1993, viittaus ks. Coltrane 2000; Ferree 1990). Taloustieteellisiä malleja on arvosteltu myös siitä, että niissä tarkastelun kohteena on kotitalouden hyvinvointi, ei puolisoiden tai yksilöiden (erillisen) hyvinvoinnin maksimointi. Ne eivät siten ota huomioon mahdollisia yksilöiden välisiä eroja hyvän määrittelyssä ja tämän seurauksena syntyviä konflikteja silloin kun talouden työnjakoa ratkaistaan (Layte 1999; Ferree 1990). Myös mallien rationaalisuusoletuksesta on kritisoitu: rationaalinen valinta eri vaihtoehtojen välillä edellyttää tietoja eri vaihtoehtoista ja niiden kustannuksista sekä luottamusta siihen, että talouden kaikki jäsenet pyrkivät toimimaan kotitalouden kokonaishyvinvoinnin lisäämiseksi (Layte 1999).

Myös sukupuolittuneet säännöt ja sopivuuskäsitykset voivat ohjata resurssien tai hyvinvointituotosten käyttöä koskevaa päätöksentekoa (Ferree 1990). Yodanis & Lauer (2007) havaitsivat esimerkiksi, että naisen mahdollisuus osallistua perheen raha-asioista päättämiseen riippui paitsi yksilötason tekijöistä (naisen tulojen lisääntyminen) myös siitä, missä määrin ympäröivä kulttuuri tuki mieselättäjämallia tai tasavertaista kumppanuutta.

Joissakin tutkimuksissa on kiinnitetty huomiota institutionaalisiin tekijöihin kotitalouden rationaalisen valinnan taustalla (ks. Fuwa 2004). Naisten heikompi asema työmarkkinoilla merkitsee, että investointi miehen markkinaresurssiin on aina arvokkaampaa. Huomiota on kiinnitetty myös siihen, miten erilaisten kotitalouden tarvitsemien hyödykkeiden tai palvelujen tarjonta markkinoilla (esimerkiksi lastenhoitopalvelut, siivous, aterian valmistus tai ulkona syöminen) vaikuttaa kotitalouden

työnjakoon tai miten yhteiskunnan toimenpiteet kuten päivähoitojärjestelmä tai verotuspolitiikka tai kulttuuriset normit ohjaavat työnjakoa perheessä (Yodanis & Lauer 2007; Baxter 1997; Sanchez 1994). Institutionaalisten tekijöiden vaikutus on keskeinen ns. *taloudellisen riippuvuuden mallissa* (economic dependency model), joka tarkastelee työnjakoa suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan ja sosiaalisiin rakenteisiin, erityisesti sukupuolten epätasa-arvoiseen asemaan yhteiskunnassa. Sen mukaan naisten kotityöpanos näyttäytyy sukupuolten välisenä sopimuksena, jossa (palkaton) kotityö vaihdetaan tai annetaan vastineeksi mieselättäjän liittoon tuomista hyödyistä (=palkka) (Fuwa 2004; Brines 1994).

### 3.3.2 Kotityön kysyntä ja tarjonta

Kotitöiden jakaantumisesta perheen sisällä tarkastellaan hieman toisenlaisesta näkökulmasta *ajallisia resursseja ja kotityön tarvetta* tutkimisessa lähestymistavoissa (time availability, tai demand-response capability, mm. Blair & Lichter 1991; Kamo 1988; Coverman 1985). Niiden mukaan puolisoitten tekemään kotityön määrään vaikuttaa keskeisesti kodin ulkopuolella tehdyn palkkatyön määrä. Erilaiset perheen ja kotitalouden piirteet (esimerkiksi lasten määrä ja ikä, asunnon koko ja tyyppi ym.) lisäävät kysyntää eli tarvittavaa kotityötä. Palkkatyöhön käytetyn ajan lisääntyminen vähentää mahdollisuuksia käyttää aikaa kotitöihin ja lisää toiselle osapuolelle painetta kasvattaa osallistumista kotityöhön, jotta tarvittavat työt saadaan tehdyksi. Olettamuksena on, että puolisoitten välinen kotitöiden jako on sitä tasa-arvoisempaa, mitä yhdenmukaisempaa on heidän osallistumisensa palkkatyöhön.

Spitzen (1986) esittämä muotoilu kotityön jaolle yhdistää taloustieteellisen mallin piirteitä ajallisten resurssien malliin. Hänen mukaansa kotitalouden työnjakoa koskevassa päätöksenteossa ensisijalla on päätös ajan investoimisesta ansiotyöhön. Työstä maksettava palkka, tai palkkataso, ohjaa tätä päätöksentekoa. Vasta ansiotyöhön osallistumispäätöksen jälkeen jäljellä oleva aika (available time) jää kotitöiden tekemiseen. Siten ansiot ovat mukana mallissa ansiotyöhön käytetyn ajan välityksellä, puolisoitten osallistuminen kotityöhön ja sitä kautta työnjako määräytyy ensisijaisesti ansiotyöhön käytetyn ajan kautta.

Ansiotyöhön osallistumisen vaikutus kotityön tekemiseen on todettu useissa tutkimuksissa. Vaikka lisääntyneen palkkatyön on havaittu vähentävän kotityöhön osallistumista sekä miehillä että naisilla, havainnot naisen palkkatyön vaikutuksesta miehen kotityön määrään eivät ole olleet yhtä yksiselitteisiä. Joissakin Künzlerin (1996) raportoimissa tutkimuksissa havaittiin, että miesten kotityöpanos oli varsin riippumaton naisten ansiotyön määrästä. Muutamissa tutkimuksissa on puolestaan päädytty vastakkaiseen tulokseen: naisten ansiotyöhön osallistumisen kasvaessa miesten kotityöpanos kasvaa.

Myöhemmissä tutkimuksissa ansiotyössä oloajan ja siinä esiintyvien erojen sijaan on kiinnitetty huomiota työssäolotuntien samanaikaisuuteen tai eriaikaisuuteen tai vuorotyön merkitykseen perheen työnjaon kannalta. Mm. Presser (1994) havaitsi, että pariskunnan eriaikaisen työajan lisääntyminen lisäsi miesten osallistumista varsinkin naisten tyypillisesti tekemiin kotitöihin. Limittäisen työajan vaikutus työnjakoon voisikin olla selvemmin havaittavissa, mikäli tarkastelu kohdistettaisiin vain sellaisiin kotitöihin, joiden suorittaminen on enemmän päivittäistä ja tiettyyn aikaan sidottua. Esimerkiksi aterian valmistus ja monet lapsiin liittyvät hoitotoimet ovat usein sellaisia, että mahdollisuus joustaa ajallisesti tai paikallisesti niiden suorittamisessa on vähäisempää verrattuna esimerkiksi siivoukseen tai tavaroiden korjaamiseen.

Voidaan myös pohtia, missä määrin tarjonta- ja kysyntätekijät kuten työaika, lasten lukumäärä tai näiden ikä selittävät puolisoiden välisen kotityöpanoksen eroa, koska vaikutuksen voitaisiin olettaa olevan samanlainen kummallakin puolisoilla. Tutkimuksissa on havaittu lasten lukumäärän lisäävän kotityön tekemistä kotitaloudessa. Kysyntätekijöiden merkitystä korostava lähestymistapa ei kuitenkaan tarjoa vastausta siihen, miksi lapsista aiheutuva vaikutus näyttäisi olevan huomattavasti suurempi naisilla kuin miehillä tai vastaavasti miksi lisääntynyt kotonaoloaika lisää enemmän naisten kuin miesten osallistumista kotitöihin (ks. Künzler 1996; Shelton & John 1996).

Lasten lukumäärän ja iän lisäksi myös asumismuoto vaikuttaa kotityön kysyntään. Omakotiasuminen lisää erilaisia kodin huolto- ja kunnostustöitä ja pihan tai puutarhan ylläpitoon liittyviä töitä (South & Spitze 1994). Myös Suomessa omakoti- tai rivitaloasuminen on yleistä varsinkin lapsiperheiden kohdalla. Onkin mahdollista, että asumistavan valinta ratkaisee myös kotitöiden määrän ja työnjaon kysymyksiä lapsiperheissä. Toisaalta se voi myös vahvistaa tyypillisesti miesten ja tyypillisesti naisten töiden jakoa perheessä: perinteisesti miehille kuuluneiden töiden määrän kasvu taloudessa voi ohjata puolisoita valitsemaan ja jakamaan työt perinteisemmällä tavalla.

Puolisoiden saatavilla olemisen lisäksi kotityön tarjonta-tekijöinä voidaan tarkastella kodin ulkopuolisia henkilö- tai muita resursseja. Perheessä asuvien muiden aikuisten tai kodin ulkopuolisten muiden aikuisten tarjoama apu kodin töissä vähentää puolisoiden työpanosta. Suomessa on melko harvinaista, että lapsiperheen kanssa asuisi samassa taloudessa muita aikuisia, esimerkiksi isovanhempia. Kuitenkin sukulaisten, varsinkin omien vanhempien tarjoama apu erilaisissa kodin tehtävissä voi olla hyvin merkittävää perheen arkielämän järjestämisen kannalta. Omien vanhempien merkitys on suuri varsinkin lastenhoitoon liittyvissä tehtävissä. Isovanhemmat tarjoavat esimerkiksi tilapäistä lastenhoitoapua, kuljetusapua tai hoitavat muita lapsiin liittyviä tehtäviä. Sukulaisilta, tuttavilta tai naapurustolta saatu apu on kuitenkin usein luonteeltaan tilapäistä ja satunnaista (Melkas 1994; Ritamies & Fågel 1998). Pienten lasten päivittäisen hoidon järjestämisessä muiden sukulaisten rooli on vähäinen. Lasten päivähoitojärjestelyjä koskevassa tutkimuksessa havaittiin, että

vain 1–2 prosenttia alle kouluikäisistä lapsista oli säännöllisesti isovanhempiensa tai muun sukulaisen hoidettavana (Heikkilä & Takala 1999).

Myös lasten osallistuminen kodin tehtävien tekemiseen vähentää puolisoiden työpanosten tarvetta. Lasten osallistumista koskevissa tutkimuksissa on havaittu, että varsinkin tytöt osallistuvat kotitöiden tekemiseen jo melko varhaisella iällä (Pääkkönen & Niemi 2002; Paaajanen 2001; Nordström 1998).

Puolisoiden työpanosta voidaan myös korvata ostamalla ulkopuolisia palveluja tai hyödykkeitä. Mahdollisuus korvata omaa työpanosta ostamalla palveluja ja hyödykkeitä on oletettavasti suurempi keski- tai suurituloisissa perheissä. Korkeamman tulotason vaikutus kotitöiden tekemiseen voi siten kanavoitua joko tulojen tarjoaman vahvemman neuvotteluaseman tai erikoistumisperusteen kautta tai mahdollisuutena ostaa tarvittavia palveluja kodin ulkopuolelta.

### 3.3.3 Sukupuolirooleja koskevat teoriat

Kolmannen kotitöihin osallistumista tarkastelevan ryhmän muodostavat *sosialisatio-sukupuolirooliteoriat*. Sukupuoliroolien merkitystä korostavan lähestymistavan mukaan miesten ja naisten osallistumista kotitöiden tekemiseen ohjaavat ne mallit ja roolit, joihin he ovat (usein tiedostamattomasti) sosiaalistuneet. Traditionaalisesti orientoituneet henkilöt pitävät kotitöitä enemmän naiselle kuuluvana ja ansiotyöhön osallistumista miehille kuuluvana ja heijastavat tätä myös omassa käyttäytymisessään. Vastaavasti vähemmän traditionaalisesti suuntautuneet suovat miehelle ja naiselle myös ei-sukupuolityypillisiä rooleja ja jakavat kotityöt tasa-arvoisemmin (Stafford et al. 1977). Tämän lähestymistavan mukaisesti kotitalouden työnjaon pitäisi tulla tasa-arvoisemmaksi kun uudet ikäluokat kasvavat yhä vapaammin sukupuolirooleihin suhtautuvassa kulttuurissa. Tutkimustulokset antavat jossain määrin tukea sukupuolirooliteorian olettamuksille. Asennemittareita on kuitenkin kritisoitu mm. siitä, että ne yleensä mittaavat vain traditionaalista asennetta, jolloin epätraditionaalinen suhtautuminen ilmenee pelkästään traditionaalisen asenteen kääntöpuolena. (Coltrane 2000; Künzler 1996).

Koulutustason on joissakin tutkimuksissa oletettu liittyvän sukupuolirooleja koskeviin asenteisiin. Korkeamman koulutuksen on katsottu viittaavan modernimpaan asennoitumiseen ja vapaampiin sukupuolirooliodotuksiin. Korkeammin koulutetut naiset näyttävätkin tutkimusten valossa osallistuvan vähemmän kotitöihin ja naisille tyyppillisten tehtävien tekemiseen lastenhoitotehtäviä lukuun ottamatta (Sayer et al. 2004). Miesten koulutustason vaikutus kotitöiden tekemiseen tai töiden sukupuolen mukaiseen jakoon ei ole ollut yhtä selvä. Myöskään Suomessa ei koulutustason kohoamisen havaittu lisäävän miesten osallistumista kotitöihin (Niemi 1984). Korkeammin koulutetut miehet eivät siis tehneet perinteisesti naisille kuuluvia töitä juurikaan enempää kuin vähemmän koulutetut miehet.

Uudempi sukupuoliroolien merkitystä korostava lähestymistapa tarkastelee kotitöiden tekemistä sukupuolen tuottamisen näkökulmasta. Tiettyjen tehtävien suorittaminen antaa tilaisuuden osoittaa sukupuolensa. Käyttäytymällä kulttuurissa vallitsevien sukupuoliroolinäkemyksien mukaisesti henkilö osoittaa oman miehisyytensä tai naiseutensa. Palkattoman työn tekemisessä on siis myös kyse miehille ja naisille kuuluvien töiden välisen rajanvedon uusintamisesta. Sukupuolille tyypilliset valinnat vahvistavat ja tuottavat sukupuolirooli-identiteettiä (Ferree 1991 ja 1990; Berk 1985).

Varhain omaksutut käsitykset sukupuolten työnjaosta ja siitä, mitä kummaltakin sukupuolelta odotetaan, heijastuvat myöhempään valintoihin. Tutkimuksissa on havaittu, että tytöt osallistuvat jo varsin nuorena poikia enemmän kotitöiden tekemiseen (Paa-janen 2001; Pääkkönen & Niemi 2002). Vaikka sukupuolen mukaiset taipumukset voivat osaltaan selittää käytöseroja tyttöjen ja poikien välillä, ohjaa myös ympäröivä kulttuuri tyttöjä ja poikia valitsemaan sukupuolelle sopivia käyttäytymismuotoja.

Varhaisessa vaiheessa tapahtuvaa sosiaalistumista tai sukupuolen tuottamista kotitöiden jakaantumisen taustalla painottavat näkemykset ovat pyrkinet vastaamaan siihen, miksi muutos kotitöiden tekemisessä on ollut verraten hidasta. Pitkittäistutkimuksissa on havaittu, että uudet, modernimpaan työnjakoon jo lapsuudessaan sosiaalistuneet sukupolvet säilyttivät tasaisemman työnjaon vielä myöhemmissäkin elämänvaiheissa vaikka työnjaon tasapuolistuminen sukupolvesta toiseen siirryttäessä olikin hidasta (Artis & Pavalko 2003). Myös parisuhteen alkuvaiheessa omaksutuista käyttäytymistavoista luopuminen on hidasta, vaikka yksilökohtaiset työnjakoa selittävät tekijät muuttuisivatkin. Esimerkiksi naisen tulotason kohoaminen ei ruotsalaisen pitkittäistutkimuksen mukaan heijastunut samassa suhteessa pariskunnan työnjakoon, vaan naisen osuus kotitöistä säilyi suurena puolisoitten välisen tuloeron kapenemisesta huolimatta (Evertsson & Neramo 2007).

Kotitöiden tekemisen arvioiminen käyttämällä vain yhtä kokonaisajankäyttöä mittaavaa indikaattoria saattaa kuitenkin peittää alleen yksittäisissä tehtävissä tapahtuvaa sukupuolimuutosta (Blair & Lichter 1991). Ajankäytön lisääntyminen voi merkitä osallistumisen kasvamista kaikissa kodin tehtävissä tai vastakkaiselle sukupuolelle luettavissa tehtävissä, mutta myös vain tietyissä omalle sukupuolelle tyypillisissä tehtävissä, jolloin sukupuolten perinteinen työnjako vain vahvistuu.

Twiggs, McQuillan ja Ferree (1999) esittävät, että muutos miesten osallistumisessa perinteisiin naisten töihin tulee paremmin esiin, kun selvitetään yksittäisten tehtävien tekemistä perheessä ja niiden jakaantumiseen vaikuttavia tekijöitä. Kynnys osallistua toiselle sukupuolelle tyypiteltyjen tehtävien suorittamiseen voi vaihdella tehtävittäin, ja suurempi osallistuminen yhden tehtävän suorittamisessa ei välttämättä valu toisiin tehtäviin. Kotona tehtävien toimien sukupuolisegregaation tutkimus voi Twiggsin, McQuillanin ja Ferreen (emt.) mukaan hyödyntää palkkatyön ammatillisen eriytimi-

sen tutkimuksen välineitä. Huomiota kiinnitetään tällöin paitsi siihen, missä määrin yksittäiset tehtävät ovat muuttumassa sukupuolineutraaleiksi, myös siihen, mitkä kyseiseen tehtävään tai sen tekijöihin liittyvät tekijät lisäävät tai vähentävät miesten (tai naisten) osallistumista tehtävän tekemiseen. Tässä mielessä myös työnjakoon liittyvät konfliktit voivat olla osoituksia kodin tehtävien sukupuolisidonnaisuuden murroksesta (Ferree 1990).

Koulutustason kasvun on oletettu vähentävän ammattien tai tehtävien sukupuolen mukaista jakoa. Tutkimusten mukaan naisten kohonnut koulutustaso tai lisääntynyt työssäkäynti eivät kuitenkaan ole merkittävästi vähentäneet palkkatyön ammatillista eriytymistä ainakaan Suomessa (Kolehmainen 1999).

Missä määrin kotitöissä on tapahtunut yksittäisten tehtävien sukupuolijaon tasaantumista? Kaikkien mielissä väikkyy kuva lastenvaunuja työntävästä isästä, samoin nuoret miehet tuntuvat vallanneen keittiön ainakin median antaman kuvan mukaan. Ovatko nämä kuitenkin vain mielikuvia, ja perheiden arkitodellisuus toista, vai ovatko perinteiset sukupuolijaot esimerkiksi erilaisissa lastenhoitotehtävissä murtumassa? Tasaisemman jaon näkökulmasta kodin tehtävissä tapahtuvassa muutoksessa voikin olla yhtä paljon kyse yksittäisten tehtävien sukupuolittuneisuuden murtumisesta kuin kokonaisuosallistumisessa tapahtuvista muutoksista.

Sukupuolirooliteorioiden esittämiä oletuksia ei kuitenkaan ole mittavammin testattu. Sukupuoliroolien ja sosialisaaation merkitystä korostavat lähestymistavat näyttävät usein jäävän 'kaatoluokaksi', jolla on pyritty selittämään muiden mallien jälkeen selittämättä jäävä osa.

### 3.4 Asenteet ja tyytyväisyys työnjakoon

Kotitöihin liitetään usein negatiivisia piirteitä: ne nähdään jokapäiväisinä rutiineina, yksinkertaisina ja vähän taitoja vaativina, yksitoikkoisina ja toistuvina, vähän sosiaalista arvostusta nauttivina tehtävinä. Kotityöt ovat työtä, jota ei koskaan saada valmiiksi, työt eivät koskaan lopu. Toisaalta tutkimuksissa on korostettu töiden autonomisuutta ja joustavuutta sekä vapautta töiden tekemisen järjestämisessä. Kotitöiden tekeminen voi synnyttää myös tyytyväisyyttä ja ylpeyttä hyvin hoidetuista töistä (DeVault 1991). Myönteisimpinä töinä pidetään yleensä lastenhoitoon liittyviä tehtäviä, ostosten hoitamiseen ja ruuanlaittoon liittyviä tehtäviä (Oakley 1985). Myös rutiineihin liittyy myönteisiä piirteitä. Tehtävien rutiininomainen suorittaminen merkitsee sitä, että niiden suorittamiseen tarvitaan vähemmän aikaa, ne antavat mahdollisuuden tehdä muuta tai keskittyä muihin asioihin. Rutiinit myös luovat turvallisuutta ja tuttuutta ja antavat mahdollisuuden kontrolloida ajankäyttöä. DeVaultin (1991) mukaan kotitöiden näkeminen joko itsenäisinä tai epäitsenäisinä ei tee oikeutta kotityön luonteelle. Kotona tehtävää työtä ei yleensä ole määritelty

kovin tarkkarajaisesti, se on usein näkymätöntä, eivätkä työn standardit tai rutiinit ole samalla tavoin ulkopuolelta asetettuja kuin palkallisessa työssä. Suuri osa kotona tehtävästä työstä on juuri tarpeiden määrittämistä, tehtävän työn ja standardien asettamista, töiden suunnittelua ja organisointia.

Kotityöt tuntuvat kuitenkin usein aiheuttavan perheissä ristiriitoja ja uupumusta. Tyytymättömyys kotitöihin ja puolisoitten väliseen työnjakoon heijastuu perheen elämään eri tavoin. Aviollista tyytyväisyyttä, perheiden ristiriitoja ja avioeroja selvittämissä tutkimuksissa ovat kotitöiden jakamista koskevat ristiriidat hyvin yleisiä tyytymättömyyden lähteitä perheissä (mm. Paajanen 2003; Helms-Erikson 2001; Reuna 1998; Piña & Bengtson 1993). Epätasa-arvoiseksi koetun työnjaon, kotitöiden runsauden ja toistuvuuden sekä ajallisen sitovuuden on myös havaittu lisäävän tyytymättömyyttä ja masentuneisuutta varsinkin naisilla mutta myös miehillä (mm. Barnett & Shen 1997; Coltrane 1996; Ross & Willigen 1996).

Mitkä tekijät sitten vaikuttavat siihen, koetaanko kotitöiden jako tasa-arvoisena vai epätasa-arvoisena? Miehet tuntuvat pääsääntöisesti olevan tyytyväisempiä työnjakoon kuin naiset. Tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että naisetkaan eivät aina ole tyytymättömiä epätasa-arvoiseen työnjakoon (mm. Stevens & Kiger & Riley 2001; Baxter 2000). Puolison osallistuminen erityisen merkitykselliseen tai tärkeäksi koettuun työhön voi kompensoida tämän muuten vähäisempää osallistumista. Isän osallistuminen pienen vauvan hoitoon ja lasten kanssa puuhailu voi lisätä äidin tyytyväisyyttä perheen työnjakoon, vaikka äiti vastaisikin suuremmaksi osaksi kodin eri tehtävistä. Sukupuolirooleja koskevien käsitysten on myös havaittu olevan yhteydessä siihen, mitä pidetään tyydyttävänä työnjakona. Perinteinen työnjako koetaan tyydyttävänä silloin, kun miehen odotetaan vastaavan perheen toimeentulosta ja naisen kodin ja lasten hoidosta (Baxter 2000).

Se, millaisena kotitöiden tekeminen koetaan voi myös olla yhteydessä siihen, ollaanko työnjakoon tyytyväisiä vai ei. Ikävät ja samanlaisina toistuvat työt tuntuvat raskailta ja työpanos suurelta vaikka niihin ei käytettäisikään merkittävästi aikaa. Kotitöiden kokeminen mielekkäiksi ja tärkeiksi voikin näkyä suurempana tyytyväisyytenä siihen, miten työt on jaettu perheessä – suurikaan työmäärä ei tunnu kohtuuttomalta jos sen koetaan lisäävän perheen hyvinvointia ja läheiset arvostavat työpanosta.



## 4 Tutkimuksen mittarit ja aineisto

### 4.1 Mittarit – absoluuttinen ajankäyttö ja suhteellinen työnjako

Tässä tutkimuksessa perheen työnjakoa selvitettiin sekä absoluuttisen ajankäytön että suhteellista työnjakoa koskevan mittarin avulla. Kysymyslomakkeella pyydettiin vastaajia ensin arvioimaan päivittäistä tai viikoittaista ajankäyttöään erilaisiin etukäteen nimettyihin tehtäviin tai tehtäväryhmiin (ajankäyttötiedot eroavat siten olennaisesti esimerkiksi Tilastokeskuksen käyttämästä päiväkirjamenetelmästä). Tarkasteluun valitut toimet tai tehtäväryhmät pyrittiin valitsemaan niin, että ne sisältäisivät suurimman osan niistä tehtävistä, joita kotitalouksien on ajankäyttötutkimuksissa todettu suorittavan. Lisäksi tehtäväluetteloa pyrittiin sanallisesti muotoilemaan niin, että yleisemmän tehtäväluokan lisäksi mainittiin muita toimia, joiden voitiin katsoa kuuluvan samaan luokkaan. Vastaajan antamat tiedot ajankäytöstä kuvaavat vain hänen henkilökohtaisesti ko. tehtävään käyttämänsä aikaa. Aineistossa ei ole vastaavia tietoja puolisolta tai muilta talouden jäseniltä. Liitteessä 1 on tarkasteltu perusteellisemmin absoluuttisen ajankäytön ja suhteellisen työnjaon mittareiden luotettavuutta tässä tutkimuksessa.

Ajankäyttökysymyksessä lueteltiin seuraavat tehtävät tai toiminnot:

- (1) Ansiotyö
- (2) Kotona tehty ansiotyö
- (3) Työmatkat, opiskelumatka
- (4) Opiskelu
- (5) Kotona tehtävät toimet:
  - a. ruuan valmistus
  - b. astioiden pesu, pöydän kattaus
  - c. pyykinpesu, silitys, vaatehuolto
  - d. siivous, järjestely
  - e. ostokset, asiointi
  - f. puutarhan/pihan hoito
  - g. korjaus- ja asennustyöt
  - h. kunnostus-, huolto- ja remontointityöt
  - i. muut kotityöt
- (6) Lastenhoitoon liittyvät toimet:
  - a. lasten pukeminen, pesutoimet, nukkumaanpano
  - b. auttaminen lasten ruokailussa
  - c. lasten kuljetus hoitopaikkaan/kouluun
  - d. lasten kuljetus harrastuksiin
  - e. auttaminen koulutehtävissä/harrastuksissa
  - f. lasten kanssa leikkiminen ja lukeminen, ulkoilu lasten kanssa

- (7) Vastaajan kotona asuvan vanhuksen/sairaahan hoito
- (8) Muualla asuvan henkilön auttaminen, vapaaehtoistyö
- (9) Yhteisön tai seuran toimintaan osallistuminen
- (10) Vapaa-aika (lukeminen, tv, seurustelu perheen tai tuttavien kanssa, muu vapaa-ajan vietto)
- (11) Henkilökohtaiset toimet (ruokailu ym.)
- (12) Nukkuminen

Analyysivaiheessa kotitöihin luetaan ryhmän 5 tehtäviin käytetty aika ja lastenhoitoon ryhmän 6 tehtäviin käytetty aika. Kokonaisuudessa kotitöihin tai lastenhoitoon käytetyn ajan lisäksi tarkastelen myös ajankäyttöä ns. tyypillisiin naisten ja tyypillisiin miesten töihin. Tässä tutkimuksessa tyypillisiksi naisten töiksi luetaan aterian valmistukseen, tiskiin, siivoukseen, pyykkiin ja ostosten tekemiseen liittyvät tehtävät, ja tyypillisiin miesten töihin korjaus, remontointi ja huoltotehtävät sekä puutarhan ja pihan hoito. Jako perustuu aikaisempiin suomalaisiin ja eurooppalaisiin tutkimuksiin kotitöiden sukupuolijaosta.

Työnjakoa selvitettiin ajankäyttötietojen lisäksi myös pyytämällä vastaajia arvioimaan perheenjäsenten osuutta erilaisten tehtävien suorittamisesta. Lomakkeella nimettiin joukko tehtäviä, joiden kohdalla vastaajaa pyydettiin arvioimaan oman työpanoksensa lisäksi puolison, lasten, muiden kotitalouden aikuisten, talouden ulkopuolisen palkattoman sekä palkatun avun osuus tehtävän suorittamisessa.

Suhteellista työnjakoa koskevan mittarin käyttöä on tutkimuksissa perusteltu sillä, että sen avulla on ollut mahdollista arvioida yksittäisen perheen sisäistä työnjakoa, kun molempien puolisoitten ajankäyttötietoja ei ole ollut saatavilla. Mittari ei myöskään samalla tavalla ole altis niille virhetulkinnoille, jotka liittyvät kotitalouksien välisiin eroihin ajankäytössä. Mm. Goldscheider ja Waite (1991) ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että kotitalouksien kotitöihin käyttämään aikaan voivat vaikuttaa hyvin monet erilaiset tekijät. Perheiden näkemykset riittävästä kotityön määrästä ja kotityön laadusta voivat olla hyvin erilaisia, tehtävän tekemiseen liittyvät taidot sekä mahdollisuus siirtää osa tehtävistä ulkopuoliselle voivat vaihdella yksilöiden tai talouksien välillä. Suhteellisen työnjaon mittari antaa kuvan puolisoitten väliseen työnjakoon vaikuttavista tekijöistä riippumatta yksilöllisistä tai perhekohtaisista eroista ajankäytössä.

Suhteellista työnjakoa koskeva osa sisälsi seuraavat tehtävät:

- (1) aterioiden valmistus
- (2) astioiden pesu, pöydän kattaminen
- (3) pyykinpesu, muu vaatehuolto
- (4) siivous, imurointi, järjestely
- (5) päivittäisostosten tekeminen

- (6) puutarha/pihatyöt
- (7) korjaus- ja asennustyöt
- (8) kunnostus- ja huoltotyöt, remontointi
- (9) lasten pukeminen ja pesutoimet, nukkumaanpano
- (10) auttaminen lasten ruokailussa
- (11) lasten kuljetus ja haku hoitopaikasta/koulusta
- (12) lasten kuljetus harrastuksiin
- (13) auttaminen lasten koulutöissä, harrastuksissa
- (14) lasten kanssa leikkiminen ja lukeminen, ulkoilu lasten kanssa
- (15) vastaajan kotona asuvan vanhuksen/sairaahan hoito
- (16) raha-asioiden hoito (laskujen maksaminen, vakuutusten hoito)
- (17) viranomaisten kanssa asiointi (luvat, veroilmoitus ym.)
- (18) päivittäisten toimien (ruokien, ostosten, korjausten ym.) suunnittelu
- (19) lapsiin liittyvien asioiden hoito (lääkäri, vanhempainillat, ym.)
- (20) ansiotyöstä poissaolot lasten sairauden/lomien vuoksi

Analyysivaiheessa työnjakoa puolisoitten välillä tarkastellaan ottamalla huomioon vain vastaajien ilmoittama oma sekä puolison suorittama osuus tehtävästä ja vertaamalla näitä toisiinsa. Muiden perheen jäsenten tai kotitalouden ulkopuolisten henkilöiden osuuteen ei kiinnitetä huomiota.

Määrittelen tässä tutkimuksessa kotitöiden tasa-arvoistumisen puolisoitten ajankäytössä tapahtuvana samankaltaistumisena. Koska aineistossa ei siis ole tietoja oikeiden pariskuntien ajankäytöstä, tasa-arvoisempi työnjaon nähdään seuraavan naisten kotitöihin käyttämän ajan vähenemisenä ja vastaavasti miesten kotitöihin käyttämän ajan lisääntymisenä. Kokonaisajankäytön lisäksi tarkastelen erikseen osallistumista perinteisiin miesten ja naisten töihin sekä lastenhoitoon.

Absoluuttisen ajankäytön lisäksi tarkastelen myös suhteellista työnjakoa. Suhteellisen työnjaon tietojen käyttäminen absoluuttista ajankäyttöä koskevien tietojen rinnalla antaa mahdollisuuden arvioida ajankäyttötiedon antaman kuvan luotettavuutta, ts. merkitseekö absoluuttisen ajan kasvaminen myös henkilön suhteellisen osuuden kasvua tehtävän suorittamisesta. Suhteellista työnjakoa kuvaava mittari kertoo työnjaosta todellisten puolisoitten välillä. On kuitenkin huomattava, että suhteellista työnjakoa koskeva mittari on absoluuttista ajankäyttöä alttiimpi mm. sosiaalisen suotavuuden tai toisen työn näkymättömyyden aiheuttamalle harhalle (ks. mm. Niemi 1984). Puolisoitten välistä suhteellista työnjakoa koskevassa tarkastelussa kummankin puolison osuuden lähestyminen 50 prosenttia merkitsee työnjaon tasa-arvoistumista. Luvussa 6, jossa tarkastellaan ajankäyttöön vaikuttavia tekijöitä, tekstiin liitetyissä taulukoissa kuvataan absoluuttista ajankäyttöä ja siihen vaikuttavia tekijöitä, ja suhteellista työnjakoa koskeviin tuloksiin on viitattu lyhyesti. Luvussa 7, jossa tarkastellaan tehtävien jakaantumista miesten ja naisten töihin, hyödynnetään suhteellisen työnjaon mittarin tietoja.

## 4.2 Tutkimuksen aineisto

Tämän tutkimuksen aineisto koottiin postikyselynä huhti-toukokuun aikana 1998. Kysely kohdistettiin 2 500:lle iältään 25–50-vuotiaalle vähintään kahden hengen taloudessa asuvalle suomalaiselle (Ahvenanmaa pois lukien). Vastauksia tuli yhteensä 1 416 kappaletta, ja vastausprosentiksi muodostui 56.6%. Varsinaisen tutkimuksen kohteeksi rajattiin 1 180 henkilöä. Syynä lisärajaukseen oli etupäässä se, että tutkimus haluttiin kohdistaa henkilöihin, jotka asuvat parisuhteessa (avo- tai avioliitossa). Vaikka tutkimusta ei tarkasti ottaen rajattu vain heterosuhteessa eläviin pareihin, on kuitenkin todennäköistä, että vain harva tutkimukseen vastannut henkilö eli parisuhteessa samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa. Jatkossa vastaajien kumppanin oletetaan olevan eri sukupuolta. Poistetuista henkilöistä suurin osa (223 tapausta) ei asunut parisuhteessa (mutta taloudessa saattoi asua esimerkiksi vastaajan lapsia tai omat vanhemmat), lopuista seitsemän oli iältään otosryhmän ulkopuolelta, kolmen vastaajan ikätieto puuttui kokonaan, kaksi vastaajalta puuttui tieto sukupuolesta, ja yksi vastaus jouduttiin poistamaan puutteellisesti täytetyn lomakkeen vuoksi.

Kyselylomake perustui suurelta osin tutkimushankkeen kansainvälisen projektiryhmän suunnittelemaan alunperin englanninkieliseen lomakkeeseen, joka suomennettiin. Lomake lähetettiin vastaajille ainoastaan suomenkielisenä. Suomessa käytetty kyselylomake sisälsi myös joitakin lisäkysymyksiä, joita ei ollut käytössä kansainvälisessä lomakkeessa. Kyselylomake sisälsi kysymyksiä vastaajien ajankäytöstä, kotona tehtävien töiden jakaantumisesta perheenjäsenten välillä, sosiaalisesta verkostosta, lastenhoitojärjestelyistä, sukupuolirooleihin liittyvistä asenteista sekä vastaajien demografisia taustatietoja ja tietoja kotitalouden jäsenistä. Suomen lomake sisälsi lisäksi kysymyksiä ansiotyöhön osallistumisesta ja ansiotyön piirteistä, työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyvistä näkemyksistä sekä kotityön jakaantumista koskevia mielipidekysymyksiä. Lisäksi Suomen lomakkeessa kysyttiin myös puolisoa ja puolison ansiotyöhön osallistumista koskevia tietoja.

Lähes 70 prosenttia 30–50-vuotiaista suomalaisista asuu avo- tai avioliitossa. 25–29-vuotiaiden joukossa parisuhteessa elävien osuus on hieman alhaisempi: noin 50 prosenttia tämän ikäisistä miehistä ja 60 prosenttia naisista elää parisuhteessa. Koska aineistoa ei otoksen kokoamisvaiheessa pystytty rajaamaan vain parisuhteessa elävään väestöön, on seuraava tutkimusaineiston katoa selvittävä osa vain suuntaa-antava.

Kun tutkimuksen aineistoa verrattiin koko parisuhteessa elävään väestöön (Tilastokeskus, Perheet 1998), osoittautui, että nuorin ikäryhmä (25–29-vuotiaat) ja vanhin ikäryhmä (45–50-vuotiaat) ovat aineistossa hieman ylliedustettuina, ts. heitä on aineistossa enemmän kuin mitä heidän väestöosuutensa koko perheväestössä edellyttäisi. Nuorten miesten joukossa avioliitossa elävät ovat ylliedustettuina, vanhempien (erityisesti 40–44-vuotiaiden) vastaajien joukossa taas avioliitossa elävät vastaajat.

Naisten kohdalla ei vastaajien ikäryhmittäinen siviilisäätyjakauma poikennut merkittävästi koko perheväestön samanikäisten naisten siviilisäätyjakaumasta.

Tutkimusaineistossa miehistä 68 prosenttia ja naisista 70 prosenttia asui lapsiperheessä (taloudessa asui vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi). 39 prosentilla miehistä ja 36 prosentilla naisista asui vähintään yksi alle 7-vuotias lapsi samassa taloudessa. Keskimäärin miesvastaajien taloudessa asui 1.36 lasta ja naisvastaajien taloudessa 1.31 lasta. Aineiston ikäryhmissä 40–50-vuotiaat (miehillä 45–50-v. ja naisilla 40–50-v.) lapsiperheet (taloudessa vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi) olivat yliedustettuina, ts. aineistossa heidän osuutensa oli suurempi kuin vastaavan ikäryhmän osuus koko perheväestöstä, sen sijaan nuoremmissa ikäluokissa lapsiperheessä elävien osuus oli lähestulkoon sama kuin perheväestössä.

Vastaajista 89 prosenttia miehistä ja 82 prosenttia naisista kävi työssä (äitiys/isyys- tai vanhempainvapaalla sekä hoitovapaalla olevat on luettu 'ei-työssäoleviin') tutkimus- hetkellä. Työttömänä oli kuusi prosenttia miehistä ja 10 prosenttia naisista. Työssä olevien osuus oli siten vastaajien joukossa selvästi suurempi kuin samanikäisessä väestössä tutkimusvuonna ja vastaavasti työttömien osuudet alhaisempia (vuonna 1998 25–50-vuotiaista miehistä 83 prosenttia ja naisista 75 prosenttia oli työllisiä). Työssäkäyvistä vastaajista suurin osa teki kokopäivätyötä, osa-aikatyössä olevia (oman ilmoituksensa mukaan) oli miehistä noin kaksi prosenttia ja naisista noin seitsemän prosenttia. Neljä prosenttia sekä miehistä että naisista oli maanviljelijöitä, ja 13 prosenttia miehistä ja kuusi prosenttia naisista muita yrittäjiä. Vastaajien korkea työllisyysaste heijastui myös kotitalouksien työllisyydessä: suurin osa (64–68 prosenttia) vastaajista kuului kotitalouteen, jossa kumpikin puoliso kävi kokopäivätyössä.

Vastaajien sosio-demografisia taustatietoja on koottu liitteeseen 2.

### **4.3 Tutkimuksessa käytetyt menetelmät**

Tutkimuksessa tuloksia raportoidaan pääasiassa ristiintaulukoiden avulla. Tämän lisäksi kotitöihin käytettyä aikaa on osassa taulukoita ja kuvioita arvioitu varianssianalyysin avulla (luku 6). Luvussa 7 on käytetty logistista regressiota ja regressioanalyysia kotitöiden hierarkkisuuden ja tasaisempaa työnjakoa ennakoivien tekijöiden arvioimiseen. Luvussa 8 on ristiintaulukoiden lisäksi käytetty varianssianalyysia työnjakoon liittyvien näkemysten taustatekijöiden arvioimiseksi.



## 5 Ajankäyttö ja kotityöt eri talouksissa

Ajankäyttötutkimusten mukaan aikuisten ihmisten ajasta suurin osa kuluu nukkumiseen, ansiotyöhön ja vapaa-aikaan (Niemi & Pääkkönen 2001). Elämänvaiheella on suuri merkitys sille, miten ajankäyttö jakaantuu eri toimintoihin. Ansiotyö tai opinnot vievät suuren osan ajasta nuorilla aikuisilla ja keski-ikäisillä, vapaa-ajan määrä on puolestaan suurin nuorilla ja eläke-ikäisillä. Kotitöiden osuus on naisilla suurimmillaan nuorilla aikuisilla ja keski-ikäisillä, miehillä kotitöiden osuus kasvaa iän myötä. Muutokset ajankäytön rakenteessa ovat olleet parin viime vuosikymmenen kuluessa verraten vähäisiä, ansiotyöhön ja opiskeluun käytetty aika on hieman vähentynyt ja vapaa-aika lisääntynyt. Kotien teknologisoitumisesta ja kodin ulkopuolisen tarjonnan (palvelut, hyödykkeet) lisääntymisestä huolimatta kotitöihin käytetty aika on hieman lisääntynyt 1970-luvun lopulta 1990-luvulle (Niemi & Pääkkönen 2001).

Tässä tutkimuksessa selvitetään miesten ja naisten tekemää palkatonta kotityötä ja sukupuolten väliseen työnjakoon vaikuttavia tekijöitä. Tarkastelen ensin sosioekonomisia ja koulutusryhmittäisiä eroja palkallisen ja palkattoman työn tekemisessä ja sen jälkeen kokonaisajankäyttöä eri toimintoryhmiin vastaajien elämänvaiheen mukaan. Sen jälkeen selvitän tarkemmin iän, perhevaiheen ja asumismuodon sekä koulutustason yhteyttä kotitöiden tekemiseen.

Taulukoissa vastaajat on yleensä jaettu neljään ryhmään elämänvaiheen mukaan: (1) 25–39-vuotiaat lapsettomat vastaajat, (2) taloudessa alle 7-vuotias lapsi(a), (3) talouden nuorin lapsi 7-17-vuotias, ja (4), 40–50-vuotiaat lapsettomat vastaajat. Jaottelussa 'lapsettomat vastaajat' tarkoittaa niitä vastaajia, joiden taloudessa ei tutkimushetkellä asunut yhtään alle 18-vuotiasta lasta. Tähän ryhmään lukeutuvat siis ne vastaajat, joilla ei itsellään ole (vielä) omia lapsia ja joiden taloudessa ei asu alaikäisiä lapsia. Lisäksi siihen kuuluvat ne vastaajat, joiden kaikki lapset ovat jo täyttäneet 18 vuotta, sekä ne, joiden lapset ovat muuttaneet pois/asuvat muualla.

### 5.1 Palkallinen ja palkaton työ

Ansiotyötä ja ajankäyttöä koskevissa tutkimuksissa on havaittu, että maanviljelijöiden ja yrittäjinä toimivien ansiotyöaika on sekä miehillä että naisilla selvästi muita pidempi (Niemi & Pääkkönen 1989 ja 2001). Maanviljelijä- ja yrittäjämiehet käyttävät vastaavasti vähiten aikaa kotitöihin, maanviljelijänaiset puolestaan eniten verrattuna muihin sosioekonomisiin ryhmiin. Miehistä eniten aikaa kotitöihin käyttivät ylemmät toimihenkilöt, mutta ero alempiin toimihenkilöihin tai työntekijöihin nähden oli verraten pieni. Naisista varsinkin yrittäjänaiset ovat vähentäneet voimakkaasti kotitöiden tekemistä, heidän lisäksi toimihenkilönaiset käyttivät vähiten aikaa kotitöihin (emts.).

Myös tässä tutkimuksessa maanviljelijöiden ja yrittäjien viikoittainen ansiotyöaika oli muita ryhmiä pidempi sekä miehillä että naisilla (Taulukko 1). Keskimääräisen ansiotyöajan lyhyys varsinkin toimihenkilö- ja työntekijänaisilla johtuu siitä, että näissä ryhmissä suurempi joukko naisia oli kotona (perhevapaalla, työttömänä tai muusta syystä). Työssäkävien ansiotyöaika (ansiotyöaika pitää tässä sisällään myös työmatkoihin kuluvan ajan, kotona tehdyn ansiotyöhön liittyvän työn sekä opiskelun) oli lyhin työntekijöillä, ja pisin yrittäjinä ja maanviljelijöinä toimivilla. Maanviljelijöinä tai yrittäjinä toimivien osuus oli kuitenkin suhteellisen pieni, ja heitä koskevat tulokset ovat siten lähinnä suuntaa-antavia. Työssäkävien naisten ja miesten väliset erot viikoittaisessa ansiotyöhön käytetyssä ajassa olivat verraten pieniä.

Miesten osallistuminen kotitöihin vaihteli selvästi sosioekonomisten ryhmien välillä. Kotitöihin viikon aikana käytetty aika vaihteli miehillä maanviljelijöiden noin 11 tunnista työntekijämiesten lähes 16 tuntiin. Myös naisten kohdalla kotitöihin käytetty aika vaihteli sosioekonomisten ryhmien välillä. Maanviljelijöinä toimivat naiset käyttivät selvästi muita enemmän aikaa kotitöihin ja ylemmät toimihenkilönaiset puolestaan vähiten. Miehet käyttivät lastenhoitotehtäviin aikaa keskimäärin 6–11 tuntia viikossa, naiset 9–19 tuntia (vain ne vastaajat, joilla alle 18-vuotiaita lapsia). Naisten väliset erot tasaantuivat, kun tarkasteltiin vain työssäkäyviä naisia. Maanviljelijämiehet ja -naiset käyttivät lastenhoitotehtäviin muita vähemmän aikaa. On kuitenkin huomattava, että sosioekonomisten ryhmien välillä oli eroja sen mukaan, kuinka suuri osuus vastaajista eli vielä pikkulapsiperhe-vaihetta: alle kouluikäisiä lapsia oli vähiten ylemmillä toimihenkilömiehillä ja naisista maanviljelijöinä tai yrittäjinä toimivilla. Lapsiperheen lasten ikä vaikuttaa luonnollisesti lastenhoitoon käytettävään aikaan.

Taulukko 1. Ansiotyöhön, kotitöihin sekä lastenhoitoon käytetty aika (tuntia. minuuttia/vko) sosioekonomisen aseman mukaan, miehet ja naiset.

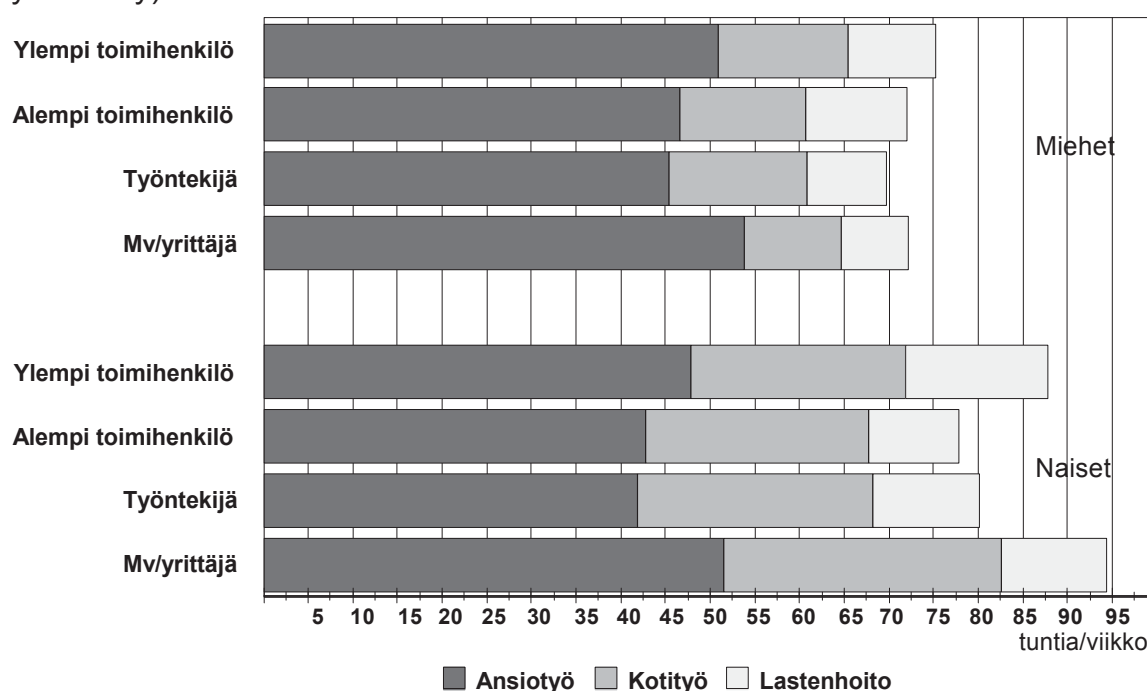
	Ansiotyö		Kotityöt		Lastenhoito	
	Kaikki tuntia.min	Työssäkäyvät tuntia.min	Kaikki tuntia.min	Työssäkäyvät tuntia.min	Kaikki tuntia.min	Työssäkäyvät tuntia.min
<b>MIEHET</b>						
Ylempi toimihenkilö	49.09	50.25	13.38	13.27	9.58	9.51
Alempi toimihenkilö	45.37	47.00	13.48	13.43	11.03	11.16
Työntekijä	39.58	45.23	15.55	15.21	8.54	8.45
Maanviljelijä	58.04	58.04	10.43	10.43	6.17	6.17
Muu yrittäjä	54.43	54.55	11.09	11.16	7.50	7.58
<b>NAISET</b>						
Ylempi toimihenkilö	42.12	48.10	23.01	21.51	19.43	15.55
Alempi toimihenkilö	35.43	42.58	24.47	23.46	15.04	10.07
Työntekijä	30.55	41.51	27.23	25.04	17.32	11.58
Maanviljelijä	47.39	49.20	34.45	34.31	9.01	9.13
Muu yrittäjä	51.05	53.00	24.27	24.02	16.25	13.29

Huom. Lastenhoitotehtäviin käytetty aika vain vastaajilta, joiden talouksissa asui alle 18-v. lapsi(a). Ansiotyö=ansiotyö, työmatka, ansiotyö kotona, opiskelu.



Kuviossa 1 on kuvattu työssäkävien, alle 18-vuotiaiden lasten vanhempien palkalliseen ja palkattomaan työhön käyttämä aika sosioekonomisen aseman mukaan. Vaikka miesten ansiotyöaika vaihteli jossain määrin sosioekonomisen aseman mukaan, erot kokonaistyöajassa (ansiotyö ja palkaton työ yhteensä) eri sosioekonomisten ryhmien välillä olivat suhteellisen pieniä. Työssäkävien naisten kokonaistyöaika oli kaikissa sosioekonomisissa ryhmissä miehiä suurempi, ja maanviljelijä-, yrittäjä- sekä myös ylempien toimihenkilönaisten kokonaistyöaika muodostui selvästi korkeammaksi muihin palkansaajajärjestelmään verrattuna.

Kuvio 1. Palkallinen ja palkaton työ työssäkävillä, alle 18-vuotiaiden lasten isillä ja äideillä sosioekonomisen aseman mukaan (maanviljelijä- ja yrittäjäryhmät yhdistetty).



Koulutustason mukaiset erot palkalliseen ja palkattomaan työhön käytetyssä ajassa olivat sosioekonomisten ryhmien välisiä eroja pienempiä (Taulukko 2). Koulutuksen lisääntyminen kasvatti ansiotyöaika ja vähensi kotitöihin käytettyä aikaa sekä miehillä että naisilla. Sen sijaan lastenhoitoon käytettiin enemmän aikaa koulutustason kohotessa. On kuitenkin taas huomattava, että aineistossa alle kouluikäisiä lapsia oli eniten keskiasteen koulutuksen saaneilla miehillä, naisilla alle kouluikäisten lasten äitien osuus kasvoi koulutuksen lisääntyessä.

Taulukko 2. Ansiotyöhön, kotitöihin sekä lastenhoitoon käytetty aika (tuntia. minuuttia/vko) koulutustason mukaan, miehet ja naiset.

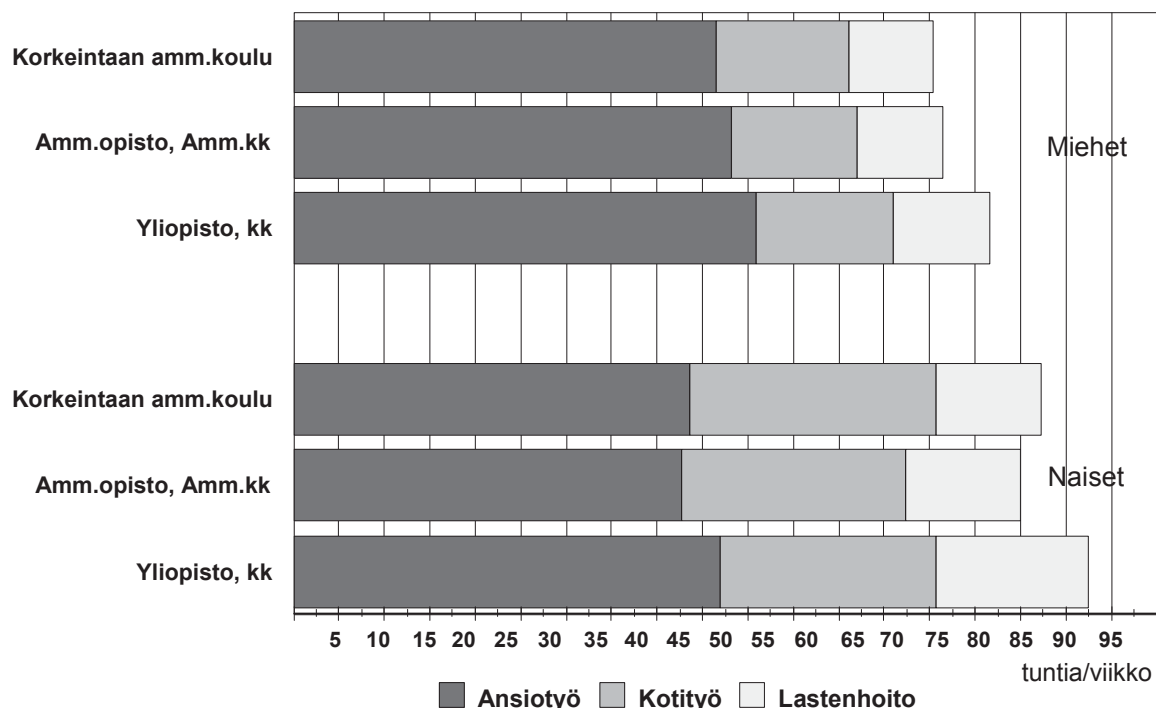
Ansiotyö=ansiotyö, työmatka, ansiotyö kotona, opiskelu

	Ansiotyö		Kotityöt		Lastenhoito	
	Kaikki tuntia.min	Työssä- käyvät tuntia.min	Kaikki tuntia.min	Työssä- käyvät tuntia.min	Kaikki tuntia.min	Työssä- käyvät tuntia.min
<b>MIEHET</b>						
Ei amm. koulutusta, amm.koulu	42.23	47.14	14.38	14.28	8.54	9.23
Amm.opisto, amm. korkeakoulu	45.17	49.00	13.37	12.56	10.14	9.29
Yliopisto, korkeakoulu	48.22	49.53	13.49	13.59	10.57	10.47
<b>NAISET</b>						
Ei amm. koulutusta, amm.koulu	31.09	43.07	28.04	26.11	17.25	11.35
Amm.opisto, amm. korkeakoulu	34.17	43.07	25.03	22.38	18.06	12.36
Yliopisto, korkeakoulu	38.21	46.19	22.50	21.49	21.39	16.43

Huom. Lastenhoitotehtäviin käytetty aika vain vastaajilta, joiden talouksissa asui alle 18-v. lapsi(a).

Kokonaistyöaika oli suurin korkeimman koulutuksen saaneilla alle 18-vuotiaiden lasten isillä ja äideillä (Kuvio 2). Työssäkäyvien naisten kokonaistyöaika oli kuitenkin kaikissa koulutusryhmissä suurempi kuin miesten.

Kuvio 2. Palkallinen ja palkaton työ työssäkäyvillä, alle 18-vuotiaiden lasten isillä ja äideillä koulutustason mukaan.





## 5.2 Iän, perhevaiheen ja asumismuodon yhteys kotitöiden tekemiseen

Tarkastelen seuraavaksi hieman tarkemmin iän, perhevaiheen ja asumismuodon yhteyttä kotitöihin. Iän yhteys kotitöiden tekemiseen näyttäisi tutkimusten (Niemi & Pääkkönen 2001) perusteella olevan epälineaarinen. Nuoret tekevät vähemmän kotitöitä kuin vanhemmat vastaajat, mutta varsinkin naisilla kotitöiden määrä laskee keski-ian jälkeen. Tämä liittyy suurelta osin perhevaiheeseen: lapsiperivaihe sijoittuu keski-ian ympärille, jolloin kotitöiden määräkin on molemmilla sukupuolilla suurin. Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen (Niemi & Pääkkönen 2001) perusteella suomalaisilla miehillä kotitöiden määrä ei ikääntymisen myötä laske, vaan pysyttelee keski-ian jälkeen lähes samalla tasolla, tai jopa kohoaa hieman. Aikaisemmissa tutkimuksissa ei asumismuotoon ole kiinnitetty huomiota. Voidaan kuitenkin olettaa, että omakotitaloasuminen lisää paitsi puutarha/pihatöitä, myös erilaisia korjaus- ja huoltotöitä kotitaloudessa. Asumismuodon voidaankin olettaa heijastuvan erityisesti miesten osallistumiseen.

Tässä tutkimuksessa iän yhteys kotitöiden määrään näytti olevan hyvin samansuuntainen muiden tutkimusten tulosten kanssa (Taulukot 4a ja 4b). Miehillä kotitöiden tekeminen ensin lisääntyi iän myötä ja alkoi sitten uudestaan vähentyä. Vastaajajoukon nuorimmat ja vanhimmat miehet käyttivät vähiten aikaa kotitöihin. Nuorimmat miehet käyttivät muita vähemmän aikaa tyypillisiin miesten töihin, sen sijaan joukon vanhimmat miehet käyttivät muita miehiä vähemmän aikaa tyypillisiin naisten töihin (naisten töiden kohdalla erot eivät ole kuitenkaan tilastollisesti merkitseviä). Työssäkäyvillä miehillä ikäryhmittäiset erot jopa korostuivat, nuoret työssäkäyvät miehet käyttivät vähiten aikaa sekä naisten että miesten töihin. Naisilla iän yhteys kotitöihin oli samansuuntainen. Vastaajajoukon nuorimmat naiset käyttivät selvästi vähiten aikaa kotitöihin, muiden ikäryhmien välillä kotitöihin käytetyn ajan väliset erot olivat vähäisempiä. Työssäkäyvien naisten kohdalla ikäryhmien väliset erot varsinkin tyypillisiin naisten töihin käytetyssä ajassa olivat vielä suurempia.

Taulukko 4a. Iän, perhevaiheen ja asumisen yhteys kotitöihin osallistumiseen, kaikki miehet ja työssäkäyvät miehet. Ajankäyttö eri tehtäväryhmiin (tuntia. minuuttia viikossa). (Varianssianalyysi)

Kotityöt I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset  
Kotityöt II = korjaustyöt, remontointi, huoltotyöt, puutarha/pihatyöt  
Kotityöt III = Kotityöt I ja II sekä 'muu kotityö'

MIEHET	Kaikki				Työssä			
	Kotityöt I	Kotityöt II	Kotityöt III	Lastenhoito	Kotityöt I	Kotityöt II	Kotityöt III	Lastenhoito
<b>Kaikki</b>	8.41	5.11	14.22	9.10	8.11	5.18	13.56	9.13
<b>Vastaajan ikä</b>	(-)	(*)	(*)	(***)	(-)	(*)	(**)	(***)
25-29	8.20	3.49	12.28	11.41	6.58	3.58	11.11	10.25
30-34	8.24	4.59	13.49	11.30	8.23	5.05	13.54	11.11
35-39	9.25	7.03	17.11	11.23	9.12	7.13	16.56	11.36
40-44	9.41	5.15	15.30	8.53	8.47	5.42	15.03	8.56
45-50	7.45	5.00	13.14	3.46	7.41	4.38	12.22	4.22
<b>Perhevaihe</b>	(+)	(-)	(-)	(***)	(*)	(-)	(-)	(***)
20-39-v., paris-kunta, ei lapsia	9.29	5.02	15.01	-	8.33	5.28	14.28	-
Pari, nuorin lapsi alle 3-v.	8.04	5.36	14.02	13.25	7.35	5.31	13.26	12.54
Pari, nuorin lapsi 3-6-v.	10.46	5.11	16.33	12.24	10.28	5.27	16.27	12.17
Pari, nuorin lapsi 7-17-v.	8.02	5.23	13.57	3.56	8.00	5.19	13.48	4.13
40-50-v., paris-kunta, ei lapsia	7.36	4.16	12.24	-	6.30	4.28	11.28	-
<b>Alle 10-vuotiaiden lasten määrä (vain lapsiperheet)</b>	(-)	(-)	(-)	(***)	(-)	(-)	(-)	(***)
0 alle 10-vuotiaista	8.13	5.07	13.49	3.11	7.41	5.41	13.51	3.02
1 alle 10-vuotias	8.46	5.13	14.27	11.10	9.02	4.60	14.25	11.24
2 alle 10-vuotiaista	8.58	5.48	15.17	11.26	8.27	5.40	14.34	11.10
<b>Asumismuoto</b>	(***)	(***)	(**)	(*)	(**)	(***)	(**)	(+)
Kerrostalo, rivitalo	9.50	2.36	12.53	10.29	9.13	2.44	12.19	10.25
Omakotitalo, maatila	7.30	7.57	16.00	8.07	7.13	7.46	15.29	8.16

Muuttujan tilastollinen merkitsevyys mallissa: + =  $p < 0.1$ , \* =  $p \leq 0.05$ , \*\* =  $p \leq 0.01$ , \*\*\* =  $p \leq 0.001$ .

Huom! Muuttujien vaikutusta on tarkasteltu yksittäin. Alle 10-vuotiaiden lasten lukumäärän vaikutusta on tarkasteltu mallissa, jossa vastaajan iän vaikutus on ensin kontrolloitu. Alle 10-vuotiaiden lasten määrän vaikutusta eri tehtäviin sekä ylipäätään lastenhoitotehtäviin käytettyä aikaa on tarkasteltu vain niiden vastaajien kohdalla, joiden talouksissa asui alle 18-vuotiaita lapsia.

Taulukko 4b. Iän, perhevaiheen ja asumisen yhteys kotitöihin osallistumiseen, kaikki naiset ja työssäkäyvät naiset. Ajankäyttö eri tehtäväryhmiin (tuntia.minuuttia viikossa). (Varianssianalyysi)

Kotityöt I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset  
 Kotityöt II = korjaustyöt, remontointi, huoltotyöt, puutarha/pihatyöt  
 Kotityöt III = Kotityöt I ja II sekä 'muu kotityö'

NAISET	Kaikki				Työssä			
	Kotityöt I	Kotityöt II	Kotityöt III	Lasten- hoito	Kotityöt I	Kotityöt II	Kotityöt III	Lasten- hoito
<b>Kaikki</b>	21.38	3.34	26.07	17.05	19.59	3.33	24.25	12.11
<b>Vastaajan ikä</b>	(+)	(*)	(+)	(***)	(**)	(-)	(*)	(***)
25-29	19.57	2.41	23.21	32.57	17.00	3.08	20.54	20.48
30-34	22.01	2.58	26.10	25.48	18.44	2.43	22.36	21.23
35-39	22.22	4.05	27.31	17.03	20.03	3.45	24.43	14.46
40-44	23.06	3.53	27.48	11.28	22.26	3.49	27.08	9.51
45-50	20.44	3.57	25.32	3.54	19.50	3.50	24.26	3.24
<b>Perhevaihe</b>	(***)	(*)	(***)	(***)	(***)	(-)	(***)	(***)
20-39-v., paris- kunta, ei lapsia	15.53	2.37	19.31	-	15.12	2.38	18.47	-
Pari, nuorin lapsi alle 3-v.	25.42	3.02	29.35	34.41	20.35	3.19	24.52	28.02
Pari, nuorin lapsi 3-6-v.	21.40	3.32	26.10	18.04	20.37	3.14	24.38	17.29
Pari, nuorin lapsi 7-17-v.	23.01	4.08	28.04	6.38	22.00	4.02	26.57	6.14
40-50-v., paris- kunta, ei lapsia	19.15	3.54	23.59	-	18.46	3.43	23.21	-
<b>Alle 10-vuoti- aiden lasten määrä (vain lapsiperheet)</b>	(***)	(-)	(**)	(***)	(-)	(-)	(-)	(***)
0 alle 10-vuo- tiasta	22.06	3.36	26.35	7.34	21.27	3.53	26.17	6.02
1 alle 10-vuo- tias	22.01	3.34	26.30	21.16	20.21	3.20	24.40	16.54
2 alle 10-vuo- tiasta	26.13	3.54	31.04	22.26	22.56	3.59	27.31	15.36
<b>Asumismuoto</b>	(***)	(***)	(***)	(***)	(***)	(***)	(***)	(***)
Kerrostalo, rivitalo	20.08	1.54	22.50	20.36	18.07	2.01	20.50	14.37
Omakotitalo, maatila	23.07	5.06	29.14	14.42	21.38	4.53	27.33	10.28

Muuttujan tilastollinen merkitsevyys mallissa: + =  $p < 0.1$ , \* =  $p \leq 0.05$ , \*\* =  $p \leq 0.01$ , \*\*\* =  $p \leq 0.001$ .

Huom! Muuttujien vaikutusta on tarkasteltu erikseen. Alle 10-vuotiaiden lasten lukumäärän vaikutusta on tarkasteltu mallissa, jossa vastaajan iän vaikutus on ensin kontrolloitu. Alle 10-vuotiaiden lasten määrän vaikutusta eri tehtäviin sekä ylipäätään lastenhoitotehtäviin käytettyä aikaa on tarkasteltu vain niiden vastaajien kohdalla, joiden talouksissa asui alle 18-vuotiaita lapsia.

län vaikutus kotitöiden tekemiseen selittyy osin sillä, asuuko taloudessa lapsia. Perhevaihe vaikuttikin selvästi varsinkin naisten tekemien kotitöiden määrään. Vastajajoukon nuorimmat, (vielä) lapsettomat naiset käyttivät selvästi vähiten aikaa kotitöihin muihin naisiin verrattuna. Osallistuminen varsinkin perinteisiin naisten töihin kasvoi huomattavasti, kun perheessä oli alle 3-vuotiaita lapsia. Vaikka työmäärä vähenikin jossain määrin lasten kasvaessa, säilyi se silti selvästi suurempana niihin naisiin verrattuna, joiden taloudessa ei asunut alle 18-vuotiaita lapsia. Lapsiperhevaiheella oli luonnollisesti suuri merkitys lastenhoitoon käytetylle ajalle, lastenhoitotehtävät veivät sitä enemmän äitien aikaa mitä nuorempia perheen lapset olivat. Alle 3-vuotiaiden lasten äitien suuri panostus kotitöihin ja varsinkin lastenhoitoon selittyi osin sillä, että tämän ryhmän naisista suuri osa oli kotona (esim. hoitovapaalla). Kuitenkin myös työssäkäyvät naiset käyttivät selvästi enemmän aikaa kotitöihin silloin, kun perheessä oli lapsia.

Miesten kohdalla perhevaiheella ei ollut yhtä selvää yhteyttä kotitöihin. Aivan pienten lasten isät näyttivät käyttävän jopa hieman vähemmän aikaa kotitöihin kuin lapsettomat nuoret miehet. Ehkä näissä perheissä äidin kotonaolo vähentää isien kotitöitä. Nuorimman lapsen tulo kouluikään vähensi isien lastenhoitoon käyttämää aikaa, sen sijaan perheen alle 3-vuotias ei isillä lisännyt lastenhoitoon käytettyä aikaa samalla tavalla kuin äideillä. Isän iällä oli kuitenkin vaikutusta siihen, miten isät tekivät kotitöitä pienten lasten perheissä. Kun alle 7-vuotiaiden lasten isiä tarkasteltiin erikseen, osoittautui, että iältään vanhemmat (38–50-vuotiaat) isät käyttivät sekä naisten että miesten töihin selvästi enemmän aikaa kuin nuoremmat (25–37-vuotiaat) isät. Vanhemmat isät osallistuivat myös lastenhoitoon hieman nuorempia isiä enemmän, mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Puolison kotonaolo tai nuorimman lapsen ikä ei selittänyt nuorempien isien osallistumisen vähäisyyttä. Äidin iällä ei ollut vaikutusta äitien osallistumiseen lastenhoitoon alle 7-vuotiaiden lasten perheissä.

Lasten iällä näyttää olevan suurempi merkitys sekä miesten että naisten kotitöiden ja lastenhoidon määrään kuin perheen lapsiluvulla (Taulukot 4a ja 4b). Miesten työmäärä ei juurikaan muuttunut perheen alle 10-vuotiaiden lasten lukumäärän myötä, naisilla kodin perinteisten naisten töiden tekeminen lisääntyi jossain määrin pienten lasten lukumäärän kasvaessa. Työssäkäyvillä naisilla kotitöihin käytetty aika lisääntyi kuitenkin vain hieman perheen lapsiluvun myötä. Lastenhoitotehtäviin käytetty aika ei juurikaan lisääntynyt vaikka perheessä olisi ollut yhden sijasta useampia alle 10-vuotiaita lapsia. Tässä aineistossa ei ollut mahdollisuutta erotella perheitä kovin moneen ryhmään sen mukaan, kuinka paljon perheissä oli lapsia, koska varsinkin monilapsisia (4+) perheitä oli aineistossa verraten vähän. Useampilapsisissa perheissä lapset osallistuvat kuitenkin ilmeisesti enemmän kotitöihin, ja lasten leikkiminen keskenään ja yhdessäolo vähentävät lastenhoitotehtäviä äidiltä ja isältä (ks. Aalto & Varjonen 2005).

Asumismuodolla oli sen sijaan selvästi vaikutusta kotitöiden määrään sekä miehillä että naisilla. Omakotitaloasuminen lisäsi kummankin osallistumista – miesten kohdalla erityisesti perinteisiin miesten töihin, naisten kohdalla sekä perinteisiin naisten mutta myös perinteisiin miesten töihin. Lastenhoitoon osallistuminen oli sen sijaan suurempaa niillä vastaajilla, jotka asuivat kerrostalossa tai rivitalossa. Tämä liittyi kuitenkin pitkälti perhevaiheeseen: kerrostaloasuminen oli yleisempää pienten lasten perheissä ja omakotitaloasuminen yleistyi mitä vanhemmista vastaajista oli kyse.

### 5.3 Koulutustaso ja kotityöt

Koulutustaso ei juurikaan vaikuttanut miesten kokonaiskotityöpanokseen, kun perhevaihe otettiin huomioon (Kuvio 3). Työssäkäyvillä miehillä koulutustason vaikutus näkyi pikemminkin kotitöiden rakenteessa kuin niiden kokonaismäärässä: koulutustason kohotessa perinteisten naisten töiden osuus miesten ajankäytöstä kasvoi, kun koulutetummat miehet käyttivät hieman enemmän aikaa perinteisiin naisten töihin ja vähemmän aikaa miesten töihin. Erot koulutusryhmien välillä olivat kuitenkin verraten pieniä, tilastollisesti merkitsevä koulutusryhmien välinen ero oli vain perinteisiin miesten töihin osallistumisessa. Korkeampi koulutus vähensi sen sijaan tilastollisesti merkitsevästi naisten osallistumista kotitöihin vaikka perhevaihe olikin huomioitu. Naisten osallistuminen väheni selvästi kuitenkin vain ns. miesten töissä, koulutusryhmien väliset erot perinteisiin naisten töihin osallistumisessa eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Koulutuksen kohoaminen vähensi kuitenkin jossain määrin osallistumista perinteisiin naisten töihin kaikissa muissa perhevaiheissa pikkulapsivaihetta lukuun ottamatta. Perhevaihe vaikuttikin naisilla selvästi koulutusta merkittävämmiin kotitöiden määrään.

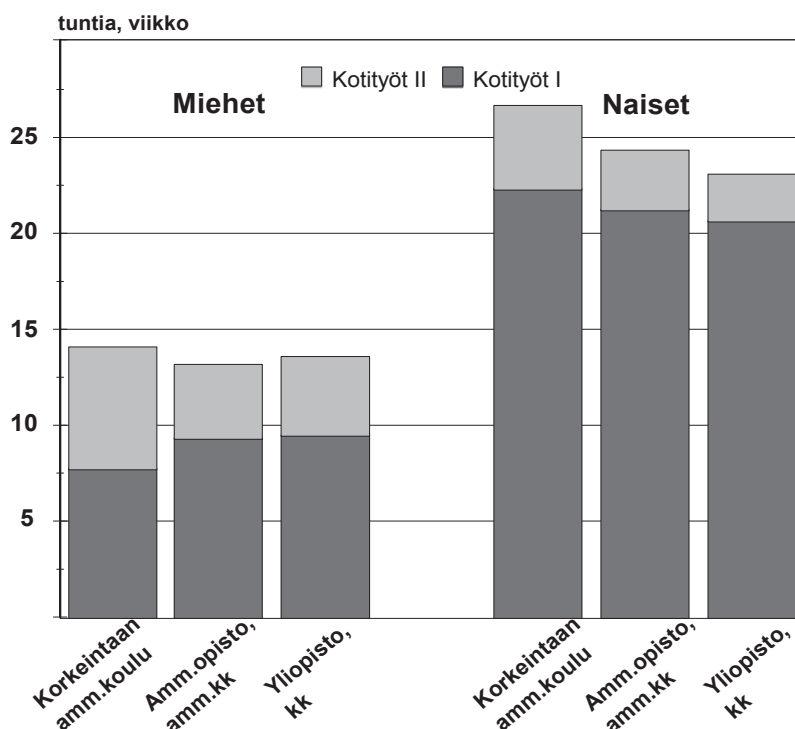
Korkeammin koulutetut miehet ja naiset näyttivät käyttävän hieman muita enemmän aikaa lastenhoitoon (Kuvio 4). Koulutustason kohoaminen ei kuitenkaan suoraviivaisesti lisännyt osallistumista, ja ainoastaan naisten kohdalla korkeimmin koulutetut käyttivät tilastollisesti merkitsevästi enemmän aikaa lastenhoitoon, vaikka lapsen ikä oli kontrolloitu. Koulutus lisäsi kuitenkin tilastollisesti merkitsevästi miesten osallistumista vähän vanhempien lasten hoitotehtäviin.

Perhevaihe vaikuttaa merkittävästi varsinkin naisten työpanokseen kotona. Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksista käy ilmi, että jo parisuhde merkitsee työnjaon epätasa-arvoistumista: naisten kotityömäärä kasvaa selvästi, ja miesten vain hieman kun parisuhteessa eläviä lapsettomia naisia ja miehiä verrataan ei parisuhteessa eläviin naisiin ja miehiin (Niemi & Pääkkönen 2001, liitetaulukot). Tässä tutkimuksessa parisuhteessa eläviä vastaajien kohdalla lapsiperhevaihe näytti olevan se viimeinen 'niitti' joka vahvisti sukupuolittunutta perinteistä työnjakoa. On kuitenkin muistettava, että poikkileikkaustutkimus ei kuitenkaan tarkasti ottaen anna mahdollisuutta tarkastella elämänvaiheen vaikutusta parien työnjakoon, joten erot eri elämänvaiheessa olevien perheiden työnjaossa voivat kertoa myös sukupolvien välisistä eroista kotitöihin osallistumisessa.



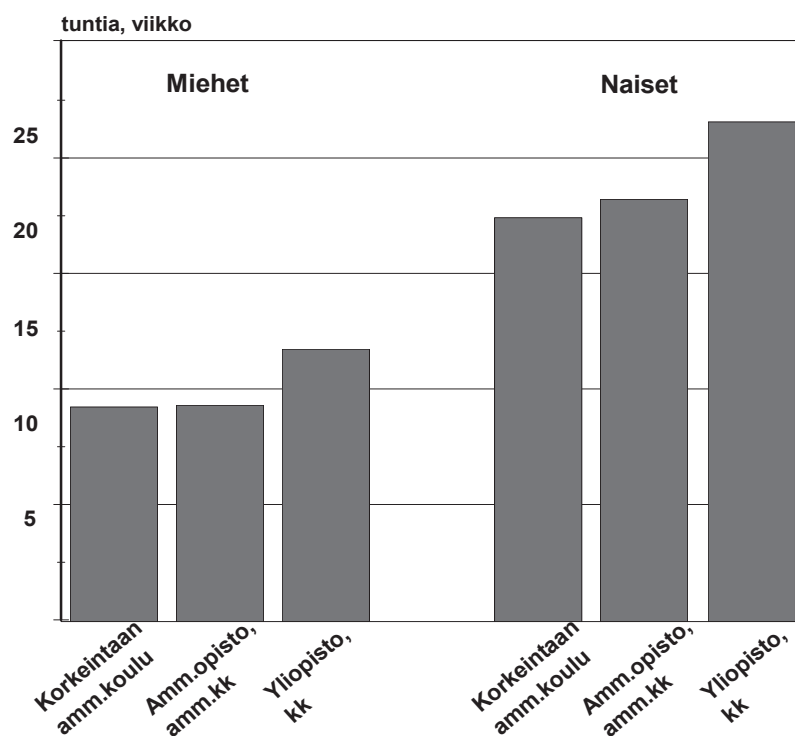
Kuvio 3. Kotitöihin käytetty aika koulutustason mukaan.

Kotityöt I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset  
 Kotityöt II = korjaustyöt, remontointi, huoltotyöt, puutarha/pihatyöt



Koulutuksen vaikutusta on tarkasteltu mallissa, jossa kontrolloitu perhevaihe ja työssäkäynti. Kuvion pylväät kertovat keskiarvoluvun kotitöihin käytetystä ajasta eri perhevaiheissa

Kuvio 4. Lastenhoitotehtäviin käytetty aika koulutustason mukaan.



Koulutuksen vaikutusta on tarkasteltu mallissa, jossa kontrolloitu nuorimman lapsen ikä ja työssäkäynti. Kuvion pylväät kertovat keskiarvoluvun lasten hoitoon käytetystä ajasta eri-ikäisten lasten perheissä.

## 5.4 Palkaton työ kotitaloudessa tehtävittäin

Millaisiin tehtäviin kotitöihin käytetty aika sitten kuluu? Tässä kyselytutkimuksessa käytettyä ajankäyttötaulukua ei voida pitää kaikenkattavana (mm. Tilastokeskuksen käyttämä päiväkirjamenetelmä raportoi kaikki kotitalouden piirissä tehdyt toimet, ks. esim. Pääkkönen & Niemi 2002). Tutkimuksen ajankäyttötiedot sisältävät kuitenkin suuren osa kotitalouksien arkeen kuuluvista toimista. Aterian valmistus ja tiski, siivous ja pyykki veivät naisilla eniten aikaa kotona tehtävistä toimista (Taulukko 5). Yhteensä näiden tehtävien suorittaminen vei lähes kaksi kolmasosaa naisen kotitöiden suorittamiseen käyttämästä ajasta, kun lastenhoitoa ei laskettu mukaan kokonaisuunaan. Vaikka näitä töitä on perinteisesti pidetty naisten töinä, myös miehet käyttivät niihin runsaasti aikaa. Miesten kotitöihin käyttämästä ajasta lähes puolet kului aterioiden valmistukseen, tiskiä, siivoukseen ja pyykin pesemiseen. Ostoksilla käynti ja muu asiointi vei lähes yhtä suuren osan miesten ja naisten kotitöihin käyttämästä ajasta, noin 12–19 prosenttia. Korjaus- ja remontointi/huoltotyöt veivät lähes viidenneksen miesten kotityöhön käyttämästä ajasta. Naisten kotitöihin käyttämästä ajasta vain noin 5–6 prosenttia kului korjaus/remontointi- tai huoltotöihin.

Taulukko 5. Kotitöihin ja lastenhoitotehtäviin käytetty aika eri kotitalouksissa (tuntia.minuuttia viikossa).

	25-39-v., ei lapsia		taloudessa alle 7-v. lapsi(a)		taloudessa nuorin lapsi 7-17-v.		40-50-v., ei lapsia	
	Miehet tuntia. min	Naiset tuntia. min	Miehet tuntia. min	Naiset tuntia. min	Miehet tuntia. min	Naiset tuntia. min	Miehet tuntia. min	Naiset tuntia. min
Ruuan valmistus	3.31	5.10	2.54	8.28	2.29	8.37	2.09	7.20
Astioiden pesu	1.20	2.02	1.17	2.50	1.12	2.50	0.55	2.41
Pyykinpesu	1.13	2.45	0.49	4.08	0.35	3.41	0.42	2.53
Siivous, järjestely	1.13	3.01	1.44	4.54	1.28	4.31	1.27	3.29
Ostoksilla käynti, asiointi	2.12	2.55	2.29	3.25	2.18	3.22	2.24	2.52
Puutarhan, pihan hoito	1.18	1.32	2.06	2.00	2.27	2.36	1.37	2.38
Korjaus- ja asennustyöt	1.48	0.37	1.37	0.44	1.37	0.48	1.20	0.32
Kunnostus-, huolto- ja remontointityöt	1.56	0.28	1.42	0.32	1.19	0.44	1.19	0.44
Muut kotityöt	0.30	1.01	0.28	0.55	0.32	0.55	0.32	0.49
Kotityöt yhteensä	15.01	19.31	15.06	27.56	13.57	28.04	12.24	23.59
Lastenhoito yhteensä	-	-	12.59	26.38	3.56	6.38	-	-

Pikkulapsiperheissä suuri osa kotona tehtävistä toimista liittyi lasten hoitamiseen. Alle 7-vuotiaan lapsen taloudessa sekä kotitöihin että lastenhoitoon käytetystä ajasta lähes puolet kului lastenhoitoon liittyviin tehtäviin sekä miehillä että naisilla. Lastenhoitoon liittyvät tehtävät vähenivät ja muuttuivat lasten varttuessa (Taulukko 6). Pienten lasten talouksissa perushoito (ateria ja nukkumaan laittaminen, pukeutumis- ja pesutoimet) ja leikkiminen/ulkoilu veivät suurimman osan ajasta.

Perushoidon osuus lastenhoitoon käytetystä ajasta oli lähes puolet sekä miehillä että naisilla lastenhoitoon kokonaisuudessaan käytetystä ajasta. Lapsen varttuessa lasten hoitamiseen käytetty aika väheni selvästi, ja varttuneempien lasten talouksissa noin viidesosa naisten ja miesten kotona tehtäviin toimiin käytetystä ajasta kului lastenhoitotehtäviin. Tästä ajasta suurin osa kului kuljetuksiin sekä harrastuksissa ja koulutehtävissä auttamiseen.

Taulukko 6. Lastenhoitoon käytetty aika nuorimman lapsen iän mukaan (tuntia. minuuttia viikossa).

	0-2-v.		3-7-v.		8-11-v.		12-17-v.	
	Miehet tuntia. min	Naiset tuntia. min	Miehet tuntia. min	Naiset tuntia. min	Miehet tuntia. min	Naiset tuntia. min	Miehet tuntia. min	Naiset tuntia. min
Lasten pukeminen ja pesutoimet, nukkuamaanpano	3.48	9.27	3.01	4.38	0.45	2.12	0.03	0.04
Auttaminen lasten ruokailussa	2.02	8.12	1.24	1.16	0.23	0.38	0.03	0.04
Lasten kuljetus hoitopaikkaan / kouluun	0.25	0.56	1.01	1.31	0.18	0.18	0.02	0.12
Lasten kuljetus harrastuksiin	0.28	0.39	1.04	1.17	1.39	2.05	0.44	0.54
Auttaminen koulu-tehtävissä /harrastuksissa	0.29	0.53	1.12	1.39	1.25	2.36	0.17	0.40
Leikkiminen, lukeminen	6.12	14.34	4.08	6.56	1.06	2.30	0.11	0.05
Lastenhoito yhteensä	13.25	34.41	11.49	17.18	5.36	10.20	1.20	1.59

Kotityöt ja lastenhoito veivät siis varsin merkittävän osan naisten ja miesten ajasta. Varsinkin lapsiperheissä ne veivät suurimman osan päiväajasta ansiotyön jälkeen. Vaikka arkisiin askareisiin kului kummaltakin sukupuolelta verraten runsaasti aikaa, oli naisten ja miesten osallistumisessa kotitöihin suuria eroja.

Ajankäyttö jakaantui tehtävittäin samansuuntaisesti miehillä ja naisilla. Naiset käyttivät kuitenkin selvästi enemmän aikaa kotitöihin ja lastenhoitotehtäviin. Kotitaloudesta riippuen naiset käyttivät noin 1.3–2.0 kertaa enemmän aikaa kotitöihin ja lähes kaksinkertaisen ajan lastenhoitoon miehiin verrattuna.

Sukupuolten työnjako vaihteli myös tehtävittäin (Taulukko 7). Miehet tekivät selvästi naisia enemmän korjaus-, asennus-, remontointi- ja huoltotöitä. Naiset puolestaan käyttivät miehiä enemmän aikaa aterian valmistukseen ja tiskiä, pyykkien pesuun sekä siivoukseen. Ostosten teko ja puutarhan/pihan hoito oli jaettu tasaisemmin puolisoitten välillä. Lastenhoitoon liittyvistä perushoitotehtävistä vastasi suurelta osin äiti. Isät osallistuivat enemmän lastensa kuljetuksiin sekä koulutehtävissä ja harrastuksissa auttamiseen.

Taulukko 7. Miesten eri kodin tehtäviin käyttämä aika, % miesten ja naisten yhteenlasketusta ajankäytöstä eri kotitalouksissa sekä lastenhoitoon liittyvistä tehtävistä nuorimman lapsen iän mukaan.

MIEHEN OSUUS KOTITÖISTÄ, %	Kaikki	25-39-v., ei lapsia	Taloudessa alle 7-v. lapsi(a)	Taloudessa nuorin lapsi 7-17-v.	40-50-v., ei lapsia
Aterian valmistus	26	40	26	22	23
Tiski	31	40	31	30	25
Pyykkien pesu, vaatehuolto	18	31	17	14	19
Siivous, tavaroiden järjestely	26	29	26	25	29
Ostokset, asiointi	42	43	42	41	46
Puutarhan/pihan hoito	47	46	51	48	38
Kodin korjaus- ja asennustyöt	70	75	69	67	71
Kodin kunnostus- ja huoltotyöt, remontointi	72	80	76	64	64
Kotityöt yhteensä	36	43	35	33	34

MIEHEN OSUUS LASTENHOIDOSTA, %	Nuorimman lapsen ikä				
	Kaikki lapsiperheet	0-2 vuotta	3-7 vuotta	8-11 vuotta	12-17 vuotta
Lasten pukeminen, pesu- toimet, nukkumaan pano	34	29	39	26	37
Lasten ateriointi	30	20	52	37	43
Kuljetus hoitopaikkaan/ kouluun	37	31	40	50	17
Kuljetus harrastuksiin	44	42	45	44	45
Auttaminen harrastuksissa /koulutehtävissä	38	36	42	35	30
Leikkiminen, lukeminen, ulkoilu lasten kanssa	35	30	37	31	70
Lastenhoito yhteensä	35	28	41	35	40

Perhevaihe vaikutti myös tehtävien jakamiseen. Lapsettomien alle 40-vuotiaiden talouksissa perinteisesti naisille kuuluvat kodin tehtävät (ateriat, tiski, pyykki ja siivous) jakaantuivat hieman muita talouksia tasaisemmin miesten ja naisten kesken. Lasten tulo perheeseen muutti työnjakoa traditionaalisempaan suuntaan, ja naisten vastuu perinteisistä naisten töistä ja lastenhoidosta kasvoi. Vaikka joissakin lapsiin liittyvien tehtävien jakamisessa tapahtuikin hienoista tasaantumista lasten varttuessa, pikkulapsiperhe-vaihe jättää jälkensä puolisoiden väliseen työnjakoon naisen kantaessa suuremman vastuun kodin töistä. Lapsiperhevaiheessa naisten osallistuminen myös miehille perinteisesti kuuluviin tehtäviin (korjaus, remontointi, huoltotyöt) kasvoi hieman, vaikka nämä tehtävät edelleen kuuluivatkin pääasiassa miehille. Tasaisimmillaan työnjako näissä perinteisissä miesten tehtävissä on varttuneempien lasten perheissä.

Lastenhoitoon liittyvien tehtävien on aikaisemmissa tutkimuksissa havaittu tasapuolistuvan sitä mukaa kun lapset kasvavat, perushoivan tarve vähenee ja harrastustoimintaan

osallistuminen kasvaa (esim. Pääkkönen & Niemi 2002). Isien osallistuminen kasvaa harrastuksiin, ulkoiluun ja kuljetuksiin käytetyn ajan lisääntymisen myötä. Myös tässä tutkimuksessa isien osuus lastenhoitotehtävissä lisääntyi lapsen varttuessa harrastuksiin kuljettamisen ja leikkimisen ja ulkoilun myötä (Taulukko 7). On mahdollista, että miesten osallistumisen lisääntyminen vanhempien lasten kohdalla olisi tullut paremmin esiin, mikäli kysymyslomakkeessa esimerkiksi koulutehtävissä auttaminen ja harrastuksissa auttaminen olisi kysytty erikseen, tai mikäli leikkiminen ja ulkoilu tai lasten kanssa yhdessä harrastaminen olisi lomakkeessa eroteltu eri osioikseen.

## 5.4 Yhteenveto

Työelämän tai perheen muutoksista huolimatta suomalaiset naiset kantoivat 2000-luvun vaihteessa edelleen päävastuun kotona tehtävästä palkattomasta työstä. Perhevaihe vaikutti selvästi naisten työpanokseen, sillä lasten syntymän myötä naisten ajankäyttö kodin eri töihin lisääntyi huomattavasti. Pisintä työviikkoa tekivät ne pienten lasten äidit, jotka kävivät ansiotyössä. Vaikka myös isien työpanos kotona lisääntyi pikkulapsivaiheessa, veivät kotityöt huomattavasti suuremman osan naisen ajankäytöstä. Eniten aikaa veivät ns. perinteiset naisten työt, aterioiden valmistaminen, tiski, siivous, pyykki ja ostosten tekeminen, sekä lapsiperheissä lastenhoito ja lasten kanssa puuhailu ja leikkiminen. Vaikka näiden tehtävien osuus naisen ajankäytöstä on suuri, veivät nämä työt merkittävän osan myös miesten ajankäytöstä. Perinteisesti miesten töiksi luetut remontointi, korjaus, huolto- ja pihatyöt veivät selvästi pienemmän osan kotitöihin käytetystä kokonaisajasta sekä miesten että naisten kohdalla.

Yhteiskunnallisen ja työelämän tasa-arvokehityksen myötä on oletettu, että miesten ja naisten osallistuminen myös kodin piirissä tasa-arvoistuu. Tämän tutkimuksen ja Tilastokeskuksen keräämien ajankäyttötietojen valossa näin ei kuitenkaan näytä tapahtuvan ainakaan kovin nopeassa tahdissa. Naisten osuus kotitöistä oli noin kaksi kolmasosaa. Tasa-arvoisinta työnjako oli niiden nuorten, (vielä) lapsettomien parien kohdalla, joissa kumpikin puoliso kävi töissä. Silti näissäkin talouksissa naisen työpanos oli 1.3-kertainen miehen työpanokseen verrattuna.

Koulutus, ikä tai perhevaihe vaikuttivat vähemmän miesten työpanokseen kuin naisten tekemiin kotitöihin. Iän yhteys miesten tekemien kotitöiden määrään ei myöskään ollut suoraviivainen. Nuoret miehet eivät osallistuneet muita miehiä enemmän kotitöiden tekemiseen. Heidän osallistumisensa perinteisiin naisten töihin oli lähes samantasoista, tai hiukan runsaampaa kuin aineiston vanhimmilla miehillä – perinteisiin miesten töihin he sen sijaan käyttivät vähemmän aikaa vanhempiin miesvastaajiin verrattuna. Eniten aikaa kodin töihin ja erityisesti perinteisiin naisten töihin käyttivät 35–44-vuotiaat miesvastaajat.

Nuorempien kohdalla havaittu töiden tasa-arvoistuminen kotona näyttääkin johtuvan enemmän siitä, että nuoremmat naiset käyttävät vähemmän aikaa kotitöihin kuin vanhemmat naissukupolvet. Tässä aineistossa nuoret naiset käyttivät vähemmän aikaa kotitöihin kuin aineiston vanhimmat naiset. Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että nuorten naisten ajankäyttö kotitöihin olisi hivenen lisääntynyt kymmenessä vuodessa vuodesta 1989 (Niemi & Pääkkönen 2001). Kotitöihin käytetyn ajan kasvu johtui kuitenkin nuorilla naisilla pääasiassa lastenhoitoon käytetyn ajan kasvamisesta, kotitaloustöihin (tässä tutkimuksessa: perinteiset naisten työt) he käyttivät Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen tietojen perusteella hieman vähemmän aikaa vuonna 1999 kuin vuonna 1989.

Koulutuksen vaikutus kotitöiden tekemiseen on samansuuntainen kuin iän: naisten kohdalla korkeampi koulutus vähentää kotitöiden tekemistä (varsinkin perinteisiin miesten töihin mutta myös perinteisiin naisten töihin). Sen sijaan koulutustason kohoaminen lisäsi tässä tutkimuksessa naisten käyttämää aikaa lastenhoitoon. Tulos voi liittyä osin ajankäytön raportoinnin eroihin naisten välillä. Osa lastenhoidosta 'hoituu' muiden kotitöiden rinnalla, ja runsaammin muihin kotitöihin aikaa käyttävät äidit raportoivat ehkä vähemmän lastenhoitoon käytettyä aikaa, koska se ei selvästi erotu omaksi toimintoryhmäkseen.

Miesten kohdalla koulutustaso näyttää muuttavan töiden painopistettä enemmän naisten töiden suuntaan ilman että kokonaisajankäytössä tapahtuu muutoksia. Mielikuva korkeammin koulutettujen miesten runsaammasta osallistumisesta kotitöihin voikin liittyä juuri siihen, että heidän ajankäytöstään suurempi osa kuluu perinteisten naisten töiden tekemiseen ja pienempi osa perinteisten miesten töiden tekemiseen muihin miehiin verrattuna. Lastenhoitoon osallistumiseen ei miehen koulutuksella ollut vaikutusta. Isien osallistuminen lastenhoitoon lisääntyi jossain määrin lapsen iän myötä.

Pikkulapsiperhe-vaihe näkyy selvästi varsinkin naisten ajankäytössä. Ansiotyöajan osuus naisten kokonaistyöpanoksesta vähenee ja kotitöiden ja lastenhoidon osuus kasvaa kun suuri joukko äitejä jää kotiin hoitovapaalle hoitamaan alle 3-vuotiasta lastaan. Kuitenkin myös työssäkäyvät, alle kouluikäisten lasten äidit käyttävät runsaasti aikaa kotitöihin ja lastenhoitoon – jopa 12–13 viikkotuntia enemmän kuin työssäkäyvät pienten lasten isät. Lasten ikä näyttää myös olevan merkittävämpi kotitöiden määrään vaikuttava tekijä, lasten lukumäärän kasvu lisäsi verraten vähän äidin tai isän tekemiä kotitöitä.

## 6 Ansiotyö ja kotityöt

Ansiotyö vaikuttaa monin tavoin perheiden aikatalouteen. Paitsi ohjaamalla toimintojen sijoittumista vuorokauden, viikon tai vuoden eri aikoihin, se myös vähentää muihin toimintoihin vapaasti käytettävissä olevan ajan määrää. Monissa tutkimuksissa ansiotyössä käynnin on todettu vähentävän kotitöiden tekemistä ja naisten lisääntyneen ansiotyössä käynnin ja omien tulojen on oletettu tasaavan kotitöiden tekemistä. Tutkimusten antamat tulokset ovat kuitenkin olleet ristiriitaisia. Naisen ansiotyön on yleisesti todettu vaikuttavan verraten vähän miesten kotityöpanokseen mutta henkilökohtaisten tulojen kasvu näyttäisi vähentävän sekä miesten että naisten kotitöihin käyttämää aikaa (ks. Künzler 1996).

Edellä luvussa 5 havaittiin, että kotityöt veivät varsin merkittävän osan sekä miesten että naisten ajasta. Ansiotyössä käynti näytti ainakin jossain määrin tasaavan miesten ja naisten työpanosta (ks. Taulukot 1 ja 2), mutta sukupuolten välinen ero osallistumisessa säilyi silti verraten suurena. Kotitöiden jakaantuminen oli kaikista etäämpänä tasa-arvoisesta työnjaosta pikkulasten perheissä, joissa äitien osallistuminen kodin ja lasten hoitoon oli huomattavasti suurempaa kuin isien. Osaltaan tätä selitti äitien kotona olo pikkulapsivaiheessa, mutta myös työssäkäyvien parien kohdalla naisten ja miesten osallistumisessa vallitsi selvä epäsuhta.

Tässä luvussa tarkastelen miten erilaiset ansiotyöhön liittyvät tekijät vaikuttavat miesten ja naisten kotitöihin osallistumiseen. Vähentääkö naisten palkkatulojen kasvu suoraviivaisesti heidän osallistumistaan kotitöihin, entä missä määrin puolisoiden työaikojen joustavuudella tai rajoittavuudella on merkitystä työnjaon kannalta? Ansiotyön merkitystä tarkastellaan sekä puolisoiden tulojen että ansiotyössä käynnin ja viikoittaisen työajan avulla. Lisäksi selvitän erilaisten työn aikajoustojen (työajan sijoittuminen epätyypilliseen vuorokauden aikaan, työajan joustomahdollisuuden sekä ylitöiden) vaikutusta kodin työnjakoon. Luvun lopussa tarkastelen lisäksi ansiotyön ja perheen yhteensovittamiseen liittyvien perhevapaiden merkitystä perheen työnjaon kannalta.

Kotitöihin osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä selvitetään seuraavissa luvuissa varianssianalyysin avulla. Varianssianalyysissä selitettävänä muuttujana on kotitöihin käytetty aika (minuuttia/viikko). Selittävät muuttujat ovat suurelta osin luokiteltuja muuttujia, myös sellaisissa tapauksissa, jossa muuttuja alun perin olisi ollut jatkuva. Valitsin luokiteltujen muuttujien käytön siitä syystä, että tulosten esittäminen on niiden avulla havainnollisempaa. Ikä ja lapsiperhevaihe ovat mukana malleissa kontrollimuuttujina, ts. vastaajien iän ja pienten lasten vaikutus kotitöiden tekemiseen erotetaan ensin, ja vasta sen jälkeen tarkastellaan muiden kiinnostuksen kohteena olevien selittävien tekijöiden vaikutusta. Lapsiperhevaiheen vaikutuksen oletan liittyvän juuri lasten ikään, joten jatkossa analyysissä lapsiperhevaihetta kontrolloidaan

kaksiluokkaisella muuttujalla, 1=taloudessa asuu alle 7-vuotiaita lapsia, 2=taloudessa ei asu alle 7-vuotiaita lapsia (ryhmä sisältää myös ne taloudet, joissa ei asu lainkaan lapsia). Tekstiin liitettyihin tauluihin on koottu tuloksia vain niistä malleista, jotka sisältävät kiinnostuksen kohteena olevat muuttujat. Liitteessä 3 on kuvattu joitakin ansiotyöhön liittyviä tietoja vastaajajoukossa.

## 6.1 Toinen työvuoro: palkallinen ja palkaton työ kotitaloudessa

Ansiotyössä käynnin kahtalaista merkitystä naisten kohdalla on pohtinut mm. yhdysvaltalainen sosiologi Arlie Hochschild (mm. 1989), joka tutkimuksissaan on tarkastellut ansiotyön ja perheen yhdistämisen vaikutuksia naisten ja miesten elämässä puhuessaan naisten toisesta työvuorosta. Vaikka ansiotyö on toisaalta tarjonnut naiselle itsenäisemmän aseman omien tulojen myötä, se ei välttämättä ole tasoittanut työnjakoa kotitaloudessa vaan naiset tekevät edelleen suuremman osan palkattomasta työstä.

Myös tässä aineistossa työssäkäynti vaikutti selvästi kotitöiden tekemiseen. Kun vastaajien eri toimintoihin käyttämää aikaa tarkasteltiin työssäkäynnin mukaan, osa-aikatyössä tai ei-työssäkäyvät miehet ja naiset käyttivät kotitöihin selvästi enemmän aikaa kuin kokopäivätyössä käyvät (Taulukko 8). Vastaajat on aineistossa luokiteltu osa-aikatyöläiseksi oman ilmoituksensa perusteella. Aineistossa ei voitu tarkastella erikseen osa-aikatyötä tekeviä miehiä, koska heitä oli aineistossa vain muutama ja lisäksi osa-aikatyötä tekevästä miehistä osa ilmoitti palkkatyöajaksi yli 35 tuntia viikossa. Koska myös osa-aikatyössä käyviä naisia oli aineistossa verraten vähän, ja heidän viikoittainen ansiotyöaikansa suhteellisen pitkä (keskimäärin noin 30 tuntia), myöskään heidän ajankäyttötietojaan ei jatkossa tarkastella omana ryhmänään. Jatkotarkasteluissa työssäkäyvien naisten ja miesten ryhmät pitävät siis sisällään myös osa-aikatyötä tekevät, ja osa-aikaisuuden vaikutusta tarkastellaan ansiotyöajan pituuden yhteydessä. Ansiotyöhön käytetty aika pitää sisällään paitsi ansiotyöhön käytetyn ajan, myös työmatkoihin kuluvan ajan sekä opiskeluun käytetyn ajan.

Työssäolon merkitys kotityöhön käytetyn ajan kannalta näkyi selvästi ei-työssäkäyvien kohdalla. Pienten lasten äidit (ja isät), jotka eivät olleet työssä, käyttivät noin 1.5–1.6 kertaa enemmän aikaa kotitöihin, ja 1.4–1.7 kertaa enemmän aikaa lastenhoitoon kokopäivätyössä käyviin vastaajiin verrattuna. Niissä perheissä, joissa ei asunut pieniä lapsia, kotona olevat miehet ja naiset käyttivät noin 1.2–1.4 kertaa enemmän aikaa kotitöihin kuin kokopäivätyössä käyvät. Vaikka ei-työssäolevien miesten määrä on aineistossa hyvin pieni eikä anna mahdollisuutta tehdä luotettavia päätelmiä, näyttäisi kuitenkin siltä, että kotonaolo lisää miesten kotityöpanosta. Kotona olevista miehistä suurin osa oli joko työttömiä tai opiskelijoita. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös Tilastokeskuksen viimeisimmästä ajankäyttötutkimuksesta (Pääkkönen & Niemi 2002). Siten esimerkiksi usein esitetty oletus, että työttömyys



jopa vähentäisi miesten kotitöihin käyttämää aikaa ei ainakaan näiden tutkimusten perusteella saa tukea.

Taulukko 8. Miesten ja naisten keskimääräinen ansiotyöhön ja kotityöhön sekä lastenhoitotehtäviin käyttämä aika viikossa (tuntia, desimaali) eri perhetyypeissä vastaajan työssäkäynnin mukaan.

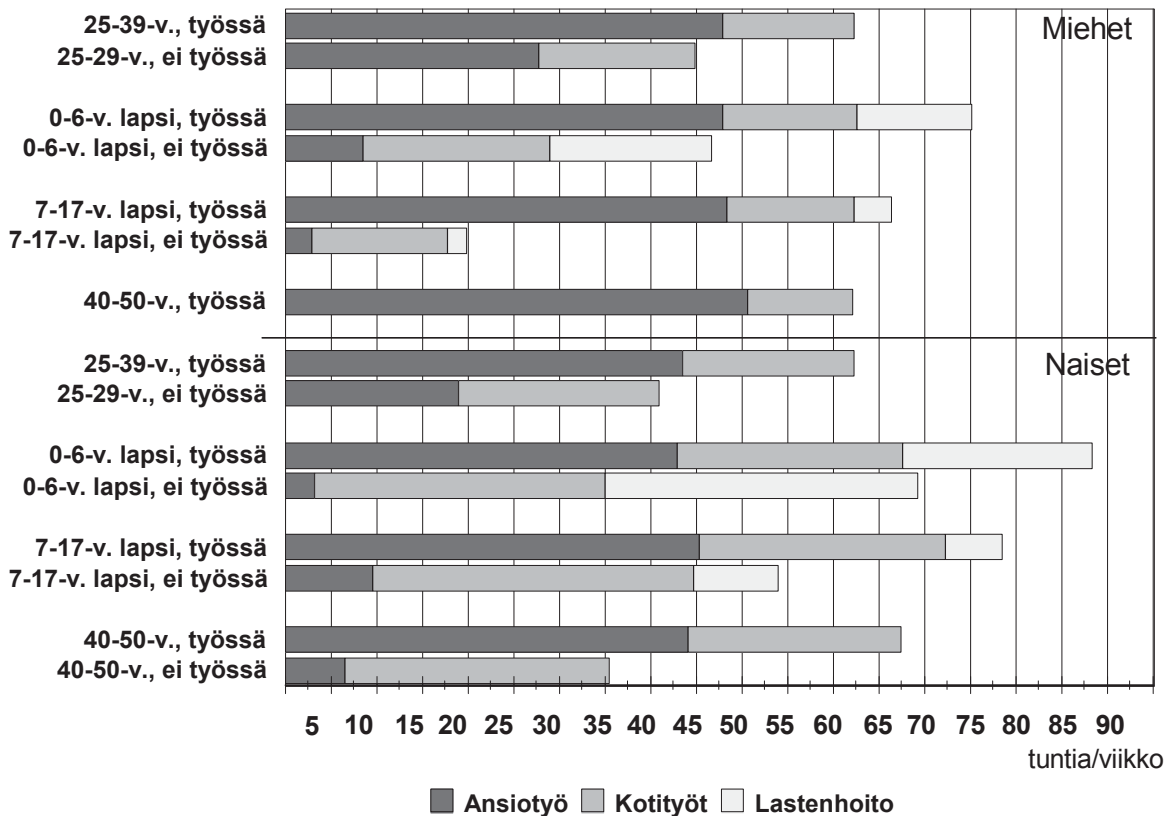
Ansioityö = ansioityö, työmatkat, opiskelu

Osa-aikatyössä olevat = työsuhde olemassa (pl. ne vastaajat, joilla ei ollut työsuhdetta, mutta jotka olivat tehneet muutamia ansioityötunteja viikon aikana)

Kotitaloudet, joissa ei alle 18-v. lapsia, vastaaja 25-39-v.								
	Kokopäivätyö		Osa-aikatyö		Ei työssä		Kaikki	
	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset
Ansioityö	47.9	45.1	-	28.1	27.9	18.3	43.7	37.4
Kotityöt	14.5	19.3	-	14.7	17.1	24.7	15.0	20.3
Yhteensä	62.4	64.4	-	42.8	45.0	43.0	58.7	57.7
N	64	70	-	7	17	25	81	102
Kotitaloudet, joissa nuorin lapsi alle 7-v.								
	Kokopäivätyö		Osa-aikatyö		Ei työssä		Kaikki	
	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset
Ansioityö	47.9	44.3	-	28.2	7.9	3.0	45.0	24.6
Kotityöt	15.0	24.6	-	32.6	24.3	35.9	15.7	30.2
Lastenhoito	12.8	20.3	-	28.0	17.6	34.8	13.2	27.3
Yhteensä	75.7	89.2	-	88.8	49.8	73.7	73.9	82.1
N	166	131	-	10	13	121	179	262
Kotitaloudet, joissa nuorin lapsi 7-17-v.								
	Kokopäivätyö		Osa-aikatyö		Ei työssä		Kaikki	
	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset
Ansioityö	48.6	46.7	-	29.9	2.9	11.5	42.6	41.2
Kotityöt	15.0	30.9	-	34.9	15.2	36.8	15.0	31.9
Lastenhoito	4.1	6.5	-	13.1	2.1	9.0	3.9	7.2
Yhteensä	67.7	84.1	-	77.9	20.2	57.3	61.5	80.3
N	114	198	-	12	17	32	131	242
Kotitaloudet, joissa ei alle 18-v. lapsia, vastaaja 40-50-v.								
	Kokopäivätyö		Osa-aikatyö		Ei työssä		Kaikki	
	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset
Ansioityö	50.7	45.8	-	31.1	0	5.7	45.2	39.4
Kotityöt	11.5	23.7	-	25.7	33.5	39.7	13.9	25.9
Yhteensä	62.2	69.5	-	56.8	33.5	45.4	59.1	65.3
N	58	92	-	10	7	15	65	117

Osa-aikatyötä tekevillä ja kotona olevilla kotona tehty työ kompensoi tavallaan puuttuvaa ansioityöaikaa. Kotona tehdyn työn laskeminen osaksi kokonaistyöaikaa ei kuitenkaan täysin riittänyt kattamaan eroa kokonaistyöajassa kokopäivätyössä käyvien ja muiden välillä. Lyhyintä 'työviikkoa' näyttävät tekevän ne miehet, joiden talouksissa ei asunut (enää) pieniä lapsia, ja vastaavasti pisimmän työviikon tekevät kokopäivätyössä käyvät pienten lasten äidit (Taulukko 8, Kuvio 5).

Kuvio 5. Ansiotyö, kotityöt ja lastenhoito työssäkäynnin ja perhevaiheen mukaan.



Huom. 40-50-v. ei-työssäkäyvien miesten määrä pieni, tieto jätetty pois kuviosta.

Vaikka siis ansiotyössä käynti näytti vaikuttavan sekä miesten että naisten kotitöihin käyttämään aikaan samansuuntaisesti, käyttävät naiset miehiä enemmän aikaa kotitöihin ja lastenhoitoon. Naisten kokonaistyöaika muodostuu pidemmäksi kuin miehillä lähes kaikissa ryhmissä.

Oman ansiotyön lisäksi myös puolison ansiotyöllä voi olla merkitystä palkattoman työn jakamiseen perheessä. Vaikka tässä tutkimuksessa ei ole käytettävissä pariskuntien kummaltakin jäseneltä saatuja ajankäyttötietoja, puolison työssäkäyntitietojen perusteella on mahdollista verrata samanlaisissa kotitalouksissa asuvien naisten ja miesten ajankäyttötietoja toisiinsa ja arvioida miesten ajankäyttöä suhteessa naisten ajankäyttöön. Taulukossa 9 on laskettu miesten ajankäytön osuus toimintaryhmittäin naisten ja miesten yhteenlasketusta ajasta eri talouksissa kummankin puolison työssäolon mukaan.

Kahden palkansaajan talouksissa asuvat naiset käyttivät lähes yhtä paljon aikaa ansiotyöhön kuin kahden palkansaajan talouksissa asuvat miehet. Tässä aineistossa oli varsin vähän osa-aikatyötä tekeviä naisia, ja osa-aikatyötä tekevät tekivät melko pitkää työviikkoa, keskimäärin lähes 30 viikkotuntia. Suomalaisten naisten kokopäivätyöllisyys näkyy siis myös perheiden ajankäytön jakaantumisessa naisten ja miesten ansiotyöajan samankaltaisuutena (ks. myös Piekkola & Ruuskanen 2006).

Taulukko 9. Miesten käyttämä aika eri toimintoryhmissä, % naisten ja miesten yhteenlasketusta ajankäytöstä puolisoiden työssäolon mukaan.

Ansiotyö = ansiotyö, työmatkat, opiskelu (kuitenkin työssäolo = työsuhde olemassa)

Kotityö I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset

Kotityö II = korjaustyöt, remontointi, huoltotyöt, puutarha

Miehen ajankäyttö/naisen ja miehen yhteenlasketusta ajankäytöstä, %	N miehiä/naisia	Ansiotyö	Kotityöt I	Kotityöt II	Kotityöt yhteensä	Lastenhoito
Alle 18-v. lapsia						
Molemmat työssä	184/326	51	28	55	34	41
Tästä: Mies kokopäivätyö, nainen osa-aikatyö	16/22	60	24	61	34	29
Mies työssä, nainen kotona	97/131	91	24	57	30	26
Nainen työssä, mies kotona	20/25	7	34	55	38	45
Kumpikin kotona	10/23	60	32	63	42	35
Ei alle 18-v. lapsia						
Molemmat työssä	97/152	52	30	59	37	..
Tästä: Mies kokopäivätyö, nainen osa-aikatyö	8/12	58	31	71	43	..
Mies työssä, nainen kotona	25/33	77	26	50	32	..
Nainen työssä, mies kotona	14/29	25	54	51	54	..
Kumpikin kotona	11/8	74	42	72	46	..

Palkkatyön tasa-arvoinen jakaantuminen ei kuitenkaan siirry kotitöihin. Kotitöihin käytetystä kokonaisajasta miesten osuus on noin 35–40 prosenttia lähes riippumatta puolisoiden työssäkäynnistä. Kotitöiden jakaantuminen näytti aineiston perusteella olevan tasaisinta niissä talouksissa, joissa mies ei käynyt töissä, ja erityisesti niissä talouksissa, joissa ei (enää) asunut lapsia. Vastaaajista kuitenkin vain 10–16 prosenttia asui taloudessa, jossa mies ei käynyt töissä.

Tulokset lastenhoitoon käytetystä ajasta olivat samansuuntaisia. Miesten osuus yhteenlasketusta ajasta vaihteli 25–40 prosentin välillä. Tasa-arvoisinta työnjako oli niissä talouksissa, joissa mies ei käynyt töissä sekä kahden palkansaajan talouksissa.

Puolisoiden ansiotyössä käynti näyttää siis vaikuttavan perheen työnjakoon. Vaikka kummankin puolison kotityöaika väheni ansiotyöhön osallistumisen myötä, ei kahden kokopäivätyössä käyvän palkansaajan perheessäkään kotitöihin osallistuta samalla tavoin. Työstä ja kodista huolehtimisen kaksoistaakka näyttää Suomessakin jäävän enemmän naisten kuin miesten kontolle.

## 6.2 Tulot ja kotitöiden jakaminen

Tulojen on oletettu vaikuttavan kotitöiden tekemiseen lisäämällä perheen mahdollisuuksia hankkia tarpeelliseksi katsomiaan hyödykkeitä tai palveluja markkinoilta. Toisaalta ne voivat ohjata myös puolisoiden välistä työnjakoa, kun paremmin ansaitsevan puolison kannattaa suunnata työpanostaan työmarkkinoille ja pienempituloisen puolison kotiin ja perheeseen. Uuden kodin taloustieteen mukaan tulot tai työmarkkinoilta saatavissa olevat tulot, mikäli henkilö olisi työelämässä, vaikuttavat siihen, miten puoliset jakavat aikaansa palkattoman ja palkallisen työn välillä. Tulojen (tai tulopotentialin) lisääntyminen merkitsisi siten vähäisempää osallistumista kotitöihin ja lastenhoitoon.

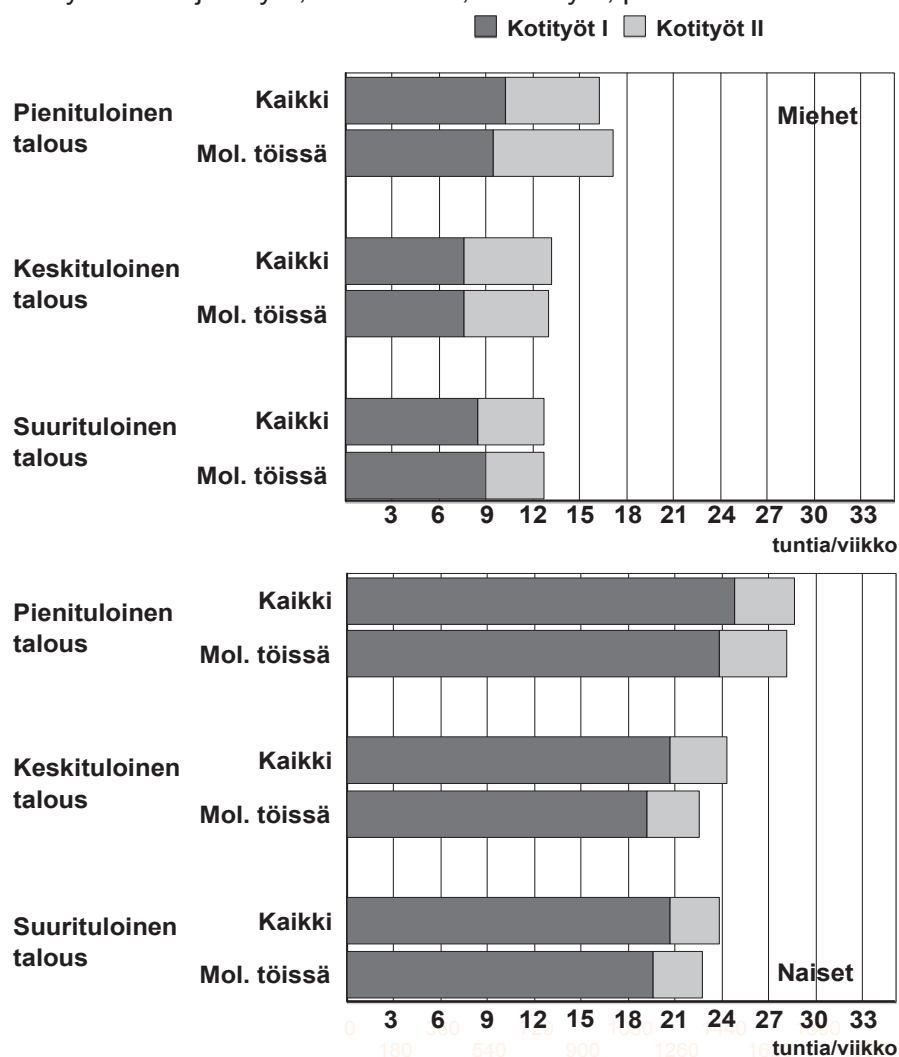
Tuloja voidaan tarkastella myös valta-aseman mittarina, ja kotitöiden jakaantumista puolisoiden välillä erilaisten valtasuhteiden ilmentymänä. Sillä, jolla on enemmän valtaa (tuloja), on neuvottelussa etulyöntiasema, ja hänellä on suurempi mahdollisuus vähentää osallistumistaan kotona tehtäviin töihin.

Kotitalouksien kulutusta ja kulutusrakennetta selvittävät tutkimukset ovat kiinnittäneet huomiota sosioekonomisiin eroihin talouksien kulutusrakenteessa. Käytävissä olevien tulojen kasvaessa kotitaloudella on paremmat mahdollisuudet ostaa tarvittavia palveluja ja hyödykkeitä markkinoilta. On kuitenkin mahdollista, että kotitalouden kulutusmahdollisuuksien lisäksi myös 'itse tekemisen' kulttuuri voi vaihdella väestöryhmien välillä ja halu käyttää ulkopuolisia palveluja tai hyödykkeitä voi riippua myös muista tekijöistä kuin taloudellisista mahdollisuuksista. Esimerkiksi käsitöiden tekeminen näyttää koko väestössä lisääntyneen viime vuosikymmeninä, ja olevan hieman yleisempää alemmissa sosioekonomisissa ryhmissä kuin ylemmissä (Hanifi 2005, liitetaulukot). Ajankäyttötutkimukset antavat viitteitä kotitalouksien eroista sen suhteen, missä määrin taloudessa tuotetaan itse tarvittavia hyödykkeitä ja palveluja. Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksista voidaan havaita, että varsinkin naisten kotitaloustyöhön käyttämä aika kasvaa alemmissa sosioekonomisissa ryhmissä (Niemi & Pääkkönen 2001; Niemi et al. 1991).

Talouden kokonaistulot vaikuttivat myös tässä tutkimuksessa kotitöihin käytettyyn aikaan (Kuvio 6). Sekä naisten mutta myös miesten kotityöpanos kasvoi talouden tulotason pienentyessä. Pienituloisten talouksien miehet käyttivät enemmän aikaa sekä naisten että varsinkin miesten töihin. Kokonaisuudessaan pienituloisissa talouksissa asuvat miehet käyttivät noin kolme tuntia viikossa enemmän aikaa kotitöihin muihin miehiin verrattuna. Suurituloisten talouksien miehet käyttivät vähiten aikaa kotitöihin, mutta näissä talouksissa miesten kokonaiskotityöajasta selvästi suurempi osa kului tyypillisiin naisten töihin keski- ja pienituloisiin talouksiin verrattuna. Kuitenkin pienituloisissa talouksissa asuvat miehet käyttivät eniten aikaa myös tyypillisiin naisten töihin muihin miehiin verrattuna.

Kuvio 6. Kotitöihin käytetty aika kotitalouden kokonaistulojen mukaan. Miehet ja naiset, kaikki taloudet ja työssäkäyvien pariskuntien taloudet (tuntia/vko).

Kotityö I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset  
Kotityö II = korjaustyöt, remontointi, huoltotyöt, puutarha



Talouden tulotason vaikutusta on tarkasteltu mallissa, jossa kontrolloitu ikä ja se, asuuko taloudessa alle 7-v. lapsia. Tulotaso: taloudet jaettu kolmeen lähes yhtä suureen ryhmään tulojen suuruuden perusteella.

Myös pienituloisten talouksien naiset käyttivät enemmän aikaa tyypillisiin naisten ja jossain määrin myös tyypillisiin miesten töihin keski- ja suurituloisissa talouksissa asuviin naisiin verrattuna. Kokonaisuudessaan ero muihin naisiin nähden oli runsaat neljä tuntia viikossa. Keski- ja suurituloisissa talouksissa asuvien naisten ajankäyttö kotitöihin ei juurikaan eronnut toisistaan. Perinteisiin miesten töihin käytetty aika ei kuitenkaan merkittävästi eronnut eri tuloryhmiin kuuluvien naisten välillä. Kotitöihin käytetty kokonaisaika näyttää siis myös tässä aineistossa olevan suurinta pienituloisissa talouksissa. Suhteellisen työnjaon tietojen perusteella miehen osuus perinteisten naisten töiden tekemisestä kasvoi talouden tulotason kohotessa. Perinteisten miesten töiden jakamiseen talouden tulotaso ei sen sijaan vaikuttanut. Kotitalouden tulotason kohotessa ulkopuoliset palvelut korvaavat osaltaan kotitalouden itse tuottamia

palveluja. Suurituloiset nais- ja miesvastaajat käyttivätkin tässä aineistossa eniten palkattua aputyövoimaa kodin eri töissä, varsinkin erilaisissa korjaus-, remontointi- ja huoltotöissä. Tulotason kohoamisen vaikutus varsinkin ns. miesten töissä mutta osittain myös tyypillisissä naisten töissä saattaa siten selittyä osittain ulkopuolisten palvelun käytön lisääntymisellä näissä tehtävissä. Vaikka esimerkiksi palvelujen kysyntä on Suomessa ollut verraten vähäistä muihin maihin verrattuna, on tutkimuksissa havaittu, että ylimpien sosioekonomisten ryhmien palvelumenot lähes kaksinkertaiset alimpiin sosioekonomisiin ryhmiin verrattuna (Ahlqvist & Berg 2003).

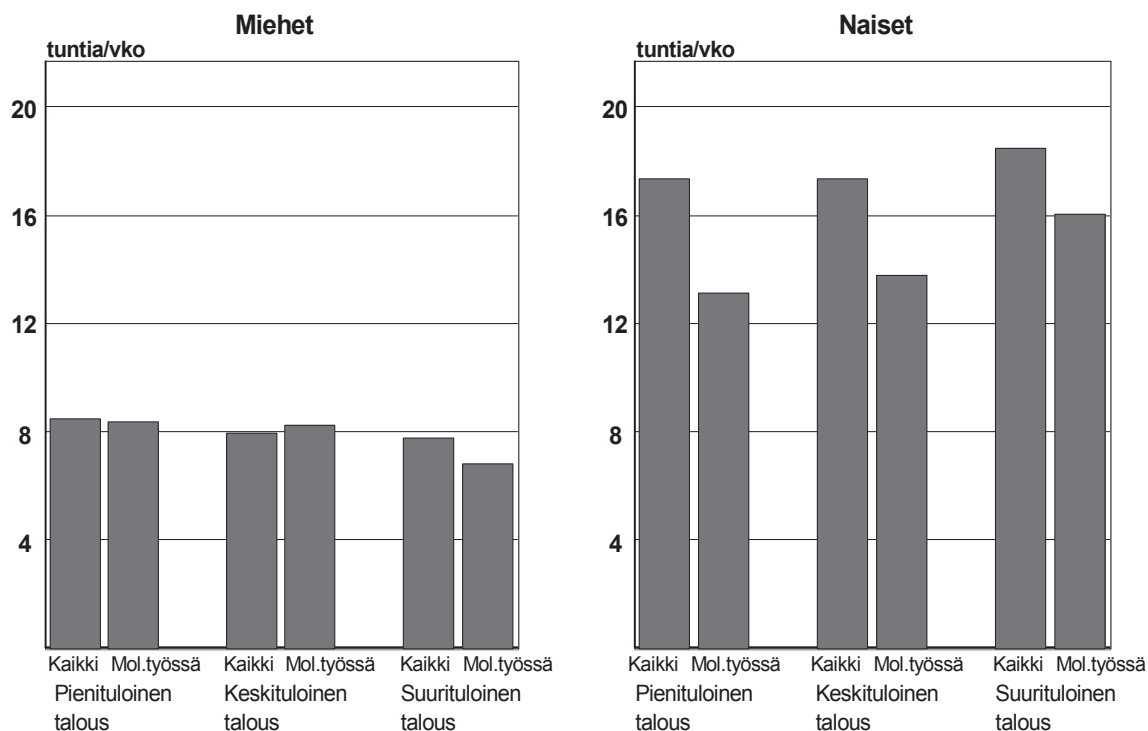
Talouden tulotasolla ei ollut merkittävää vaikutusta lastenhoitoon käytettyyn aikaan miesten kohdalla (Kuvio 7). Suurituloisten talouksien miehet käyttivät hieman muita miehiä vähemmän aikaa lastenhoitoon, mutta erot olivat hyvin vähäisiä. Sen sijaan suurituloisten talouksien naiset käyttivät lastenhoitoon jonkin verran enemmän aikaa kuin muut naiset. Ero oli tilastollisesti merkitsevä, kun tarkasteltiin työssäkäyvien parien talouksia. Nämä naiset käyttivät keskimäärin noin 2.5 tuntia viikossa enemmän aikaa lastenhoitotehtäviin muihin naisiin verrattuna. Työssäkäyvien naisten ero lastenhoitoon käytetyssä ajassa ryhmään 'kaikki taloudet' verrattuna johtuu pääasiassa siitä, että tässä ryhmässä oli vähemmän aivan pienten lasten äitejä, kun taas ryhmässä 'kaikki' on mukana suuri joukko sellaisia naisia, jotka olivat kotona hoitamassa alle 3-vuotiasta lasta.

Suhteellisen työnjaon mittarin valossa puolisoitten työnjako ei kuitenkaan vaihdellut talouden tulotason mukaan. Sen mukaisesti naisen osuus lastenhoidosta ei kasvanut perheen tulotason myötä. Tulos oli siis päinvastainen kuin mitä ajankäyttötietojen perusteella voitiin olettaa. Suurituloisimmissa talouksissa asuvien miesten näkemykset poikkesivat kuitenkin hieman naisten näkemyksistä: miehet itse arvioivat omaa osallistumistaan hieman vähäisemmäksi kuin mitä naiset tekivät.

Tulotason kohoaminen näyttäisi siis suomalaisten perheiden kohdalla vähentävän sekä miesten että naisten tekemää kotityötä, mutta lisäävän varsinkin työssäkäyvien äitien lastenhoitoon käyttämää aikaa.

Talouden kokonaistulot eivät kuitenkaan kerro mitään puolisoitten välisistä tuloeroista, eivätkä niiden vaikutuksista perheen työnjakoon. Yhdysvaltalaisista tutkimuksista on saatu viitteitä siitä, että naisen tulojen tai tulo-osuuden kasvaessa perheen tuloista hänen kotityöpanoksensa laskee ainakin tiettyyn rajaan saakka (Coltrane 2000 ja 1996; Greenstein 2000; Brines 1994). Toisaalta mikäli vain naisen osallistuminen kotitöihin vähenee, naisen kotityöosuus voi kaventua ilman, että miehen kotitöihin käyttämä aika vastaavasti kasvaa. Naisen tulojen vaikutus voi myös olla erilainen eri tulotason talouksissa. Kokonaistulojen kasvaessa talous pystyy esimerkiksi hankkimaan osan hyödykkeistä tai palveluista talouden ulkopuolelta, joten puolisoitten oman työn tarve vähenee, eikä naisen tulo-osuudella ole välttämättä enää samanlaista merkitystä neuvoteltaessa työnjaosta puolisoitten välillä.

Kuvio 7. Lastenhoitoon käytetty aika kotitalouden kokonaistulojen mukaan. Miehet ja naiset, kaikki taloudet ja työssäkäyvien pariskuntien taloudet (tuntia/vko).



Talouden tulotason vaikutusta on tarkasteltu mallissa, jossa kontrolloitu ikä ja se, asuuko taloudessa alle 7-v. lapsia. Tulotaso: taloudet jaettu kolmeen lähes yhtä suureen ryhmään tulojen suuruuden perusteella.

Naisten kokoaikaisen ansiotyön yleisyys Suomessa merkitsee sitä, että suurin osa talouksista nojaa kahteen elättäjään eli naisen tulot muodostavat merkittävän osan talouden kokonaistuloista. Mieselättäjä-perheeksi määriteltiin tässä aineistossa taloudet, joissa miehen tulot muodostivat 70 prosenttia tai enemmän puolisoiden yhteenlasketuista tuloista. Näitä oli suhteellisen vähän, noin 17 prosenttia. Puolisoiden väliset suuret tuloerot johtuvat näissä talouksissa yleisimmin siitä, että vaimo on kotona ja mies ansiotyössä. Mieselättäjä-perheistä runsas neljännes oli sellaisia, joissa vaimo oli työtön, 15 prosentissa vaimo oli kotona, ja runsaassa 10 prosentissa opiskelemassa. Noin puolet mieselättäjä-talouksista oli sellaisia, joissa myös puoliso kävi työssä, mutta hänen tulonsa jäivät alle kolmannekseen puolisoiden yhteenlasketuista tuloista. Naiselättäjä-talouksia (naisen tulot 70 prosenttia tai enemmän kokonaistuloista) oli vain noin 3 prosenttia. Näistä kolmasosassa puoliso oli työtön, kolmasosassa opiskelemassa ja lopuissa naiselättäjä-talouksista myös puoliso kävi töissä.

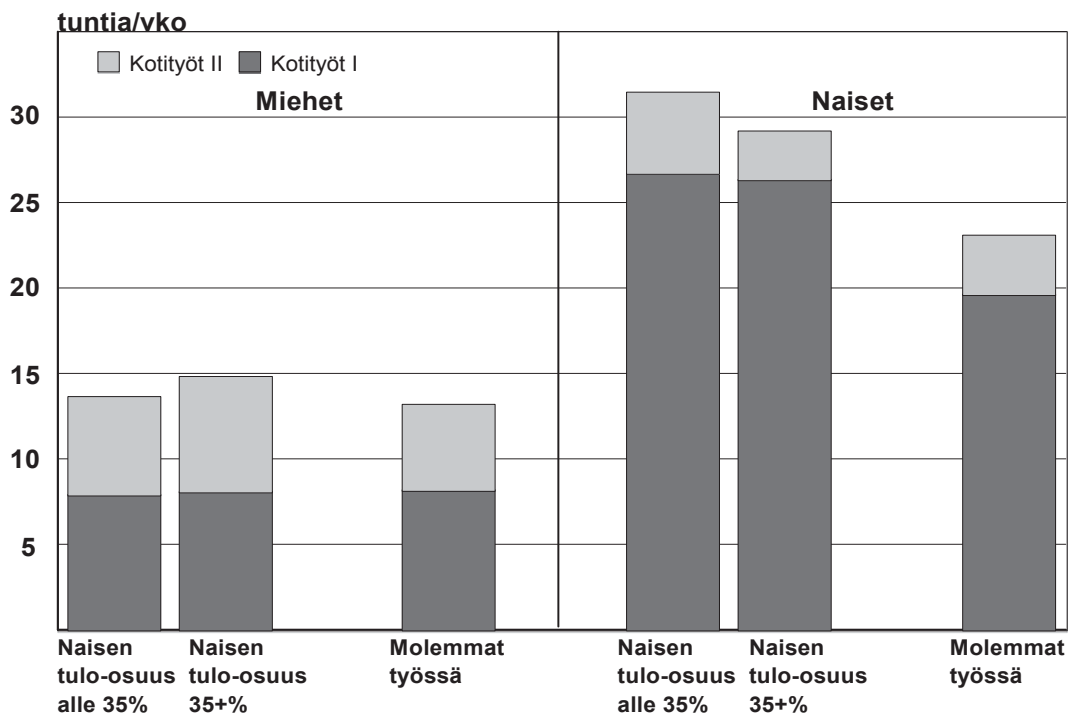
Puolison kotona olemisen vaikuttaa mies(tai nais-)elättäjä-talouksissa todennäköisesti kotitöiden jakoon enemmän kuin puolisojen väliset tuloerot. Monessa tapauksessa puolison kotonaolo on myös todennäköisesti suhteellisen lyhytaikaista, joko työttömyydestä tai pienen lapsen hoidosta johtuvaa, joten kotonaolon ja ansiotyön vuorottelun voidaan olettaa näkyvän myös kotitöiden jakamisen muutoksina. Suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä takaa usein myös kotona olijalle toimeentuloa erilaisina ansiosidonnaisina perhe- ja työttömyysetuuksina tai opiskeluun/lasten kotihoitoon

liittyvinä tukina. Resurssiteoreettisen lähestymistavan mukaisesti voitaisiin olettaa, että varsinkin ansiosidonnaisten etuuksien suhteellisen korkea taso parantaa neuvotteluasemaa perheen sisällä, kun kotitöistä sovitaan. Naisten tekemien kotitöiden tulisi siten vähetä myös niillä ei-ansiotyössä käyvillä naisilla, joiden saamat erilaiset tulonsiirrot muodostavat merkittävän osan perheen tuloista. Koska aineistossa oli verraten vähän muita kuin kahden ansiotyössä käyvän parin talouksia, tarkastelen tässä yhteydessä vain niitä talouksia, joissa mies kävi ansiotyössä ja puoliso oli kotona.

Vaimon tulojen kasvu (tulo-osuuden kasvu) ei merkittävästi lisännyt miehen osallistumista kotitöihin tai vähentänyt naisen tekemien kotitöiden määrää niissä talouksissa, joissa vain mies kävi ansiotyössä (Kuvio 8). Ainoastaan naisen osallistuminen tyypillisiin miesten töihin väheni tilastollisesti merkitsevästi, kun naisen tulo-osuus lähestyi 50 prosenttia perheen tuloista. Sen sijaan perinteisten naisten töiden tekeminen pysyi lähes samalla tasolla. Kotona olevat naiset käyttivät selvästi enemmän aikaa kotitöihin työssäkäyviin kanssasisariinsa verrattuna riippumatta siitä, kuinka suuren osan naisen tulot muodostivat perheen tuloista. Suhteellisen työnjaon mittarin antamat tiedot olivat samansuuntaisia: naisen tulo-osuuden kohoaminen kasvatti vain hieman miehen tekemää osuutta sekä tyypillisissä naisten että tyypillisissä miesten töissä.

Kuvio 8. Kotitöiden ajankäyttö talouksissa, joissa vain mies kävi ansiotyössä puolison tulo-osuuden mukaan, sekä niissä talouksissa, joissa kumpikin puoliso kävi ansiotyössä (tuntia/viikko).

Kotityö I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset  
Kotityö II = korjaustyöt, remontointi, huoltotyöt, puutarha



Kuvion ajankäyttötiedot mallista, jossa kontrolloitu vastaajan ikä ja se, asuiko taloudessa alle 7-vuotiaita lapsia.



### 6.3 Kahden ansaitsijan perhe: puolisoiden tuloerot ja kotityöt

Seuraavaksi tarkastelen tulojen merkitystä niissä talouksissa, joissa kumpikin puoliso on ansiotyössä. Onko puolisoiden tuloilla väliä, kun molemmat käyvät ansiotyössä? Lisääntykö miesten tekemä kotityö, kun työssäkäyvän puolison tulot muodostavat vähintään yhtä merkittävän tai jopa suuremman osuuden perheen tuloista kuin miehen ansiotulot?

Puolisoiden tuloerojen vaikutuksen arvioimiseksi vastaajat luokiteltiin kolmeen ryhmään sen perusteella, kuinka suuri oli naisen tulojen osuus puolisoiden yhteenlasketuista tuloista. Koska tässä aineistossa työssäkäyvien parien tulot olivat suhteellisen samantasoisia, ei ryhmiä ollut mahdollista jakaa karkeisiin mieselättäjä-naiselättäjätalouksiin, vaan taloudet jakaantuvat sen mukaan, muodostavatko miehen tulot suuremman (naisen tulo-osuus alle 40 %), lähes samantasoisien (naisen tulot 40–54%) vai hieman pienemmän osan (naisen tulot 55% tai yli) talouden tuloista. Taloudet jakaantuivat suhteellisen tasaisesti sen mukaan mikä oli naisen tulo-osuus riippumatta talouden kokonaistulotasosta. Ainoastaan suurituloisten ryhmässä oli selvästi muita ryhmiä enemmän niitä talouksia, joissa naisen tulo-osuus jäi alle 40 prosentin.

Naisen tulo-osuuden kasvu ei suomalaisten työssäkäyvien parien kohdalla ainakaan suoraviivaisesti näytä lisäävän miesten ajankäyttöä kotitöihin (Taulukko 10, Kuvio 9). Miesten osallistuminen oli lähes samantasoisista riippumatta siitä, kuinka suuri miehen tulo-osuus oli perheen kokonaistuloista. Niinpä mieselättäjä-talouksissakaan (naisen tulo-osuus perheen kokonaistuloista alle 40 %) miehet eivät näytä vapautuvan kotitöistä edes suurituloisimmissakaan perheissä. Miesten osallistuminen oli suurinta pienituloisissa talouksissa vaimon tulo-osuudesta riippumatta. Vaimon tulo-osuuden kasvu vaikutti miehillä kuitenkin eri tavoin osallistumiseen perinteisiin naisten tai miesten töihin. Kun naisen tulojen merkitys perheen kokonaistuloissa kasvoi, lisääntyi myös miesten osallistuminen perinteisiin naisten töihin kaikissa tuloryhmissä hieman. Erot eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä. Tyypillisten miesten töiden tekeminen näytti miehillä puolestaan hieman vähenevän puolison tulo-osuuden kasvaessa (ero tilastollisesti merkitsevä). Vaikka miesten osallistuminen ei siis kokonaisuudessaan lisääntynyt puolison tulojen osuuden kasvaessa, osallistumisen painopiste siirtyi hieman enemmän naisten töihin. Vaikutukset olivat samansuuntaisia kaikissa tuloryhmissä.

Taulukko 10. Naisen tulo-osuuden vaikutus kotitöiden tekemiseen miehillä ja naisilla, työssäkäyvät pariskunnat. Varianssianalyysi.

Kotityöt I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset  
 Kotityöt II = korjaustyöt, remontointi, huoltotyöt, puutarha/pihatyöt  
 Kotityöt III= Kotityöt I ja II sekä 'muu kotityö'

	MIEHET			NAISET		
	Kotityöt I tuntia.min	Kotityöt II tuntia.min	Kotityöt, kaikki tuntia.min	Kotityöt I tuntia.min	Kotityöt II tuntia.min	Kotityöt, kaikki tuntia.min
<b>Ikä</b>						
25-29	8.01	4.12	12.19	17.39 (+)	2.47 (+)	21.04 (*)
30-34	8.06	3.00	11.27	18.13	2.58 (+)	22.15 (+)
35-39	8.56	6.53 (+)	16.21	19.53	3.46	24.38
40-44	8.13	5.51	14.34	21.35	4.01	26.37
45-50 (ref.)	8.06	4.57	13.26	20.37	4.20	25.43
p	.964	.052	.207	.143	.272	.093
<b>Lapset</b>						
0-6-v. (ref.)	9.12	5.32	15.04	21.09	3.42	25.38
7-17-v.	8.12	4.42	13.17	20.07	3.45	25.05
ei lapsia	7.24	4.42	12.30	17.10 (**)	3.17	21.27 (*)
p	.284	.644	.308	.004	.693	.025
<b>Talouden tulotaso</b>						
pienituloinen (ref.)	8.24	6.35	15.26	20.52	4.30	26.21
keskituloinen	7.48	4.56 (+)	13.15	19.08	3.21 (*)	23.23 (*)
suurituloinen	8.37	3.24 (**)	12.11 (+)	18.44 (+)	2.53 (**)	22.26 (*)
p	.674	.011	.155	.159	.015	.030
<b>Naisen tulojen osuus</b>						
alle 40 % (ref.)	7.36	6.19	14.15	20.01	4.29	25.33
40-54 %	8.36	4.46 (+)	13.46	20.16	3.04 (**)	24.17
55% tai yli	8.37	3.52 (*)	12.51	18.29	3.10 (*)	22.20 (+)
p	.549	.083	.760	.261	.026	.157

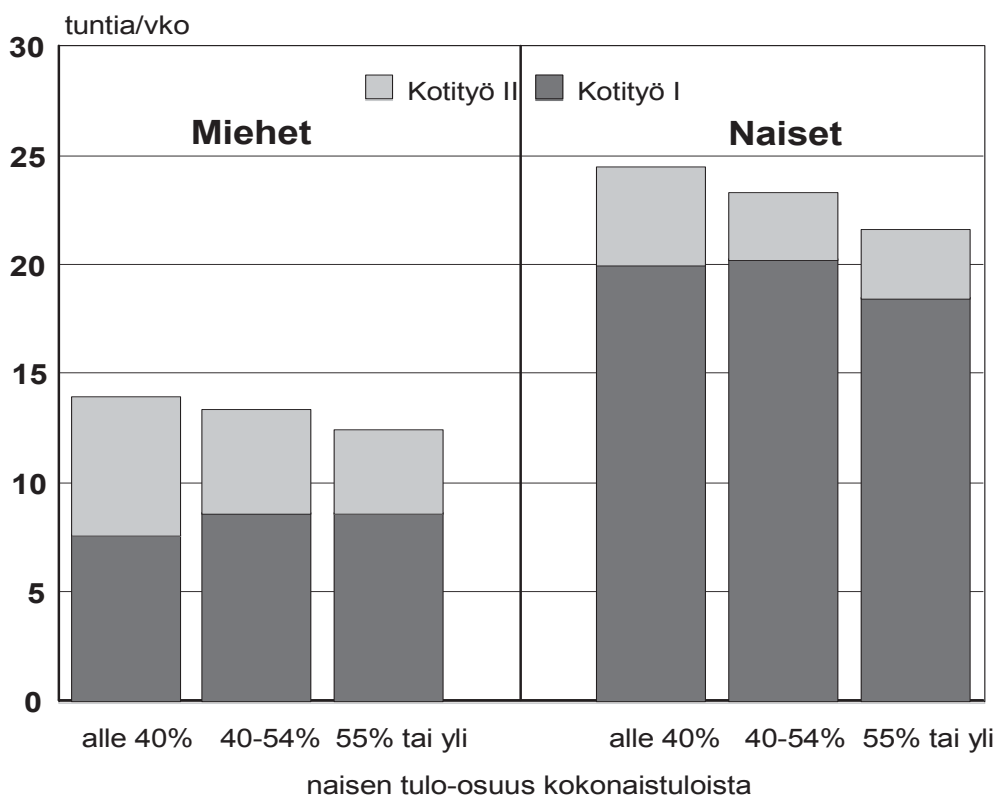
Muuttujan tilastollinen merkitsevyys mallissa: + =  $p < 0.1$ , \* =  $p \leq 0.05$ , \*\* =  $p \leq 0.01$ , \*\*\* =  $p \leq 0.001$ .

Ajankäyttö eri tehtäväryhmiin iän, talouden lasten, talouden kokonaistulojen sekä naisen tulo-osuuden mukaan. Tulokset mallista, jossa mukana ikä, lapset, kokonaistulot, naisen tulo-osuus.

Naisten osallistuminen kotitöihin väheni jossain määrin, kun naisen tulo-osuus perheen kokonaistuloista kasvoi (Taulukko 10 ja Kuvio 9). Naisten osallistuminen oli runsainta mieselättäjä-talouksissa (taloudessa naisen tulo-osuus alle 40 %). Näissä talouksissa asuvat naiset käyttivät keskimäärin noin kaksi tuntia viikossa enemmän aikaa kotitöihin kuin ne naiset, joiden tulot olivat lähes yhtä suuret tai suuremmat kuin puolisoilla. Tulo-osuuden pieneneminen ei kuitenkaan lisännyt tilastollisesti merkitsevästi naisten osallistumista perinteisiin naisten töihin, sen sijaan osallistuminen perinteisiin miesten töihin kasvoi naisen tulo-osuuden alentuessa.

Kuvio 9. Naisten ja miesten osallistuminen kotitöihin talouden kokonaistulojen ja naisen tulo-osuuden mukaan, työssäkäyvät pariskunnat (tuntia/vko).

Kotityö I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset  
Kotityö II = korjaustyöt, remontointi, huoltotyöt, puutarha



Kuvion ajankäyttötiedot mallista, jossa kontrolloitu vastaajan ikä, talouden lapset, talouden tulotaso ja naisen tulo-osuus.

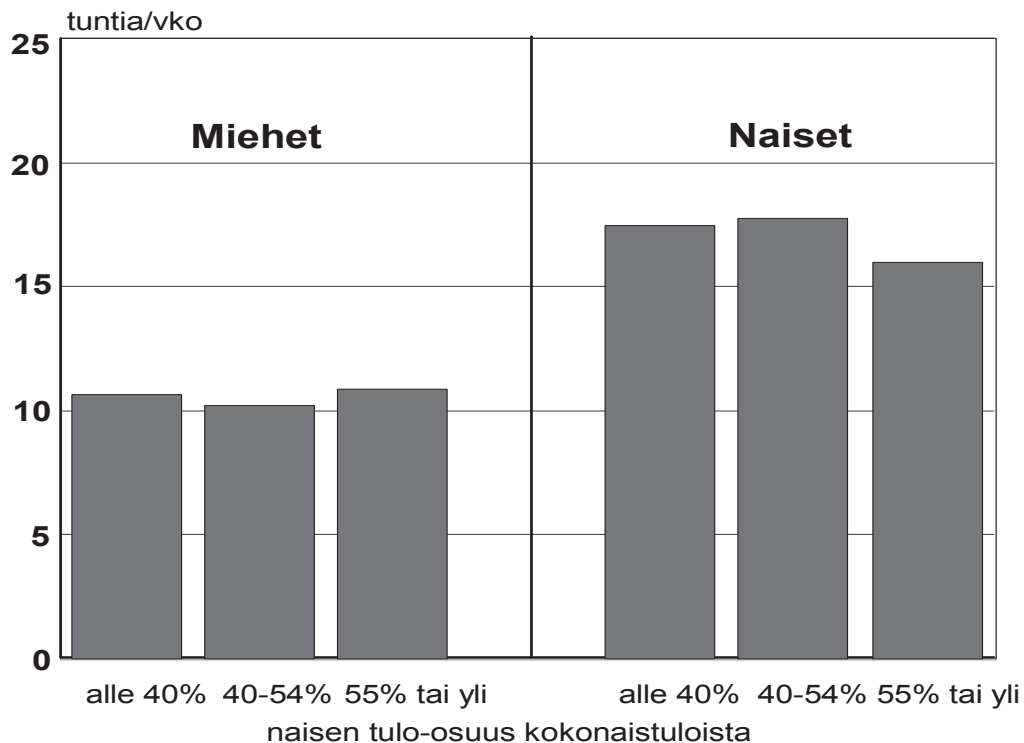
Muutokset suhteellisessa työnjaossa olivat sen sijaan tilastollisesti merkitseviä. Suhteellista työnjakoa kuvaava mittari kertoo työnjaosta saman perheen sisällä, kun ajankäyttötietoja oli tässä aineistossa käytettävissä vain toiselta puolisoista. Naisen tulo-osuuden kasvu vähensi naisen suorittamaa osuutta perinteisissä naisten töissä kaikissa tuloryhmissä. Sen sijaan naisten suorittama osuus tyypillisistä miesten töistä kasvoi naisen tulo-osuuden kasvaessa pienituloisissa talouksissa. Muissa tuloryhmissä naisen osuus miesten töistä ei vaihdellut naisen tulo-osuuden mukaan.

Ajankäyttötietojen valossa tasaisempi työnjako perinteisissä naisten töissä on seurausta siitä, että naiset vähentävät osallistumistaan näihin töihin jossain määrin samalla kun miesten osallistuminen lisääntyy hieman. Ansiotulo-osuuden ristiriitainen vaikutus perinteisiin miesten töihin selittyy sillä, että kummankin puolison ajankäyttö tyypillisiin miesten töihin vähenee naisen tulo-osuuden kasvaessa, ja naisen osuus perinteisissä miesten töissä pysyy samana, tai jopa kasvaa hieman naisen tulo-osuuden myötä. Naisen asema kotitöitä koskevassa neuvottelussa näyttää tämän tutkimuksen valossa vahvistuvan jossain määrin naisen ansiotulojen merkityksen kasvaessa. Naisen tulo-osuuden kasvu tasasi työnjakoa kuitenkin vain hivenen. Niissäkin talouksissa,

joissa puolisoiden tulot olivat lähes samantasoiset tai naisen tulot suuremmat, naiset tekivät edelleen lähes kaksinkertaisen määrän kotitöitä miehiin verrattuna.

Puolisoiden väliset tuloerot eivät juurikaan heijastuneet lastenhoitoon osallistumiseen miesten kohdalla. Miesten osallistumisessa ei juuri näkynyt muutoksia naisen tulo-osuuden kasvaessa, naisten kohdalla tulo-osuuden kasvu vähensi jossain määrin osallistumista, mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä (Kuvio 10). Naisen tulo-osuuden vaikutukset eivät myöskään olleet yhdenmukaisia eri kotitaloustuloryhmissä. Naisten käyttivät eniten aikaa lastenhoitoon suurituloisissa kahden elättäjän talouksissa mutta myös pienituloisissa mieselättäjä-talouksissa.

Kuvio 10. Naisten ja miesten osallistuminen lastenhoitoon naisen tulo-osuuden mukaan, työssäkäyvät pariskunnat (tuntia/vko).



Kuvion ajankäyttötiedot mallista, jossa kontrolloitu vastaajan ikä, talouden lapset, talouden kokonaistulot sekä naisen tulo-osuus.

Tulojen vaikutukset kotitöiden tekemiseen ja niiden jakamiseen perheessä antavat siis suomalaisen aineiston perusteella vain vähän tukea uuden taloustieteen tai resurssiteorian esittämille oletuksille puolisoiden työnjaosta. Talouden pienituloisuus lisäsi molempien puolisoiden kotitöihin käyttämää aikaa ja muutti työnjakoa perinteisempään suuntaan miesten lisätessä osallistumistaan varsinkin miesten töihin ja naisten perinteisesti naisille luettaviin töihin. Naisen tulo-osuuden kasvu ei lisännyt miesten kokonaisosallistumista, mutta osallistumisen painopiste muuttui miesten lisätessä hieman osallistumistaan naisten töihin ja vähentäessä miesten töihin käyttämänsä aikaa. Myös Tilastokeskuksen viimeisimmästä ajankäyttötutkimuksesta on saatu samansuuntaisia tuloksia (Takala 2005). Tulo-osuuden kasvu vähensi jossain

määrin myös naisten osallistumista naisille tyypillisten töiden tekemiseen, mutta erot talouksien välillä olivat verraten pieniä. Naisen osuus perinteisistä naisten töistä laski, kun miehet lisäsivät osallistumistaan samaan aikaan kun naiset vähensivät kotitöiden tekemistä. Muutos työnjaossa näytti kuitenkin olevan peräisin enemmän naisen käyttäytymisen muutoksesta kuin muutoksesta miehen ajankäytössä. Naisen tulojen kasvu ei muuttanut sukupuolten työnjakoa merkittävästi, tulo-osuudestaan riippumatta naiset tekivät edelleen pääosan kotitöistä.

## 6.4 Ansiotyöhön käytetty viikoittainen työaika ja kotitöiden jakaantuminen

Suomalaisista perheistä suurin osa on sellaisia, joissa kumpikin puoliso käy ansiotyössä. Katkokset liittyvät yleensä joko työttömyyteen tai lapsen syntymästä aiheutuviin perhevapaisiin. Suomessa naisten työssäkäyntiä on leimannut kokoaikaisuus, osa-aikatyö on ollut meillä toistaiseksi verraten harvinaista. Missä määrin ansiotyössä käyminen vaikuttaa kodin töiden tekemiseen ja puolisoiden työnjakoon? Merkitseekö kotona saatavilla olo myös sitä, että kodin töihin osallistutaan enemmän? Ansiotyön vaikutuksen kannalta olennaista on myös se, kuinka pitkä on työaika tai mihin vuorokauden aikaan työ sijoittuu. Ansiotyöhön liittyvät työmatkat tai ylityöt vievät osaltaan aikaa pois kodilta ja siellä tehtäviltä töiltä. Heijastuvatko ansiotyöhön liittyvät tekijät samalla tavalla miesten ja naisten osallistumiseen kodin töihin?

Kotitöiden tarjontaa tarkastelevan lähestymistavan mukaan ansiotyön viemä aika vaikuttaa merkittävästi siihen, missä määrin vapaata aikaa jää kotitöihin tai lastenhoitoon. Ansiotyöhön osallistumisen vaikutus voi kuitenkin riippua myös siitä, missä määrin puolisoiden työajat sijoittuvat päällekkäin tai eri aikaan. Mm. Presser (1994) on todennut, että puolisoiden palkkatyön eriaikaisuus lisää miesten osallistumista kotitöihin. Vuorotyön vuoksi puoliset olivat eri aikoina kotona, joten miesten osallistuminen mm. perinteisiin naisten tehtäviin lisääntyi.

Työelämän kiireen ja paineiden, ja toisaalta myös työelämän joustavuuden on sanottu kasvaneen viime vuosikymmenen kuluessa myös Suomessa. Samaan aikaan ylitöiden lisääntymisen kanssa on kuitenkin myös osa-aikaisuus yleistynyt, vaikkakaan ei aina haluttuna vaihtoehtona. Vuorotyöläisyys ja työskentely epätyypilliseen aikaan (ilta-, viikonlopputyö, periodityö) ovat tulleet yleisemmiksi, ja epäsäännölliset työajat näyttävät myös jossain määrin keskittyvän samoihin kotitalouksiin (ts. kummankin puolison työaika epätyypillinen) (Nätti & Väisänen 2000; Vaajakallio 1999). Paikallinen työajoista sopiminen on myös yleistynyt ja mahdollisuus joustaa työajoissa koskee nykyään yhä useampaa palkansaajaa (Antila 2001). Missä määrin nämä työhön ja työaikaan liittyvät tekijät näkyvät kotitöiden tekemisessä perheessä ja puolisoiden välisessä työnjaossa? Ovatko vaatimukset ansiotyöajan lisäämisestä este tasa-arvoisemman työnjaon toteutumiselle perheessä?

Virallinen, tai keskimääräinen työsopimuksissa sovittu työaika ei anna aina oikeaa kuvaa todellisuudessa ansiotyöhön käytetystä kokonaistyöajasta. Työmatkat, työhön liittyvä työajan ulkopuolella tapahtuva opiskelu tai kotona tehty ansiotyöhön liittyvä toiminta eivät näy virallisissa työajoissa. Tässä tutkimuksessa ansiotyöhön kokonaisuudessaan viikon aikana käytettyä aikaa oli mahdollista selvittää ajankäytökysymyksen ansiotyöhön liittyvien osien pohjalta. Pitkä työmatka tai kotona tehty ansiotyö vievät aikaa pois kodilta ja siellä tehtäviltä kodin töiltä. Seuraavassa vastaajien ansiotyöaikaan on luettu mukaan varsinaisen ansiotyöajan lisäksi työmatkoihin kuuluva aika, opiskeluun käytetty aika sekä kotona tehty ansiotyöhön liittyvä työ. Keskimääräinen viikoittainen tuottavaan työhön käytetty aika on siten selvästi pidempi kuin suomalaisten keskimääräinen tilastoitu ansiotyöaika.

Kun iän ja perhevaiheen vaikutus otettiin huomioon, niin miehet, jotka eivät käyneet työssä, käyttivät kotitöihin keskimäärin noin 4–4.5 tuntia enemmän aikaa viikossa kuin työssäkäyvät miesvastaajat (Taulukko 11). Osallistuminen lisääntyi erityisesti tyyppillisesti naisten tekemissä töissä. Kotona olevien ja työssäkäyvien naisten välillä ero oli vielä suurempi, lähes 7 tuntia viikossa. Kun tarkasteltiin vain työssäkäyviä miehiä, viikoittaisella työajalla oli verraten vähän vaikutusta kotitöiden tekemiseen: vasta huomattavan pitkää työviikkoa tekevät miehet vähensivät osallistumistaan kotitöihin (tilastollisesti merkitsevästi). Osallistuminen väheni sekä naisten että miesten töissä, ja kokonaiskotityöaika oli selvästi vähäisin pitkää työviikkoa (yli 48 tuntia) tekevillä miehillä.

Ansiotyöajalla ei ollut aivan yhtä suoraviivaista vaikutusta työssäkäyvien naisten kotitöihin. Sekä tyyppillisiin naisten töihin että miesten töihin käytetty aika väheni ensin naisen työviikon pidentyessä, mutta kohosi sitten uudelleen naisten ansiotyöajan kohotessa yli 48 viikkotuntiin. Työssäkäyvien naisten välillä erot kotityöhön käytetyssä ajassa eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Pitkän työajan odottamaton vaikutus naisten kohdalla voi osaltaan johtua siitä, että tähän ryhmään sijoittuu enemmän maanviljelijöinä toimivia. Pitkää viikoittaista työaika tekevistä miehistä lähes puolet toimi yrittäjinä, ja hieman alle 40 prosenttia oli palkansaajia. Sen sijaan pitkää viikkotyöaika tekevistä naisista puolet oli palkansaajia, puolet lähes tasan sekä yrittäjinä että maanviljelijöinä toimivia. Pitkän työajan vaikutus oli kuitenkin samansuuntainen sekä palkansaajilla että maanviljelijöinä tai yrittäjinä toimivilla naisilla ja miehillä.

Taulukko 11. Kotitöihin käytetty aika (tuntia.min viikossa) työssäkäynnin ja viikoittaisen työajan mukaan.

Kotityöt I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset  
 Kotityöt II = korjaustyöt, remontointi, huoltotyöt, puutarha/pihatyöt  
 Kotityöt III = Kotityöt I ja II sekä 'muu kotityö'

	Kotityöt I tuntia.min	Kotityöt II tuntia.min	Kotityöt III tuntia.min	Lastenhoito tuntia.min
MIEHET	(***)	(-)	(*)	(-)
Ei työssä	12.53	4.40	18.28	9.26
Alle 38 h	(8.46)	(5.26)	(14.45)	(9.11)
38-42.5 h	8.45	5.37	14.52	7.05
42.6-alle 48 h	8.46	5.48	15.04	9.45
48+ h	7.33	4.47	12.39	7.45
NAISET	(***)	(-)	(***)	(***)
Ei työssä	26.47	3.51	31.38	23.15
Alle 38 h	20.49	3.46	25.25	13.32
38-42.5 h	20.04	3.26	24.18	14.05
42.6-alle 48 h	19.47	2.59	23.30	13.34
48+ h	20.00	3.20	24.28	16.45

Muuttujan tilastollinen merkitsevyys mallissa: + =  $p < 0.1$ , \* =  $p \leq 0.05$ , \*\* =  $p \leq 0.01$ ,  
 \*\*\* =  $p \leq 0.001$ .

Huom. Alle 38 h viikossa ansiotyötä tekeviä miehiä aineistossa vähän. Muut mallissa olevat muuttujat: ikäryhmä, taloudessa alle 7-vuotiaita lapsia.

Huom. Ei-työssäkävien opiskelijoiden opiskeluun käytettyä aikaa ei tässä lueta ansiotyöaikaan, vaan he kuuluvat ryhmään 'ei-työssäkäyvät'. Alle 38 h: ansiotyöajan keskiarvo miehillä 32 h, naisilla 31 h. Lastenhoitoon käytetty aika vain vastaajille, joiden taloudessa asui alle 18-v. lapsi(a).

Ansiotyöajan vaikutus lastenhoitoon käytettyyn aikaan ei ollut suoraviivaista. Eniten aikaa käyttivät ei-työssäkäyvät miehet sekä keskipitkää työviikkoa tekevät. Erot eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä (Taulukko 11). Työssäkäyvät miehet käyttivät keskimäärin noin tunnin verran viikossa vähemmän aikaa lastenhoitotehtäviin kuin miehet, jotka eivät käyneet töissä. Työssäkävien miesten ansiotyöajan piteneminen ei kuitenkaan suoraviivaisesti vähentänyt lastenhoitoon käytettyä aikaa. Sen sijaan naisten kohdalla ansiotyö vähensi merkittävästi lastenhoitoon käytettyä aikaa. Ne naiset, jotka eivät käyneet töissä, käyttivät keskimäärin lähes 9 tuntia enemmän aikaa viikossa lastenhoitoon kuin työssäkäyvät naiset. Aineistossa niistä naisista, jotka eivät käyneet töissä, lähes kaksi kolmesta oli alle 3-vuotiaan äitejä, jotka olivat todennäköisesti hoitovapaalla. Sen sijaan vain noin kolmannes ei-työssäkävistä miehistä oli alle 3-vuotiaan lapsen isä. Ei-työssäkävien vähäisen määrän vuoksi ansiotyöhön osallistumisen vaikutusta kotitöihin ei voitu tarkastella erikseen eri-ikäisten lasten kohdalla. Tämä koski erityisesti miehiä, mutta myös naisten joukossa ei-työssäkävien määrät aineistossa olivat verraten vähäisiä jo kouluikäisten lasten kohdalla. Näyttäisi kuitenkin siltä, että lapsen varttuessa ja primaarihoitotehtävien vähetessä ero lastenhoitoon käytetyssä ajassa tasaantuu työssäkävien ja ei-työssäkävien välillä.

Myöskään työssäkävillä naisilla ei ansiotyöajan lisääntyminen juurikaan vaikuttanut lastenhoitoon käytettyyn aikaan. Eniten aikaa lastenhoitoon käyttivät pitkää työviikkoa tekevät naiset. Erot eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä. Mielenkiintoista kuitenkin on, että ansiotyöajan lisääntyminen ei näytä ainakaan huomattavasti vähentävän lastenhoitoon käytettyä aikaa, ja naisten kohdalla pitkää työviikkoa tekevät käyttivät jopa muita työssäkäyviä äitejä enemmän aikaa lastenhoitoon.

Suomessa valtaosa perheistä on sellaisia, joissa kumpikin puoliso käy ansiotyössä. Missä määrin puolison työssäkäynnillä on merkitystä kotitöihin osallistumiseen? Edellä olevasta taulukosta 9 kävi ilmi, että kotona oleva puoliso on resurssi erityisesti miehille, mutta myös työssäkävien naisten osuus naisten ja miesten yhteenlasketusta kotityöajasta oli vähäisempi, kun puoliso oli kotona. Osuuden väheneminen voi kuitenkin olla myös seurausta siitä, että kotona olevan puolison kotitöihin käyttämä aika kasvaa merkittävästi ilman että vastaajan oma osallistuminen muuttuu.

Tarkastelen seuraavaksi puolison ansiotyöajan vaikutusta vastaajien kotitöihin osallistumiseen. Kasvattaako puolison lisääntynyt ansiotyöaika vastaajien omaa kotityöpanosta, eli kompensoivatko puoliset toisiaan kotitöissä? Taulukossa 12 kuvataan puolison ansiotyöajan vaikutusta vastaajien kotitöihin käyttämään aikaan. Tarkastelu kohdistuu vain työssäkäviiin vastaajiin ja heidän ajankäyttöön kotitöihin. Niitä miehiä, jotka eivät käyneet töissä, oli aineistossa niin vähän, että heidän tuloksiaan ei raportoida. Ei-työssäkävien naisten kohdalla puolison ansiotyöajalla ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä kotitöihin osallistumiseen. Kotona olevien naisten kotityöaika ei ollut yhteydessä heidän puolisolidensa viikoittaiseen työaikaan.

Koska aineistossa ei ollut käytössä todellisten pariskuntien ajankäyttötietoja, joudutaan seuraavassa tarkastelussa käyttämään vastaajien raportoimia tietoja puolison tavanomaisesta/virallisesta ansiotyöajasta. Siten puolisoa koskeva ansiotyöaikatieto ei sisällä hänen työmatkaansa, opiskeluun tai kotona tekemäänsä ansiotyöhön liittyvään työhön käyttämää aikaa. Puolisoiden keskimääräiset ansiotyöajat jäävät siten selvästi pienemmiksi kuin vastaajan oma ansiotyöaika.

Puolison kotonaolo (puoliso joko kotona tai ansiotyöaika korkeintaan 15.9 tuntia viikossa) näytti tulosten mukaan pikemminkin lisäävän työssäkävien miesten osallistumista kotitöihin kuin vähentävän sitä, kun heidän kotityöaikaansa verrattiin niihin miehiin, joiden puoliso teki normaalipituista työviikkoa (Taulukko 12). Erot eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä. Kotona oleva puoliso ei siis vähentänyt miesten tekemiä kotitöitä, kuten etukäteen oletettiin. Taulukossa 8 havaittu puolisojen välisen työnjaon epäsuhtaisuus talouksissa, joissa vain mies kävi töissä, näyttäisi siten johtuvan suurelta osin siitä, että kotona oleva nainen käyttää huomattavasti enemmän aikaa kotitöihin kuin kahden ansiotyössä käyvän taloudessa asuva nainen. Yhden palkansaajan talouksissa puolisojen yhteensä kotitöihin käyttämä



aika kasvaa, ja miehen osuus laskee vaikka hänen ajankäyttönsä kotitöihin säilyisi lähes samana, tai jopa hieman kasvaisi. Tulos oli samansuuntainen myös lastenhoitoon käytetyn ajan suhteen. Ne miehet, joiden puoliso oli kotona tai teki lyhyttä työviikkoa, käyttivät vain hieman vähemmän aikaa lastenhoitoon kuin miehet, joiden puoliso oli kokopäivätyössä. Erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Taulukko 12. Kotitöihin käytetty aika (tuntia.min viikossa) puolison työssäkäynnin ja työajan mukaan (vain työssäkäyvät vastaajat).

Kotityöt I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset  
Kotityöt II = korjaustyöt, remontointi, huoltotyöt, puutarha/pihatyöt  
Kotityöt III = Kotityöt I ja II sekä 'muu kotityö'

	Kotityöt I tuntia.min	Kotityöt II tuntia.min	Kotityöt III tuntia.min	Lastenhoito tuntia.min
MIEHET: kotitöihin käytetty aika puolison ansiotyöajan mukaan	(-)	(-)	(-)	(-)
Puoliso työssä: 0-15.9 tuntia	8.23	5.51	14.48	8.50
16 – alle 37.5 tuntia	7.24	4.52	12.45	8.58
37.5 - 40 tuntia	8.35	5.01	14.01	9.40
Yli 40 tuntia	8.33	7.24	16.00	11.13
NAISET: kotitöihin käytetty aika puolison ansiotyöajan mukaan	(-)	(-)	(-)	(-)
Puoliso työssä: 0-15.9 tuntia	19.36	2.47	23.01	9.43
16 – alle 37.5 tuntia	19.27	2.41	24.05	12.47
37.5 - 40 tuntia	19.41	3.44	24.10	12.31
Yli 40 tuntia	22.17	3.51	27.16	11.31

Muuttujan tilastollinen merkitsevyys mallissa: + =  $p < 0.1$ , \* =  $p \leq 0.05$ , \*\* =  $p \leq 0.01$ , \*\*\* =  $p \leq 0.001$ .

Muut mallissa olevat muuttujat: ikäryhmä, taloudessa alle 7-vuotiaita lapsia.  
Huom. Ei-työssäkäyvien puolisoitten (0 tuntia) luokkaan on yhdistetty korkeintaan 15.9 tuntia viikossa työskentelevät (joiden osuus ei-työssäkäyvien ryhmästä oli 0.7-1.2 prosenttia). Lastenhoitoon käytetty aika vain vastaajille, joiden taloudessa asui alle 18-v. lapsi(a).

Naiset, joiden puoliso oli kotona tai teki lyhyttä työaika, tekivät jossain määrin vähemmän kotitöitä kuin ne naiset, joiden puoliso teki normaalia työviikkoa. Kotona oleva puoliso ei siis juurikaan näytä kompensoivan työssäkäyvän naisen jättämää aukkoa kotitalouden töissä. Vaikutus oli samansuuntainen myös lastenhoidossa. Ne naiset, joiden puoliso oli kotona, käyttivät hieman vähemmän aikaa lastenhoitoon kuin muut naiset, mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Kun puolison viikoittainen ansiotyöaika ylitti normaalin (yli 40 tuntia), lisääntyivät sekä miesten että naisten kotitöihin kokonaisuudessaan käyttämä aika sekä lastenhoitoon käytetty aika. Puolison pitkä työaika näytti lisäävän naisten osallistumista varsinkin tyypillisiin naisten töihin. Ero oli tilastollisesti merkitsevä kun heitä verrattiin naisiin, joiden puoliso teki normaalia työviikkoa. Sen sijaan miesten kohdalla puolison pitkä työviikko ei lisännyt merkittävästi miesten osallistumista tyypillisiin naisten töihin vaan

ainoastaan tyypillisiin miesten töihin. Miesten kohdalla erot eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä. Puolison työviikon piteneminen ei kuitenkaan lisännyt miesten tai naisten osallistumista lastenhoitoon tilastollisesti merkitsevästi. On mahdollista, että tässä virallisen ansiotyöajan käyttö kuvaamaan puolison ansiotyöhön käyttämää aikaa ei tuo riittävästi esiin eroja todellisuudessa ansiotyöhön käytetyissä ajoissa, ja siten puolison työajan vaikutus vastaajan tekemään kotityöhön jää ehkä osittain peittoon.

Suhteellista työnjakoa koskevat tiedot vahvistavat ajankäyttötietojen tuloksia. Suhteellista työnjakoa kuvaava mittari antaa tietoja työnjaosta saman perheen sisällä (tässä tutkimuksessa tosin vain toisen puolison ilmoittamana). Myös suhteellisen työnjaon perusteella työajan lyheneminen sekä kotonaolo lisäsivät osuutta kotitöistä. Kotona olevat kasvattivat osuuttaan varsinkin tyypillisissä naisten töissä. Ansiotyössä käynti tai ansiotyöajan piteneminen ei vähentänyt merkittävästi perinteisiin miesten töihin osallistumista. Pitenevä työviikko heijastui kotitöihin verraten vähän, vasta huomattavan pitkä työviikko vähensi selvästi miehen osuutta kotitöistä (varsinkin tyypillisissä naisten töissä), sen sijaan työssäkäyvillä naisilla työajan piteneminen ei juurikaan näkynyt heidän kotityöosuutensa vähenemisenä. Hyvin pitkää työviikkoa tekevien miesten osuus lastenhoidosta oli vähäisin, työssäkäyvillä naisilla ansiotyöajan piteneminen lisäsi hieman heidän osuuttaan lastenhoidosta.

Ansiotyössä käynti ja viikoittaisen työajan lisääntyminen vähentävät siis kotitöiden tekemistä. Työssäkäyvillä vastaajilla ansiotyöajan lisääntyminen vähensi kuitenkin verraten vähän kotitöihin osallistumista, eivätkä vaikutukset aina olleet yhdenmukaisia. Merkittävimmin ansiotyöajan piteneminen vaikutti miesten osallistumiseen perinteisiin naisten töihin (ruuanlaittoon, siivoukseen jne.). Normaalin työajan ylitävää työviikkoa tekevät miehet käyttivät keskimäärin noin kolme tuntia vähemmän aikaa perinteisiin naisten töihin kuin lyhyttä tai normaalia työaikaa tekevät miehet. Sen sijaan perinteisten miesten töiden tekeminen pikemminkin lisääntyi pitkää työviikkoa tekeville. Työajan lisääntyminen näytti myös miehillä vähentävän hieman lastenhoitoon käytettyä aikaa, mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Naisten kohdalla normaalia viikkotyöaikaa tekevät käyttivät keskimäärin noin 1-2 tuntia vähemmän aikaa kotitöihin kuin lyhyempää työviikkoa tekevät. Kuitenkin hyvin pitkää viikkoa tekevät naiset käyttivät tämän aineiston perusteella eniten aikaa kotitöihin ja lastenhoitoon muihin työssäkäyviin naisiin verrattuna. Näiden naisten määrä oli kuitenkin aineistossa pieni, joten heidän tuloksensa ovat vain suuntaa-antavia.

Puolison ansiotyössä käymisellä ei myöskään ollut merkittävää vaikutusta kotitöihin osallistumiseen. Vastaajat käyttivät lähes yhtä paljon aikaa kotitöihin riippumatta siitä, kävikö puoliso töissä vai ei. Puolison pitkä työviikko vaikutti kuitenkin eri tavoin miesten ja naisten osallistumiseen. Pitkää työviikkoa tekevien miesten vaimot tekivät suuremman osan kotitöistä, varsinkin tyypillisistä naisten töistä. Sen sijaan vaimon pitkä työviikko ei merkittävästi lisännyt miehen osallistumista.

## 6.5 Työaikajoustop ja kotityöt

Viime vuosikymmenen kuluessa kiinteää normaalityöaika tekevien osuus on vähentynyt tasaisesti. Epätyypillisestä työajasta (ilta- ja yö- sekä viikonlopputyö, vuorotyö) tuli yhä yleisempää 1990-luvulla. Vaikka vuorotyö on monilla aloilla - esimerkiksi sairaaloissa ja teollisuudessa - ollut jo pitkään yleinen työaikamuoto, on kaupan ja monien palveluiden aukioloaikojen piteneminen lisännyt mm. ilta- ja viikonlopputyötä. Myös kiinteistä työn aloittamis- ja lopettamisajoista on siirrytty kohti yhä joustavampia työaikamalleja. Työvoimatutkimuksessa vuosina 1996-98 noin puolet alle 18-vuotiaiden lasten äideistä teki ainakin toisinaan töitä epätyypilliseen aikaan, lapsettomista naisista lähes kaksi kolmannesta työskenteli ainakin toisinaan epätyypilliseen aikaan. Miesten keskuudessa epätyypillinen työaika oli lähes yhtä yleistä sekä alle 18-vuotiaiden lasten isillä että lapsettomilla miehillä, vain noin kolmannes miehistä teki perinteistä kahdeksasta neljään työtä. Iltatyö oli yleisin epätyypillisen työajan muoto, mutta myös viikonloppuun sijoittuva työ oli verraten yleistä varsinkin miesten keskuudessa. Yötyötä teki hieman alle viidennes, vuorotyötä runsas viidennes palkansaajista. (Vaajakallio 1999.)

Epätyypillisten työaikojen yleistymisen rinnalla on lisääntynyt myös joustavampien työaikojen käyttö. Joustomahdollisuuksien lisääminen on ollut sekä yritysten että palkansaajien toiveissa, ja työolobarometrien mukaan jo lähes kaksi kolmasosaa palkansaajista pystyy mielestään vaikuttamaan työpäivän aloittamiseen ja lopettamiseen, ja lähes puolet on tehnyt normaalista poikkeavaa työaika (Antila 2001).

Laman myötä myös ylitöiden tekeminen lisääntyi palkansaajilla, varsinkin miesvaltaisilla aloilla, mutta 2000-luvulla ylityöaste (palkallisen ylityön tekeminen) on pysynyt suhteellisen vakaana (Tilastokeskus 2006). Palkattoman ylityön tekeminen on työvoimatiedustelujen perusteella vähentynyt, mutta mm. työolobarometrien mukaan ylityöt olisivat jopa hieman lisääntyneet. Hulkon & Luomalan (2003) mukaan palkattoman ylityön tekemistä koskevien tutkimustulosten ristiriitaisuus johtuu siitä, että erilaiset joustomahdollisuudet työajassa ja paikallinen työajasta sopiminen ovat hämärtäneet varsinaisen työajan ja ylityön välistä rajaa.

Missä määrin työajan sijoittuminen epätyypilliseen aikaan, työajan joustomahdollisuus tai ylitöiden tekeminen vaikuttavat kotitöiden tekemiseen? Joissakin tutkimuksissa on havaittu, että puolisoiden työaikojen limittyminen tai vuorotyö lisääisivät miesten kotityöpanosta (mm. Presser 1994). Epätyypillisten työaikojen ja ylityön vaikutus perheen työnjakoon voi kuitenkin olla erilainen sen mukaan, missä määrin puolisoiden työajat ovat päällekkäisiä tai eriaikaisia. Lisääntykö esimerkiksi miesten osallistuminen perinteisiin naisten töihin tai lastenhoitoon, kun puolisoiden työajat sijoittuvat hyvin eri tavoin vuorokauden tai viikon aikana?

Ansiotyön sijoittuminen muuhun vuorokauden tai viikon ajankohtaan kuin ns. normaaliin päivätyöaikaan ei kuitenkaan välttämättä vaikuta kotitöiden tekemiseen

ainakaan niiltä osin, kun niiden tekemistä pystytään siirtämään sopivaan ajankohtaan. Sen sijaan voitaisiin olettaa, että puolisoiden työpanos samankaltaistuu varsinkin sellaisissa tehtävissä, joiden tekemistä ei voi siirtää. Epätyypillinen työaika voi vaikuttaa esimerkiksi pienten lasten hoidon järjestämiseen, työajan sijoittuminen esimerkiksi iltaan oletettavasti kaventaa iltatyötä tekevän puolison mahdollisuuksia osallistua lastenhoitoon ja lisää kotona läsnä olevan puolison panosta. Työajan joustomahdollisuus vaikuttaa ehkä samansuuntaisesti: joustomahdollisuus kasvattaa puolisoiden eriaikaista läsnäoloa ja siten mahdollisuutta osallistua kodin tehtäviin. Ylitöiden tekeminen puolestaan vähentää työntekijöiden vapaata, omaa kotiin, perheeseen tai vapaa-aikaan suunnattavaa aika. Ylityön vaikutuksen voidaan olettaa olevan samankaltaisia kuin lisääntyvän työajan ylipäättään. Toisaalta ylitöiden tekeminen poikkeaa säännöllisestä pitkästä työajasta sikäli, että sen voidaan olettaa olevan satunnaisempaa ja tilapäistä. Siten ylitöiden tekeminen siirtää tai vähentää kotona tehtäviä töitä tilapäisesti, mutta ei muuta totuttua ja tavanomaista työnjakoa perheessä.

Taulukoiden 13, 14 ja 15 tulokset koskevat aineiston kaikkia ansiotyössä käyviä vastaajia (tai työssäkäyviä puolisoita). Yrittäjinä tai maanviljelijöinä toimivista valtaosa ilmoitti voivansa joustaa usein töissään, tekevänsä usein ylitöitä ja työaikansa olevan epäsäännöllistä. Vaikka näiden ryhmien keskimääräinen viikkotyöaika oli pidempi kuin palkansaajina toimivilla, oletan työaikaan liittyvien aikajoustojen vaikuttavan heillä samansuuntaisesti kuin palkansaajilla. Käytän aikajousto-käsitettä kuvaamaan sellaista ansiotyötä, johon liittyy joko epätyypillinen työaika, ylitöiden tekeminen tai työajan joustomahdollisuus. Lisäksi tarkastelen työaikajoustojen vaikutusta kotitöiden tekemiseen analysoimalla erikseen palkansaajia (tuloksia ei esitetä taulukoissa). Palkansaajista epätyypillinen työaika oli yleisintä erityisesti sosioekonomiselta asemaltaan työntekijöihin kuuluvilla, ylitöiden tekeminen taas ylempillä toimihenkilöillä, ja työajan joustomahdollisuus yleisintä sekä ylempiin että alempiin toimihenkilöihin kuuluvilla vastaajilla.

Tässä tutkimuksessa työajan epätyypillisyyttä mitattiin kysymyksellä tekikö vastaaja säännöllistä ilta- tai yötyötä, kaksi/kolmivuorotyötä tai oliko työaika epäsäännöllistä. Naisvastaajista noin 35 prosentilla, miehillä noin 40 prosentilla työaika oli epätyypillistä (palkansaajina toimivista vastaajista epätyypillinen työaika oli 35 prosentilla miehistä, ja noin 30 prosentilla naisista). Naisvastaajien puolisoista 30 prosenttia ja miesvastaajien puolisoista 40 prosenttia työskenteli epätyypilliseen aikaan.

Joustamismahdollisuutta työajoissa mitattiin kysymällä oliko vastaajalla tai hänen puolisolllaan mahdollisuutta joustaa työpäivän aloittamisessa tai lopettamisessa. Ylitöiden tekemistä mitattiin kysymällä joutuiko vastaaja tai puoliso jäämään usein ylitöihin (asteikolla 1-5 kuvaa työtä hyvin – ei lainkaan). Työajan joustomahdollisuus oli noin 60 prosentilla miesvastaajista ja noin 50 prosentilla naisvastaajista. Palkansaajilla osuudet olivat hieman alhaisemmat, miehistä noin 50 prosenttia ja naisista noin 50 prosenttia pystyi joustamaan työajassa. Miesvastaajien puolisoista noin 40

prosenttia ja naisvastaajien puolisoista 50 prosenttia saattoi joustaa työajassaan. Usein tai suhteellisen usein ylitöitä tekevien osuudet olivat miesvastaajilla noin 40 prosenttia, naisvastaajilla 25 prosenttia. Palkansaajamielistä noin 35 prosenttia, naisista noin 20 prosenttia teki usein tai suhteellisen usein ylitöitä. Miesvastaajien puolisoista noin 20 prosenttia ja naisvastaajien puolisoista noin 40 prosenttia teki ylitöitä.

### 6.5.1 Epätyypillinen työaika

Oman työajan sijoittuminen epätyypilliseen työaikaan (ilta-, yö- tai vuorotyö, tai työaika epäsäännöllinen) ei vaikuttanut merkittävästi miesten tekemään kotityön määrään (Taulukko 13). Miehet, jotka tekivät säännöllistä päivätyötä käyttivät kokonaisuudessaan keskimäärin runsaan tunnin enemmän aikaa kotitöihin kuin epätyypilliseen aikaan työskentelevät miehet. Epätyypillinen työaika vähensi erityisesti ns. naisten töihin osallistumista, mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä kun tarkasteltiin absoluuttista ajankäyttöä. Saman talouden työnjakoa kuvaavan suhteellisen työnjaon perusteella epätyypillinen työaika vähensi miehen osuutta kotitöistä tilastollisesti merkitsevästi. Palkansaajamiesten välillä ero oli vielä vähäisempi vaikkakin samansuuntainen (taulukkoita ei esitetä tässä). Epätyypillinen työaika vähensi miesten kohdalla jossain määrin myös lastenhoitoon käytettyä aikaa, mutta ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä (ajankäytön tai suhteellisen osuuden perusteella), ja palkansaajamiesten kohdalla säännöllisessä päivätyössä käyvät miehet käyttivät keskimäärin vain noin 40 minuuttia viikossa enemmän aikaa lastenhoitoon kuin epätyypilliseen aikaan työssäkäyvät miehet.

Taulukko 13. Epätyypillisen työajan vaikutus kotitöiden tekemiseen, ansiotyössä käyvät miehet ja naiset (joiden puolisoit kävivät myös ansiotyössä). Kotitöihin ja lastenhoitoon käytetty aika (tuntia.minuuttia viikossa).

Kotityöt I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset  
Kotityöt II = korjaustyöt, remontointi, huoltotyöt, puutarha/pihatyöt  
Kotityöt III = Kotityöt I ja II sekä 'muu kotityö

	Kotityöt I tuntia.min	Kotityöt II tuntia.min	Kotityöt III tuntia.min	Lastenhoito tuntia.min
MIEHET, oma työ	(-)	(-)	(-)	(-)
Epätyypillinen työaika	7.26	5.05	12.54	7.40
Säännöllinen päivätyö	8.30	5.17	14.14	9.10
NAISET, oma työ	(+)	(***)	(**)	(-)
Epätyypillinen työaika	21.14	4.36	26.41	12.58
Säännöllinen päivätyö	19.30	3.10	23.37	12.15
MIEHET, puolison työ	(-)	(-)	(-)	(-)
Epätyypillinen työaika	7.57	5.16	13.38	8.25
Säännöllinen päivätyö	8.11	5.11	13.48	8.46
NAISET, puolison työ	(**)	(-)	(**)	(*)
Epätyypillinen työaika	21.37	4.00	26.43	14.04
Säännöllinen päivätyö	19.08	3.26	23.22	11.26

Muuttujan tilastollinen merkitsevyys mallissa: + =  $p < 0.1$ , \* =  $p \leq 0.05$ , \*\* =  $p \leq 0.01$ , \*\*\* =  $p \leq 0.001$ . Muut mallissa olevat muuttujat: ikäryhmä, taloudessa alle 7-vuotiaita lapsia.

Huom. Lastenhoitoon käytetty aika vain vastaajille, joiden taloudessa asui alle 18-v. lapsi(a).

Myöskään puolison epätyypillinen työaika ei vaikuttanut miesten kotityöpanokseen tai lastenhoitoon käyttämään aikaan (Taulukko 13). Palkansaajina toimivilla miehillä erot olivat vielä vähäisempiä. Tulos oli samansuuntainen myös silloin kun tarkasteltiin suhteellista työnjakoa. Puolison työskentely epätyypilliseen aikaan pikemminkin vähensi kuin kasvatti miesten osuutta kotitöistä tai lastenhoidosta, mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Epätyypillisen työajan vaikutus oli täysin päinvastainen naisten kohdalla. Työajan sijoittuminen epätyypilliseen vuorokaudenaikaan lisäsi naisilla selvästi kotitöihin osallistumista. Erot olivat tilastollisesti merkitseviä. Osallistuminen lisääntyi sekä perinteisissä naisten että miesten töissä, kokonaisuudessaan keskimäärin noin 3 tunnilla viikossa. Palkansaajina toimivilla naisilla ero epätyypillistä työaikaan ja säännöllistä päivätyötä tekevien välillä ns. naisten töihin osallistumisessa oli vain noin puoli tuntia. Sen sijaan perinteisiin miesten töihin osallistuminen kasvoi epätyypillistä työaikaan tekevillä palkansaajana naisilla selvästi. Kun tarkasteltiin suhteellista työnjakoa, epätyypilliseen työaikaan työskentelevien naisten osuus kotitöistä oli suurempi sekä ns. naisten että varsinkin ns. miesten töissä säännöllistä päivätyötä tekeviin naisiin verrattuna. Työajan sijoittuminen ei naistenkaan kohdalla vaikuttanut tilastollisesti merkitsevästi lastenhoitoon käytettyyn aikaan (tai suhteelliseen osuuteen).

Myös puolison työajalla oli vaikutusta naisten osallistumiseen. Puolison ilta-, yö- tai vuorotyö lisäsi naisen kotitöihin ja lastenhoitoon käyttämää aikaa sekä naisen suhteellista osuutta kotitöistä tilastollisesti merkitsevästi. Perinteisten naisten töiden tekemiseen käytetty aika kasvoi keskimäärin noin 2.5 tunnilla ja lastenhoitoon käytetty aika samoin noin 2.5 tunnilla.

Epätyypillisen työajan vaikutus kotitöiden tekemiseen ei selittänyt viikoittaisen työajan pituudella. Epätyypilliseen työaikaan työskentelevät miehet ja naiset tekivät hieman muita useammin joko lyhyttä tai pitkää työviikkoa. Viikoittaisen työajan huomioiminen malleissa ei muuttanut tuloksia.

### **6.5.2 Ylitöiden tekeminen**

Ylitöiden vaikutus tuli esiin vain miesten osallistumisessa tyypillisiin naisten töihin (Taulukko 14). Ylityön vaikutus oli odotetun mukainen, ts. ylitöiden tekeminen vähensi miesten osallistumista perinteisiin naisten töihin, sen sijaan perinteisiin miesten töihin tai lastenhoitoon käytettiin lähes yhtä paljon aikaa tekipä mies ylitöitä tai ei. Palkansaajamiehillä erot olivat samansuuntaisia: ylitöiden tekeminen vähensi hieman kotitöiden tekemiseen käytettyä aikaa. Puolison ylityöt lisäsivät miesten osallistumista sekä kotitöihin että lastenhoitoon. Miehet käyttivät keskimäärin noin 2.5 tuntia enemmän aikaa ns. naisten töihin ja 4 tuntia enemmän aikaa lastenhoitoon silloin kun heidän puolisonsa teki ylitöitä. Palkansaajamiehillä puolison ylitöiden vaikutus oli vielä suurempi.

Ylitöiden tekemisellä ei ollut vaikutusta naisten ajankäyttöön: ylitöitä tekevät naiset käyttivät lähes saman verran aikaa kotitöihin, ja jopa hieman enemmän aikaa lastenhoitoon kuin ne, jotka eivät tehneet ylitöitä, mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä (Taulukko 14). Erot säilyivät samankaltaisina ja yhtä vähäisinä myös, kun tarkastelu kohdistettiin vain palkansaajanaisiin. Puolison tekemä ylityö lisäsi hieman naisten ajankäyttöä kotitöihin ja lastenhoitoon, mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä kun tarkasteltiin absoluuttista ajankäyttöä.

Taulukko 14. Ylitöiden vaikutus kotitöiden tekemiseen, ansiotyössä käyvät miehet ja naiset (joiden puoliset kävivät myös ansiotyössä). Kotitöihin ja lastenhoitoon käytetty aika (tuntia.minuuttia viikossa).

Kotityöt I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset  
Kotityöt II = korjaustyöt, remontointi, huoltotyöt, puutarha/pihatyöt  
Kotityöt III = Kotityöt I ja II sekä 'muu kotityö'

	Kotityöt I tuntia.min	Kotityöt II tuntia.min	Kotityöt III tuntia.min	Lastenhoito tuntia.min
MIEHET, oma työ	(*)	(-)	(-)	(-)
Tekee usein ylitöitä	7.06	5.14	12.41	8.26
Ei ylitöitä	8.45	5.20	14.33	8.57
NAISET, oma työ	(-)	(-)	(-)	(-)
Tekee usein ylitöitä	19.55	3.34	24.39	13.22
Ei ylitöitä	20.28	3.49	25.09	12.25
MIEHET, puolison työ	(*)	(-)	(-)	(**)
Tekee usein ylitöitä	9.56	4.22	14.42	11.49
Ei ylitöitä	7.39	5.32	13.37	7.46
NAISET, puolison työ	(-)	(-)	(-)	(-)
Tekee usein ylitöitä	20.55	3.34	25.20	13.41
Ei ylitöitä	19.50	3.46	24.37	11.56

Muuttujan tilastollinen merkitsevyys mallissa: + =  $p < 0.1$ , \* =  $p \leq 0.05$ , \*\* =  $p \leq 0.01$ , \*\*\* =  $p \leq 0.001$ . Muut mallissa olevat muuttujat: ikäryhmä, taloudessa alle 7-vuotiaita lapsia.

Vaikka ylityöt eivät siis vähentäneet naisten ajankäyttöä kotitöihin, väheni heidän suhteellinen osuutensa kotitöistä näissä talouksissa, koska miesten osallistuminen lisääntyi. Myös miesten suhteellinen osuus lastenhoidosta väheni kun mies teki ylitöitä, ja kasvoi puolison tehdessä ylitöitä. Erot suhteellisessa työnjaossa olivat tilastollisesti merkitseviä.

### 6.5.3 Työajan joustot

Mahdollisuus joustaa työpäivän aloittamisessa tai lopettamisessa vaikutti miesten osallistumiseen, mutta odotusten vastaisesti. Ne miehet, joilla ei ollut mahdollisuutta joustaa työajassaan, käyttivät lähes kolme tuntia viikossa enemmän aikaa kotitöihin kuin ne miehet, jotka pystyivät joustamaan työajoissaan (Taulukko 15). Ajankäyttö kasvoi sekä tyyppillisiin naisten että varsinkin miesten töihin. Työajan joustomahdollisuus näytti kuitenkin miehillä liittyvän suurempaan viikkotuntimäärään ansiotyössä. Vaikka työn

aloittamisen tai lopettamisen suhteen oli jonkin verran pelivaraa, kokonaistuntimäärä ansiotyössä oli kuitenkin selvästi suurempi niillä miehillä, joilla oli työssään joustomahdollisuuksia kuin niillä, joilla tätä mahdollisuutta ei ollut. Vähäisempi osallistuminen kotitöiden tekemiseen liittyi siten ehkä pidentyneeseen ansiotyöviikkoon. Myös palkansaajamiehillä joustomahdollisuus vähensi kotitöiden tekemistä, vaikka ansiotyöhön käytettiin lähes saman verran aikaa joustomahdollisuudesta riippumatta.

Taulukko 15. Työajan joustomahdollisuuden vaikutus kotitöiden tekemiseen, ansiotyössä käyvät miehet ja naiset (joiden puoliset kävivät myös ansiotyössä). Kotitöihin ja lastenhoitoon käytetty aika (tuntia.minuuttia viikossa).

Kotityöt I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset  
Kotityöt II = korjaustyöt, remontointi, huoltotyöt, puutarha/pihatyöt  
Kotityöt III = Kotityöt I ja II sekä 'muu kotityö'

	Kotityöt I tuntia.min	Kotityöt II tuntia.min	Kotityöt III tuntia.min	Lastenhoito tuntia.min
MIEHET, oma työ	(-)	(+)	(*)	(-)
Joustomahdollisuus	7.39	4.39	12.38	8.37
Ei joustomahdollisuutta	8.49	6.04	15.24	8.44
NAISET, oma työ	(-)	(-)	(-)	(-)
Joustomahdollisuus	20.11	3.42	24.53	13.13
Ei joustomahdollisuutta	20.24	3.41	24.57	11.53
MIEHET, puolison työ	(-)	(-)	(-)	(-)
Joustomahdollisuus	7.41	4.47	12.52	8.48
Ei joustomahdollisuutta	8.23	5.29	14.16	8.43
NAISET, puolison työ	(-)	(-)	(-)	(-)
Joustomahdollisuus	19.52	3.21	24.11	12.46
Ei joustomahdollisuutta	20.29	3.52	25.15	12.34

Muuttujan tilastollinen merkitsevyys mallissa: + =  $p < 0.1$ , \* =  $p \leq 0.05$ , \*\* =  $p \leq 0.01$ , \*\*\* =  $p \leq 0.001$ . Muut mallissa olevat muuttujat: ikäryhmä, taloudessa alle 7-vuotiaita lapsia.

Huom. Lastenhoitoon käytetty aika vain vastaajille, joiden taloudessa asui alle 18-v. lapsi(a).

Naisten kohdalla työajan joustomahdollisuus ei vaikuttanut kotitöihin tai lastenhoitoon osallistumiseen. Kotitöihin ja lastenhoitoon käytettiin lähes yhtä paljon aikaa riippumatta siitä, oliko naisella mahdollisuus joustaa työajassaan. Tulokset olivat samankaltaisia myös tarkasteltaessa vain palkansaajanaisia.

Mikäli puolisollla oli mahdollisuus joustaa työajassaan vähenivät vastaajien kotityöt jossain määrin, mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Lastenhoitoon käytettyyn aikaan ei puolison työajan joustomahdollisuudella ollut juurikaan vaikutusta.

Oma tai puolison mahdollisuus työaikajoustoihin ei juurikaan vaikuttanut vastaajien näkemys suhteellisesta osuudestaan kotitöissä tai lastenhoidossa. Osuudet pysyivät lähes samansuuruisina riippumatta siitä, oliko vastaajalla tai hänen puolisolllaan mahdollisuutta joustaa työajassaan.



Työajan joustomahdollisuus ja ylitöiden tai pitkän työviikon tekeminen näyttävät kulkevan käsi kädessä: ne vastaajat, joilla oli työssään joustomahdollisuutta, tekivät myös muita useammin ylitöitä tai heidän viikoittainen työaikansa oli pitempi. Työajan jouston vaikutusta kotitöiden tekemiseen onkin siten vaikeaa arvioida, näyttäähän joustomahdollisuus merkitsevän joustoa (ts. ajankäytön lisäämistä) myös työhön päin, ei ainoastaan kotiin päin.

Tästä aineistosta saadut tulokset eivät siis ainakaan suoralta kädeltä näytä tukevan sitä olettamusta, että työaikojen epänormalisoituminen ja puolisoiden eriaikaisen kotona olon lisääntyminen kasvattaisivat johdonmukaisesti miesten osallistumista kotitöihin ja tasoittaisivat kotitöiden jakaantumista. Työaikajousten vaikutuksen arviointi osoitti kuitenkin, että työajan sijoittumisella tai työaikaan liittyvillä aikajoustoilla on vaikutusta myös kotitöiden tekemiseen. Sekä oma että puolison epätyypillinen työaika lisäsi varsinkin naisten tekemää kotityötä, miesten kohdalla epätyypillisen työajan vaikutus oli vähäinen ja pikemminkin vähensi kuin lisäsi kotitöiden tekemistä. Ylitöiden tekeminen vähensi miesten osallistumista tyypillisiin naisten töihin, toisaalta puolison ylityöt puolestaan lisäsivät miesten osallistumista sekä tyypillisiin naisten töihin että lastenhoitoon. Joustomahdollisuus työn alkamis- tai lopettamisajankohdassa vähensi miesten osallistumista sekä tyypillisiin naisten että varsinkin tyypillisiin miesten töihin, naisten kohdalla työaikajoustoilla ei ollut samankaltaista vaikutusta. Sekä oma että puolison säännöllinen päivätyö näytti pikemminkin lisäävän miesten osallistumista kuin vähentävän sitä. Naisten kohdalla työajan sijoittumisen tai aikajousten vaikutukset eivät olleet yhtä suoraviivaisia.

#### **6.5.4 Työaikojen limittyminen**

Seuraavassa tarkastelen puolisoiden työaikojen limittymisen vaikutusta naisten ja miesten kotityöpanokseen, kun kummankin puolison työajan sijoittuminen otetaan huomioon. Miten kotityöt jakaantuvat niissä talouksissa, joissa puolisoiden työajat limittyvät lähes täysin ja puolisoiden eriaikainen kotonaoloaika on suurimmillaan? Missä määrin vaikutukset tulevat näkyviin kokonaisajankäytössä vai koskevatko ne lähinnä yksittäisten tehtävien suorittamista? Voidaan olettaa, että vuorotyöläisyyden lisääntyminen ja keskittyminen perheessä ohjaa myös kotitöiden tekemistä enemmän kuin tavanomaisen työajan aikajoustot.

Selvitän seuraavassa epätyypillisen työajan vaikutusta vastaajien kotitöihin, kun kumpikin puoliso työskentelee epätyypilliseen aikaan tai toinen puolisoista tekee työtä epätyypilliseen työaikaan toisen tehdessä säännöllistä päivätyötä. Tässä aineistossa sellaisia talouksia, joissa kummankin työaika oli epätyypillinen, oli noin 17 prosenttia. Kummankin puolison säännöllinen päivätyö oli yleisintä, lähes puolella vastaajista (47 prosenttia), ja noin kolmanneksella (36 prosenttia) vain toinen puolisoista teki epätyypilliseen aikaan töitä. Vaikka työaikojen oletetaan limittyvän myös talouksissa, joissa kumpikin puoliso työskentelee epätyypilliseen aikaan, on mah-

dollista, että puolisoiden työajat voivat olla päällekkäisiä, esimerkiksi kummankin tehdessä yhtä aikaa iltatyötä. Aineistossa ei kuitenkaan ollut yhtään taloutta, joissa kumpikin puoliso olisi esimerkiksi tehnyt säännöllistä ilta/yötyötä.

Puolisoiden työaikojen limittyminen näytti jossain määrin lisäävän kotitöiden tekemistä miesten keskuudessa (Taulukko 16). Osallistumisessa oli kuitenkin eroja sen suhteen kumpi puolisoista teki töitä epätyypilliseen aikaan. Miehet käyttivät eniten aikaa koti-töihin niissä talouksissa, joissa miehellä oli säännöllinen päivätyö vaimon tehdessä työtä epätyypilliseen aikaan. Varsinkin palkansaajamiehet käyttivät tilastollisesti merkitsevästi enemmän aikaa tyypillisiin naisten töihin. Miesten kotityöpanos oli suuri myös silloin, kun työajat limittyivät toiseen suuntaan: miehen tehdessä töitä epätyypilliseen aikaan ja puolison tehdessä säännöllistä päivätyötä. Epätyypillisen työajan keskittyminen samaan talouteen, ts. kummankin puolison tehdessä töitä epätyypilliseen aikaan, vähensi selvästi miesten osallistumista varsinkin ns. naisten töihin. Lastenhoitoon käytettyyn aikaan ei vanhempien työaikojen limittymisellä ollut tilastollisesti merkitsevää vaikutusta miesten kohdalla. Työaikojen limittyminen näytti pikemminkin vähentävän miesten osallistumista lastenhoitoon kuin kasvattavan sitä.

Taulukko 16. Työaikojen limittymisen vaikutus kotitöiden tekemiseen: työssäkäyvät pariskunnat. Kotitöihin ja lastenhoitoon käytetty aika (tuntia.minuuttia viikossa).

Kotityöt I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset  
Kotityöt II = korjaustyöt, remontointi, huoltotyöt, puutarha/pihatyöt  
Kotityöt III = Kotityöt I ja II sekä 'muu kotityö'

	Kotityöt I tuntia.min	Kotityöt II tuntia.min	Kotityöt III tuntia.min	Lastenhoito tuntia.min
MIEHET	(*)	(-)	(*)	(-)
Molemmilla säännöllinen päivätyö	7.58	5.03	13.25	9.12
Miehellä säännöllinen päivätyö, puolisolla epätyypillinen työaika	10.20	6.08	16.59	9.00
Miehellä epätyypillinen työaika, puolisolla säännöllinen päivätyö	8.48	5.35	14.50	7.31
Molemmilla epätyypillinen työaika	5.50	4.30	10.39	7.50
NAISET	(*)	(**)	(**)	(-)
Molemmilla säännöllinen päivätyö	19.01	3.09	23.03	11.45
Naisella epätyypillinen työaika, puolisolla säännöllinen päivätyö	19.28	4.15	24.20	10.23
Naisella säännöllinen päivätyö, puolisolla epätyypillinen työaika	20.34	3.11	24.54	13.20
Molemmilla epätyypillinen työaika	22.50	4.56	28.48	14.57

Muuttujan tilastollinen merkitsevyys mallissa: + =  $p < 0.1$ , \* =  $p \leq 0.05$ , \*\* =  $p \leq 0.01$ , \*\*\* =  $p \leq 0.001$ . Muut mallissa olevat muuttujat: ikäryhmä, taloudessa alle 7-vuotiaita lapsia.

Myös naisten kohdalla työaikojen limittyminen lisäsi jossain määrin heidän koti-töitään. Eniten naisten kotityöhön käyttämää aikaa lisäsi kuitenkin epätyypillisen työajan keskittyminen samaan talouteen. Epätyypilliseen aikaan työssäkäyvät naiset, joiden puoliso myös teki töitä epätyypilliseen aikaan, käyttivät lähes 6 tuntia viikossa

enemmän aikaa kotitöihin kuin säännöllisessä päivätyössä käyvien pariskuntien naiset. Samoin lastenhoitotehtäviin käytettiin enemmän aikaa varsinkin silloin, kun puoliso teki töitä epätyypilliseen aikaan. Palkansaajanaisilla ero oli tilastollisesti merkitsevä. Suhteellista työnjakoa tarkasteltaessa tulokset olivat samansuuntaisia, naisen osuus oli suurin ja vastaavasti miehen osuus pienin talouksissa, joissa kumpikin teki työtä epätyypilliseen aikaan. Tasaisinta työnjako oli talouksissa, joissa joko molemmat tai vain mies teki säännöllistä päivätyötä.

Työaikojen limittymisellä näyttää siis olevan osittain erilainen vaikutus naisten ja miesten osallistumiseen. Puolisoiden työaikojen eriaikaisuus näytti lisäävän kummankin työpanosta, varsinkin silloin, kun oma työaika sijoittuu päiväaikaan puolison tehdessä töitä epätyypilliseen aikaan. Kuitenkin epätyypillisen työajan keskittyminen samaan talouteen, ts. kummankin puolison työskennellessä epätyypilliseen aikaan, on naisten osallistuminen kotitöihin ja lastenhoitoon suurinta ja miesten osallistuminen vähäisintä. Suomalaisessa aineistossa ei puolisoiden eriaikainen työ siten suoraviivaisesti merkitse miehen osallistumisen kasvamista kodin töissä. Osallistuminen näyttää riippuvan sekä puolisoiden työaikojen eriaikaisuudesta että oman työn ajankohdasta.

Työajan sijoittumisella näyttäisi siis olevan jossain määrin vaikutusta kotitöiden tekemiseen. Missä määrin työaikojen limittyminen näkyy yksittäisten tehtävien suorittamisessa? Voidaan olettaa, että ansiotyöajan sijoittuminen vaikuttaa voimakkaammin sellaisiin tehtäviin, joiden tekeminen on enemmän sidottu johonkin tiettyyn ajankohtaan vuorokaudessa, kuin niihin tehtäviin, joiden tekemistä voidaan siirtää tai jaksottaa helpommin. Siten esimerkiksi työajan sijoittuminen epätyypilliseen vuorokauden aikaan vähentää oletettavasti enemmän aterioiden valmistukseen ja varsinkin lastenhoitoon liittyviin tehtäviin osallistumista kuin vaikkapa siivoukseen tai korjaustöihin osallistumista.

Miesten osallistuminen aterioiden valmistamiseen näytti ainakin jossain määrin riippuvan ansiotyön sijoittumisesta (Taulukko 17). Säännöllistä päivätyötä tekevät miehet osallistuvat hieman enemmän perheen aterioiden valmistamiseen ja osuus kasvoi, mikäli puoliso teki töitä epätyypilliseen aikaan. Säännöllinen päivätyö kasvatti miesten osuutta myös lasten aterioista huolehtimisessa varsinkin, jos puolison työ sijoittui iltaan, yöhön tai oli vuorotyötä.

Puolisoiden työaikojen limittyminen lisäsi miesten osallistumista kuitenkin myös pyykinpesuun sekä jossain määrin siivoukseen ja vähensi miesten osuutta erilaisten korjaustöiden suorittamisessa. Vaikka näitä tehtäviä onkin ehkä helpompi siirtää tai sovittaa yhteen ansiotyöajan kanssa, ohjaa työaikojen limittyminen ilmeisesti perheitä jakamaan näitä tehtäviä sen mukaan, kumpi sattuu olemaan paikalla. Toisen puolison poissaolo saattaa myös jättää kotona olevalle tilaa osallistua enemmän 'sukupuoli-epätyypillisiin' töihin. Työvuorojen sijoittumisella ei ollut juurikaan vaikutusta siihen, miten lasten nukkumaan laittamiseen liittyviä toimia jaettiin perheessä. Sen sijaan lasten kanssa leikkimiseen ja heidän auttamiseensa liittyvissä toimitissa puolisoiden

työaikojen limittyminen kasvatti säännöllisessä päivätyössä käyvän puolison osuutta. Oman työajan sijoittuminen samaan aikaan lasten päiväkodin tai koulun kanssa lisää odotetusti mahdollisuutta osallistua lapsiin liittyviin toimiin iltapäivällä ja illalla. Työaikojen limittyminen vähensi kuitenkin miesten osallistumista lasten kuljetuksiin riippumatta siitä, kumpi puolisoista teki töitä epätyypilliseen aikaan.

Taulukko 17. Miehen osuus eri tehtävistä naisten ja miesten yhteenlasketusta ajankäytöstä (%). Työssäkäyvät pariskunnat (huomaa: miehet ja naiset ovat eri talouksista).

Miehen osuus (%) yhteenlasketusta ajasta	Molemmilla säännöllinen päivätyö	Miehellä epätyypillinen työaika, naisella säännöllinen päivätyö	Naisella epätyypillinen työaika, miehellä säännöllinen päivätyö	Molemmilla epätyypillinen työaika
Aterian valmistus	28	27	31	21
Pyykki	15	20	31	13
Siivous	28	29	33	17
Ostokset	42	43	44	31
Korjaukset	72	69	68	63
Lasten nukkumaanpano, pesu- ja pukutoimet	35	35	37	27
Lasten ateriat	44	37	64	33
Lasten kuljetus	41	35	34	38
Leikkiminen/auttaminen	45	30	40	36

Huom. Lapsiin liittyvät tehtävät: ajankäyttöä tarkasteltu vain niiden vastaajien kohdalla, joiden taloudessa asui alle 13-vuotiaita lapsia.

Vaikka työajat oletettavasti limittyvät myös niissä talouksissa, joissa kumpikin puoliso työskentelee epätyypilliseen aikaan, on miesten osallistuminen yksittäisten tehtävien suorittamiseen näissä talouksissa kaikkein vähäisintä. Ainoastaan lasten kuljetuksiin ja lasten kanssa leikkimiseen tai auttamiseen liittyvissä tehtävissä on miesten osuus tehtävän suorittamisesta samalla tasolla kuin muissa talouksissa, joissa puolisoiden työajat limittyvät. Tämä aineisto ei kuitenkaan antanut mahdollisuutta tutkia tarkemmin, mitkä tekijät näissä epätyypilliseen työaikaan työskentelevien parien talouksissa ovat kytkeytyneet muita talouksia perinteisempään työnjakoon.

## 6.6 Perhevapaat ja isien osallistuminen kotitöihin

Institutionaalisen lähestymistavan mukaisesti yhteiskunnan erilaiset ratkaisut ja poliittiset toimenpiteet vaikuttavat myös työnjakoon perheiden sisällä. Erilaiset toimenpiteet voivat vaikuttaa kotitöiden jakamiseen kohdistamalla joko suorasti tai epäsuorasti eri tekijöihin kotitöiden jakaantumisen taustalla. Keinot, jotka lisäävät kotonaoloa - kuten perhevapaat tai työajan lyhentäminen - antavat mahdollisuuden käyttää enemmän aikaa kotona tehtäviin töihin ja lastenhoitoon ja siten vaikuttavat suoraan kotitöiden jakaantumiseen. Ansiotyöstä poissaolo tai työajan lyhentäminen voivat myös toimia eräänlaisena 'harjoittelujaksona', jonka kuluessa omaksuttu toimintatapa tai työnjako säilyy myös silloin, kun työelämään on palattu takaisin tai ansiotyöaika pitenee.

Toimenpiteiden vaikutus voi myös kanavoitua kotitöiden kysynnän kautta. Julkiset tai yksityiset päivähoitopalvelut vähentävät kotitalouden omaa työpanosta lastenhoidossa ja mahdollistavat suuremman panostuksen ansiotyöhön. Päivähoitopalvelujen lisäksi myös muut talouden ulkopuolelta hankitut palvelut tai hyödykkeet vähentävät kotitalouden oman työpanoksen tarvetta. Perhepoliittiset toimet voivat myös kohdistua puolisoiden välisiin tuloeroihin, ja esimerkiksi perhevapaajakson ansiosidonnaisuus lieventää vapaan johdosta puolisoiden välille syntyvää tuloeroa.

Perhevapaalla olo merkitsee ainakin jonkin aikaa katkosta työelämään. Pitempiaikaisen vapaan on useimmissa tapauksissa pitänyt äiti ja on keskusteltu paljon siitä, miten tämä vaikuttaa toisaalta naisten työmarkkina-asemaan, toisaalta työnjakoon ja perhesuhteiden muodostumiseen perheen sisällä. Perhevapaiden tasaisempaa jakamista isien ja äitien välillä on pyritty edistämään säättämällä mm. isäkuukauden pitämisestä (vuodesta 2003 alkaen) sekä selvittämällä, miten perhevapaista syntyviä kustannuksia voitaisiin jakaa tasaisemmin mies- ja naisvaltaisten alojen kesken. Isät ovat toistaiseksi pitäneet runsaammin lähinnä 2-3 viikon isyyslomaa, ja vain muutama prosentti on jäänyt joksikin aikaa vanhempainlomalle tai sitä seuraavalle hoitovapaalle. (Lammi-Taskula 2007).

Seuraavassa tarkastelen miten perhevapaan käyttö on yhteydessä kodin töiden jakamiseen. Perhevapaa vaikuttaa välittömästi lisäämällä kotonaoloaikaa (joko kokoaikaisesti tai osa-aikaisesti osittaisena hoitovapaana) ja näin mahdollisuutta osallistua enemmän kotitöiden tekemiseen ja lastenhoitoon. Perhevapaan vaikutus voi kuitenkin myös olla epäsuoraa siten, että perhevapaalla olo muuttaa perheen työnjakoa pysyvämällä tavalla ja vaikutukset näkyvät, vaikka kumpikin puoliso olisi palannut kokoaikaiseen ansiotyöhön. Poikkileikkaustutkimuksen perusteella ei kuitenkaan voida osoittaa onko mahdollisesti lisääntynyt kotityön tekeminen seurausta esimerkiksi hoitovapaan käytöstä, vai valikoituuko vapaan käyttäjäksi henkilö, joka osallistui paljon kodin töihin jo ennen vapaatakin.

Myös tässä tutkimuksessa niiden isien osuus, jotka ovat pitäneet vanhempainlomaa tai hoitovapaata tai lyhentäneet työaikaansa osittaisen hoitovapaan avulla, on pieni. Hoitovapaata pitäneiden isien osuus oli aineistossa vain viis prosenttia, ja äitien osuus 48 prosenttia. Osittaista hoitovapaata pitäneiden isien osuus oli yksi prosentti ja äitien seitsemän prosenttia. Hoitovapaata pitäneet isät on yhdistetty isyys- tai vanhempainvapaata pitäneisiin isiin (joita oli aineistossa 64 prosenttia), sen sijaan naisten kohdalla tarkastellaan vain hoitovapaata käyttäneitä äitejä.

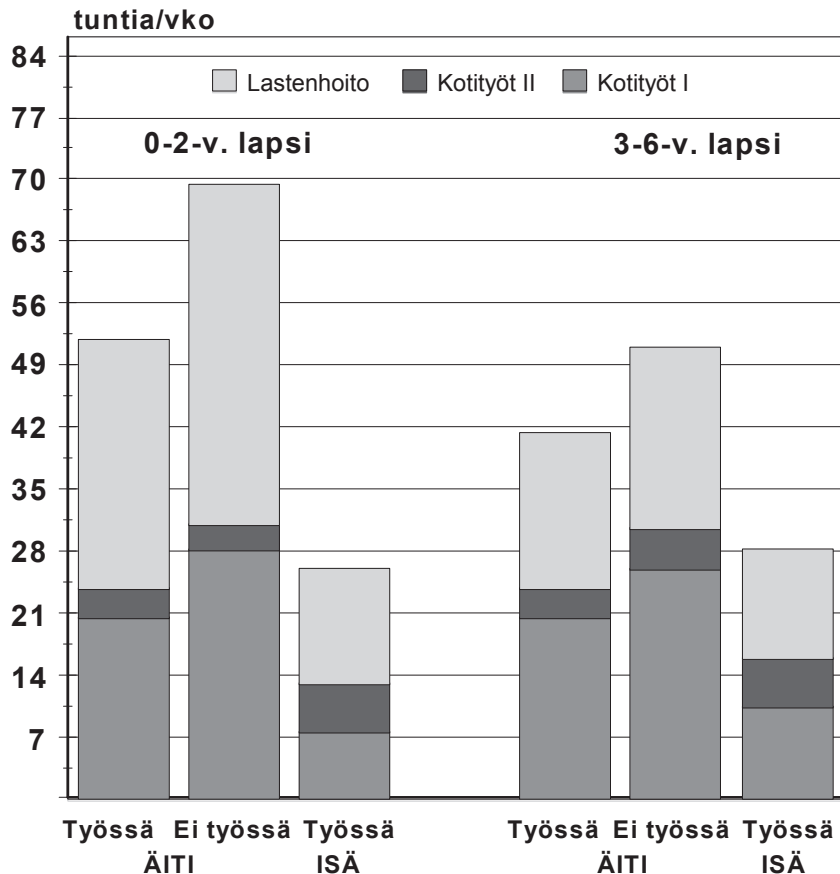
Kuviossa 11 on kuvattu äitien ja isien kotitöihin ja lastenhoitoon osallistuminen työssäkäynnin ja nuorimman lapsen iän mukaan. Isien kohdalla on tarkasteltu vain työssäkäyviä miehiä, sillä ei-työssäkäyviä pienten lasten isiä oli aineistossa vain muutamia. Ei-työssäkäyvistä, alle 3-vuotiaiden lasten äideistä hyvin pieni osa oli kysely-

hetkellä työttömänä tai pois työstä muusta kuin perhevapaan pitämiseen liittyvästä syystä, ja 3-6-vuotiaiden lasten äideistä noin viidennes ei käynyt ansiotyössä, heistä suurin osa työttömyyden vuoksi.

Alle kouluikäisten lasten äitien kotitöihin käyttämä aika ei juurikaan vaihdellut nuorimman lapsen iän mukaan, sen sijaan alle 3-vuotiaiden äidit käyttivät selvästi enemmän aikaa lastenhoitoon kuin 3-6-vuotiaiden lasten äidit. Eniten aikaa kotitöihin ja lastenhoitoon käyttivät odotetusti kotona olevat alle 3-vuotiaiden lasten äidit, työssäkäynti vähensi selvästi sekä kotitöiden tekemistä että lastenhoitoon käytettyä aikaa. Perhevapaan käyttö merkitsee siis paitsi lastenhoitoon käytetyn ajan lisääntymistä, myös kotitöiden tekemiseen käytetyn ajan selvää kasvua. Alle 3-vuotiaiden lasten isät puolestaan käyttivät lähes 3 viikkotuntia vähemmän aikaa kotitöihin kuin 3-6-vuotiaiden lasten isät. Vaikka alle 3-vuotiaiden lasten perheissä suuri osa äideistä oli perhevapaalla, ei isien ajankäytössä ollut eroa sen mukaan oliko äiti kotona perhevapaalla vai kävikö hän työssä. Isien vähäisempi osallistuminen alle 3-vuotiaiden perheissä näyttäisi kompensoituvan äidin suuremmalla osallistumisella riippumatta siitä onko äiti perhevapaalla vai ei.

Kuvio 11. Kotitöihin ja lastenhoitoon käytetty aika (tuntia/viikko), alle 7-vuotiaiden lasten isät ja äidit työssäkäynnin ja nuorimman lapsen iän mukaan.

Kotityöt I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset  
Kotityöt II = korjaustyöt, remontointi, huoltotyöt, puutarha/pihatyöt



Perhevapaan pitäminen voi muokata perheen työnjakoa myös pitemmällä aikavälillä. Heijastuuko perhevapaa myöhempään työnjakoon? Onko osallistuminen kotitöihin ja lastenhoitoon suurempaa työhön paluun jälkeenkin niiden äitien tai isien keskuudessa, jotka ovat pitäneet hoitovapaata tai muuta perhevapaata? On muistettava, että tässä aineistossa voidaan siis vain osoittaa, onko perhevapaan käyttö yhteydessä myös suurempaan osallistumiseen kodin töihin myöhemmässä elämänvaiheessa, ei syy-seuraussuhdetta perhevapaan käytön ja tasaisemman työnjaon välillä.

Hoitovapaan pitämisellä ei tämän aineiston perusteella näytä olevan suurta merkitystä naisten kotityön määrään tai yhteys ei ollut odotetun suuntainen (Taulukko 18). Työssäkäyvät, hoitovapaata pitäneet äidit käyttivät muita äitejä vähemmän aikaa kotitöihin tai lastenhoitoon (erot eivät kuitenkaan tilastollisesti merkitseviä). Puolison pitämä perhevapaa näytti sen sijaan jossain määrin vähentävän äitien kotityötunteja, mutta lisäävän lastenhoitoon käytettyä aikaa.

Miehillä perhevapaan yhteys kotityön tekemiseen ja lastenhoitoon oli odotetun suuntainen vaikkakin hyvin heikko. Perhevapaata pitäneet miehet käyttivät hieman enemmän aikaa sekä kotitöihin että lastenhoitoon, mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Sen sijaan puolison pitämä hoitovapaa vähensi selvästi miesten tekemää kotityötä, mutta se ei juurikaan vaikuttanut lastenhoitoon käytettyyn aikaan.

Koska Suomessa miesten pitämät pidemmät perhevapaat ovat vielä varsin harvinaisia, on vaikea sanoa, missä määrin perhevapaan tasaisempi jako on yhteydessä myös perheen työnjaon tasaisuuteen. Miesten pitämät perhevapaat ovat olleet yleisempiä niissä perheissä, joissa naisen koulutustaso on korkea (Lammi-Taskula 2007). Korkeasti koulutetut naiset puolestaan käyttävät vähemmän aikaa kotitöihin alemman koulutuksen saaneisiin naisiin verrattuna, joten tämä saattaa heijastua kotitöiden jakamiseen enemmän kuin puolison pitämä perhevapaa. Sen sijaan on vaikea arvioida, mistä johtuu niiden miesten suurempi osallistuminen, joiden puoliset eivät olleet pitäneet hoitovapaata. Aineiston pienuuden vuoksi ei tarkempaan selvitykseen kuitenkaan ollut mahdollisuutta. Miesten itsensä pitämä perhevapaa ei näyttänyt olevan yhteydessä suurempaan osallistumiseen kotitöihin ja lastenhoitoon. Koska kyseessä ovat lähinnä isyys- tai vain lyhyen jakson vanhempainvapaata pitäneet miehet, ei vapaan pitäminen erottele miehiä samassa määrin kuin hoitovapaa naisia. Miesten pitämät perhevapaat ovat ehkä myös liian lyhyitä, jotta ne pystyisivät muuttamaan totuttuja käytäntöjä perheen sisällä. Pitemmän perhevapaan vaikutusten arvioimiseksi tarvittaisiin perusteellisempaa, näitä vapaita käyttäneisiin isiin keskittyvää tutkimusta.

Taulukko 18. Perhevapaan käyttö ja kotitöihin ja lastenhoitoon käytetty aika (tuntia. min viikossa). Palkansaajina toimivat, alle 7-vuotiaiden lasten isät ja äidit.

Kotityöt I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset  
Kotityöt II = korjaustyöt, remontointi, huoltotyöt, puutarha/pihatyöt  
Kotityöt III = Kotityöt I ja II sekä 'muu kotityö'

	Kotityöt I tuntia.min	Kotityöt II tuntia.min	Kotityöt III tuntia.min	Lastenhoito tuntia.min
<b>MIEHET</b>				
Pitänyt itse perhevapaata	9.15	5.13	14.55	14.28
Ei pitänyt itse perhevapaata	8.48	4.34	13.58	13.24
Puoliso pitänyt hoitovapaata	7.46+	3.30*	11.56*	13.32
Puoliso ei pitänyt hoitovapaata	10.19+	6.22*	17.03*	14.40
<b>NAISET</b>				
Pitänyt itse hoitovapaata	19.28	2.48	22.40+	20.21
Ei pitänyt itse hoitovapaata	21.31	3.55	26.46+	21.51
Puoliso pitänyt perhevapaata	18.56*	3.18	22.43*	22.15
Puoliso ei pitänyt perhevapaata	22.58*	3.31	27.44*	19.31

Muuttujan tilastollinen merkitsevyys mallissa: + =  $p < 0.1$ , \* =  $p \leq 0.05$ , \*\* =  $p \leq 0.01$ , \*\*\* =  $p \leq 0.001$ .

## 6.7 Yhteenveto

Työelämän muutokset heijastuvat myös kotitöiden jakamiseen. Ansiotyöajan lisääntyminen vähentää kotitöiden tekemistä sekä miehillä että naisilla. Kotona olevat naiset käyttivät eniten aikaa kotitöihin. Myös miehet, jotka eivät käyneet töissä, käyttivät enemmän aikaa kotitöihin muihin miehiin verrattuna. Siten toisinaan esitetty oletamus, että työttömyys vähentäisi miesten osallistumista kotona ei tämän tutkimuksen perusteella näytä pitävän paikkaansa.

Ansiotyöajan muutokset vaikuttivat kuitenkin verraten vähän kotityöaikaan sen jälkeen, kun ei-työssäkäyvät oli erotettu omaksi ryhmäkseen. Pitenevä työviikko vähensi kotitöitä miehillä vain noin kolmella tunnilla, naisilla noin parilla tunnilla. Naisten kohdalla pitkää työviikkoa tekevät, usein yrittäjinä työskentelevät naiset käyttivät kuitenkin lähes yhtä paljon aikaa kodin töihin kuin lyhyttä työviikkoa tekevät. Puolison pitkä työviikko ei myöskään lisännyt merkittävästi sen enempää naisten kuin miestenkään osallistumista kotitöihin.

Viikoittaisen työajan lisäksi myös työajan sijoittuminen epätyypilliseen ajankohtaan vaikuttaa kotitöiden jakamiseen. Vaikutukset erosivat sukupuolen mukaan. Miesten ajankäyttö kotitöihin oli suurimmillaan niissä talouksissa, joissa mies teki säännöllistä päivätyötä ja vaimo työskenteli epätyypilliseen työaikaan. Sen sijaan naisen työpanos oli suurin niissä talouksissa, joissa kumpikin puoliso työskenteli epätyypilliseen työaikaan. Tässä tutkimuksessa ei ollut mahdollisuutta tarkastella työaikojen sijoittumista tarkemmin (ilta-, yö-, viikonloppu- tai vuorotyö), jotta puolisojen työaikojen rajoittamisen vaikutus kodin tehtävien jakamiseen olisi saatu paremmin esiin.



Resurssiteoria ja uusi kodin taloustiede ovat oletaneet, että palkattoman työn jakaminen naisten ja miesten välillä on seurausta optimoinnista (tai vallankäytöstä), jossa työmarkkinoilla paremmin ansaitsevan aikaa suunnataan enemmän palkkatyöhön ja toisen puolison aikaa vastaavasti kotitöihin. Naisten koulutustason ja ansiotulojen kohoaminen ei näytä kuitenkaan heijastuvan samassa suhteessa palkattoman työn jakamiseen perheissä. Naiset käyttivät enemmän kuin miehet aikaa kotitöihin niissäkin talouksissa, joissa naisen tulot ovat vähintään yhtä suuret tai suuremmat kuin miehen. Naisten tekemien kotitöiden määrä ei myöskään juuri vaihdellut sen mukaan, miten suuren osan naisen tulot muodostivat talouden kokonaistuloista. Naisen tulotason vaikutus ei myöskään juuri heijastunut miesten osallistumiseen: miesten ajankäyttö varsinkin perinteisiin naisten töihin säilyi lähes samantasoisena riippumatta naisen tulo-osuudesta. Toisaalta miehet eivät vapautuneet kotitöistä silloinkaan, kun miehen tulot muodostivat talouden pääasiallisen tulonlähteen.

Eri tutkimuksista saadut ristiriitaiset tulokset naisen tulotason vaikutuksesta kotitöiden jakamiseen perheissä voivat liittyä erilaisiin mittaustapoihin. Tässä tutkimuksessa tulojen vaikutus tuli esiin kysyttäessä suhteellista työnjakoa: naisen tulojen kasvaessa naisen suhteellinen osuus kotitöistä väheni. Ajankäyttötietojen valossa naisen suhteellisen kotityöosuuden väheneminen johtui siitä, että naiset vähensivät hieman kotitöitään samalla kun miehet lisäsivät hivenen osallistumistaan perinteisiin naisten töihin. Naisen tulojen tai tulo-osuuden kasvu muutti myös miesten osallistumisen painopistettä perinteisten naisten töiden suuntaan, kun miehet käyttivät vähemmän aikaa perinteisiin miesten töihin.

Naisten vakiintuneesta asemasta työmarkkinoilla ja mieselättäjäperhemallin epätyypillisyydestä Suomessa kieli se, että miesten osallistuminen kotitöihin oli lähes samantasoista muihin miehiin verrattuna myös niissä talouksissa, joissa nainen joko teki lyhyttä työaikaa tai oli kotona hoitamassa pieniä lapsia tai työttömänä. Puolisoiden epäsuhta ajankäytössä johtui tällöin paljolti siitä, että kotona olevan äidin kotitöihin käyttämä aika lisääntyi huomattavasti ilman että työssäkäyvä puoliso vähensi kotitöiden tekemistä merkittävästi. Perhevapaa heijastui kotitöiden tekemiseen juuri ansiotyön – tai työstä poissaolon – välityksellä. Kotonaoloajan lisääntyminen lisäsi kotitöihin ja lastenhoitoon käytettyä aikaa. Perhevapaan jälkeen työhön palanneiden äitien ja isien osallistuminen kotitöihin oli sen sijaan samantasoista kuin niillä naisilla ja miehillä, jotka eivät olleet pitäneet (pitkää) perhevapaata.

Vaikka ansiotyöstä vapaa aika ja työaikojen limittäisyys näyttääkin vaikuttavan naisten tekemien kotitöiden määrään ja puolisoiden työnjakoon enemmän kuin tulot tai koulutus, eivät ajallista saatavilla oloa korostavat teoriat ole riittäviä selittämään sukupuolten välistä eroa kotitöihin käytetyssä ajassa. Työttömyys, perhevapaa tai kotonaolo silloin kun puoliso kävi työssä lisäsivät miesten osallistumista kodin töissä, mutta osallistuminen jäi silti selvästi vähäisemmäksi kuin naisilla.

Naisten taloudellisten tai yhteiskunnallisten resurssien lisääntyminen (koulutus, tulotaso) eivät siis näytä ainakaan kovin johdonmukaisesti lisäävän perheiden sisäistä tasa-arvoa kotitöiden tasaisemman jakamisen muodossa. Perhevaihe, ikä, koulutus tai ansiotyöhön liittyvät piirteet vaikuttavat selvästi vähemmän miesten osallistumiseen kodin töihin ja lastenhoitotehtäviin kuin naisten osallistumiseen. Tasa-arvoisempi työnjako perheessä on ainakin toistaiseksi ollut paljolti seurausta siitä, että naiset ovat vähentäneet kotitöitään kuin siitä, että miesten osallistuminen olisi merkittävästi lisääntynyt.

## 7 Miesten työt, naisten työt

### 7.1 Tehtävät sukupuolen mukaan

Edelliset luvut osoittivat miten kotitöihin ja lastenhoitoon käytetty kokonaisaika jää miehillä selvästi vähäisemmäksi kuin naisilla. Mutta onko osallistuminen muuten tasaista, eli tekevätkö miehet ja naiset samoja töitä, vai ovatko kodin toimet edelleen sukupuolittuneet miesten ja naisten töihin? Entä ovatko suomalaiset perheet tasarvoisia raha-asoiden hoitamisessa? Koulutuksen lisääntymisen ja sukupuolirooleja koskevien asenteiden vapautumisen myötä on oletettu, että myös kodin töiden jako perinteisesti miesten ja naisten töihin menettäisi vähitellen merkitystään. Samoin on ehkä uskottu, että kodin teknistyminen ja erilaisten teknisten apuvälineiden käyttöönotto kotitaloudessa lisäisi miesten halukkuutta suorittaa perinteisesti naisille kuuluvia tehtäviä. Nykyisien odotetaan myös osallistuvan lastenhoitoon halukkaammin kuin aikaisempien sukupolvien miesten.

Edellisessä luvussa kuvattujen absoluuttista ajankäyttöä koskevien tietojen mukaan kodin työt näyttäisivät olevan edelleen verraten sukupuolittuneita (ks. Taulukko 7), vaikka muutosta Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimusten perusteella on tässä jossain määrin tapahtunut (Pääkkönen & Niemi 2002; Niemi & Pääkkönen 1989). Tietojen vertailu eri ajankäyttötutkimusten ja tämän aineiston välillä on ongelmallista, koska tehtävien tai tehtäväryhmien sisällöt eivät täysin vastaa toisiaan eri vuosien tai eri aineistojen välillä. Oheinen taulukko antaa kuitenkin suuntaviivoja siitä, miten sukupuolen mukainen työnjako eri tehtävissä on kehittynyt parin viime vuosikymmenen kuluessa (Taulukko 19). Sen perusteella kodin eri tehtävien jakaantuminen ns. miesten ja naisten tehtäviin näyttäisi pysyneen verraten muuttumattomana, vaikka hienoista tasaantumista onkin ehkä tapahtunut.

Kodin kunnostus-, korjaus- ja huoltotyöt kuuluvat edelleen miesten töihin ja vaatehuolto, siivous ja aterioista huolehtiminen naisten. Puutarhan ja pihan hoito sekä ostoksilla käynti ja asiointi näyttäisivät jakaantuvan suhteellisen tasan kummallekin sukupuolelle. Lastenhoitoon liittyvät primäärihoitotehtävät näyttäisivät myös voittopuolisesti kuuluvan naiselle: miehet osallistuvat tasapuolisemmin lasten kanssa leikkimiseen ja muihin toimiin lasten kanssa.

Kodin tehtäviä sukupuolen tuottamisen näkökulmasta tarkastelevat lähestymistavat ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että kokonaisajankäyttö ja siinä tapahtuvat muutokset eivät yksistään riitä kuvaamaan kotitöiden tekemisessä ja niiden jakaantumisessa tapahtuvaa muutosta. Vaikka miesten kokonaisuudessaan kotitöihin ja lastenhoitotehtäviin käyttämä aika kasvaisi, ajan lisääntyminen voi tapahtua myös vahvistamalla osallistumista omalle sukupuolelle tyypillisissä tehtävissä. Kotitöiden

tekemisen lisääntyminen voi siten merkitä niiden sukupuolittuneisuuden säilymistä tai jopa sen vahvistumista. Mm. Twiggs, McQuillan ja Ferree (1999) ovat esittäneet, että ajankäytön tai työnjaon tarkastelu yksittäisissä tehtävissä voi tuoda paremmin esiin kodin töissä tapahtuvaa sukupuolimurrosta ja siihen vaikuttavia tekijöitä.

Taulukko 19. Miehen osuus (%) miesten ja naisten yhteenlasketusta ajankäytöstä joihinkin tehtäviin/tehtäväryhmiin Tilastokeskuksen ja tämän tutkimuksen ajankäyttötutkimusten perusteella. 25-44-vuotiaat miehet ja naiset.

Miehen osuus (%) naisten ja miesten yhteenlasketusta ajasta	1979-TK	1988/89-TK	1999/00-TK	1998 VL
Aterian valmistus, leivonta	17	22	28	26
Tiski	..	18	22	31
Pyykki, silitys (vaatehuolto)	..	10	13	18
Siivous, järjestely	16	21	28	26
Ostokset, asiointi	42	42	40	42
Pihan, puutarhan hoito	..	48	41	47
Korjaukset (kodin, auton ym.)	87	88	82	70
Huolto ja remontointi	..	70	67	72
Lasten hoito (nukkumaanpano, pesutoimet, ateriat)	25	20	21	32
Leikkiminen, ulkoilu	..	36	36	35

Lähde: Niemi & Pääkkönen 2001 (1988/89TK ja 1999/00TK), Niemi & Kiiski & Liikkanen 1981 (1979TK), Väestöntutkimuslaitos 1998VL.

Toisaalta mm. Coltrane (1996) havaitsi tutkimuksessaan, että vaikka tehtävien suorittaminen näytti olevan verraten tasan jaettu 'aidosti jakavien' parien kohdalla, viimekätinen järjestämis- ja arviointivastuu säilyivät kuitenkin monesti naisella. Coltranen (emt.) haastattelututkimuksessa perheiden äidit organisoivat usein kodin logistiikan ja ennakoivat perheen jäsenten tarpeita sekä ohjailivat eri toimintojen suorittamista, vaikka yksittäisiä tehtäviä olisi jaettu verraten tasaisestikin puolisoitten välillä.

Yksittäisen tehtävän suorittamisen sukupuolisidonnaisuus saattaa kuitenkin murtua esimerkiksi tehtävälle tai sen suorittamiselle annetun merkityksen muuttuessa. Coltranen (1996) aineistossa erään perheen isä silitti sekä omat vaatteensa että lastensa vaatteet, koska piti tärkeänä sitä, että perhe esiintyi parhaimmillaan viikonloppu- vierailuilla tai kirkossa.

Eri tehtäviin liitetty erityisosaamisen tai -ominaisuuksien vaatimus vahvistaa tehtävien sukupuolisidonnaisuutta. Pyykinpesun ajatellaan usein edellyttävän sellaista huolellisuutta ja tarkkuutta vaatteiden lajittelussa ja pesuohjelmien valinnassa, joita naisilla katsotaan tyypillisesti olevan, toisaalta remontoinnin ja korjaustyön katsotaan edellyttävän miehistä voimaa ja kätevyyttä erilaisten työkalujen käsittelyssä. Äidillä katsotaan olevan isiä enemmän kykyä ja emotionaalista herkkyyttä huomata pienen lapsen tarpeet. Erilaisten ominaisuuksien tyypittely sukupuolen mukaan ohjaa meitä valitsemaan ja pitämään erilaisia tehtäviä ja toimintoja tietyille sukupuolelle soveliaampina.

Edellä absoluuttisen ajankäytön tarkastelu erikseen ns. naisten ja miesten töissä antoi jo viitteitä siitä, miten sukupuoli vaikuttaa paitsi kotitöihin käytettävään aikaan kokonaisuudessaan, myös siihen, mihin tehtäväryhmiin aikaa käytetään. Tarkastelun seuraavassa suhteellisen työnjaon kautta yksittäisten tehtävien tai toimintojen jakaantumista puolisoiden välillä. Suhteellisen työnjaon mittaria käytettäessä on kuitenkin muistettava, että oman työosuuden kasvu voi olla seurausta toisaalta oman ajankäytön lisäämisestä kyseisessä tehtävässä tai toisaalta puolison käyttämän ajan vähenemisestä. Miehen vähentäessä omaa osallistumistaan remontointi- ja huoltotöihin naisen suhteellinen osuus näistä töistä kasvaa, vaikka naisen käyttämä aika näihin töihin ei lisääntyisi lainkaan. Yksittäisessä tehtävässä tapahtuva suhteellisen osuuden kasvu ei siten välttämättä merkitse kyseisen tehtävän tekemiseen tai kotitöihin kokonaisuudessaan käytettävän ajan lisääntymistä. Lisäksi sosiaalisen suotavuuden synnyttämä harha voi suhteellisen työnjaon kuvauksessa vaikuttaa vastaajien näkemyksiin voimakkaammin kuin absoluuttista ajankäyttöä raportoitaessa. Naiset (ja miehet) ilmoittavat naisen osuuden suuremmaksi herkemmin tehtävissä, jotka perinteisesti on mielletty naisten vastuulle – ja perinteisissä miesten töissä vastaavasti miehen osuutta liioitellaan helpommin.

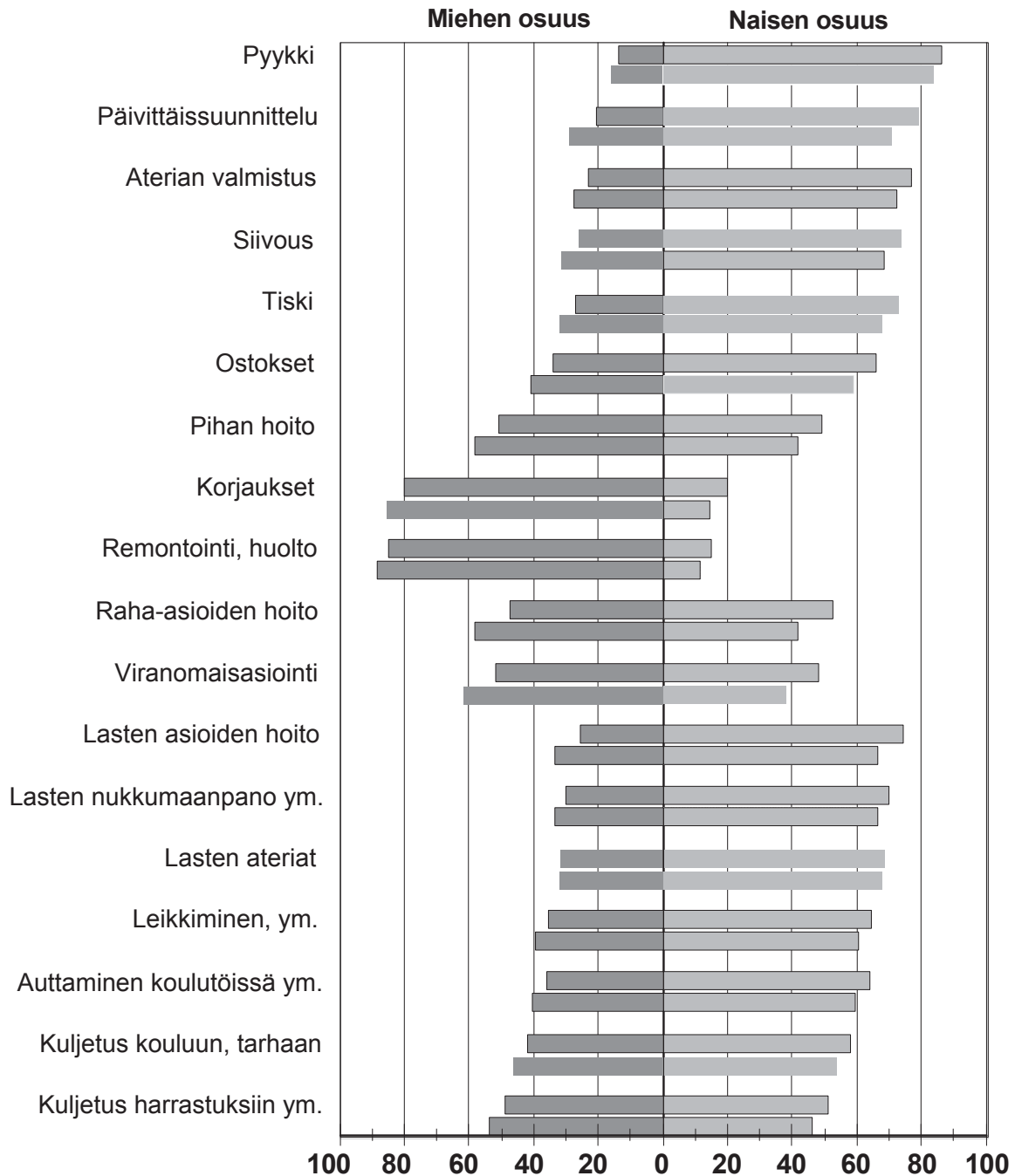
Yksittäisen tehtävän tai toiminnon kuvaustapa voi vaikuttaa siihen, miten puolisoiden välinen työnjako tehtävän suorittamisessa ilmoitetaan. Jos tehtävä on kuvattu verraten yleisellä tasolla (esim. aterioiden valmistus, huolto- ja kunnostustyöt) saadaan todennäköisesti hieman erilainen kuva, kuin jos tehtäviä olisi kuvattu yksityiskohdaisemmin (aterioiden valmistaminen jaettu esimerkiksi eri aterioihin, tai erilaisiin valmistustapoihin, tai huolto- ja kunnostustyöt jaettu erikseen kohteen mukaan). Oletan kuitenkin, että sukupuolten sisällä ei esiinny systemaattista vaihtelua yksittäisen tehtävän sisällön tulkinnassa.

Kuviossa 12 on kuvattu kodin erilaisten tehtävien jakaantuminen puolisoiden välillä suhteellisen työnjaon mittarin antamien tietojen perusteella. Kuviossa tehtävät on ryhmitelty kolmeen kokonaisuuteen: kodin päivittäiseen toimintaan liittyvät tehtävät, raha- ja viranomaisasioiden hoitaminen sekä lastenhoitoon liittyvät tehtävät.

Nais- ja miesvastaajien näkemykset omasta ja puolison osuudesta eri tehtävien suorittamisessa ovat verraten samansuuntaisia. Suurimmat erot naisten ja miesten vastauksissa näyttäisivät liittyvän abstraktimpien asioiden hoitoon. Päivittäissuunnittelu, raha- ja viranomaisasioiden hoito sekä lapsiin liittyvien asioiden hoito olivat niitä tehtäviä, joissa nais- ja miesvastaajien näkemys puolisoiden osuuksista erosivat toisistaan eniten. Kuten aineiston mittareita koskevassa tarkastelussa todettiin (luku 4), abstraktimmissa tehtävissä sekä oman että puolison suorituksen arvioiminen on todennäköisesti hankalampaa kuin konkreettisemmissä tehtävissä. Nais- ja miesvastaajien näkemykset poikkesivat toisistaan näissä tehtäväryhmissä enimmillään noin 10 prosenttiyksikköä.

Kuvio 12. Puolisoiden osuus (%) eri tehtävien suorittamisesta. Vastaajien näkemys omasta ja puolison työpanoksesta (puolisoiden yhteenlasketun panoksen pohjalta).

Ylempi palkki: naisvastaajien näkemys, alempi palkki: miesvastaajien näkemys. Lastenhoito-  
tehtävissä mukana vain ne vastaajat, joiden taloudessa asuu alle 18-v. lapsi(a).



Kodin tehtävät jakaantuvat tämän aineiston perusteella verraten perinteisesti naisten ja miesten välillä. Pyykki ja vaatehuolto, kodin toimien päivittäissuunnittelu, aterian valmistus, siivous sekä tiski kuuluvat vielä hyvin voimakkaasti naisten työsarjaan perheissä. Varsinkin pyykistä ja vaatteista huolehtiminen näyttäisivät olevan naisten aluetta, jonne miehillä ei juuri ole asiaa. Toisaalta korjaukset sekä varsinkin kodin

kunnossapito-, remontointi- ja huoltotehtävät näyttävät puolestaan säilyneen suurelta osin miesten vastuulla.

Jos pyykinpesu näyttääkin kuuluvan naiselle, miehet osallistuvat jossain määrin runsaammin ruuan valmistukseen sekä varsinkin kodin toimien päivittäissuunnitteluun, astioiden tiskaamiseen ja siivoukseen. Ostosten tekeminen ja asiointi sekä pihan tai puutarhan hoito ovat tasaisemmin jakaantuneet sukupuolten välillä, samoin raha-asioiden hoitaminen sekä viranomaisasiointi näyttävät olevan vähiten sukupuolittuneita tehtäviä.

Miehet osallistuvat lastenhoitoon hieman runsaammin kuin perinteisiin naisten kotitöihin. Yksittäiset lastenhoitotehtävät näyttävät kuitenkin myös jakaantuvan sukupuolen mukaan: miesten osallistuminen on vähäisintä perushoitotehtävissä (nukkumaanpano- ja pesutoimet, lasten ateriointi) sekä erilaisissa lasten asioiden hoitoon liittyvissä tehtävissä (lääkärissä käynnit, vanhempainillat ym.).

Vaikka yksittäisten kodin tehtävien tekemisen päävastuu jakaantuu melko perinteisesti sukupuolten välillä, osallistuu valta-osa miehistä ainakin vähäisessä määrin perinteisiin naisten töihin ja vastaavasti suurin osa naisista ainakin vähäisessä määrin perinteisten miesten töiden tekemiseen (Taulukko 20). Perinteisistä naisten töistä ostokset ja tiski sekä siivous ovat tehtäviä, joihin lähestulkoon kaikki miehet osallistuvat. Noin joka yhdeksäs mies (12 %) ilmoitti, ettei osallistunut näihin tehtäviin lainkaan. Sen sijaan pyykin pesemiseen ja vaatehuoltoon ei omasta mielestään osallistunut lainkaan lähes 40 prosenttia miehistä. Naisten osallistuminen perinteisiin miesten töihin oli vielä vähäisempää. Naisista 44 prosenttia ilmoitti, ettei osallistunut lainkaan remontointiin tai huoltotöihin ja lähes neljännes jätti korjaustyötkin kokonaan puolisolle.

Raha- ja viranomaisasioiden hoidon suhteen taloudet jakaantuvat melko tasan kolmeen ryhmään sen mukaan, vastaako näiden asioiden hoidosta pääasiassa mies, kumpikin puoliso samassa suhteessa, vai pääasiassa nainen. Hieman suurempi osa naisista (10-12 prosenttia) kuin miehistä (5-8 prosenttia) ilmoitti ettei osallistunut lainkaan raha- tai viranomaisasioiden hoitoon.

Lastenhoitoon liittyvien tehtävien tasaisempi jako sukupuolten välillä näkyi siinä, että näissä tehtävissä ei lainkaan tai korkeintaan vähäisessä määrin osallistuvien miesten osuudet olivat hyvin pieniä. Miesten osallistuminen oli vähäisintä lasten aterioinnista huolehtimisessa ja lapsiin liittyvien asioiden hoitamisessa. Kuitenkin myös näissä tehtävissä lähes 70 prosenttia miehistä ilmoitti osallistuvansa ainakin jonkin verran tehtävän suorittamiseen. Lasten kuljetusten suhteen taloudet näyttivät myös jakaantuvan melko tasan sen mukaan, vastasiko kuljetuksista pääasiassa mies, kumpikin verraten tasaisesti vai pääasiassa nainen.

Taulukko 20. Vastaajien osallistuminen eri tehtävien suorittamiseen puolisoiden suhteellisten osuuksien perusteella (vastaajan näkemys omasta osuudestaan), %.

VASTAAJAN OSUUS	MIEHET				NAISET			
	Ei lainkaan	Vähäisessä määrin	Jossain määrin – runsaasti	Suurimmaksi osaksi	Ei lainkaan	Vähäisessä määrin	Jossain määrin – runsaasti	Suurimmaksi osaksi
Ateriat	17	31	46	5	1	2	40	57
Tiski	12	27	55	6	2	2	49	48
Pyykki	38	34	27	2	1	1	23	75
Siivous	12	26	57	5	1	1	49	49
Ostokset	9	18	63	10	3	6	49	42
Korjaukset	1	1	23	76	26	42	29	4
Remontointi	0	1	18	81	44	32	22	2
Raha-asiat	8	11	45	36	10	16	44	31
Viranomaisasiat	5	6	53	36	12	12	54	22
Päivittäis-suunnittelu	15	28	53	4	1	1	39	60
Lasten pesu, nukku- maan pano	8	21	68	2	0	1	60	39
Lasten ateriat	7	25	66	3	1	0	63	36
Kuljetus hoitopaikkaan/ kouluun	10	17	52	21	6	4	58	32
Kuljetus harrastuksiin	5	11	64	21	9	6	61	24
Auttaminen koulutöis- sä, harrastuksissa	6	16	71	7	2	2	64	32
Leikkiminen, ulkoilu	3	13	80	5	0	1	74	25
Lasten asioiden hoito	8	27	62	4	0	1	48	51

Ei lainkaan = osuus tehtävän suorittamisesta 0%; Vähäisessä määrin = osuus 1-20%; Jossain määrin - runsaasti = osuus 21-79%; Suurimmaksi osaksi = osuus 80-100%. Lasten hoitoon liittyvät tehtävät: vain ne vastaajat, joiden taloudessa asui alle 13-vuotiaita lapsia.

Kun tehtävien jakaantumisesta tarkastellaan elämänvaiheen mukaan, lasten syntyminen perheeseen merkitsee tehtävien sukupuolittuneisuuden vahvistumista (Taulukko 21). Kuten kokonaisajankäyttötaulukosta (ks. taulukot 4 ja 5) kävi ilmi, lasten myötä etenkin kodin päivittäisiin tai usein toistuviin tehtäviin (aterian valmistus, siivous ja järjestely, pyykki) käytetty aika lisääntyy. Varsinkin naisten ajankäyttö näihin tehtäviin kasvaa voimakkaasti ja päivittäistöiden jakaantuminen sukupuolen mukaan muuttuu traditionalisempaan suuntaan. Myös tyypillisiin miesten töihin käytetty aika kasvaa hieman lapsiperheissä, ja traditionalisempi työnjako vahvistuu edelleen, kun miesten osuus ajankäytöstä näissä tehtävissä kasvaa.

Myös suhteellista työnjakoa kuvaavan mittarin perusteella työnjako muuttui traditionalisempaan suuntaan, kun perheeseen tuli lapsia. Sekä nais- että miesvastaajien mielestä perinteinen työnjako korostui varsinkin perinteisissä naisten töissä. Lapsen syntymän jälkeen naisten panos varsinkin aterioiden valmistamisessa, pyykin pesemisessä ja päivittäissuunnittelussa kasvoi selvästi. Sen sijaan tiski ja ostokset



säilyivät verraten tasaisesti jaettuina tehtävinä myös lapsiperheissä. Siivouksen suhteen näkemykset erosivat jossain määrin: miesvastaajien mielestä siivous kuului verraten tasaisesti jaettuihin tehtäviin myös lapsiperheissä, naisvastaajien mielestä se oli selvästi enemmän naisen vastuulla.

Taulukko 21. Miehen osuus (%) tehtävän suorittamisesta puolisoitten suhteellisten osuuksien perusteella. Työssäkäyvät parit (miesvastaajien ja naisvastaajien arvio miehen osuudesta esitetty erikseen).

Miehen osuus, %	MIEHET: arvio miehen osuudesta				NAISET: arvio miehen osuudesta			
	Perhevaihe				Perhevaihe			
	25-39-v.	Alle 7-v. lapsi	7-17-v. lapsi	40-50-v.	25-39-v.	Alle 7-v. lapsi	7-17-v. lapsi	40-50-v.
Ateriat	33	26	25	26	34	25	20	19
Tiski	35	38	31	25	31	28	28	21
Pyykki	24	16	16	10	22	15	13	10
Siivous	37	35	33	27	33	26	25	21
Ostokset	43	39	42	33	39	37	33	25
Korjaukset	87	86	85	79	80	81	81	81
Remontointi	87	89	88	86	84	85	83	84
Raha-asiat	59	53	59	63	46	48	46	39
Viranomaisasiat	61	57	67	70	43	48	53	55
Päivittäissuunnittelu	36	27	26	30	30	21	22	16

Lapsiperheet	Nuorimman lapsen ikä			Nuorimman lapsen ikä		
	0-3-v.	4-9-v.	10-17-v.	0-3-v.	4-9-v.	10-17-v.
Lasten pesu, nukku- maanpano	36	38	(29)	35	31	34
Lasten ateriat	35	35	(35)	35	36	(30)
Kuljetus hoitopaik- kaan/kouluun	39	47	(61)	39	40	50
Kuljetus harrastuksiin	42	57	61	41	49	56
Auttaminen koulutöis- sä, harrastuksissa	39	42	45	34	38	37
Leikkiminen, ulkoilu	38	44	(48)	39	39	35
Lasten asioiden hoito	30	38	39	27	27	30

() vastaajien määrä pieni aineistossa

Keski-ikäisten perheiden talouksissa tehtävien jakaantuminen näytti säilyvän verraten perinteisenä. Lasten poismuutto kotoa tai talouden lapsettomuus ei tuonut mukanaan tasaisempaa työnjakoa tyyppillisissä naisten tehtävissä. On kuitenkin muistettava, että vaikka tässä puhutaan elämänvaiheen vaikutuksesta kotitöiden jakamisessa, poikkileikkausaineisto ei pysty erottamaan elämänvaiheen ja sukupolven vaikutusta kotitöiden tekemisessä. On mahdollista, että aineiston vanhimmat vastaajat kuuluvat sukupolveen, jossa kotitöiden jakaminen perheessä oli traditionaalisempaa kaikissa

elämänvaiheissa (nuorimmat vastaajat ovat syntyneet 1960-70-lukujen taitteessa ja vanhimmat 1940-50-lukujen taitteessa).

Perinteisten miesten töiden jakaantumiseen perhevaiheen vaikutus on vähäisempi. Korjaus, remontointi ja huoltotehtävät näyttävät kuuluvan miesten sarkaan perheen elämänvaiheesta riippumatta, joskin lapsiperhevaihe vahvistaa hieman miesten osuutta näistä tehtävistä.

Raha- ja viranomaisasioiden hoidon kohdalla miesten ja naisten näkemykset erosivat varsin paljon. Perhevaihe vaikutti kuitenkin molempien vastauksissa samansuuntaisesti. Tasaisimmin raha-asioiden hoito ja viranomaisasiointi oli jaettu pienten lasten perheissä (näissä talouksissa miesten ja naisten näkemykset myös vastasivat toisiaan eniten). Tämä voi heijastaa sitä, että naiset usein kantavat suuremman vastuun lapsiin liittyvien viranomaisasioiden kuten päivähoito- tai koulujärjestelyjen tai sosiaalietuksien hoitamisesta. Mies vastasi useammin viranomaisasioinnista varsinkin vanhempien vastaajien talouksissa.

Lastenhoitoon liittyvien tehtävien jako sukupuolen mukaan tasoittui jossain määrin lapsen varttuessa, ja isät ja äidit osallistuvat lähes yhtä runsaasti lapsen kanssa leikkimiseen ja ulkoiluun, harrastuksissa ja koulutöissä auttamiseen sekä varsinkin lasten kuljettamiseen. Sen sijaan lasten perushoitoon liittyvät tehtävät (ateriointi, lasten pukeutumiseen ja peseytymiseen sekä yöpuulle siirtymiseen liittyvät tehtävät) säilyivät enemmän äidin vastuulla myös lapsen kasvaessa.

Suhteellisen osuuden muutokset heijastavat puolisoiden ajankäytössä tapahtuneita muutoksia, ja miesten suhteellisen osallistumisen pieneneminen selittyikin lapsiperheissä ilmeisesti suurelta osin naisten ajankäytön lisääntymisellä. Mutta heijastuuko elämänvaihe osallistumiskynnykseen yleensä? Madaltuuko esimerkiksi miesten osallistumiskynnys erilaisiin perinteisesti naisille luettaviin tehtäviin lasten syntymisen myötä?

Lasten tulo perheeseen ei tämän aineiston perusteella näytä alentavan miesten kynnystä osallistua perinteisten naisten töiden tekemiseen perheessä (Taulukko 22). Niiden miesten osuus, jotka eivät osallistuneet lainkaan, jopa kasvoi joissakin perinteisesti naisille luettavissa tehtävissä, kun verrattiin pienten lasten isää nuorempien lapsettomien miesten talouksiin. Ei lainkaan osallistuvia miehiä oli kuitenkin eniten niiden 40-50-vuotiaiden vastaajien keskuudessa, joiden taloudessa ei asunut alle 18-vuotiaita lapsia. Myös vastaajajoukon vanhimmissa naisissa oli eniten niitä, jotka eivät osallistuneet lainkaan perinteisten miesten töiden tekemiseen. Kuten edellä todettiin, poikkileikkausaineistolla ei ole mahdollista arvioida sitä, missä määrin tämä johtuu elämänvaiheesta ja missä määrin kyseessä on ns. sukupolvivaikutus. On mahdollista, että vanhempien vastaajien sukupolvi eroaa nuoremmista

tehtävien sukupuolittuneisuudessa, ja kynnyks osallistua vastakkaiselle sukupuolelle luettavien tehtävien tekemiseen on heidän keskuudessaan korkeampi. Absoluuttista ajankäyttöä tarkasteltaessa (Taulukko 4) aineiston vanhimmat miehet käyttivät keskimäärin vähemmän aikaa naisten töihin ja enemmän aikaa miesten töihin kuin nuoremmat. Vanhimmat naiset puolestaan käyttivät nuoria enemmän aikaa myös perinteisiin miesten töihin.

Taulukko 22. Niiden miesten ja naisten osuus, jotka eivät osallistuneet lainkaan tehtävän suorittamiseen (%).

Miesvastaajien näkemys omasta osallistumisestaan eri töihin, naisvastaajien näkemys omasta osallistumisestaan eri töihin suhteellisten osuuksien perusteella.

Ei osallistu lainkaan %	25-39-v.		Alle 7-v. lapsia		7-17-v. lapsia		40-50-v.	
	MIEHET	NAISET	MIEHET	NAISET	MIEHET	NAISET	MIEHET	NAISET
Ateriat	12	3	15	1	17	1	31	3
Tiski	11	4	9	0	10	4	25	4
Pyykki	31	2	39	0	36	2	48	4
Siivous	10	4	10	2	10	2	27	4
Ostokset	7	4	7	3	9	3	20	5
Korjaukset	1	24	1	21	3	27	6	42
Remontointi	28	58	10	51	8	44	14	60
Raha-asioiden hoito	4	10	6	11	12	10	14	11
Viranomaisasiointi	3	8	6	8	7	16	9	23
Päivittäissuunnittelu	15	5	15	0	16	2	23	4

Lapsiperheet	Nuorimman lapsen ikä							
	0-2-v.		3-7-v.		8-11-v.		12-17-v.	
	MIEHET	NAISET	MIEHET	NAISET	MIEHET	NAISET	MIEHET	NAISET
Lasten pesu, nukku- maanpano	10	0	6	0	9	0	(36)	(7)
Lasten ateriat	6	0	5	1	13	2	(25)	(5)
Kuljetus hoitopaik- kaan/kouluun	13	6	8	4	10	14	(13)	(22)
Kuljetus harrastuk- siin	7	9	5	7	4	13	5	21
Auttaminen koulu- töissä, harrastuks.	9	3	1	2	10	4	9	2
Leikkiminen, ulkoilu	4	0	1	0	2	0	(6)	(4)
Lasten asioiden hoito	9	0	6	1	9	0	13	4

( ) vastaajien määrä pieni

Edellä ajankäyttöä ja suhteellista osuutta tarkasteltaessa osoittautui, että miesten osallistuminen lapsiin liittyviin tehtäviin kasvoi lapsen iän myötä. Viitteitä lasten iän vaikutuksesta miesten osallistumiselle tuli esiin myös, kun tarkasteltiin eri tehtäviin osallistuvien isien osuuksia eri ikäisten lasten perheissä. 3–7-vuotiaiden lasten isät

osallistuivat vauva-ikäisen lapsen isiä useammin kaikkiin lastenhoitotehtäviin. On kuitenkin huomattava, että niiden miesten osuus, jotka eivät osallistuneet lainkaan lastenhoitoon liittyvien tehtävien tekemiseen olivat ylipäätään verraten pieniä, joten johtopäätökset ovat vain suuntaa-antavia.

## 7.2 Kotitöiden hierarkisuus

Missä määrin yksittäisen tehtävän jakaminen merkitsee myös muiden tehtävien tasaisempaa tai sukupuolen mukaan epätyypillisempää jakaantumista perheessä? Muodostavatko kodin tehtävät hierarkian sukupuolityypillisyyden mukaan siten, että tasaisempi jako voimakkaasti sukupuolityypillisessä tehtävässä ennakoii myös muiden tehtävien tai samankaltaisten tehtävien tasaisempaa jakoa, vai onko osallistuminen yksittäiseen tehtävään riippumaton muiden tehtävien jakamisesta?

On esimerkiksi oletettu, että lastenhoitotehtäviin osallistuminen kasvattaisi miesten osallistumista myös muihin perinteisesti naisten suorittamiin kodin töihin. Twiggs ym. (1999) havaitsivat, että miehet, jotka osallistuivat hyvin naisille tyypillisten tehtävien suorittamiseen, osallistuivat enemmän myös muiden, vähemmän sukupuolityypillisten tehtävien suorittamiseen. Tehtävien sukupuolityypillisuus ei kuitenkaan yksinomaan ohjannut miesten osallistumista, vaan Twiggsin ym. (emt.) mukaan myös joidenkin tehtävien kuuluminen samankaltaisten tehtävien ryppäeseen (pyykki, siivous), tai luonnollinen yhteys tai suoritusjärjestys (aterian valmistaminen ja tiski) voivat selittää osallistumisessa havaittuja säännönmukaisuuksia.

Tarkastelen seuraavaksi sitä, missä määrin yksittäisen tehtävän tasaisempi jako ennakoii muiden tehtävien tasaisempaa jakaantumista puolisoiden välillä suomalaisissa perheissä. Tasaisempi jakaantuminen tarkoittaa tässä tapauksessa miehen osallistumista perinteisiin naisten töihin vähintään jossain määrin tai vastaavasti naisen osallistumista perinteisiin miesten töihin vähintään jossain määrin (vastaajan osuus tehtävän suorittamisesta vähintään 40 prosenttia puolisoiden suhteellisten osuuksien perusteella). Tasaisempi työnjako voi merkitä tässä myös sitä, että miehet tai naiset vastaavat kokonaan tai suuremmaksi osaksi vastakkaiselle sukupuolelle tyypillisesti kuuluvasta tehtävästä. Kuitenkin vain 2-6 prosenttia aineiston miehistä oli sellaisia, jotka vastasivat kokonaan tai suurimmaksi osaksi jostakin ns. naisten työstä, naisista vain 2-4 prosenttia vastasi kokonaan tai suurimmaksi osaksi jostakin ns. miesten työstä (ks. Taulukko 20).

Yksittäisen tehtävän tasaisempi jako näyttää jossain määrin siirtyvän myös muihin tehtäviin. Tasapuolisempi jako ei kuitenkaan valu kaikkiin tehtäviin samankaltaisesti vaan vaihtelee tehtävittäin (Taulukko 23). Aterianvalmistuksen tasaisempi jako heijastui erityisesti tiskin ja ostosten tasaisempaan jakamiseen, ja jossain määrin myös siivoukseen ja pyykin pesemiseen. Tasaisempi jako aterioiden valmistamisessa ennakoii jossain määrin myös lasten aterioista vastaamisen tasaisempaa jakoa perheessä. Tiski

oli yhteydessä paitsi aterioiden valmistamiseen, myös siivouksen ja pyykin jakamiseen. Perinteisten naisten töiden tasaisempi jako ei kuitenkaan siirtynyt perinteisten miesten tekemien töiden tasaisempaan jakoon. Miesten töiden tasaisempi jako on varsin riippumatonta muiden kodin tehtävien jakamisesta, ja vastuu näistä töistä näyttää säilyvän miehellä, vaikka kodin muut tehtävät olisikin jaettu tasaisemmin.

Taulukko 23. Työnjaon tasaisuuden siirtyminen yksittäisistä tehtävistä muihin tehtäviin. Tehtävän tasaisemmin (sukupuoliepätyypillisesti) jakavien 'riski' (odds) jakaa myös muita tehtäviä tasaisemmin verrattuna tehtävän perinteisemmin jakavien talouksiin.

	Tiski	Pyykki	Siivous	Ostokset	Korjaukset	Remontointi, huolto	Lasten nukkumaanpano	Lasten ateriat	Leikkiminen, auttaminen
Ateria	6.1***	2.8***	3.0***	6.4***	1.0	1.1	1.9***	3.4***	1.7*
Tiski	-	4.9***	7.1***	3.1***	0.8	1.0	4.1***	6.3***	2.3***
Pyykki	-	-	5.3***	3.2***	1.0	2.0**	1.7*	4.0***	1.4
Siivous	-	-	-	2.4***	0.7*	1.0	3.5***	4.0***	1.9***
Ostokset	-	-	-	-	0.7+	0.7	2.0***	2.6***	1.9***
Korjaukset	-	-	-	-	-	10.5***	0.7+	0.5*	0.9
Remontointi	-	-	-	-	-	-	0.9	0.9	0.6+
Nukkumaanpano, ym.	-	-	-	-	-	-	-	12.8***	5.8***
Lasten ateriat	-	-	-	-	-	-	-	-	5.9***

Muuttujan tilastollinen merkitsevyys mallissa: + =  $p < 0.1$ , \* =  $p \leq 0.05$ , \*\* =  $p \leq 0.01$ , \*\*\* =  $p \leq 0.001$ . Lapsiin liittyvät tehtävät: vain taloudet, joissa alle 13-v. lapsia.

Lapsiin liittyvien tehtävien tasaisempi jako perheessä on jossain määrin yhteydessä muiden tehtävien jakamiseen. Varsinkin perinteisten naisten töiden jako oli yhteydessä lapsiin ja erityisesti lasten perushoittoon liittyvien tehtävien tasaisempaan jakamiseen. Odotetusti lasten kanssa leikkimisen tai lasten auttamisen tasaisempi jako ei ollut yhtä selvästi yhteydessä perinteisten naisten töiden jakamiseen perheessä kuin perushoitotehtävien jakaminen. Mielenkiintoista kyllä, korjaustöiden tai remontointi/ huoltotöiden tasaisempi jako perheessä näytti puolestaan ennakoivan pikemminkin lapsiin liittyvien tehtävien perinteisempää jakoa kuin lastenhoitotehtävien tasoittumista. Lapsiin liittyvistä toimissa yksittäisen perushoivatehtävän (ateriat, nukkumaanpano, pesutoimet) suorittaminen ennakoi hyvin myös muiden perushoivatehtävien suorittamista. Sen sijaan perushoitotehtävien yhteys lasten kanssa leikkimiseen tai lasten auttamiseen ei ollut yhtä vahva.

Tehtävien ryhmittäminen samankaltaisiksi tai luonteviksi kokonaisuuksiksi vaikuttaa tasapuolisemman työnjaon siirtymiseen yksittäisestä tehtävästä toiseen. Aterioista huolehtiminen, tiski ja ostosten hoitaminen muodostavat perheen ruokahuollosta vastaamisen tehtäväkokonaisuuden, ja puolisoiden työnjako kohdistuu koko kokonaisuuteen. Samoin tiskin, pyykin ja siivouksen tai vastaavasti korjaustöiden ja remontointi/huoltotöiden

samankaltaisuus tai samanlaisiksi tehtäviksi mieltäminen (järjestyksestä ja siisteydestä ylläpitäminen, tai vastaavasti kodin kunnossapitotyöt) ohjaa osallistumista kaikkiin ryhmän tehtäviin, ei vain yksittäiseen tehtävään. Perheen kuljetuksista vastaaminen liittyi myös usein ostosten tekemiseen: ilmeisesti auton käyttö yhdistää nämä tehtävät kokonaisuudeksi.

### **7.3 Perheen raha- ja viranomaisasioiden hoito ja kotitöiden jakaminen**

Suomalaisissa perheissä kummankin puolison tuloilla on suuri merkitys perheen aineellisen hyvinvoinnin turvaamisessa. Kahden elättäjän perhemalli on Suomessa yleistynyt jo vallitsevaksi ideologiaksi ja naisten työssäkäynti itsestäänselvytydeksi (Melkas 2001; Julkunen 1999). Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan ja Tilastokeskuksen tekemässä tasa-arvobarometrissä vain noin neljännes miehistä ja noin 15 prosenttia naisista oli samaa mieltä väitteen 'miehellä on ensisijainen vastuu perheen toimeentulosta' kanssa. Miten sukupuolten tasavertainen rooli perheen toimeentulon turvaamisessa näkyy taloudellisten asioiden hoitamisessa perheissä?

Resurssiteoreettisen lähestymistavan mukaisesti naisen resurssien lisääntyminen vähentää hänen osuuttaan kotitöistä. Osallistuminen toimeentulon hankkimiseen ja perheen raha-asioiden hoitoon voidaan myös tulkita resurssiksi, merkitseehän raha-asioiden hoito ainakin jonkin asteista valtaa päättää rahojen käytöstä. Toisaalta Vogler ja Pahl havaitsivat tutkiessaan englantilaisia pareja, että raha-asioista vastuussa olevien pienituloisissa perheissä merkittiin naiselle pikemminkin lisätaakkaa kuin vallan lähdeä – tasapainottelu perheen tarvitsemien hankintojen ja niukkojen resurssien välillä koettiin työläänä (Vogler & Pahl 1994; myös Yodanis & Lauer 2007).

Kun Väestöliiton Perhebarometrissä vuonna 1998 tiedusteltiin suomalaisten käsityksiä vastuunjaosta perheessä, asennetason näkemykset poikkesivat perheiden käytännöstä. Asennetasolla valtaosa oli sitä mieltä, että vastuu tuli jakaa kummallekin puolisolalle. Noin kolmasosa miehistä ja viidesosa naisista katsoi, että vastuu taloudellisten asioiden hoitamisesta kuului enemmän miehelle, ja vain noin viiden prosentin mielestä vastuu taloudellisten asioiden hoitamisesta kuului enemmän naiselle. Kuitenkin lähes kolmasosa naisvastaajista ja viidesosa miesvastaajista ilmoitti, että käytännössä esimerkiksi laskujen maksamisesta huolehti yleensä nainen (Reuna 1998).

Tässä tutkimuksessa selvitettiin puolisoitten työnjakoa raha- ja viranomaisasioiden hoitamisessa. Taloudet jakaantuivat raha- ja viranomaisasioiden hoidossa kolmeen ryhmään sen mukaan, vastasiko näiden asioiden hoidosta pääasiassa mies, kumpikin puoliso tasapuolisesti vai pääasiassa nainen (Taulukko 24). Miesvastaajien ja naisvastaajien näkemykset erosivat jossain määrin toisistaan. Toimihenkilö- ja työntekijänäisten kohdalla taloudet jakaantuivat melko tasaisesti kolmeen ryhmään raha-asioiden hoitamisen suhteen. Yrittäjäperheissä perheen raha-asioiden hoito

näytti olevan useammin naisen vastuulla kuin miehen vastuulla, ja maanviljelijäperheissä päinvastoin. Viranomaisasioiden hoito oli perheissä useammin joko jaettu kummankin puolison vastuulle, tai niiden hoito oli pääasiassa miehen vastuulla. Akateemisen koulutuksen saaneiden naisten kohdalla sekä raha-asioiden hoito että viranomaisasiointi oli muita naisia harvemmin vain naisen vastuulla.

Taulukko 24. Raha-asioiden ja viranomaisasioiden hoidon jakaminen puolisoitten kesken mies- ja naisvastaajien näkemyksen mukaan, %

Raha-asioiden hoito		Miesvastaajat			Naisvastaajat		
		Pääasiassa nainen	Kumpikin yhdessä	Pääasiassa mies	Pääasiassa nainen	Kumpikin yhdessä	Pääasiassa mies
Kaikki		25	30	45	36	33	31
Naisen sosiekon. asema	Ylempi th	22	33	45	39	28	33
	Alempi th	30	34	36	46	29	25
	Työntekijä	24	31	45	28	37	34
	Yrittäjä	44	19	38	56	32	12
	Mv	27	9	64	24	24	52
	Ei työssä	17	25	58	30	35	35
Naisen koulutus	Korkeintaan amm.koulu	26	27	48	36	33	30
	Amm.opisto, amkk	30	28	42	36	31	33
	Yliopisto, kk	17	39	44	33	33	34
Talouden tulotaso	Pienituloinen	27	31	42	42	30	29
	Keskituloinen	24	28	48	33	38	29
	Suurituloinen	24	31	46	33	29	39

Viranomaisasioiden hoito		Miesvastaajat			Naisvastaajat		
		Pääasiassa nainen	Kumpikin yhdessä	Pääasiassa mies	Pääasiassa nainen	Kumpikin yhdessä	Pääasiassa mies
Kaikki		16	40	44	26	43	31
Naisen sosiekon. asema	Ylempi th	12	47	41	26	49	25
	Alempi th	18	42	41	34	41	25
	Työntekijä	17	37	46	22	42	36
	Yrittäjä	13	44	44	30	52	18
	Mv	18	36	46	14	19	67
	Ei työssä	15	40	46	14	50	36
Naisen koulutus	Korkeintaan amm.koulu	18	36	46	27	40	33
	Amm.opisto, amkk	18	44	38	32	46	23
	Yliopisto, kk	11	40	49	22	49	29
Talouden tulotaso	Pienituloinen	19	39	43	32	36	32
	Keskituloinen	18	41	42	24	48	28
	Suurituloinen	9	36	56	26	45	29

Vaikka raha- ja viranomaisasioista huolehtimisen oletetaan yleensä lisääntyvän tulojen myötä, suurituloisuus ei välttämättä ole yhteydessä raha-asioista vastuussa olemiseen. Tässä aineistossa raha-asioiden hoito oli vain jossain määrin yhteydessä tuloihin. Raha-asioista vastuussa oleminen oli voimakkaammin yhteydessä naisen tulo-osuuteen perheen kokonaistuloista kuin naisen absoluuttisiin tuloihin tai puolisoitten kokonaistuloihin (Taulukko 25). Naisen tulo-osuuden kasvu lisäsi tämän vastuuta perheen raha-asioiden hoitamisesta sekä miesvastaajien että naisvastaajien mielestä. Negatiivinen yhteys talouden kokonaistulojen kanssa (tilastollisesti merkitsevä vain työssäkäyvillä naisilla) viittasi kuitenkin siihen, että naisen vastuu perheen raha-asioiden hoidosta kasvoi pienituloisemmissa perheissä. Tässä aineistossa raha- ja viranomaisasioiden hoito oli pääasiassa naisen vastuulla useammin pienituloisissa kuin keski- ja suurituloisissa talouksissa (Taulukko 24, naisvastaajien ja miesvastaajien näkemykset samansuuntaisia, vaikka osuudet erosivatkin).

Taulukko 25. Raha-asioiden hoitovastuu pääasiassa naisella: yhteys naisen tuloihin, naisen tulojen osuuteen kokonaistuloista sekä talouden kokonaistuloihin (korrelaatio).

	Raha-asioiden hoitovastuu naisella	
	Kaikki	Työssä käyvät
<b>MIEHET</b>		
Talouden kokonaistulot	-.069	.000
Miehen omat tulot	-.167***	-.087+
Naisen tulo-osuus	.231***	.175***
<b>NAISET</b>		
Talouden kokonaistulot	-.052	-.120**
Naisen omat tulot	.094*	.006
Naisen tulo-osuus	.189***	.163***

Muuttujan tilastollinen merkitsevyys: + =  $p < 0.1$ , \* =  $p \leq 0.05$ , \*\* =  $p \leq 0.01$ , \*\*\* =  $p \leq 0.001$ .

Miten raha- ja viranomaisasioiden jako perheessä heijastui muiden tehtävien jakaantumiseen? Jos perheessä raha- ja viranomaisasioista vastasi pääasiassa mies ja kodin perinteisistä tehtävistä nainen, niin jaettiin kodin työt sitten tasapuolisemmin niissä talouksissa, joissa raha- ja viranomaisasioiden hoidosta vastasivat molemmat tai pääasiassa nainen?

Raha- ja viranomaisasioiden hoidon tasaisempi jakaminen perheessä näytti olevan jossain määrin yhteydessä myös muiden tehtävien tasaisempaan jakamiseen kotitaloudessa (Taulukko 26). Tasaisempi jako tarkoitti tässä siis sitä, että miehet osallistuivat vähintään jossain määrin perinteisiin naisten töihin ja vastaavasti naiset perinteisiin miesten töihin (osuus tehtävän suorittamisesta vähintään 40 prosenttia). Kodin perinteiset naisten työt näyttivät kuuluvan enemmän naiselle niissä talouksissa, joissa pääasiassa mies vastasi raha- ja viranomaisasioiden hoitamisesta. Kuitenkin myös niissä talouksissa, joissa naisella oli päävastuu raha- ja viranomaisasioista, kodin tehtävät jaettiin perinteisemmin kuin talouksissa, joissa kumpikin puoliso vastasi raha- ja viranomaisasioiden hoidosta.



Naisen päätösvallan lisääntyminen raha-asioissa ei siis välttämättä merkitse tasaisempaa työnjakoa varsinkaan perinteisesti naisille kuuluneissa tehtävissä. Suurempi vastuu raha-asioiden hoitamisesta tasasi sen sijaan perinteisiä miesten töitä: ne taloudet, joissa naisella oli merkittävämpi vastuu raha- ja viranomaisasioiden hoidosta, jakoivat muita useammin perinteiset miesten työt tasaisemmin.

Myös lastenhoito jakaantui epätasaisemmin sekä niissä talouksissa, joissa pääasiassa mies vastasi raha-asioiden hoitamisesta, että niissä, joissa pääasiallinen raha-asioiden hoitovastuu oli naisella. Tasaisimmin lastenhoitotehtävät jaettiin niissä talouksissa, joissa puolisoiden osallistuminen raha- ja viranomaisasioiden hoitoon oli tasapuolisempaa.

Taulukko 26. Eri tehtävien jakaminen perheissä raha- ja viranomaisasioista vastaamisen mukaan. Tehtävän tasaisemmin jakavien talouksien osuus (%).

Tasaisemmin jakavat taloudet, %	Aterian valmistus	Tiski	Pyykki	Siivous	Ostokset	Korjaukset	Remontointi, huolto	Lasten nukkumaanpano, pesutoimet	Lasten ateriat	Leikkiminen, auttam.
<b>Raha-asiat</b>										
Mies vastuussa	27	36	15	34	58	14	10	45	48	51
Tasainen	33	42	19	39	60	15	15	54	52	54
Nainen vastuussa	24	33	11	30	32	21	20	39	41	36
<b>Viranomaisasiat</b>										
Mies vastuussa	23	34	14	32	53	12	8	41	42	50
Tasainen	34	40	17	36	55	17	15	50	52	46
Nainen vastuussa	25	36	12	35	36	24	24	44	47	44

Lapsiin liittyvät tehtävät: vain taloudet, joissa alle 13-v. lapsia

Luvussa 6 ilmeni, että talouden kokonaistuloilla oli merkittävämpi vaikutus kotitöihin osallistumiseen kuin naisen tulo-osuudella. Sekä naisten että miesten osallistuminen kasvoi pienituloisissa talouksissa, mutta naisen tulojen (tai tulo-osuuden) kasvu ei suoraviivaisesti tasoittanut kotitöihin osallistumista. Myöskään vastuun ja päätösvallan lisääntyminen raha-asioiden hoidossa ei suoraviivaisesti vähentänyt naisten osallistumista kotitöihin. Työnjako oli perinteistä sekä niissä talouksissa, joissa miehellä oli päävastuu raha-asioiden hoidosta mutta myös niissä talouksissa, joissa päävastuu raha-asioista oli naisella.

Mistä johtuu perinteinen työnjako niissä talouksissa, joissa raha-asioiden hoito on enemmän naisen vastuulla? Onko kyse siitä, että epätyypillistä sukupuolijakoa perheen raha-asioiden hoitamisessa tasoitetaan perinteisemmällä kotitöiden jakamisella, kuten esim. Greenstein (2000) toteaa yhdysvaltalaisia pareja tutkiessaan. Raha-asioista vastuussa oleminen oli suomalaisessa aineistossa enemmän naisen vastuulla erityisesti yrittäjäperheissä, opiskelijoiden ja toimihenkilönaisten sekä työttömien

miesten perheissä. Enemmän miehen vastuulla se oli varsinkin maanviljelijäperheissä ja ylempien toimihenkilömiesten sekä kotiäitien perheissä.

## 7.4 Aika vai asenne: yksittäisen tehtävän jakamiseen vaikuttavat tekijät

Mitkä tekijät perhevaiheen ohella vaikuttavat yksittäisten tehtävien tasaisempaan jakaantumiseen? Twiggs, McQuillan ja Ferree (1999) olettavat, että tehtävän sukupuolisidonnaisuus eli se, kuinka voimakkaasti jokin tehtävä on nimetty tietylle sukupuolelle, vaikuttaa siihen missä määrin muilla tekijöillä on vaikutusta tehtävän jakamiseen perheessä. Siten esimerkiksi edellä luvussa 6 esiin tulleilla käytännöllisillä tekijöillä – ansiotyöajalla, sen sijoittumisella tai lasten iällä – on erilainen vaikutus yksittäisten tehtävien suorittamiseen riippuen siitä, miten vahvasti tehtävän suorittaminen on luettu jommankumman sukupuolen työhön kuuluvaksi. Twiggsin, McQuillanin ja Ferreen (emt.) tutkimuksessa ansiotyöaika vaikutti merkitsevästi vain aterioiden valmistukseen. Muiden tehtävien suorittamisessa asenteellisilla tekijöillä oli käytännöllisiä tekijöitä suurempi merkitys. Myös Ishii-Kuntz ym. (2004) havaitsivat japanilaismiehiä koskevassa tutkimuksessaan, että käytännöllisillä tekijöillä (mm. ansiotyöaika, lasten lukumäärä) oli vaikutusta siihen, missä määrin japanilaisit osallistuivat lastensa hoitoon.

Ansiotyön ja kotityön välistä yhteyttä tarkasteltaessa havaittiin, että puolisoiden työaikojen limittymisen ja oman työajan sijoittumisen vaikutus vaihteli tehtävien mukaan (ks. Taulukko 16). Työnjaon tasapuolistumiseen vaikuttavat tekijät vaihtelevat siis ainakin jossain määrin tehtävittäin myös Suomessa. Ajankäytön lisääntyminen kotitöihin ei siis aina merkitse osallistumisen lisääntymistä kaikissa tehtävissä yhtäläisesti.

Seuraavassa tarkastelen erilaisten tekijöiden vaikutusta siihen, miten aterioiden valmistaminen, pyykinpesu, lasten aterioista huolehtiminen ja lasten kanssa leikkiminen jakaantuvat perheessä. Aterioiden ja erityisesti lasten aterioiden valmistamisesta huolehtiminen on verraten sidottu tiettyyn päivän ajankohtaan ja säännönmukaisesti toistuvaa – siten käytännöllisillä, esimerkiksi työaikaan liittyvillä tekijöillä voidaan olettaa olevan näiden suorittamiseen vaikutusta. Sen sijaan lasten kanssa leikkimiseen ja varsinkin pyykinpesuun osallistumisessa toiminnon ajallista sijoittumista on mahdollista vaihdella enemmän, siten näihin tehtäviin osallistumisessa asenteellisilla tekijöillä on oletetusti suurempi vaikutus. Toisaalta lasten kanssa leikkiminen on sikäli aikaan sidottua, että päivähoito ja koulu vievät suuren osa lasten arkipäivän ajasta. Sen vuoksi leikki ja muu lasten kanssa puuhailu sijoittuu siten väistämättä enemmän iltaan ja viikonloppuihin – tai muuhun vapaaseen ajankohtaan.

Oletan, että tehtävät, joiden aikasidonnaisuus on suurin, kuten esimerkiksi aterioiden valmistaminen varsinkin lapsiperheissä, ovat vähemmän alttiita asenteellisille tekijöille ja enemmän käytännöllisille tekijöille (kuka on esimerkiksi paikalla tiet-

tyinä hetkenä päivästä). Sen sijaan pyykinpesuun osallistumisessa ja lasten kanssa leikkimisessä käytännöllisten tekijöiden merkityksen voidaan olettaa olevan vähäisempää. Asenteelliset tekijät ohjaavat oletettavasti puolestaan enemmän varsinkin pyykinpesuun osallistumista. Toisaalta aterioiden valmistaminen ja lasten aterioista huolehtiminen ovat sukupuolityypillisiä tehtäviä, joten myös asenteelliset tekijät voivat vaikuttaa merkittävästi niihin osallistumiseen. Lasten kanssa leikkiminen on puolestaan yksi vähiten sukupuolityypillisimpiä tehtäviä, joten asenteellisten tekijöiden vaikutus voi siinä jäädä vähäiseksi ja varsinkin työajan pituuteen liittyvät tekijät nousta merkittäviksi.

Voidaan olettaa, että asenteellisilla tekijöillä on suuri vaikutus hyvin sukupuolityypillisten tehtävien jakamisessa, ja asennoitumiseltaan vähemmän traditionaaliset pyrkivät jakamaan näitä tehtäviä tasaisemmin. Pyykinpesun sijaan olisi tarkasteluun voitu yhtä lailla ottaa jokin enemmän miesten tehtäviin lukeutuva työ. Kokonaisajankäytössä kuitenkin pyykinpesuun käytetty aika oli selvästi suurempi kuin esimerkiksi korjauksiin käytetty aika. Tarkastelu kohdistetaan ansiotyössä käyvien parien talouksiin, ja lapsiin liittyvissä tehtävissä niihin talouksiin, joissa asui alle 13-vuotiaita lapsia.

Tarkastelen ensisijaisesti miesten suhteellisen osuuden muutosta tehtävän suorittamisessa ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Tarkastelussa oletan, että suhteellisen mittarin antaman tiedon mukaisesti työnjako tasaantuu, kun miehen osuus tarkasteluun valituissa tehtävissä kasvaa. Suhteellisen työnjaon mittaria käytetään tässä siitä syystä, että se on immuuni tekijöille, jotka vaikuttavat samansuuntaisesti samassa taloudessa asuvien miesten ja naisten työpanokseen (esimerkiksi edellä havaittu talouden tulotason samankaltainen vaikutus sekä miesten että naisten osallistumiseen). On kuitenkin muistettava suhteellisen mittarin käyttöön liittyvät ongelmat, erityisesti mittarin alttius subjektiivisille painotuksille.

Työssäkäyvät vastaajat katsoivat, että miesten osuus aterioiden valmistuksesta oli keskimäärin noin 25 prosenttia ja pyykinpesusta noin 15 prosenttia. Alle 13-vuotiaiden vanhempien näkemysten mukaan miesten osuus lasten aterioista huolehtimisesta oli keskimäärin noin 36 prosenttia, ja lasten kanssa leikkimisestä ja ulkoilusta noin 40 prosenttia. Naiset näkivät miehen osuuden pienempänä näissä tehtävissä kuin miehet itse.

Aterioiden valmistuksen oletettiin siis riippuvan pyykinpesua enemmän käytännöllisistä tekijöistä. Näin varsinkin ajalliseen saatavilla oloon vaikuttavilla tekijöillä olisi enemmän vaikutusta aterioiden valmistukseen kuin pyykinpesuun osallistumiseen. Käytännöllisinä tekijöinä tarkastelen puolisoitten kokonaisansiotyöaikaisten limittymistä ja työajan sijoittumista sekä perheen alle 10-vuotiaiden lasten määrää. Naisen ansiotyöajan piteneminen suhteessa miehen ansiotyöaikaan lisää oletuksen mukaan miesten osuutta varsinkin aterioiden valmistuksessa.

Edellä havaittiin, että epätyypillisellä työajalla oli erilainen vaikutus miesten ja naisten ajankäyttöön (luku 6). Tässä oletankin, että miesten osallistuminen on suurinta niissä talouksissa, joissa nainen tekee työtä epätyypilliseen aikaan ja mies käy säännöllisessä päivätyössä. Miesten osallistumisen oletan olevan vähäisintä niissä talouksissa, joissa molemmat puoliset tekevät töitä epätyypilliseen aikaan. Vaikka taloudessa asuvat lapset lisäävät sekä aterioiden valmistamiseen käytettyä aikaa että taloudessa tarvittavaa pyykinpesutyötä, on aterioiden ajallinen sitovuus todennäköisesti suurempi pienten lasten perheissä. Oletan tämän mukaisesti, että pienten lasten lukumäärä vahvistaa ansiotyöhön liittyvien käytännöllisten tekijöiden vaikutusta aterioiden valmistamiseen.

Asenteellisina tekijöinä tarkastelen puolisoitten koulutustasoa sekä asennoitumista kotitöiden tasa-arvoiseen jakoon sekä miehen rooliin perheessä. Koulutustason kohoamisen oletetaan lisäävän miehen osuutta kotitöissä. Kotitöiden tasaisemman jakaantumisen arvostaminen sekä suurempaa roolia miehelle perheessä korostava näkemys heijastuvat todennäköisesti naisten ja miesten käyttäytymisessä samansuuntaisesti. Oletan siis, että miehen suhteellinen osuus työpanoksesta on suurempi niiden vastaajien keskuudessa, jotka kannattavat tasa-arvoisempaa työnjakoa ja miehen aktiivisempaa roolia perheessä. Myös vastaajan iän voidaan olettaa heijastavan asennoitumisen muutosta: oletankin nuorempien vastaajien jakavan vanhempia herkemmin myös sukupuolityypillisiä tehtäviä.

Eri tekijöiden vaikutusta miesten osuuteen tehtävän suorittamisesta tarkastellaan regressioanalyysin avulla. Analyysin eri vaiheessa malleihin lisättyjen muuttujien vaikutuksen perusteella arvioidaan, missä määrin käytännöllisillä tai asenteellisilla tekijöillä on vaikutusta miesten osallistumiseen. Koska naisten ja miesten vastaukset on tässä yhdistetty samaksi muuttujaksi, sukupuoli on mukana kontrollimuuttujana. Tarkastelun kohteena ovat työssäkäyvät parit. Taulukoissa 27 ja 28 tarkastelen kunkin tehtävän kohdalla neljää eri mallia. Ensimmäinen sarake tarkastelee yksittäisen muuttujan vaikutusta tehtävän suorittamiseen (kun vastaajan sukupuoli on otettu huomioon). Malli I sisältää sukupuolen, iän ja alle 10-vuotiaiden lasten määrän lisäksi puolisoitten työaikoihin liittyvät muuttujat. Malli II edellisten lisäksi koulutustason ja Malli III näiden lisäksi vielä kaksi muuta asennemuuttujaa. Muuttujien vaikutuksen arviointi tehdään lähinnä Malli III pohjalta.

Miesten osallistuminen aterian valmistukseen ja pyykinpesuun näyttää riippuvan osin erilaisista tekijöistä (Taulukko 27). Käytännöllisillä tekijöillä oli odotetusti enemmän vaikutusta osallistumisessa aterioiden valmistamiseen kuin pyykinpesuun osallistumisessa. Puolison viikoittaisen ansiotyöajan piteneminen lisäsi miesten osuutta aterioiden valmistamisessa. Myös pyykinpesuun osallistuminen kasvoi, mutta kun otettiin huomioon työaikojen sijoittuminen, väheni naisen ansiotyöajan pitenemisen vaikutus miesten osallistumisessa pyykinpesuun eikä ollut enää tilastollisesti merkitsevä. Kummankin puolison työskentely epätyypilliseen aikaan vähensi miesten osuutta aterioiden

valmistamisessa. Vaikutuksen suunta kuitenkin muuttui ja tilastollinen merkitsevyys katosi, kun viikoittaisen ansiotyöajan pituus otettiin huomioon. Miesten vähäinen osallistuminen aterioiden valmistamiseen talouksissa, joissa kumpikin puoliso työskentelee epätyypilliseen aikaan selittyy siis osin sillä, että näissä talouksissa naisen ansiotyöaika suhteessa miehen ansiotyöaikaan on lyhyin. Kun ansiotyöaikojen kokonaispituuden vaikutus vakioitiin, epätyypilliseen työaikaan työskentelevien parien talouksissa miehet osallistuivat jopa enemmän kuin muut (erot eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä). Naisen työskentely epätyypilliseen aikaan sen sijaan kasvatti miesten osuutta sekä aterioiden valmistamisessa että pyykinpesussa. Työajan sijoittumisen vaikutus pyykinpesuun vahvistui, kun asennemuuttajat otettiin mukaan tarkasteluun.

Taulukko 27. Miehen osuus aterioiden valmistamisessa ja pyykinpesussa puolisoitten suhteellisten osuuksien perusteella. Työssäkäyvät parit. Regressioanalyysi.

Estimaatin arvo alle 0 = miehen osuus tehtävän suorittamisesta vähenee referenssiryhmään (ryhmä 1) verrattuna

	Aterian valmistus				Pyykinpesu			
	Muuttuja sukupuoli	Malli I	Malli II	Malli III	Muuttuja sukupuoli	Malli I	Malli II	Malli III
Sukupuoli (1=mies, 2=nainen)	-.068+	-.026	-.033	-.081+	-.053	-.039	-.046	-.083+
Vastaajan ikä (1=25-34-v., 2=35-50-v.)	-.106**	-.112*	-.113*	-.101*	-.070+	-.031	-.032	-.023
Alle 10-v. lasten määrä	.003	-.024	-.034	-.036	.018	-.027	-.043	-.045
Naisen työaika/(miehen työaika+naisen työaika)	.164***	.164***	.162***	.148**	.075*	.053	.052	.041
Työajan sijoittuminen (molemmat päivätyö=1)								
Miehellä epätyypill. työaika, naisella pt (2)	-.008	-.016	-.005	-.005	-.018	.019	.031	.030
Naisella epätyypill. työaika, miehellä pt (2)	.025	.038	.055	.072	.019	.052	.075	.088+
Molemmilla epätyypill. työaika (2)	-.082*	.017	.037	.034	-.016	.015	.037	.035
Naisen koulutus (1=amm.k., 2=opisto, kk, yliopisto)	.135*	..	.091+	.078	.199***	..	.168***	.156**
Miehen koulutus (1=amm.k., 2=opisto, kk, yliopisto)	.119*	..	.077	.066	.134**	..	.060	.051
Työnjaon tulisi olla tasainen (1=ei, 2=kyllä)	.189***	..	..	.181***	.135**	..	..	.141**
Miehelle aktiivisempi rooli perheessä/ lastenhoidossa (1=eikannata, 2=kannattaa)	.098**	..	..	.056	.081*	..	..	.038
Adj. R <sup>2</sup>		0.03*	0.04***	0.07***		0.00	0.03**	0.05***
Sig. F change		.015 <sup>a</sup>	.011	.000		.715 <sup>a</sup>	.000	.007

<sup>a</sup> = muutos perusmalliin, jossa sukupuoli, ikä ja alle 10-v. lasten lukumäärä.  
Muuttujan tilastollinen merkitsevyys mallissa: + = p<0.1, \* = p≤0.05, \*\* = p≤0.01,  
\*\*\* = p≤0.001.

Asenteellisilla tekijöillä oli vaikutusta sekä aterioiden valmistamiseen että pyykinpesuun. Pyykinpesuun osallistumisessa vaikuttivat kuitenkin lähinnä vain tarkasteluun valitut asenteelliset tekijät. Kun sekä naisen että miehen koulutustaso huomioitiin, osoittautui, että vain naisen koulutustasolla oli merkitystä. Naisen koulutusasteen kohoaminen lisäsi miesten osuutta sekä aterioiden valmistamisessa että pyykinpesussa.

Kun tasa-arvoisemman työnjaon kannatus otettiin huomioon, väheni koulutustason vaikutus aterioiden valmistamisessa, mutta säilyi pyykinpesun kohdalla. Tasa-arvoisemman työnjaon kannatus oli selvästi yhteydessä miehen suurempaan osuuteen sekä aterioiden valmistamisessa että pyykinpesussa. Sen sijaan aktiivisemman perheroolin kannatuksella ei enää tasa-arvoasenteen vakioinnin jälkeen ollut itsenäistä vaikutusta.

Vastaajien iällä oli vaikutusta aterioiden valmistamiseen: nuorempien vastaajien talouksissa aterioiden valmistaminen jakaantui tasaisemmin puolisoitten kesken. Nuorten miesten osuus aterioiden valmistamisesta väheni kuitenkin huomattavasti, kun perheeseen tuli lapsia (iän vaikutus oli erilainen sen mukaan, oliko taloudessa pieniä lapsia vai ei). Vastaajien iällä ei ollut vaikutusta pyykinpesun jakamiseen, kun muiden tekijöiden vaikutus oli otettu huomioon.

Työnjaon vakiintuneisuudesta suomalaisten työssäkäyvien parien perheissä kertoo se, että malliin valitut muuttajat selittivät verraten vähän miesten osuuden vaihtelua. Parhaimmillaankin selitysosuus jäi alle 10 prosentin. Aterioiden valmistamisen kohdalla vaihtelu selittyi sekä käytännöllisillä, työaikoihin liittyvillä tekijöillä että varsinkin asenteellisella tasa-arvon kannatuksella. Pyykinpesuun osallistumista selittivät lähinnä tarkasteluun valitut asenteelliset tekijät: naisen koulutustaso ja tasa-arvoisemman työnjaon kannatus.

Miehet osallistuvat lapsiin liittyviin tehtäviin keskimäärin enemmän kuin perinteisiin naisten tehtäviin. Varsinkin lasten kanssa leikkiminen jakaantuu verraten tasan isän ja äidin välillä. Lasten aterioista huolehtiminen on sen sijaan ollut usein enemmän äidin kuin isän vastuulla. Missä määrin käytännöllisillä ja asenteellisilla tekijöillä on vaikutusta näiden tehtävien suorittamiseen perheissä?

Miesten osuus lapsiin liittyvien tehtävien suorittamisesta lisääntyi, kun lapset kasvoivat. Isien osallistuminen varsinkin lasten kanssa leikkimiseen näytti lisääntyvän lasten iän myötä, erot eivät tässä kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä. Myös vastaajan/miehen iällä oli yhteyttä lasten kanssa leikkimiseen: isien osuus oli suurempi nuoremmissa talouksissa. Yhteys ei kuitenkaan ollut enää tilastollisesti merkitsevä, kun tarkasteluun otettiin mukaan työhön tai asennoitumiseen liittyviä muuttujia (Taulukko 28).

Puolisoiden työaikojen pituudella sekä työajan sijoittumisella on vaikutusta sekä lasten aterioista huolehtimiseen että heidän kanssaan leikkimiseen. Naisen ansiotyöajan

piteneminen suhteessa miehen ansiotyöaikaan lisää miesten osallistumista. Miehen työskentely epätyypilliseen aikaan puolison tehdessä päivätyötä vähensi miesten osuutta lapsiin liittyvissä tehtävissä, tilastollisesti merkitsevästi kuitenkin vain lasten aterioihin liittyvissä tehtävissä. Naisen epätyypillinen työaika näytti vähentävän naisen osuutta lastenhoitotehtävissä, mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Alkuoletuksen vastaisesti työhön liittyvät käytännölliset tekijät selittävät kuitenkin enemmän miesten osallistumista lasten kanssa leikkimiseen kuin aterioista huolehtimiseen.

Taulukko 28. Miehen osuus lasten aterioiden huolehtimisessa ja lasten kanssa leikkimisessä puolisoitten suhteellisten osuuksien perusteella. Työssäkäyvät parit, joiden taloudessa asui alle 13-v. lapsi(a). Regressioanalyysi.

Estimaatin arvo alle 0 = miehen osuus tehtävän suorittamisesta vähenee referenssiryhmään (ryhmä 1) verrattuna

	Lasten aterioista huolehtiminen				Lasten kanssa leikkiminen, ulkoilu ym.			
	Muuttuja + sukupuoli	Malli I	Malli II	Malli III	Muuttuja + sukupuoli	Malli I	Malli II	Malli III
Sukupuoli (1=mies, 2=nainen)	.013	.041	.013	-.026	-.076	-.040	-.048	-.074
Vastaajan ikä (1=25-34-v., 2=35-50-v.)	.011	-.019	-.077	-.069	-.095+	-.086	-.121	-.109
Nuorimman lapsen ikä	.009	.046	.092	.096	.038	.075	.114	.123
Naisen työaika/(miehen työaika+naisen työaika)	.126*	.112	.135+	.113	.152**	.168*	.175**	.163*
Työajan sijoittuminen (molemmat päivätyö=1)								
Miehellä epätyypill. työaika, naisella pt (2)	-.072	-.140+	-.146*	-.139+	-.020	-.094	-.101	-.107
Naisella epätyypill. työaika, miehellä pt (2)	-.019	-.004	.021	.042	.020	.038	.051	.059
Molemmilla epätyypill. työaika (2)	-.021	.001	.001	-.016	-.045	-.005	-.021	-.042
Naisen koulutus (1=amm.k., 2=opisto, kk, yliopisto)	.185**	..	.284***	.276***	.091	..	.195*	.182*
Miehen koulutus (1=amm.k., 2=opisto, kk, yliopisto)	.034	..	-.121	-.120	-.030	..	-.135+	-.129+
Työnjaon tulisi olla tasainen (1=ei, 2=kyllä)	.164**	..	..	.148*	.036	..	..	.011
Miehelle aktiivisempi rooli perheessä/ lastenhoidossa (1=ei kannata, 2=kannattaa)	.126*	..	..	.043	.145**	..	..	.115+
Adj. R <sup>2</sup>		0.00	0.05*	0.06*		0.05	0.07*	0.09*
Sig. F change		.177 <sup>a</sup>	.003	.084		.055 <sup>a</sup>	0.31	.237

<sup>a</sup> = muutos perusmalliin, jossa sukupuoli, ikä ja alle 10-v. lasten lukumäärä. Muuttujan tilastollinen merkitsevyys mallissa: + = p<0.1, \* = p≤0.05, \*\* = p≤0.01, \*\*\* = p≤0.001.

Myös asenteellisilla tekijöillä oli vaikutusta sekä lasten ateriosta huolehtimiseen että heidän kanssaan leikkimiseen. Asenteellisten tekijöiden vaikutus oli kuitenkin merkittävämpi aterioiden valmistamiseen osallistumisessa kuin leikkimiseen tai ulkoiluun osallistumisessa.

Naisen koulutustason kohoaminen kasvatti miesten osuutta lapsiin liittyvien tehtävien suorittamisesta. Koulutustaso selitti enemmän lasten ateriosta huolehtimista kuin lasten kanssa leikkimiseen osallistumista. Hieman yllättäen oman koulutustason kohoaminen vaikutti miehillä kielteisesti lastenhoitotehtäviin osallistumiseen ja tämä yhteys vahvistui, kun naisen koulutustaso otettiin huomioon. Odottamaton tulos selittyi osin sillä, että miehen koulutustason vaikutus oli erilainen sen mukaan, mikä oli naisen koulutustaso: miehen koulutustason kohoaminen vähensi miesten osallistumista selvästi silloin, kun naisen koulutustaso oli korkeintaan ammatillinen koulu. Sen sijaan korkeammin koulutettujen naisten puoliset osallistuivat lähes yhtä runsaasti omasta koulutustasostaan riippumatta.

Tasa-arvoisemman työnjaon kannatus tasasi vain lasten ateriosta huolehtimista: tasa-arvoisempaa työnjakoa kannattavien taloudessa miesten osuus lasten ateriosta huolehtimisessa lisääntyi. Sen sijaan isien osallistumiseen lasten kanssa leikkimisessä ei tasa-arvokannatuksella ollut yhteyttä. Miesten osallistuminen oli kuitenkin yhteydessä siihen, missä määrin kannatettiin miehen aktiivisempaa roolia perheessä ja lastenhoidossa. Isälle aktiivisempaa roolia kannattavat jakoivat lasten ateriosta huolehtimista tasaisemmin, mutta yhteys selittyi ylipäättään tasa-arvoisemman työnjaon kannatuksella. Isän perheroolia koskeva näkemys heijastui kuitenkin siihen, missä määrin puoliset tasasivat lasten kanssa leikkimistä. Miehen osuus tehtävästä oli suurempi niiden vastaajien talouksissa, jotka kannattivat miehen aktiivisempaa roolia perheessä.

Tarkasteluun valitut muuttajat selittivät hieman enemmän miehen osallistumisen vaihtelusta lasten kanssa leikkimisessä kuin lasten ateriosta huolehtimisessa. Selitysosuudet eivät kuitenkaan kummassakaan nousseet kovin korkeiksi. Lastenhoitoon ja heidän kanssaan puuhailuun vaikuttavat varmasti monet sellaiset tekijät, joihin ei tässä tutkimuksessa kiinnitetty huomiota. Esimerkiksi pienen lapsen hoitoon liittyvät voimakkaat sukupuolityypittelyt ('äiti on paras pienen lapsen hoitaja') voivat ohjata työnjakoa perheessä.

Kahden työssäkäyvän puolison taloudessa työaikoihin liittyvät käytännölliset tekijät – varsinkin puolisojen työaikojen limittyminen – vaikuttivat tässä selvemmin lasten kanssa leikkimiseen kuin heidän ateriostaan huolehtimiseen. Tarkasteluun valittujen tehtävien erilaisuus selittää kuitenkin ehkä osaltaan tätä. Lasten kanssa leikkiminen sijoittuu vapaammin eri kellonaikoihin kuin heidän ateriostaan huolehtiminen ja sen kesto ja osallistumisen intensiteetti vaihtelevat huomattavasti tilanteesta toiseen.



Lasten aterioista huolehtiminen on puolestaan tiiviimmin sidottu tiettyyn päivän hetkeen, kestoaltaan verraten lyhyt ja muusta toiminnasta selvästi erottuva tehtävä. Leikkiin tai lasten kanssa puuhailuun osallistumisen edellytyksenä on vanhemman samanaikainen läsnäolo, joten työajan piteneminen vähentää väistämättä läsnäolon mahdollisuutta. Lasten ateriointiin liittyvistä tehtävistä osa taas on esimerkiksi voitu suorittaa jo etukäteen (esimerkiksi ruokien valmistaminen, tarvikkeiden hankinta), ja välitön läsnäolon tarve ei siten estä osallistumista. Myös aterioinnin sijoittuminen tiettyyn päivän hetkeen vaikuttaa siihen, että työajan sijoittumisella vuorokauden aikaan on ehkä suurempi vaikutus kuin sen kokonaispituudella. Epätyypillisen työajan vaikutus taulukossa 27 antaa tästä viitteitä: miesten osuus lasten aterioista huolehtimisesta väheni, kun mies teki töitä epätyypilliseen aikaan puolison tehdessä säännöllistä päivätyötä.

Oman koulutustason kohoaminen vahvistaa naisen asemaa perheessä neuvoteltaessa tasa-arvoisemmasta työnjaosta sekä perinteisissä naisten töissä että lastenhoitoon liittyvissä tehtävissä. Absoluuttisen ajankäytön antaman kuvan perusteella työnjaon tasoittuminen tapahtuu kuitenkin pikemminkin siten, että nainen vähentää osallistumistaan kuin että mies vastaavasti lisää omaa osallistumistaan.

## 7.5 Yhteenveto

Kodin tehtävät näyttävät jakaantuvan edelleen verraten sukupuolityypillisesti. Naiset vastaavat suuremmalta osin aterioiden valmistuksesta, tiskistä, siivouksesta ja vaatehuollosta ja miehet hoitavat valtaosaltaan remontointiin ja kodin huoltotöihin liittyvät tehtävät. Tasaisemmin jaettuja tehtäviä ovat ostoksilla käynti ja asiointi sekä lastenhoitoon liittyvät tehtävät. Lapsiin liittyvät tehtävät ovat kodin töistä vähiten sukupuoleen sidottuja, sillä lähes kaikki isät osallistuvat niiden tekemiseen ainakin jossain määrin. Tosin lastenhoidon ns. primäärihoitotehtävät – lasten ateriat, lasten nukkumaan laittaminen – lankeavat useammin äidille ja isät osallistuvat enemmän muuhun lasten kanssa puuhailuun ja lasten kuljettamiseen.

Vähittäisestä murroksesta tehtävien sukupuolityypillisyydessä kertoo se, että nuorempien miesten osuus myös perinteisistä naisten töistä on hieman suurempi kuin tutkimuksessa mukana olevien vanhempien miesten osuus. Nuorten miesten kohdalla myös niiden osuus, jotka eivät lainkaan osallistuneet perinteisten naisten töiden tekemiseen, oli pienempi kuin vanhemmilla miehillä. Absoluuttisen ajankäytön antaman tiedon perusteella miesten osuuden kasvu perinteisissä naisten töissä voi liittyä siihen, että nuoret naiset ovat hieman vähentäneet kotitöiden tekemistä. Sen sijaan ns. miesten työt (remontointi, huoltotyöt) säilyvät miesten vastuulla nuoremmisakin ikäryhmissä. Tosin nuoremmista naisista suurempi osa osallistui ainakin jossain määrin näiden tehtävien tekemiseen vanhempiin naisiin verrattuna.

Lasten syntyminen perheeseen vahvistaa tehtävien sukupuolittuneisuutta. Lasten myötä varsinkin kodin päivittäisiin tehtäviin käytetty aika lisääntyy. Vaikka isät osallistuvat muita miehiä runsaammin kodin töihin, naisten ajankäyttö näihin tehtäviin kasvaa voimakkaasti ja päivittäistöiden jakaantuminen sukupuolen mukaan muuttuu traditionalisempaan suuntaan. Myös tyyppillisiin miesten töihin käytetty aika kasvaa hieman lapsiperheissä. Traditionaalinen työnjako vahvistuu siten edelleen, kun miesten osuus ajankäytöstä perinteisissä miesten töissä kasvaa. Lasten tulo perheeseen korosti tehtävien sukupuolittunutta luonnetta sikäli, että niiden miesten osuus, jotka eivät osallistuneet lainkaan joidenkin hyvin naistyyppillisten tehtävien (aterioiden valmistus ja pyykki) tekemiseen kasvoi. Sen sijaan perinteisiin miesten töihin osallistumisen kynnyksinä näytti hieman laskevan lapsiperheiden äideillä.

Raha- ja viranomaisasioinnin suhteen suomalaiset perheet jakaantuivat kolmeen ryhmään sen mukaan, vastasiko näistä asioista pääasiassa mies, pääasiassa nainen vai kumpikin puoliso tasapuolisesti. Naisen vastuun kasvaminen raha-asioiden hoitamisessa ei kuitenkaan tasoittanut kodin muita tehtäviä. Työnjako oli perinteisempi niissä talouksissa, joissa mies vastasi raha-asioista, mutta myös niissä, joissa naisella oli suurempi vastuu perheen raha-asioiden hoitamisesta. Tasaisin työnjako oli niissä talouksissa, joissa kumpikin puoliso osallistui yhtäläisesti raha- ja viranomaisasioiden hoitamiseen. Naisen vastuu raha-asioiden hoitamisesta oli tässä aineistossa hieman yleisempää pienituloisissa talouksissa muihin talouksiin verrattuna.

Suomalaisia perheitä koskevat havainnot ovat samansuuntaisia muissa maissa tehtyjen tutkimusten kanssa. Niiden mukaan naisen kohdalla päätösvallan kasvu raha-asioissa ei välttämättä merkitse parempaa asemaa neuvoteltaessa muiden kodin tehtävien jakamisesta. Suurempi vastuu raha-asioista oli myös suomalaisilla naisilla yhteydessä suurempaan vastuuseen muista kotitöistä. Toisin kuin ehkä resurssiteorian tai uuden kodin taloustieteen mukaan voitaisiin olettaa, raha-asioista vastuussa olo saattaakin naisten kohdalla merkitä vain yhtä lisätehtävää muiden töiden rinnalle, ei mahdollisuutta vähentää omia kotitöitä.

Sekä resurssiteoreettiset että ajallista saatavuutta korostavat mallit ovat olettaaneet, että kotitöiden jako puolisoitten kesken tasaantuu joko resurssien tai käytettävissä olevan ajan samankaltaistuessa. Tasaisemman jaon oletetaan koskevan kotitöihin osallistumista ylipäätään, ts. ulottuvan samanlaisena kaikkiin kodin töihin. Sukupuolirooleja koskevat mallit ovat kuitenkin tuoneet esiin sitä, että kodin eri tehtäviin liittyy usein hyvin vahvoja näkemyksiä siitä, kumpi sukupuoli on soveliaampi tehtävään. Sukupuolityyppillinen osallistuminen vahvistaa mies- tai naisidentiteettiä. Kodin töiden tasaisemman jaon esteenä on siten myös tehtävän sukupuolittunut luonne. Sen mukaisesti työnjako vaihtelee paitsi kokonaisajankäytön suhteen, myös tehtävittäin.

Miten eri tekijät sitten vaikuttivat tehtävien jakamiseen puolisoiden välillä? Ohjasivatko perheiden valintoja kotitöiden jakamisessa enemmän käytännölliset, ansiotyöhön liittyvät tekijät vai asennetason tekijät? Tyypillisten naisten töiden tasaisempi jakaminen puolisoiden kesken näytti tämän tutkimuksen mukaan riippuvan monesta eri tekijästä. Tekijöiden vaikutus myös vaihteli tehtävittäin. Tiettyinä vuorokauden aikana läsnäoloa vaativien tai ajalliselta kestoaltaan sitovampien tehtävien jakaminen liittyi ansiotyön sanelempiin ehtoihin siitä, kumpi puolisoista pystyi olemaan 'oikeaan' aikaan paikalla. Asenteellisten tekijöiden merkitys oli puolestaan suurempi sellaisten tehtävien jakamisessa, jotka eivät olleet samassa määrin sidottuja esimerkiksi ansiotyöaikaan – sekä sellaisten tehtävien jakamisessa, jotka ovat nykyäänkin hyvin selvästi vain toiselle sukupuolelle kuuluvia. Tasa-arvon kannatus, nuorempi ikä ja koulutustason kohoaminen lisäsivät esimerkiksi miesten osallistumista pyykinpesuun. Asennetekijöiden merkitys sukupuolityypillisempien tehtävien jakamisessa oli myös suurempi kuin käytännöllisten tekijöiden. Yhden tehtävän tasaisempi jako ei kuitenkaan välttämättä siirtynyt suoraan muiden tehtävien jakamiseen: yksilöllisillä preferensseillä, perheiden erilaisilla elämänrytmeillä ja tottumuksilla on silti vielä oma osuutensa siinä, miten tehtäviä perheissä jaetaan.



## 8 Ikävä ja ihana arki

Kotitöistä puhuttaessa meillä on usein mielikuva tylsistä, päivästä toiseen samantyyppisistä toistuvista ja usein varsin vähän erityisosaamista vaativista tehtävistä, joita jokaisen perheen arkeen kuuluu. Toisaalta monet kodin tehtävistä eivät ehkä mielly työkseen samassa mielessä kuin ansiotyö. Lasten kanssa leikkiminen ja puuhailu, pihan hoito tai perheen harrastustoimintaan liittyvät tehtävät tuntuvat usein enemmänkin vastapainoilta ansiotyölle kuin kodin töiltä. Työnjakoa koskevissa tutkimuksissa kotityö on usein nähty taakkana, jonka tekemistä pyritään välttämään tai ainakin kaikin tavoin minimoimaan. Kotitöiden tekeminen voi kuitenkin antaa myös tyydytystä, eikä nautinto aina liity vain lasten kanssa uimarannalle tehtyihin retkiin. Kotityöt voivat tuntua tärkeiltä niistä perheelle syntyvän hyödyn vuoksi tai tyydytyksen tunne voi liittyä esimerkiksi hankalan tai aikaa vievän korjaustyön loppuun saattamiseen tai arkiseen puuhailuun perheen kanssa.

Sukupuolten kokemukset kotitöistä voivat olla erilaisia. Tutkimuksissa on havaittu, että naiset kokevat kotityöt raskaampina ja työläämpinä kuin miehet (mm. Coltrane 2000). Miesten ja naisten erilainen suhtautuminen kotitöihin voi olla yhteydessä sukupuolten suorittamien töiden erilaisuuteen. Naisten tekemiin töihin – siivous, aterian valmistus, pyykistä huolehtiminen – liittyy useammin toistuvuus, samankaltaisuus ja säännöllisyys. Miesten tyypillisiin töihin – kuten korjaus ja remontointitehtävät – taas liittyy useammin vaihtelevuus ja harvinaisuus. Naisten tekemät kodin työt tapahtuvat myös usein samanaikaisesti, töitä luonnehtii päällekkäisyys ja limittäisyys (Varjonen 1991), minkä vuoksi taukoja tai vapaata aikaa ei ehkä ole samalla tavalla kuin miehillä. Ajankäyttötutkimuksissa on havaittu, että naisten vapaa-aika on rikkonaisempaa kuin miesten. Naisen kotonaoloaika on pilkkoutunut erilaisten kotitöiden ja lyhyehköjen taukojen virraksi, miehillä vapaa-ajan jaksot ovat yhtenäisempiä ja pidempiä (Rydenstam 2004).

Tasa-arvon toteutuminen kotitöissä on tämän tutkimuksen ongelmalähtökohta. Tasa-arvoisuus voidaan kuitenkin perheessä ymmärtää hyvin eri tavoin. Miten suomalaiset kokevat tasa-arvoisen työnjaon toteutuvan omassa perheessään? Olemmeko tyytyväisempiä kun tehtävät on perheessä jaettu perinteisen mallin mukaan, vai kasvaako tyytyväisyys yksittäisten tehtävien puolittuessa tai ajankäytön tasaantuessa? Myös sukupuolten näkemykset tasa-arvoisen työnjaon toteutumisesta voivat vaihdella. Miesten mielestä riittävä panos tasa-arvoisen työnjaon toteutumiseksi voi olla hyvin kaukana siitä, mitä naiset pitävät riittävänä. Ansiotyössä tehdyt uhraukset, ylitöistä kieltäytyminen tai työmatkoista luopuminen perhesyihin vedoten voivat tuntua merkittävilta askeleilta kun ratkaisuja verrataan muiden työtovereiden tekemiin ratkaisuihin, jolloin puolison valitus lastenhoidon epätasaisesta jakaantumisesta voidaan kokea kohtuuttomana. Kotitöiden epätasapainoa voi toisen mielestä myös

tasoittaa ansiotyöhön käytetty aika toisen mitatessa ja arvottaessa kaikelta työltä vapaata 'omaa' aikaa. Oman ajan tarvetta voi olla vaikea perustella puolisolle tämän pitkän ansiotyöpäivän jälkeen, onhan toinen ollut jo monta tuntia 'vapaalla' kotona lasten kanssa.

Lasten kanssa vietettyä aikaa – olipa se sitten auttamista lasten aterioinnissa tai teatterimatka heidän kanssaan – arvotetaan usein eri tavoin kuin osallistumista muiden kotitöiden tekemiseen. Vanhemmuuden merkityksen korostuminen nykypuheessa heijastuu myös niihin odotuksiin, joita perheen työnjakoon kohdistuu. Osallistuminen lastenhoitoon koetaan tärkeänä, joten puolison puuhailu lasten kanssa saattaa siten korvata muiden kotitöiden vähäisyyttä.

## **8.1 Kotityötä ja sukupuolten välistä työnjakoa koskevat asenteet**

Miten suomalaiset sitten suhtautuvat kotitöihin tai sukupuolten työnjakoon perheessä? Naisten runsas osallistuminen ansiotyöhön saattaa heijastua mielipiteissä siten, että kotona olemista tai kotitöiden tekemistä ei ehkä enää pidetä yhtä tärkeänä tai arvokkaana. Toisaalta esimerkiksi kotihoidontuen suuri suosio antaisi viitteitä siitä, että kotona olemista ja kotiäitiyttä kuitenkin arvostetaan ainakin siinä vaiheessa, kun lapset ovat vielä pieniä.

Suomalaiset ovat asennetasolla varsin valmiita jakamaan kotitöitä ja perhevastuuta tasaisemmin miesten ja naisten välillä (Taulukko 29). Kotitöiden tasan jakamista miesten ja naisten välillä kannatti runsaat 60 prosenttia miehistä ja lähes 75 prosenttia naisista – toisaalta eri mieltä väitteen kanssa oli joka neljäs mies ja lähes joka viides nainen. Yhtä suurta kannatusta sai myös miesten aktiivisempi rooli päivittäisissä lasten kasvatuskysymyksissä. Valtaosa vastaajista oli toisaalta sitä mieltä, että jotkut kotityöt sopivat selvästi paremmin miehille ja toiset naisille. Kuitenkin isän ja äidin katsottiin olevan yhtä sopivia hoitamaan pientä lasta.

Ainakin asennetasolla suomalaiset näyttäisivät olevan valmiita kyseenalaistamaan ansiotyön merkitystä tai sen asettamia vaatimuksia. Vain noin neljännes miehistä ja naisista oli sitä mieltä, että naisen elämä on epätäydellistä ilman ansiotyötä. Runsaat 70 prosenttia miehistä ja 85 prosenttia naisista oli sitä mieltä, että perhe voi hyvin, vaikka nainen kävisi ansiotyössä ja mies hoitaisi kotia. Työn sovittamisen perheen tarpeiden kanssa katsotaan kuuluvan myös miehelle: vain noin kolmasosa vastaajista oli sitä mieltä, että miehen ei tarvitse vähentää työvelvollisuuksiaan, vaikka hänellä olisi lapsia. Sen sijaan vain noin neljännes vastaajista oli valmis kannattamaan sitä, että mies luopuu osittain ammatillisista toiveistaan puolison ammatin vuoksi.

Taulukko 29. Suomalaisten näkemyksiä sukupuolirooleihin liittyvistä väitteistä. Väitteen kanssa samaa tai täysin samaa mieltä olleet (%).

	Miesten tulisi tehdä puolet koti- töistä	Jotkut työt sopivat enemmän miehille, ja toiset taas naisille	Sekä isä että äiti ovat molemmat yhtä sopivia huolehtimaan pienestä lap- sesta	Perhe voi hyvin, vaikka nainen kävisi töissä ja isä jäisi hoita- maan kotia ja lapsia	Miehen tulisi ottaa päivittäin aktiivinen rooli kaikissa lasten kasvatukseen liittyvissä asioissa	Miehen ei tar- vitse vähentää työvelvollisuuk- siaan vaikka hänellä olisi lapsi	Naisen elämä on epätodellis- tä ilman ansio- työtä	Miehen tulisi olla valmis osin luopumaan ammatillisista toiveistaan puo- lison ammatin vuoksi
Kaikki	69	76	94	80	72	29	24	25
Mies	61	85	92	73	63	28	25	29
Nainen	74 (***)	70 (***)	95 (**)	85 (***)	77 (***)	29	23	22 (**)
MIEHET								
25-39	62	87	95	79	68	30	25	30
40-50	61	84	90 (*)	70 (*)	61 (+)	27	24	29
Amm.koulu	59	88	97	70	62	30	25	21
Opisto	61	87	88	76	68	27	27	35
Yliopisto	69	75 (*)	81 (***)	76	65	19	21	40 (**)
Työssä	61	85	91	73	63	27	25	30
Ei työssä	64	86	92	76	68	33	18	20 (+)
Alle 10-v.lapsia	59	91	92	77	65	28	23	32
Ei alle 10-v. lapsia	64	80 (***)	91	69 (*)	61	28	27	26 (+)
NAISET								
25-39	74	69	95	87	79	29	20	22
40-50	75	70	96	83 (+)	76	30	25 (+)	21
Amm.koulu	72	76	94	81	74	32	19	20
Opisto	78	73	97	89	82	28	24	22
Yliopisto	72	57 (***)	94	90 (*)	76	18 (**)	30 (*)	30 (*)
Työssä	77	70	96	84	77	29	24	21
Ei työssä	67 (**)	70	94	85	76	31	21	23
Alle 10-v.lapsia	72	72	96	89	82	28	17	24
Ei alle 10-v. lapsia	76 (+)	68	95	81 (**)	72 (**)	30	29 (***)	19 (+)

Muuttujan tilastollinen merkitsevyyden mallissa: + =  $p < 0.1$ , \* =  $p \leq 0.05$ , \*\* =  $p \leq 0.01$ , \*\*\* =  $p \leq 0.001$ .

Koulutuksen kohoaminen lisäsi tasaisemman työnjaon ja epäperinteisempien sukupuoliroolien kannatusta. Naiset olivat asennetasolla yleensä miehiä valmiimpia muovaamaan sukupuolten työnjakoa perheessä tasaisempaan suuntaan. Koulutus ei kuitenkaan lisännyt miesten uskoa isien kyvykkyyteen hoitaa pieniä lapsia. Vähemmän koulutetut miehet olivat muita miehiä useammin sitä mieltä, että isä ja äiti ovat kumpikin yhtä sopivia hoitamaan pientä lasta. Korkeamman koulutuksen saaneet naiset olivat puolestaan muita naisia valmiimpia hyväksymään myös isän kotiin jäämisen. Naisten mielipiteet isän ja äidin sopivuudesta pienen lapsen hoitajaksi eivät eronneet koulutuksen mukaan.

Naisten työssäkäynti vaikutti heidän valmiuteensa hyväksyä epätasainen kotitöiden jakaminen. Työssäkäyvistä naisista 77 prosenttia oli sitä mieltä, että miesten tulisi tehdä puolet kotitöistä, ei-työssäkäyvistä naisista puolestaan 67 prosenttia oli tätä mieltä. Työssäkäyvät miehet olivat puolestaan jonkin verran valmiimpia kuin ei-työssäkäyvät hyväksymään puolison ammattiin liittyviä tavoitteita ja velvoitteita. Noin 30 prosenttia työssäkäyvistä ja 20 prosenttia ei-työssäkäyvistä miehistä katsoi, että myös miehen täytyy olla valmis luopumaan ammatillisista toiveistaan puolison ammatin vuoksi.

Nuoremmat miehet olivat vanhempia miehiä valmiimpia vahvistamaan isän roolia perheessä. Isän sopivuus pienen lapsen hoitajaksi, koti-isäksi tai aktiivisesti päivittäisiin kasvatuskysymyksiin osallistuvaksi vanhemmaksi sai heiltä enemmän kannatusta kuin vanhemmilta miehiltä. Pikkulapsiperhevaihe on ehkä nuoremmilla miehillä muita lähempänä ja isän roolia pohditaan enemmän. Pienten lasten isät olivat kuitenkin perinteisempiä kuin muut miehet työnjakoa koskevissa mielipiteissään: pienten lasten isistä pienempi osa kannatti kotitöiden tasaista jakaantumista perheessä, ja suurempi osa piti joitakin kotitöitä enemmän miehille ja toisia enemmän naisille kuuluvina muihin miehiin verrattuna.

Naisilla ikä ei juurikaan vaikuttanut mielipiteisiin, sen sijaan pikkulapsiperhevaihe lisäsi jossain määrin myös heillä perinteisen työnjaon kannatusta. Toisaalta pienten lasten äidit eivät pitäneet ongelmana sitä, että isä jäisi kotiin hoitamaan lapsia. Samoin he kannattivat miesten aktiivisempaa roolia päivittäisissä kasvatuskysymyksissä. Kotona olemisen tärkeys korostui: pienten lasten äideistä alle viidennes piti ansiotyötä keskeisenä naisen elämässä, muista naisista tätä mieltä oli lähes 30 prosenttia.

Millä tavalla asenteet heijastuvat käytäntöön? Osallistuvatko tasa-arvoista työnjakoa ja epätyypillisempiä sukupuolirooleja kannattavat miehet enemmän naisille tyypillisten kotitöiden tekemiseen? Luvussa 7 tuli esiin, että varsinkin tasa-arvoista työnjakoa kannattavat myös jakoivat joitakin tehtäviä tasaisemmin, kun työnjakoa tarkasteltiin suhteellisen työnjaon avulla. Heijastuuko asennoituminen myös kotitöiden ajankäyttöön? Käyttävätkö tasa-arvoa kannattavat miehet myös enemmän aikaa kotitöihin ja varsinkin tyypillisiin naisten töihin, vai onko töiden tasaisempi jakaminen näissä talouksissa seurausta vain naisen työpanoksen vähenemisestä?



Kotona tehtävän työn arvostaminen ylipäättään oli yhteydessä naisten suurempaan ajankäyttöön kotitöissä (Taulukko 30). Miehillä kotityön arvostaminen ei näkynyt ajankäytön eroina. Kodin tehtäviä vähemmän arvostavat miehet käyttivät lähes yhtä paljon aikaa sekä perinteisiin naisten että perinteisiin miesten töihin kuin kotitöitä arvostavat miehet.

Kodin tehtävien sukupuolittaminen ei odotusten vastaisesti heijastunut miesten tai naisten ajankäyttöön tilastollisesti merkitsevästi. Ne, jotka suhtautuivat vähemmän sukupuolityypillisesti tehtävien jakamiseen, vähensivät kuitenkin hieman omalle sukupuolelle tyypillisten tehtävien suorittamista ja lisäsivät vastakkaisen sukupuolen tehtäviin osallistumista. Erot perinteisemmin suhtautuviin nähden olivat kuitenkin pieniä.

Merkittävimmin vastaajien ajankäyttöön vaikutti se, miten kodin töiden tasaisempaan jakaantumiseen perheessä suhtauduttiin. Töiden tasaisempaa jakoa kannattavat miehet käyttivät lähes kaksi tuntia enemmän aikaa viikossa kotitöihin muihin miehiin verrattuna. Tasa-arvoisempaa työnjakoa kannattavien miesten osallistuminen lisääntyi erityisesti perinteisissä naisten töissä. Perinteisiin miesten töihin osallistumisessa ei ollut juurikaan eroa. Tasa-arvoisemman työnjaon kannatus näkyi myös naisvastaajien ajankäytössä. Kodin tehtävien tasaisempaa jakamista kannattavat naiset käyttivät lähes 1.5 tuntia viikossa vähemmän aikaa tyypillisiin naisten töihin kuin ne naiset, joille tasaisempi työnjako ei ollut yhtä tärkeää.

Taulukko 30. Kotityöhön ja niiden jakamiseen liittyvät asenteet ja ajankäyttö kotitöihin, miehet ja naiset (tuntia.minuuttia viikossa). Varianssianalyysi.

Kotityöt I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset  
Kotityöt II = korjaustyöt, remontointi, huoltotyöt, puutarha/pihatyöt

			Kotityöt I tuntia.min	Kotityöt II tuntia.min	Kotityöt I ja II tuntia.min
Kotona tehtävä työ on yhtä arvokasta kuin ansiotyö	Miehet	Samaa mieltä	10.10	4.21	14.31
		Eos-eri mieltä	10.28	4.01	14.29
	Naiset	Samaa mieltä	22.25	2.57	25.22
		Eos-eri mieltä	21.07	2.13 (+)	23.20 (*)
Jotkut kotona tehtävät työt sopivat selvästi paremmin miehille ja toiset taas naisille	Miehet	Samaa mieltä	10.04	4.23	14.27
		Eos-eri mieltä	11.31	3.19	14.50
	Naiset	Samaa mieltä	22.22	2.34	24.56
		Eos-eri mieltä	21.04	2.53	23.57
Miesten tulisi tehdä puolet kotitöistä	Miehet	Samaa mieltä	10.59	4.09	15.08
		Eos-eri mieltä	8.43 (**)	4.17	13.00 (*)
	Naiset	Samaa mieltä	21.34	2.37	24.11
		Eos-eri mieltä	23.09 (+)	2.47	25.56 (+)

Muuttujan tilastollinen merkitsevyys mallissa: + =  $p < 0.1$ , \* =  $p \leq 0.05$ , \*\* =  $p \leq 0.01$ , \*\*\* =  $p \leq 0.001$ .

Sukupuolten tehtäviä ja rooleja koskevat asenteet eivät vaikuttaneet äitien tai isien lastenhoitotehtäviin tilastollisesti merkitsevästi (Taulukko 31). Isien suurempaan kasvatuseroisiin myönteisesti suhtautuvat miehet käyttivät vain hieman enemmän aikaa lastenhoitoon kuin muut miehet. Ainoastaan kotitöiden jakamista koskeva tasa-arvoasenne heijastui myös isien lastenhoitoon käyttämään aikaan. Tasa-arvoista kotitöiden jakoa kannattavat isät käyttivät selvästi enemmän aikaa lastenhoitoon kuin ne isät, joille tasa-arvoinen työnjako kotona ei ollut yhtä tärkeää.

Taulukko 31. Lastenhoitoon liittyvät asenteet ja ajankäyttö lastenhoitotehtäviin, miehet ja naiset (tuntia.minuuttia viikossa). Varianssianalyysi.

			Lastenhoitoon liittyvät tehtävät
Sekä isä että äiti ovat molemmat yhtä sopivia huolehtimaan pienestä lapsesta	Miehet	Samaa mieltä	11.40
		Eos-eri mieltä	10.10
	Naiset	Samaa mieltä	20.16
		Eos-eri mieltä	20.43
Miehen ei tarvitse vähentää työvelvollisuuttaan, vaikka hänellä olisi lapsi	Miehet	Samaa mieltä	9.49
		Eos-eri mieltä	11.42
	Naiset	Samaa mieltä	20.11
		Eos-eri mieltä	20.22
Miehen tulisi ottaa päivittäin aktiivinen rooli kaikissa lasten kasvatukseen liittyvissä asioissa	Miehet	Samaa mieltä	11.10
		Eos-eri mieltä	9.25
	Naiset	Samaa mieltä	20.29
		Eos-eri mieltä	19.46
Miehen tulisi tehdä puolet kotitöistä	Miehet	Samaa mieltä	12.06
		Eos-eri mieltä	8.34 (***)
	Naiset	Samaa mieltä	19.54
		Eos-eri mieltä	21.18

Muuttujan tilastollinen merkitsevyys mallissa: + =  $p < 0.1$ , \* =  $p \leq 0.05$ , \*\* =  $p \leq 0.01$ , \*\*\* =  $p \leq 0.001$ . Muut mallissa olevat muuttujat: ikäryhmä, talouden alle 17-vuotiaiden lasten ikä, vastaajan ja puolison työssäkäynti, vastaajan koulutustaso.

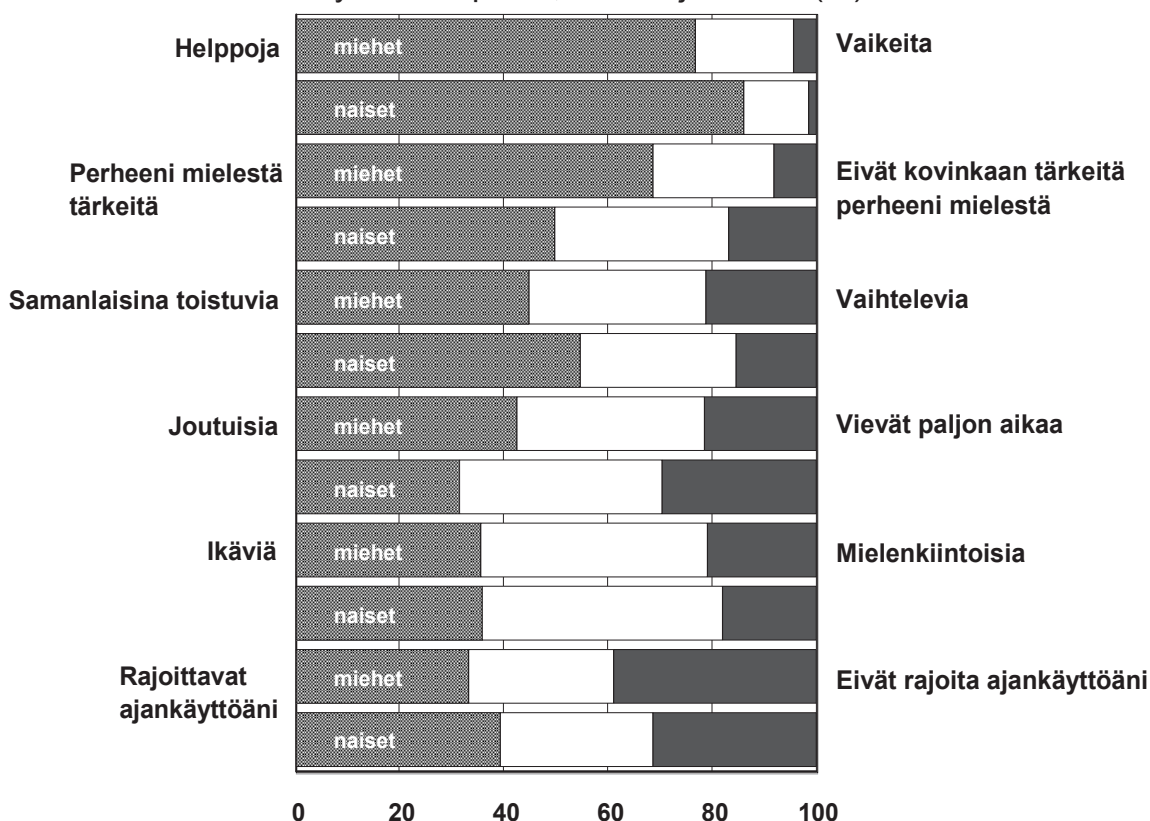
Vaikka poikkileikkaustutkimus ei kykene vastaamaan siihen, muuttaako asennoituminen työnjakoa vai päinvastoin, on tasa-arvoisemman työnjaon kannatus kuitenkin selvästi yhteydessä perheissä toteutuvaan työnjakoon. Niissä talouksissa, joissa tasaisempaa työnjakoa pidetään tärkeänä, kotityöt ja lastenhoitotehtävät näyttävät myös jakaantuvan tasaisemmin puolisoitten kesken.

## 8.2 Kokemukset omista kotitöistä ja ajankäyttö kotitöihin

Vaikka arkipuheessa kotitöitä kuvataan usein kielteisellä sävyllä, tuli miesten ja naisten näkemyksissä esiin myös kotitöiden myönteisiä puolia. Kotitöitä pidettiin helppoina, perheen mielestä tärkeinä, ja ajankäytön suhteen verraten joustavina. Suhteellisen harvan mielestä kotityöt veivät paljon aikaa, tai olivat ikäviä, vaikka töiden toistu-

vuus korostuikin (Kuvio 13). Miesten ja naisten näkemyksissä oli kuitenkin eroja, sillä naiset liittivät kielteisiä piirteitä kotitöihin useammin kuin miehet. Merkittävin ero sukupuolten mielipiteissä koski sitä, missä määrin kotitöiden tekemisen koettiin saavan arvostusta perheeltä. Miehistä lähes 70 prosenttia koki saavansa arvostusta perheeltä kotona tekemästään työstä. Naisista taas vain noin puolet oli tätä mieltä, ja lähes viidennes koki, ettei perhe juurikaan nähnyt naisen työtä tärkeänä.

Kuvio 13. Kotitöihin liittyvät mielipiteet, miehet ja naiset (%)



Vastaajia pyydettiin merkitsemään 5-luokkaiseen asteikkoon arvionsa siitä, mihin kohtaan kotityöt heidän mielestään sijoittuvat kahden ääripään välillä. Esimerkiksi kotityöt ovat mielestäni helppoja – vaikeita asteikon luvut 1 ja 2 (kuviossa harmaa alue) merkitsivät sitä, että vastaaja arvioi kotitöitä helpoiksi/helpohkoiksi, luku 3 siltä väliltä (kuviossa valkea alue), ja luvut 4 ja 5 sitä, että vastaajan mielestä kotityöt olivat vaikeahkoja tai vaikeita (kuviossa musta alue).

Pikkulapsiperhe-vaihe vaikutti selvästi sekä naisten että miesten mielipiteisiin. Alle 10-vuotiaiden lasten äidit ja isät pitivät harvemmin kuin muut kotitöitä helppoina ja joutuisina (Taulukko 32). Pienten lasten vanhempien mielestä kotityöt olivat myös samankaltaisia toistuvia ja varsinkin äidit kokivat kotityöt ajankäyttöä rajoittavina. Toisaalta lapsiperheiden äidit ja varsinkin isät kokivat muita useammin, että perhe arvosti heidän kotityöpanostaan. Ei-työssäkäyvät miehet kokivat muita miehiä harvemmin kotitöiden rajoittavan ajankäyttöään. Työssäkäynti heijastui selvemmin naisten kokemuksiin: työssäkäyvät pitivät muita naisia useammin kotitöitä helppoina mutta ikävinä. Työssäkäyvät naiset kokivat myös selvästi harvemmin saavansa perheeltään arvostusta kuin ei-työssäkäyvät naiset. Koulutus lisäsi kotitöihin

liittyviä negatiivisia kokemuksia. Koulutetummat miehet ja naiset pitivät kotitöitä ikävimpinä kuin muut, helppoina mutta aikaa vievinä, päivästä toiseen samanlaisina toistuvina ja ajankäyttöä rajoittavina. Koulutus ei kuitenkaan heijastunut siihen, missä määrin perheen koettiin arvostavan kotityöpanosta.

Taulukko 32. Kotitöihin suhtautuminen: mielipiteen kanssa yhtä mieltä tai lähes yhtä mieltä olevien osuus perhevaiheen mukaan, miehet ja naiset (%).

		Mielipide kotitöistä						
		Samaa mieltä olevat, %	Helppoja	Joutuisia	Ikäviä	Samanlaisina toistuvia	Rajoittavat ajankäyttöä	Perheeni mielestä tärkeitä
<b>MIEHET</b>	Alle 10-v. lapsia	74	38	35	48	38	73	
	Ei alle 10-v. lapsia	80 (+)	48 (*)	36	42	29 (*)	64 (*)	
	Työssä	77	43	36	45	35	70	
	Ei työssä	77	40	35	49	18 (*)	60	
	Korkeintaan amm.koulu	73	42	32	43	32	70	
	Amm.opisto, amm.kk	83	49	34	46	32	67	
	Yliopisto, kk	81 (+)	27 (*)	40	59 (+)	41	76	
<b>NAISET</b>	Alle 10-v. lapsia	84	24	37	59	49	51	
	Ei alle 10-v. lapsia	89 (*)	39 (***)	35	52 (*)	30 (***)	48	
	Työssä	87	31	39	55	41	46	
	Ei työssä	83 (+)	32	28 (**)	53	36	60 (***)	
	Korkeintaan amm.koulu	86	32	31	47	38	53	
	Amm.opisto, amm.kk	84	28	43	57	44	47	
	Yliopisto, kk	90	29	40 (*)	69 (***)	48	54	

Muuttujan tilastollinen merkitsevyys: + =  $p < 0.1$ , \* =  $p \leq 0.05$ , \*\* =  $p \leq 0.01$ , \*\*\* =  $p \leq 0.001$ .

Kotitöihin käytetty aika vaikutti siihen, miten niihin suhtauduttiin. Runsaasti kotitöitä tekevät naiset olivat muita harvemmin sitä mieltä, että kotityöt ovat helppoja tai joutuisia tehdä (Taulukko 33). Toisaalta he eivät kuitenkaan pitäneet töitä toistuvina tai ikävinä yhtä usein kuin vähemmän aikaa kotitöihin käyttävät naiset. Ehkä töiden mielekkäiksi ja vaihteleviksi kokeminen oli yhteydessä siihen, ettei kotitöitä koettu ajankäyttöä rajaaviksi vaikka niihin olisi käytetty verraten runsaastikin aikaa.

Myös runsaasti kotitöitä tekevät miehet kokivat muita miehiä harvemmin kotityöt helppoina tai joutuisina. Runsaasti tyypillisiä naisten töitä tekevät miehet kokivat myös kotityöt useammin samankaltaisena toistuvina ja ikävinä. Sen sijaan runsaasti tyypillisiin miesten töihin aikaa käyttävät miehet pitivät töitä harvemmin kuin muut miehet toistuvina ja ikävinä. Tyypillisiin naisten töihin runsaammin aikaa käyttävät miehet kokivat kotitöiden myös rajoittavan muuta ajankäyttöä. Kokemus oli samansuuntainen myös runsaasti miesten töihin aikaa käyttävillä miehillä, mutta erot eivät olleet yhtä suuria.

Taulukko 33. Kotitöihin käytetty aika ja kotitöihin suhtautuminen. Mielenkiintoista on, että miesten ja naisten mielipiteet kotitöihin suhtautumisesta ovat erittäin erilaisia. Mielipiteen kanssa yhtä mieltä tai lähes yhtä mieltä olevien osuus (%), miehet ja naiset.

Kotityöt I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset  
 Kotityöt II = korjaustyöt, remontointi, huoltotyöt, puutarha/pihatyöt  
 Kotityöt III = kaikki kotityöt

		Tekemäni kotityöt ovat mielestäni (samaa mieltä olevat, %)						
		Ajankäyttö	Helppoja	Joutuisia	Samantyyppisiä toistuvia	Ikäviä	Rajoittavat ajankäyttöäni	Perheeni mielestä tärkeitä
MIEHET	Kotityöt I	Vähäinen	73	45	40	39	30	65
		Keskim.	82	46	43	31	32	74
		Suuri	77	37	54 (*)	36	38	69
	Kotityöt II	Vähäinen	79	46	51	42	31	66
		Keskim.	81	37	41	34	37	74
		Suuri	68 (+)	42	39 (*)	26 (**)	34	68
	Kotityöt III	Vähäinen	74	49	42	46	33	67
		Keskim.	81	43	44	33	30	67
		Suuri	75	36 (*)	49	29 (**)	38	73
NAISET	Kotityöt I	Vähäinen	90	36	59	38	37	48
		Keskim.	86	32	53	36	42	50
		Suuri	83 (*)	28 (+)	52	34	39	52
	Kotityöt II	Vähäinen	87	36	58	37	36	53
		Keskim.	86	28	56	38	47	48
		Suuri	86	30	48 (+)	30	34	47
	Kotityöt III	Vähäinen	90	36	61	40	38	50
		Keskim.	84	32	52	34	41	48
		Suuri	84 (+)	32 (*)	52 (+)	34	39	51

Muuttujan tilastollinen merkitsevyys: + =  $p < 0.1$ , \* =  $p \leq 0.05$ , \*\* =  $p \leq 0.01$ , \*\*\* =  $p \leq 0.001$ .  
 Ajankäyttö = kyseiseen tehtäväryhmään käytetty aika, luokitus vähäiseen-keskimääräiseen-suureen ajankäyttöön on tehty miesten/naisten keskimäärin käyttämän ajan perusteella (eri luokat miehillä ja naisilla). Huomaa: mielipide koski vastaajan tekemiä kotitöitä yleensä, ei ainoastaan yksittäisen ryhmän tehtäviä

Sukupuolten suhtautumisessa kotitöihin ja ajankäytön runsaudessa oli mielenkiintoisia eroja. Runsaasti perinteisiin naisten töihin aikaa käyttävien miesten kokemukset kotitöistä olivat jossain määrin erilaisia kuin näihin töihin runsaasti aikaa käyttävien naisten. Kielteiset, kotitöiden samankaltaisuuteen, rajoittavuuteen ja ikävyyteen liittyvät kokemukset olivat yleisempiä niiden miesten vastauksissa, jotka kokonaisuudessaan käyttivät kotitalouteen runsaasti aikaa ja joiden työpanoksesta huomattavan suuri osa kului perinteisissä naisten töissä. Naisten kohdalla kielteinen suhtautuminen päinvastoin jopa väheni kotitöihin käytetyn ajan kasvaessa. Runsaasti perinteisiin naisten töihin aikaa käyttävät naiset eivät juurikaan eronneet mielipiteissään näihin töihin vähemmän aikaa käyttävistä naisista tai kokivat kotityöt jopa vähemmän toistuvina tai ikävinä kuin nämä.

Kotitöihin käytetty aika ei ollut yhteydessä siihen, missä määrin vastaaja koki saavansa perheeltä arvostusta tekemästään työstä sen enempää naisten kuin miestenkään kohdalla.

Mistä tämä ero runsaasti perinteisiin naisten töihin aikaa käyttävien naisten ja miesten suhtautumisessa kotitöihin johtuu? Onko nämä miehet vedetty mukaan osin vastentahtoimestikin ja suhtautuminen sen vuoksi kielteistä? Entä onko runsaasti kotitöihin aikaa käyttävillä naisilla valinta ehkä ollut osin haluttu, ja siten suhtautuminen kotitöihin on myönteisempää? Kun miesten suhtautumista kotitöihin tarkasteltiin sen mukaan, miten tärkeänä he pitivät töiden jakamista tasan puolisoitten kesken, ei tasa-arvonäkemyks liittynyt kokemuksiin kotitöistä (tuloksia ei esitetä tässä). Ne miehet, jotka käyttivät eniten aikaa kotitöihin, suhtautuivat kotitöihin kielteisimmän riippumatta siitä, pitivätkö he tärkeänä töiden tasa-arvoisempaa jakoa vai eivät.

Liittyvätkö runsaasti aikaa perinteisiin naisten töihin käyttävien miesten kielteiset kokemukset osallistumisen painottumiseen vastakkaiselle sukupuolelle tyypillisiin tehtäviin? Perinteisiin miesten töihin runsaasti aikaa käyttävät miehet eivät näet liitä kotitöihin samassa määrin kielteisiä kokemuksia – myönteisemmin suhtautuvien osuus pikemminkin kasvaa kuin alenee. Perinteisten naisten töiden osuuden lisääntyminen miehillä lisäsi kielteisiä kokemuksia riippumatta siitä, käyttikö mies kokonaisuudessaan paljon vai vähän aikaa kotitöihin. Sen sijaan naisten kohdalla runsas ajankäyttö perinteisiin miesten töihin ei samassa määrin liittynyt kielteisiin kokemuksiin kotitöistä.

### **8.3 Tasa-arvo kotitöissä**

Tämän tutkimuksen lähtökohtana oli selvittää, miten työnjako toteutuu perheissä ja mitkä tekijät edistävät tai estävät tasa-arvoisemman työnjaon saavuttamista. Epätasa-arvon kokemus ja kotitöihin ja lasten hoitoon liittyvät ristiriidat ovat tutkimusten mukaan hyvin yleisiä varsinkin lapsiperheissä (Paajanen 2002; Reuna 1998). Työnjaon kokeminen tasapainoisena ei kuitenkaan välttämättä liity yksinomaan kodin tehtävien puolittamiseen miehen ja naisen välillä. Se voi olla yhteydessä hyvin moniin eri tekijöihin – vaikkapa puolison ansiotuloihin tai perinteisempään asennoitumiseen sukupuolten tehtäviä kohtaan (mm. Baxter 2000).

Mitkä tekijät liittyvät tasa-arvoisen työnjaon kokemukseen ja miten se on yhteydessä toteutuneeseen työnjakoon? Koetaanko työnjaon tasa-arvoistuvan, kun puolisoitten osallistuminen samankaltaistuu ja miehet lisäävät varsinkin perinteisten naisten töiden tekemistä? Vai liittyykö tasa-arvoisuuden tunne pikemminkin muutoksiin yksittäisten tehtävien jakamisessa? Miesten osallistumisen kasvu selvästi naisille luetavissa tehtävissä voi lisätä tasa-arvoisen työnjaon kokemusta, vaikka muutokset puolisoitten kokonaisajankäytössä olisivat vain vähäisiä (Baxter 2000; Blair & Johnson 1992). Isän osallistuminen pienen vauvan hoitoon, vaipanvaihtoon ja syöttämiseen tai miesten suorittama 'keittiön valtaus' luovat kuvaa tasa-arvoisemmasta miehestä

myös silloin, kun naisen kotitöihin kokonaisuudessaan käyttämä aika ylittää vielä selvästi miesten näihin töihin käyttämän ajan.

Työn ja vastuun jakoon voidaan myös olla tyytyväisiä, vaikka kaikkia tehtäviä ei puolitettaisikaan. Isän puuhailu lasten kanssa antaa äidille mahdollisuuden keskittyä ruuan laittoon tai laskujen maksamiseen. Sukupuolten rooleihin perinteisemmin suhtautuvissa talouksissa sukupuolityypillinen tehtävien jako voi lisätä tasapainon tuntua jopa siinä määrin, että merkittävääkään eroa ajankäytössä ei koeta epäoikeudenmukaisena (Tichenor 1999; Hochschild 1989).

Sukupuolen tuottamisen näkökulmasta tyytyväisyys työnjakoon ja sen kokeminen tasapainoiseksi on yhteydessä juuri osallistumiseen omalle sukupuolelle perinteisesti luettavien tehtävien suorittamiseen (Fenstermaker & West & Zimmerman 1991). Tichenor (1999) havaitsi tutkiessaan yhdysvaltalaisia naiselättäjäperheitä (perheitä, joissa talouden toimeentulosta vastasi kokonaan tai pääosin nainen), että haastatellut naiset pitivät omaa panostaan kotitöissä riittämättömänä huolimatta siitä, että vastasivat vähintään puolesta kotitöistä. Naisvastaajat arvostivat omalle sukupuolelle tyypillistä osallistumista enemmän, ja siihen osallistumisen merkitystä korostettiin samalla kun vähäteltiin sitä, että he samalla vastasivat perheen toimeentulosta. Tichenorin tulkinnan mukaan naiset halusivat korostaa perheen epätavanomaisen valta-asetelman johdosta osallistumistaan kotona ja pitivät sitä tärkeänä. Tästä syystä epätasa-arvoinen työnjakokaan ei herättänyt tyytymättömyyttä.

Perheen pääasiallisesta toimeentulosta vastaaminen tai puolisoiden merkittävästi erilainen tulotaso voidaan kokea riittävänä perusteena kotitöiden epätasaiselle jakaantumiselle myös kahden elättäjän perheissä. Hochschildin (1989) ja Lennonin ja Rosenfieldin (1994) tutkimuksissa suurempi (taloudellinen) riippuvuus avioliitosta lisäsi yhdysvaltaisten naisten tyytyväisyyttä perheen työnjakoon selvästi epätasa-arvoisissakin tilanteissa. Suomessa kahden palkansaajan talouksien yleisyys ja puolisoiden tulojen suhteellinen samankaltaisuus vähentää ehkä puolisoiden välisten tuloerojen tai elättäjyyden merkitystä riittävänä perusteena kotitöiden epätasaisemmalle jaolle.

Tässä tutkimuksessa kotitöiden tasa-arvoista jakaantumista kysyttiin pyytämällä vastaajia merkitsemään mielipiteensä 5-luokkaiseen asteikkoon sen mukaan, oliko kotitöiden ja vastuun jako perheessä heidän mielestään tasapainoinen (=1) vai epätasapainoinen (=5). Työnjakoa saatettiin pitää epätasapainoisena riippumatta siitä, kumpi puolisoista tuntui tekevän suuremman osuuden. Vastaajista lähes 50 prosenttia oli sitä mieltä, että naiselle oli kertynyt enemmän tehtäviä kuin miehelle ja 45 prosenttia oli sitä mieltä, että tehtävät olivat jakaantuneet melko tasaisesti kummallekin puolisolalle. Kuusi prosenttia oli sitä mieltä, että miehelle oli kertynyt enemmän tehtäviä kuin naiselle. Valtaosa niistä, jotka pitivät työnjakoa epätasapainoisena, oli sitä mieltä, että naiselle oli kertynyt enemmän tehtäviä kuin miehelle.

Näkemykset työnjaon tasa-arvoisuudesta erosivat varsin paljon miesvastaajien ja naisvastaajien välillä. Naiset olivat selvästi tyytymättömämpiä toteutuneeseen työnjakoon kuin miehet (Kuvio 14). Naisista yli kolmannes piti kotitöitä epätasapainoisesti jaettuina, kun miehistä tätä mieltä oli vain runsas viidennes. Työssäkävivistä naisista hieman suurempi osa, 38 prosenttia, piti työnjakoa epätasapainoisena (Taulukko 34). Epätasapuolinen töiden jako näyttää naisvastaajien mielestä liittyvän ylipäätään lapsiperhevaiheeseen, miesvastaajien mielestä perheisiin, joissa lapset ovat jo vähän vanhempia. Työssäkävien pienten lasten äideistä jopa yli 40 prosenttia piti työnjakoa epätasapainoisena, työssäkävivistä pienten lasten isistä vain noin joka viides. Miesten ja naisten näkemykset työnjaon tasapainoisuudesta erosivat eniten juuri pienten lasten perheissä. Tämä näkemysero kotitöiden tekemisestä voi myös osaltaan selittää kodin tehtävien ja lastenhoidon jakamiseen liittyviä ristiriitojen yleisyyttä pikkulapsiperheissä.

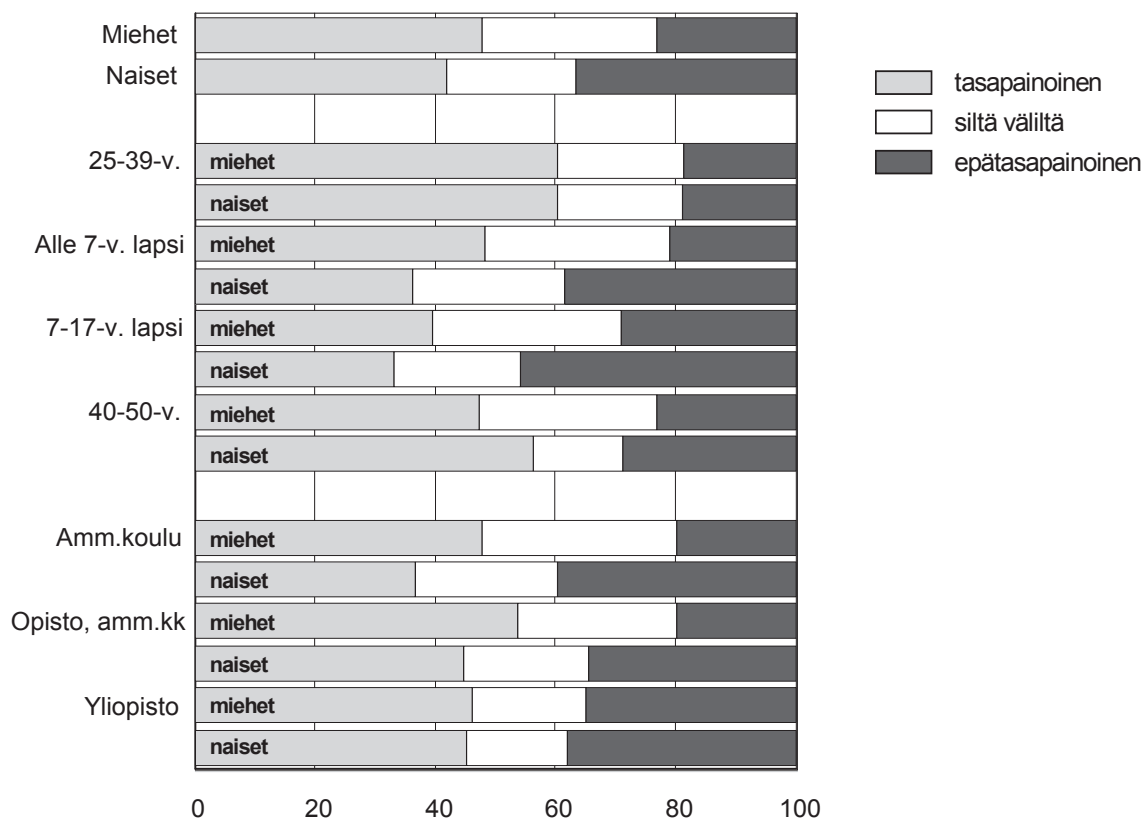
Perheen työnjakoa piti kuitenkin tasapainoisena yli 40 prosenttia naisvastaajista ja lähes puolet miesvastaajista (Kuvio 14). Tasa-arvoisimmaksi työnjako koettiin alle 40-vuotiaiden vastaajien talouksissa, joissa ei ollut lapsia. Valtaosa – noin 60 prosenttia näissä talouksissa asuvista miehistä ja naisista – piti työnjakoa verraten tasapainoisena. Suhteellisen tasapainoisena työnjakoa pidettiin myös 40–50-vuotiaiden vastaajien talouksissa, joissa ei asunut alle 18-vuotiaita lapsia. Yllättäen 40–50-vuotiaista naisvastaajista suurempi osa kuin miesvastaajista piti talouden työnjakoa tasapainoisena. Toisaalta tässä ryhmässä työnjaon epätasa-arvoisena kokevia naisia oli myös enemmän kuin miehiä.

Työssäkäynti lisäsi naisten tyytymättömyyttä työnjakoon lukuun ottamatta korkeasti koulutettuja naisia (Taulukko 34). Ei-työssäkävien naisten suurempi tyytyväisyys työnjakoon on ilmeisesti yhteydessä siihen, että kotona oloa pidetään riittävänä perusteena suuremmalle panokselle kotitöissä. Korkeasti koulutetut työssäkäyvät naiset olivat kuitenkin selvästi tyytyväisempiä työnjakoon kuin ei-työssäkäyvät korkeasti koulutetut naiset. Kotona olevien koulutettujen naisten suurempi tyytymättömyys säilyi olipa taloudessa pieniä lapsia tai ei. Myös ei-työssäkäyvät 7–17-vuotiaiden lasten äidit olivat hieman tyytymättömämpiä toteutuneeseen työnjakoon kuin vastaavan ikäisten lasten työssäkäyvät äidit.

On vaikea arvioida, mistä varsinkin kotona olevien korkeasti koulutettujen naisten muita suurempi tyytymättömyys työnjakoon johtui. Tyytymättömyys ei ainakaan täysin liittynyt toteutuneeseen työnjakoon, sillä kotitöiden jakaantuminen puolisoiden suhteellisten osuuksien perusteella ei tässä ryhmässä ollut muihin kotona oleviin naisiin verrattuna epäedullisempi. Korkeasti koulutettujen kotona olevien naisten tyytymättömyyttä saattoi ehkä selittää se, että nämä naiset olivat muita orientuneempia palkkatyöhön (vrt. taulukko 29). Heille kysymys työnjaosta liittyi ehkä pikemminkin kysymykseen palkallisen ja palkattoman työn jakamisesta perheessä, eikä kotonaoloon ylipäätään oltu kovin tyytyväisiä.



Kuvio 14. Kotitöiden jaon tasa-arvoisena kokeminen (%)



Taulukko 34. Kotitöiden ja vastuun jaon epätasapainoiseksi (asteikkovaihtoehdot 4 ja 5) kokevien osuus, miehet ja naiset (%).

Työnjako epätasa-arvoinen, %	MIEHET			NAISET		
	Kaikki	Ei töissä	Työssä käyvät	Kaikki	Ei töissä	Työssä käyvät
Kaikki	23	22	23	37	33	38
25-39-v., ei lapsia	19	(12)	20	19	17	20
alle 7-v. lapsia	21	(42)	20	38	34	42
7-17-v. lapsia	29	(19)	31	46	48	45
40-50-v., ei lapsia	23	(20)	23	29	(23)	30
Amm.koulu	20	(19)	20	40	33	43
Opisto, amm.kk	20	(20)	20	34	24	38
Yliopisto	35	(33)	35	38	44	36
Naisen tulo-osuus alle 35% talouden kokonaistuloista	19	(0)	19	39	33	48
Naisen tulo-osuus 35-alle 60%	24	(27)	24	35	25	36
Naisen tulo-osuus 60-100%	26	(19)	(40)	49	(60)	48
Nainen työssä	24	22	24	38	-	-
Nainen ei töissä	22	22	21	33	-	-
Naisen ansiotyöaika alle puolet puolisoien yhteenlasketusta työajasta	-	-	25	-	-	42
Naisen ansiotyöaika puolet tai enemmän yhteenlasketusta työajasta	-	-	21	-	-	36

() aineistossa ei-työssäkäyviä miehiä/naisia vähän

Naisen tulo-osuuden kasvaessa perheen kokonaistuloista työnjaon epätasapainoiseksi kokevien miesten määrä lisääntyi. Naisilla yhteys ei ollut suoraviivainen. Tulo-osuuden kasvu vähensi ensin tyytymättömyyttä työnjakoon, mutta tyytymättömyys kasvoi voimakkaasti silloin, kun naisen tulot muodostivat talouden pääasiallisen tulolähteen. Vaikka työssäkäynti lisäsi varsinkin naisten tyytymättömyyttä työnjakoon, naisen ansiotyöajan piteneminen suhteessa miehen ansiotyöaikaan vähensi tyytymättömyyttä työssäkävien naisten ja miesten kohdalla. Naisen tulo-osuuden pienuus tai kahden palkansaajan perheissä naisen lyhyempi työaika eivät suomalaisissa perheissä ole riittäviä perusteita epätasapainoiselle työnjaolle, vaan tyytymättömyys työnjakoon oli näissä talouksissa yhtä yleistä tai jopa yleisempää kuin muissa talouksissa.

## 8.4 Kotitöihin osallistuminen ja työnjaon tasapainoisuuden kokemus

Missä määrin erilaisiin tehtäviin käytetty aika tai muutokset suhteellisessa työnjaossa ovat yhteydessä työnjaon tasapainoisena kokemiseen? Merkitseekö miesten lisääntynyt ajankäyttö perinteisiin naisten töihin myös sitä, että työnjaon koetaan tasa-arvoistuvan, vai löytyykö tasa-arvo sukupuolityyppillisemmästä osallistumisesta?

Kotitöihin absoluuttisesti käytetty aika ei ollut samassa määrin yhteydessä työnjaon tasapainoisena kokemiseen kuin suhteellisen osuuden muutos (Taulukko 35). Koska tässä aineistossa ei ollut käytettävissä ajankäyttötietoja saman perheen jäseniltä, ei miesten tai naisten absoluuttista kotitöihin käytettyä aikaa ollut mahdollista suhteuttaa puolison vastaaviin tietoihin. Siten yksilöiden väliset erot ajankäytössä voivat liittyä myös muihin tekijöihin, kuten kotityölle asetettujen laatuvaatimusten eroihin tai perheiden kulttuuriin ym. eroihin siinä, missä määrin halutaan tai pystytään hankkimaan hyödykkeitä tai palveluita talouden ulkopuolelta. Sen sijaan suhteellista osuutta koskeva tieto kuvaa yksiselitteisesti puolisojen välistä työnjakoa. Molempien mittareiden antama kuva on samansuuntainen: vastaajat pitivät kotitöiden jakoa sitä tasapainoisempana, mitä suurempi oli miesten tekemä osuus ja ajankäyttö kotitöissä tai mitä pienemmän osan naiset tekivät tai mitä vähemmän he käyttivät aikaa kotitöihin.

Miesten osuuden lisääntyminen tyypillisissä naisten töistä oli selvästi yhteydessä koettuun työnjaon tasapainottumiseen. Samoin ajankäytön lisääntyminen näihin töihin lisäsi miesvastaajien kokemusta työnjaon tasoittumisesta. Miesten työmäärän lisääntyminen perinteisissä miesten töissä ei samassa määrin liittynyt työnjaon tasa-arvoistumisen kokemukseen. Tosin naisvastaajien mielestä naisen suhteellisen osuuden väheneminen myös tyypillisissä miesten töissä – ja sen kääntöpuolena miehen osuuden kasvaminen näissä töissä – lisäsi työnjaon tasa-arvoisuutta. Työnjaon tasapainoiseksi kokeminen kytkeytyi varsinkin naisvastaajien mielestä miesten osallistumisen lisääntymiseen kodin perinteisissä naisten töissä, ei niinkään sukupuolityyppillisen osallistumisen lisääntymiseen.

Taulukko 35. Kotitöihin käytetyn ajan sekä suhteellisen osuuden yhteys työnjaon tasapainoisena kokemiseen (korrelaatio), miehet ja naiset

Tasapainoinen työnjako 1=epätasapainoinen, 5=tasapainoinen  
 Kotityöt I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset  
 Kotityöt II = korjaustyöt, remontointi, huoltotyöt, puutarha/pihatyöt

		Kaikki	Työssä käyvät
MIEHET	Ajankäyttö, Kotityöt I	.124**	.081
	Ajankäyttö, Kotityöt II	.026	.026
	Suhteellinen osuus, Kotityöt I	.181***	.151**
	Suhteellinen osuus, Kotityöt II	.106*	.102
	Tyypillisten naisten töiden osuus kotitöiden ajankäytöstä	.086+	.070
NAISET	Ajankäyttö, Kotityöt I	-.168***	-.147***
	Ajankäyttö, Kotityöt II	-.017	-.045
	Suhteellinen osuus, Kotityöt I	-.448***	-.478***
	Suhteellinen osuus, Kotityöt II	-.167***	-.174***

Muuttujan tilastollinen merkitsevyys: + =  $p < 0.1$ , \* =  $p \leq 0.05$ , \*\* =  $p \leq 0.01$ , \*\*\* =  $p \leq 0.001$ .

Työnjaon kokeminen tasapainoiseksi riippui myös muista tekijöistä. Runsas kolmasosa miehistä ja lähes neljäsosa naisista piti kodin töiden jakaantumista tasapainoisena, vaikka miehen osallistuminen tyypillisten naisten töiden tekemiseen olisi ollut verraten vähäistä (Taulukko 36). Toisaalta lähes kolmannes miehistä ja runsas viidennes naisista ei pitänyt työnjakoa tasapainoisena, vaikka puolisoiden osallistuminen tyypillisten naisten töiden tekemiseen olisi ollut lähestulkoon yhtä suurta.

Taulukko 36. Kotitöiden jakaantumiseen suhtautuminen (%) ja miehen suhteellinen osuus perinteisistä naisten töistä, miehet ja naiset.

Työnjako tasapainoinen=asteikkovaihtoehdot 1 ja 2, ei tasapainoinen=asteikkovaihtoehdot 3-5  
 Kotityöt I = aterian valmistus, tiski, siivous, pyykki, ostokset

Kotityö I, miehen suhteellinen osuus	MIEHET		NAISET	
	Tasapainoinen	Ei tasapainoinen	Tasapainoinen	Ei tasapainoinen
Alle 25 %	36	64	25	76
25-39 %	49	51	46	54
40-55 %	72	28	78	22

Vain ne vastaajat, joiden talouksissa miehen osuus perinteisistä naisten töistä oli korkeintaan 55 prosenttia. Noin 5 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että miehen suhteellinen osuus perinteisistä naisten töistä oli yli 55 prosenttia.

Mitkä tekijät ovat yhteydessä siihen, että työnjako koetaan tasapainoiseksi, vaikka se ei sitä ajankäytön tai suhteellista työnjakoa koskevien mittarein arvioituna olisikaan? Lisääkö esimerkiksi koulutustason kohoaminen suurempia vaatimuksia osallistumiselle vähemmän koulutettujen tyytyessä perinteisempään työnjakoon perheessä? Kuten havaittiin, naisen pääasiallinen vastuu perheen toimeentulosta lisäsi tyytymättömyyttä työnjakoon (ks. Taulukko 34). Missä määrin tämä liittyy miesten

tosiasialliseen osallistumiseen näissä talouksissa, vai selittävätkö tyytymättömyyttä myös muut tekijät? Seuraavassa selvitän varianssianalyysin avulla sitä, miten muut tekijät vaikuttavat työnjakoa koskevaan mielipiteeseen, kun miehen suhteellinen osuus tyypillisistä naisten töistä on ensin vakioitu.

Perhevaihe vaikutti siihen miten tasapainoiseksi työnjako koetaan riippumatta siitä, missä määrin mies osallistui perinteisiin naisten töihin (Taulukko 37). Sekä miehet että naiset kokivat työnjaon lähtökohtaisesti epätasapainoisemmaksi lapsiperheissä miehen osuudesta riippumatta. Naisten kokemus epätasapainosta liittyi ylipäättään lapsiperhevaiheeseen, miesten puolestaan perhevaiheeseen, jossa lapset olivat jo vähän vanhempia. Työnjakoa pidettiin tasapainoisimpana vanhimpien vastaajien talouksissa. Ilmeisesti työmäärän lisääntyminen pikkulapsiperheissä lisää myös tyytymättömyyttä työnjakoon, vaikka kummankin puolison osallistuminen yleensä lisääntyy näissä talouksissa. Vanhempien vastaajien talouksissa puolisoitten työnjako ei ehkä enää ole samalla tavalla neuvottelujen alaista vaan kotitöiden jakaminen hoituu jo totuttujen käytäntöjen mukaan. Tasapainoisen työnjaon kokemus liittyy näissä talouksissa siten siihen, että olemassa olevaan, epätasa-arvoiseenkin työnjakoon on jo totuttu eikä sitä enää kyseenalaisteta.

Myös koulutus ohjaa näkemystä siitä, mitä pidetään tasapainoisena työnjakona. Varsinkin miesvastaajien näkemys työnjaon tasapainoisuudesta riippui koulutustasosta. Sekä korkeammin koulutetut miehet että ne miehet, joiden puolisoilla oli vähintään opistoasteen koulutus pitivät työnjakoa epätasapainoisempina kuin vähemmän koulutetut riippumatta siitä, missä määrin mies osallistui kotitöihin. Epätasapainon kokemus on sitä suurempi, mitä kauempana toteutunut työnjako on odotetusta tai hyväksyttävänä pidetystä. Naisvastaajilla oma tai puolison koulutustaso ei vaikuttanut tasapainoisuuden kokemukseen tilastollisesti merkitsevästi, vaikkakin vaikutus oli samansuuntainen kuin miesvastaajilla. Puolison koulutustasolla oli miesten näkemyksissä suurempi merkitys kuin miehen omalla koulutustasolla. Koulutuksen yhteys tasapainoisen työnjaon kokemukseen näytti kuitenkin taulukon 34 perusteella olevan naisilla erilainen sen mukaan, kävikö nainen töissä vai ei. Korkeampi koulutus lisäsi tyytymättömyyttä niiden naisten keskuudessa, jotka eivät olleet työssä ja lisäsi tyytyväisyyttä työssäkäyvien kohdalla.

Naisen kotonaolo tai pienet tulot eivät selitä työnjaon kokemista tasapainoiseksi tai epätasapainoiseksi sen jälkeen kun miehen osallistuminen on vakioitu. Naisvastaajat olivat jossain määrin tyytyväisempiä työnjakoon mieselättäjäperheissä (nainen ei käynyt työssä tai naisen tulot merkittävästi pienemmät) kuin muissa talouksissa, miesvastaajien näkemyksissä ei ollut eroa. Työnjakoa pidettiin puolestaan epätasapainoisena useammin niissä talouksissa, joissa naisen tulot olivat suuremmat kuin puolison. Erot eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä.

Taulukko 37. Työnjakoon suhtautuminen eri tekijöiden mukaan, kun miehen suhteellinen osuus perinteisiin naisten tehtäviin on vakioitu. Varianssianalyysi.

Työnjako tasapainoinen=1, epätasapainoinen=5

	Miehet		Naiset	
	Malli I	Malli II	Malli I	Malli II
Kaikki	2.49		2.86	
25-39-v.	2.32		2.56	
Nuorin lapsi alle 7-v.	2.44		2.93	
Nuorin lapsi 7-17-v.	2.73		3.11	
40-50-v.	2.31		2.40	
p	.035		.000	
Naisella korkeintaan amm.koulu		2.35		2.72
Naisella opisto-kk-yliopisto		2.92		2.82
p		.000		.329
Miehellä korkeintaan amm.koulu		2.32		2.72
Miehellä opisto-kk-yliopisto		2.51		2.85
p		.117		.344
Nainen työssä		2.45		2.79
Nainen ei työssä		2.48		2.61
p		.826		.098
Naisen tulo-osuus alle 35 %		2.45		2.68
Naisen tulo-osuus 35 - alle 55 %		2.44		2.75
Naisen tulo-osuus 55 % tai yli		2.55		2.80
p		.869		.758
Kotityöt tulisi jakaa tasan				
Ei		2.60		2.50
Kyllä		2.36		2.84
p		.040		.001
Perinteisten naisten töiden osuus omasta kotityöajankäytöstä (absol. aika)				
alle 50 %		2.29		2.94
50-79 %		2.57		2.81
80 % tai enemmän		2.53		2.90
p		.176		.723
Miehen osuus lastenhoitotehtävistä (suhteellinen osuus, taloudet joissa nuorin lapsi alle 13-v.)				
alle 25 %		3.00		3.40
25-alle 40 %		2.81		3.27
40 % tai yli		2.43		2.82
p		.038		.001

Malli I: miehen suhteellinen osuus ja perhevaihe

Malli II: miehen suhteellinen osuus, perhevaihe ja kukin tarkasteltava muuttuja vuorollaan. Lastenhoitotehtävät: vain taloudet joissa nuorin lapsi alle 13-v., malli miehen suhteellinen osuus, alle 7-v. lapsia, miehen osuus lastenhoitotehtävistä. Vain ne vastaajat, joiden talouksissa miehen osuus perinteisistä naisten töistä oli korkeintaan 55 prosenttia.

Missä määrin kodin muiden kuin perinteisten naisten tehtävien jakaantuminen puolisoiden välillä heijastuu siihen, miten tasapainoisena työnjakoa pidetään? Korvaako esimerkiksi miesten runsas osallistuminen perinteisiin miesten töihin tai lastenhoitoon epätasapainoista töiden jakaantumista perinteisissä naisten töissä? Sukupuolityypillisen osallistumisen mittarina käytetään tässä absoluuttisen ajankäytön jakaantumista perinteisiin miesten ja perinteisiin naisten töihin. Mitä pienempi osuus ajankäytöstä kuluu tyyppillisten naisten töiden tekemiseen, sitä sukupuolityypillisempää on miehen osallistuminen, naisvastaajien kohdalla osallistuminen on vastaavasti silloin vähemmän sukupuolityypillistä.

Sukupuolityypillisempi osallistuminen kodin töihin näytti hieman lisäävän miesten tyytyväisyyttä työnjakoon, mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Perinteisten naisten töiden osuuden kasvaminen miehen kotitöihin kokonaisuudessaan käyttämästä ajasta lisäsi epätasapainoisen työnjaon kokemusta miehillä. Naisvastaajien näkemyksiin ei sukupuolen mukainen osallistuminen vaikuttanut. Yksittäisten töiden kohdalla ei myöskään ollut merkittävää eroa siinä, ennakoiko miehen suurempi osallistuminen johonkin tiettyyn perinteiseen naisten työhön, esimerkiksi ruuanlaittoon, suurempaa tyytyväisyyttä työnjakoon (taulukkoa ei esitetä tässä).

Sen sijaan miehen osallistuminen lastenhoitotehtäviin vaikutti selvästi siihen, miten tasapainoiseksi kodin töiden jakaantuminen koettiin. Lastenhoitotehtäviin osallistuminen korvasi sekä naisten että miesten mielestä perinteisten naisten töiden epätasaisempaa jakaantumista perheissä. Myös kotityöhön liittyvillä asenteilla oli vaikutusta: kodin töiden tasaisempaa jakamista kannattavat naiset olivat tyytymättömämpiä toteutuneeseen työnjakoon miehen osuudesta riippumatta. Miesvastaajien kohdalla normatiivinen näkemys vaikutti päinvastaisesti. Tasa-arvoisempaa työnjakoa kannattavat pitivät toteutunutta työnjakoa myös tasa-arvoisempana riippumatta siitä, missä määrin mies todellisuudessa osallistui perinteisiin naisten töihin.

Entä heijastuuko muu kotitöihin suhtautuminen sitten epätasapainon kokemukseen? On muistettava, että työnjakoa epätasa-arvoisena pitävistä miehistä valtaosa oli sitä mieltä, että naiselle oli kertynyt liikaa tehtäviä. Siten kokemus kotitöistä ei heillä liity samalla tavalla käsitykseen oman työpanoksen merkittävydestä suhteessa puolison työpanokseen. Omien kotitöihin liittyvien kokemusten ja epätasa-arvon yhteys ei myöskään tullut miehillä kovin selvästi esiin, lähinnä kotitöiden kokeminen ikäviksi liittyi työnjaon kokemiseen epätasapainoisena (Taulukko 38).

Naisilla kotitöihin liittyvät kielteiset kokemukset olivat sen sijaan useammin ja selvemmin kuin miehillä yhteydessä epätasa-arvon kokemukseen (Taulukko 38). Varsinkin arvostuksen puutteen kokemus liittyi työnjaon kokemiseen epätasa-arvoisena. Osa kodin töiden epätasapainoiseen jakamiseen liittyvästä tyytymättömyydestä voikin naisilla liittyä siihen, että perheen ei koeta arvostavan naisen työpanosta: arjen sujuvuudesta tuleekin taakka, kun töiden viemä aika ja niihin liittyvä vastuu ei näy muille.

Taulukko 38. Kotitöihin suhtautuminen ja kotitöiden jaon tasapainoisuuden kokemus (korrelaatio), miehet ja naiset.

Tasapainoinen työnjako 1=epätasapainoinen, 5=tasapainoinen  
Muut muuttujat: asteikko ilmoitettu rivillä

	Kaikki	Työssä käyvät
<b>MIEHET</b>		
Kotityöt ovat vaikeita – helppoja (1-5)	-.121*	-.128*
Kotityöt ovat aikaa vieviä – joutuisia (1-5)	-.011	-.027
Kotityöt ovat mielenkiintoisia – ikäviä (1 -5)	.224**	.240**
Kotityöt ovat toistuvia – vaihtelevia (1-5)	-.027	-.051
Kotityöt rajoittavat - eivät rajoita ajankäyttöäni (1-5)	-.098*	-.136**
Kotityöt ovat - eivät ole perheeni mielestä tärkeitä (1-5)	.072	.071
<b>NAISET</b>		
Kotityöt ovat vaikeita – helppoja (1-5)	-.070	-.122**
Kotityöt ovat aikaa vieviä – joutuisia (1-5)	-.194**	-.222**
Kotityöt ovat mielenkiintoisia – ikäviä (1 -5)	.168**	.158**
Kotityöt ovat toistuvia – vaihtelevia (1-5)	-.064	-.080
Kotityöt rajoittavat - eivät rajoita ajankäyttöäni (1-5)	-.312**	-.307**
Kotityöt ovat - eivät ole perheeni mielestä tärkeitä (1-5)	.399	.369**

Muuttujan tilastollinen merkitsevyys: + =  $p < 0.1$ , \* =  $p \leq 0.05$ , \*\* =  $p \leq 0.01$ , \*\*\* =  $p \leq 0.001$ .

## 8.5 Yhteenveto

Suomalaisten suhtautuminen kodin tehtävien jakamiseen on selvästi tasa-arvoisempi kuin toteutunut työnjako. Varsinkin naiset kannattavat sekä tasa-arvoisempaa töiden jakoa että miesten osallistumisen lisäämistä lasten hoidossa. Lähes kaksi kolmasosaa miehistäkin on tasaisemman töiden jaon kannalla. Koulutus tai ikä eivät merkittävästi erotelleet asennoitumista: nuoret miehet suhtautuivat hieman vanhempia miehiä suopeammin ainoastaan isän aseman vahvistamiseen pienten lasten hoidossa.

Miksi asenteet siirtyvät niin hitaasti käytäntöön? Riittääkö edes asennemuutos muuttamaan kotitöiden tekemisen tapoja? Tasa-arvoisempaa työnjakoa kannattavat vastaajat jakoivat kyllä kotitöitä hieman tasaisemmin. Silti näidenkin parien kohdalla miesten osallistuminen jäi kauas naisten osallistumisesta. Epätasapainoinen jako ilmeni myös tyytymättömyytenä: runsas kolmasosa naisista oli tyytymätön työnjakoon, kun miehistä vain viidesosa oli sitä mieltä, että kodin työt oli jaettu epätasapainoisesti. Tyytymättömyys oli suurinta lapsiperheissä. Työssäkäyvät pienten ja vähän vanhempienkin lasten äidit olivat vähiten tyytyväisiä puolisoiden väliseen työnjakoon. Työssäkäyvien pienten lasten äideistä jopa yli 40 prosenttia piti työnjakoa epätasapainoisena, työssäkäyvistä pienten lasten isistä noin joka viides. Miesten ja naisten näkemykset työnjaon tasapainoisuudesta erosivat eniten juuri pienten

lasten perheissä. Tyytyväisimpiä töiden jakaantumiseen olivat nuoret ja lapsettomat vastaajat, jotka myös kokivat työnjaon perheessään suhteellisen tasapainoisena.

Tyytymättömyys kotitöiden jakamiseen ei liittynyt pelkästään toteutuneeseen työnjakoon. Jopa yli kolmasosa miehistä ja neljäsosa naisista piti työnjakoa tasapainoisena, vaikka miehen osuus kotitöistä oli selvästi vähäisempi kuin naisen. Koulutus lisäsi odotuksia tasa-arvoisemmasta työnjaosta ja sen seurauksena vahvasti tyytymättömyyttä epätasapainosta työnjakoa kohtaan. Samoin pienten lasten perheissä kummankin puolison työmäärän kasvaminen lisää ilmeisesti tyytymättömyyttä työnjakoon, vaikka erot puolisoitten osallistumisessa eivät merkittävästi olisi muuttuneetkaan. Isän osallistuminen lastenhoitoon lisäsi kuitenkin äidin tyytyväisyyttä työnjakoon, vaikka muihin töihin osallistuminen olisi jäänyt vähemmälle. Nuoret lapsettomat vastaajat ja keski-ikäiset vastaajat, joiden lapset olivat jo muuttaneet pois kotoa olivat tyytyväisempiä työnjakoon riippumatta miehen osallistumisesta.

Kotona olevat naiset olivat työssäkäyviä naisia tyytyväisempiä perheen työnjakoon. Kuitenkin heistäkin kolmasosa koki työnjaon epätasapainoisena. Naisen tulojen kasvu ei näkynyt suoraviivaisesti tyytymättömyyden kasvuna. Tyytyväisimpiä työnjakoon olivat ne naiset, joiden tulot muodostivat noin puolet talouden kokonaistuloista. Pienituloiset ja suurituloiset naiset olivat puolestaan tyytymättömimpiä työnjakoon.

Tyytymättömyys työnjakoon ja epätasa-arvon kokemus liittyvät osaltaan kotitöiden kokemiseen ikävinä ja vähän arvostusta saavina. Kotityöt eivät suomalaisten miehillä kuitenkaan näyttäyty pelkästään kielteisessä valossa. Kotitöitä pidettiin myös helppoina, perheen mielestä tärkeinä, ja ajankäytön suhteen verraten joustavina. Suhteellisen harva oli sitä mieltä, että kotityöt veivät paljon aikaa tai olivat ikäviä, vaikka töiden toistuvuus korostuikin. Naiset liittivät kielteisiä piirteitä kotitöihin useammin kuin miehet. Myös koulutus lisäsi kielteisiä arvioita. Merkittävin ero sukupuolten mielipiteissä koski sitä, missä määrin kotitöiden tekemisen koettiin saavan arvostusta perheeltä. Miehistä lähes 70 prosenttia koki saavansa arvostusta perheeltä kotona tekemästään työstä. Naisista taas vain noin puolet oli tätä mieltä, ja lähes viidennes koki, ettei perhe juurikaan nähnyt naisen työtä tärkeänä.

Kotitöihin käytetty aika heijastui miesten ja naisten kokemuksissa eri tavoin. Kielteiset, kotitöiden samankaltaisuuteen, rajoittavuuteen ja ikävyyteen liittyvät kokemukset olivat yleisempiä niiden miesten vastauksissa, jotka kokonaisuudessaan käyttivät kotitalouteen runsaasti aikaa ja joiden työpanoksesta huomattavan suuri osa kului perinteisissä naisten töissä. Perinteisiin miesten töihin runsaasti aikaa käyttävät miehet eivät liittäneet kotitöihin samassa määrin kielteisiä kokemuksia. Naisten kohdalla kielteinen suhtautuminen ei ollut samalla tavalla yhteydessä kotitöihin käytettyyn aikaan. Runsaasti perinteisiin naisten töihin aikaa käyttävät naiset eivät juurikaan eronneet mielipiteissään näihin töihin vähemmän aikaa käyttävistä naisista tai kokivat kotityöt jopa vähemmän toistuvina tai ikävinä kuin nämä.



## 9 Kotitöiden tasa-arvoistumisen arvoitus

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää sitä, miten kotityöt jaetaan suomalaisissa perheissä ja mitkä tekijät liittyvät palkattoman työn tasa-arvoisempaan jakamiseen miesten ja naisten välillä. Tutkimuksen erityisenä kiinnostuksen kohteena oli ansio-työhön liittyvien tekijöiden ja kotityön välisen yhteyden selvittäminen: missä määrin ansio työaika ja tulot sekä puolisoiden väliset palkkaerot ohjaavat palkattoman työn jakamista perheessä? Entä miten joustavuuden lisääntyminen työelämässä – työaika-joustojen, epätyypillisen työajan tai ylitöiden myötä – näkyy kotitöiden tekemisessä? Kotitöiden jakaantumisen lisäksi selvitettiin, kuinka tasa-arvoisena suomalaiset itse pitävät työnjakoa perheissään – olemmeko tyytyväisiä vaikka puolisoiden osallistuminen kotitöihin olisikin erilaista.

Tutkimuksen aineisto kerättiin postikyselynä vuonna 1998 osana kansainvälistä tutkimushanketta, joka selvitti palkallisen ja palkattoman työn jakamista ja sen ehtoja eri maissa. Suomen aineisto rajattiin 1180:een iältään 25–50-vuotiaaseen mieheen ja naiseen, jotka tutkimushetkellä asuivat avo- tai avioliitossa. Kotitöiden tekemistä ja niiden jakaantumista perheessä selvitettiin tiedustelemalla vastaajilta viikoittaista ajankäyttöä erilaisiin toimintoihin ja tehtäväkokonaisuuksiin, sekä käsityksiä työnjaosta kotitalouden eri tehtävissä. Kotitöihin käytetyn kokonaisajan lisäksi tutkimuksessa selvitettiin sitä, missä määrin kodin tehtävät noudattavat vielä perinteistä sukupuolijakoa. Osa kotitöistä luokiteltiin perinteisiksi naisten töiksi (aterioiden valmistus, tiski, pyykinpesu, siivous, ostokset) ja osa perinteisiksi miesten töiksi (korjaus- ja huoltotyöt, remontointi). Lastenhoitotehtäviä ei luokiteltu sukupuolityypillisyyden mukaan.

Tutkimuksessa kotityöt rajattiin koskemaan etukäteen nimettyjä, suhteellisen konkreettisia tehtäviä. Rajauksen lähtökohtana oli monissa kotityötutkimuksissa käytetty määritelmä kotitöistä 'toinä, joiden seurauksena syntyy tuotteita tai palveluja, jotka perhe voisi ainakin periaatteessa hankkia kotitalouden ulkopuolelta tai ulkopuolisen tuottamina'. Vaikka tehtäväkokonaisuuksiin oli liitetty myös perheen päivittäisen elämän organisointi ja suunnittelu, raha-asioiden hoito ja viranomaisasiointi, monet muut perheille kuuluvat immateriaaliset tehtävät – kuten lasten kasvatusvastuu, tunnesiteiden luominen ja niiden ylläpito, yhteyden pitäminen sukulaisiin ja ystäviin ym. – eivät olleet tämän tutkimuksen kohteena.

Naisten ansio työn yleistymisen ja koulutustason kohoamisen myötä on odotettu, että myös kotona tehty palkaton työ tasaantuu sukupuolten välillä. Työelämän tai perheen muutoksista huolimatta suomalaiset naiset kantoivat kuitenkin 2000-luvulle tultaessa edelleen päävastuun kotona tehdystä palkattomasta työstä. Kotitaloudesta

riippuen naiset käyttivät kotitöihin lähes 1.3–2.0-kertaisen ajan miehiin verrattuna. Miehistä eniten aikaa kotitöihin käyttivät pienten lasten isät, työttömät sekä omakotitalossa asuvat miehet.

Kotityöt ja lastenhoito vievät merkittävän osan sekä naisten että miesten ajasta. Varsinkin lapsiperheissä niihin kuluu suuri osa päivittäisestä ajankäytöstä ansiotyön jälkeen. Naisten ja miesten osallistumisessa on kuitenkin suuria eroja. Lasten syntymän myötä naisten kotityömäärä kasvaa huomattavasti enemmän kuin miesten kotityömäärä. Työnjako muuttuu myös perinteisempään suuntaan, kun naisten ajankäyttö varsinkin perinteisiin naisten töihin lisääntyy miesten tehdessä suuremman osan perinteisistä miesten töistä.

Ikä, koulutustaso ja perhevaihe vaikuttavat vähemmän miesten osallistumiseen kotitöihin kuin naisten osallistumiseen. Nuoret miehet käyttivät lähes yhtä paljon aikaa kotitöihin kuin tutkimuksen vanhimmat miehet. Koulutustason kohoaminen ei myöskään merkittävästi lisännyt miesten osallistumista. Sukupolviuutos näkyi enemmänkin töiden painopisteessä, sillä nuoremmat ja koulutetummat miehet käyttivät muita miehiä vähemmän aikaa perinteisten miesten töiden tekemiseen ja saman verran tai hieman enemmän aikaa perinteisten naisten töiden tekemiseen.

Naisten kohdalla koulutuksen lisääntyminen vähensi kotitöiden tekemistä, vaikka koulutusryhmien väliset erot perinteisiin naisten töihin osallistumisessa eivät olleetkaan kovin suuria. Nuoremmat naiset käyttivät tämän tutkimuksen perusteella vanhempia naisia vähemmän aikaa perinteisiin naisten töihin. Lasten syntymä siirsi kuitenkin vanhempien koulutustasosta riippumatta perheen työnjakoa perinteisempään suuntaan vaikka myös isien osallistuminen kodin töihin kasvoi.

Puolisoiden välisen työnjaon kuva muuttui hieman kun tarkasteltiin erikseen ajankäyttötietoja tai suhteellista työnjakoa. Muutokset miesten ajankäytössä olivat verraten vähäisiä, ja suhteellisessa työnjaossa tapahtunut tasa-arvoistuminen oli pitkälti seurausta siitä, että naiset vähensivät osallistumistaan kodin eri töihin.

### **Ansiotyö muokkaa kotitöitä**

Ansiotyöaika vaikutti sekä miesten että naisten kotityöpanokseen. Kotonaolo lisäsi selvästi naisten ajankäyttöä kotitöihin, mutta myös kotona olevat miehet käyttivät muita miehiä enemmän aikaa kotitöihin. Työssäkäyvillä miehillä ja naisilla ansiotyöajan piteneminen vähensi kotitöitä, mutta muutos oli verraten vähäinen. Pitkää työviikkoa tekevät naiset käyttivät kuitenkin tämän tutkimuksen perusteella kotitöihin lähes yhtä paljon aikaa kuin lyhyttä työviikkoa tekevät. Puolison pitkä työviikko ei juuri lisännyt vastaajien kotitöitä. Tässä tutkimuksessa puolison ansiotyöaika jouduttiin tosin arvioimaan virallisen työajan mukaisesti, ts. siihen ei voitu

laskea mukaan työmatkoihin kuluvaan aikaan, kotona tehtyä ansiotyötä tai opiskelua. Puolison ansiotyöajan vaikutus olisi voinut tulla paremmin esiin, mikäli myös heidän kohdallaan kaikki ansiotyöhön kuuluva aika olisi voitu ottaa huomioon.

Työelämän muutokset heijastuvat osaltaan perheiden ratkaisuihin. Sukupuolten välinen palkkaero ja työmarkkinoiden eriytyminen 'pehmeisiin' naisten aloihin ja 'koviin' miesten aloihin vaikuttavat esimerkiksi siihen, kumpi puolisoista käy töissä ja kumpi jää kotiin hoitamaan pientä tai sairastunutta lasta. Työelämän joustot ovat luoneet perheille toivottua vapautta työn ja perheen yhteensovittamisen järjestelyissä. Kotonaoloajan lisääntyminen näyttää lisäävän kotitöiden tekemistä sekä miehillä että naisilla. Joustavuuden myötä perinteinen työnjako perheessä voi kuitenkin vahvistua, jos työaikajoustot ja työn epätyypillisuus (määräaikaiset työsuhteet, osa-aikatyö, keikkatyö) kohdistuvat yksinomaan naisille.

Ansiotyöajan lisäksi myös sen sijoittuminen vaikutti kotitöiden tekemiseen. Työaikajoustojen vaikutukset vaihtelivat kuitenkin sukupuolen mukaan. Miesten osallistuminen oli runsainta silloin, kun mies teki säännöllistä päivätyötä ja vaimo työskenteli epätyypilliseen työaikaan. Naisten osallistuminen oli runsainta silloin, kun kumpikin puoliso työskenteli epätyypilliseen aikaan. Osaltaan tätä selitti se, että miesten epätyypillinen työaika näytti liittyvän naisista useammin myös pitkään työviikkoon. Puolisoiden työaikojen limittyminen näytti myös purkavan jossain määrin sukupuolityypillisten tehtävien jakoa perinteisissä naisten töissä. Miehet osallistuivat aterioiden valmistukseen ja jopa pyykinpesuun sitä useammin mitä vähemmän puolisojen työajat sijoittuvat päällekkäin.

Joustavuuden lisääntyminen voi myös lisätä ansiotyöaikaan. Tässä tutkimuksessa varsinkin miesten kohdalla työajan jousto näytti merkitsevän joustoa pikemmin työhön kuin perheeseen päin. Ansiotyöajan ja vapaa-ajan välisen rajan hämärtyminen ja työajan ulottuminen yhä enemmän perheen ajalle ylitöiden, työmatkojen tai kotiin vietyjen töiden välityksellä vähentää käytännössä myös kotitöihin ja lastenhoitoon käytettävissä olevaa aikaa. Kotitöiden kuljettaminen mukana ei myöskään onnistu yhtä helposti kuin ansiotyöhön liittyvien tehtävien, onhan suuri osa kotitöistä kuitenkin aikaan ja varsinkin paikkaan sidottua. Vaikka perheen juoksevien asioiden hoitaminen sujuisikin netin avulla työpäivän aikana, ei siivousta tai tukkeutuneen viemärin tyhjennystä voi siirtää työpaikalle.

Havainnot ansiotyössä käynnin ja työajan vaikutuksista kotitöiden jakamiseen ovat ajallista saatavilla oloa korostavan mallin mukaisia – ansiotyöstä vapaa aika lisäsi kummankin puolison työpanosta kotona. Malli ei kuitenkaan pysty selittämään sitä, miksi työssäkäynnin tai työajan vaikutukset olivat osittain erilaisia miehillä ja naisilla. Kotonaolo lisäsi sekä naisten että miesten kotitöitä, mutta kotona olevat naiset käyttivät lähes 1.5-2.0 kertaa enemmän aikaa kotitöihin kotona oleviin miehiin

verrattuna. Ajallista saatavilla oloa korostava malli ei pysty myöskään selittämään sitä, miksi työajan sijoittumisen vaikutukset olivat osittain erilaisia miehillä ja naisilla.

### **Ansiotulojen vaikutus pieni**

Naisen tulojen tai tulo-osuuden kasvun vaikutus suomalaisten parien työnjakoon oli vähäinen. Taloustieteelliset ja resurssiteoreettiset mallit kotitöiden jakamisesta ovat olettaneet, että naisen tulojen – tai tulomahdollisuuksien – kasvu näkyisi johdonmukaisesti naisen tekemien kotitöiden vähenemisenä ja miehen osallistumisen lisääntymisenä. Tämän tutkimuksen havainnot eivät antaneet tukea näille oletuksille. Naisen tulojen kasvu vähensi jossain määrin naisten osallistumista kotitöihin, mutta ei juuri näkynyt miesten osallistumisessa, kun työnjakoa arvioitiin ajankäyttötietojen valossa. Tulojen kohotessa kotitaloudet käyttivät ylipäätään vähemmän aikaa kotitöihin. Keski- ja suurituloisissa talouksissa asuvat miehet käyttivät pienituloisissa talouksissa asuvia miehiä vähemmän aikaa varsinkin perinteisiin miesten töihin. Naiset puolestaan vähensivät osallistumistaan sekä perinteisissä naisten että miesten töissä talouden tulotason kohotessa. Tulokset ovat samansuuntaisia aikaisempien tulojen vaikutusta suomalaisten parien työnjakoon selvittäneiden tutkimusten kanssa (ks. Takala 2005).

Suhteellisen työnjaon perusteella naisen osuus kotitöistä väheni naisen tulojen kohotessa. Muutos suhteellisessa työnjaossa oli seurausta siitä, että naisen tulojen (tai tulo-osuuden) kasvaessa naisten osallistuminen kotitöihin väheni jossain määrin samalla kun miesten osallistuminen pysyi suhteellisen tasaisena, tai kasvoi hieman perinteisissä naisten töissä. Kuitenkin niissäkin talouksissa, joissa naisen tulot muodostivat suuremman osuuden talouden kokonaistuloista, käyttivät naiset lähes kaksinkertaisen ajan kotitöihin miehiin verrattuna.

Suomalaisten perheiden suhteellisesta tasa-arvosta kielii ehkä kuitenkin se, että miesten osallistuminen ei vähentynyt merkittävästi puolisoitten välisten tuloerojen kasvaessa. Miesten ajankäyttö kotitöihin pysyi lähes samantasoisena riippumatta siitä, olivatko naisen tulot selvästi pienemmät tai lähes samansuuruiset kuin miehen tulot. Miehet eivät siis vapautuneet kotitöistä niissäkään talouksissa, joissa talouden toimeentulo oli suuremmaksi osaksi miehen tulojen varassa. Työnjako tasaantui hieman naisen ansiotulojen kasvaessa kun suurituloisemmat naiset vähensivät omaa osallistumistaan, mutta muutokset olivat vähäisiä ja tulivat esiin tarkasteltaessa puolisoitten välistä suhteellista työnjakoa.

Ansiotyöstä vapaa aika ja naisten kohdalla perhevaihe vaikuttavatkin selvästi ansiotuloja enemmän siihen, kuinka paljon perheissä käytetään aikaa kotitöihin. Ansiotulojen lisääntyminen ei myöskään heijastunut suoraviivaisesti raha-asioiden hoitoa koskevaan päätösvaltaan, naisen tulo-osuuden kasvu lisäsi naisen vastuuta

raha-asioiden hoidosta. Rahavastuun kasvu ei välttämättä vähentänyt naisen kotitöitä: naisen osuus kotitöistä oli suurinta sekä niissä talouksissa joissa miehellä oli päävastuu raha-asioiden hoidosta mutta myös niissä joissa nainen vastasi raha-asioiden hoidosta. Raha-asiat olivat naisen vastuulla hieman useammin pienituloisissa talouksissa keski- ja suurituloisiin talouksiin verrattuna.

## Lapsiperheet – suurin haaste

Pienet lapset näyttävät olevan tärkein kotityön 'kysyntää' selittävä tekijä. Pienten lasten isät ja äidit käyttivät selvästi muita enemmän aikaa kotitöihin kokonaisuudessaan (ml. lastenhoitoon käytetty aika). Pikkulapsiperhe-vaihe vaikutti kuitenkin huomattavasti vähemmän miesten osallistumiseen kuin naisten osallistumiseen kotitöihin. Ansiotyössä käyvät pienten lasten äidit käyttivät lähes 10 tuntia viikossa enemmän aikaa kotitöihin ja 2.5 tuntia viikossa enemmän aikaa lastenhoitoon kuin samanikäisten lasten työssäkäyvät isät. Vaikka kotona olevat äidit käyttivät eniten aikaa kotitöihin ja lastenhoitoon, jäi heidän kokonaistyöaikansa lähes 19 tuntia vähäisemmäksi pienten lasten työssäkäyviin äiteihin verrattuna, kun sekä palkkatyö että palkaton työ otettiin huomioon. Pienten lasten lukumäärän kasvu ei samalla tavalla vaikuttanut puolisoiden työmäärään. Useamman lapsen hoito 'samalla tavalla', lasten puuhailu keskenään tai vanhempien lasten osallistuminen pienempien hoitoon vähentää ehkä vanhempien työn tarvetta, eikä lapsiperheen koko enää lisää työmäärää samassa suhteessa kuin lasten ikä.

Isien osallistuminen näyttää lisääntyvän lasten kasvaessa. Vaikka nuoret miehet joko kekevat, että isä on aivan yhtä hyvä pienen lapsen hoitaja kuin äiti ja ovat valmiita ainakin asennetasolla jakamaan hoitotehtäviä, näyttävät äidit vielä voittopuolisesti vastaavan lapsen perushoivasta. Isät jakavat herkemmin lasten ulkoiluun, leikkeihin ja harrastustoimintaan, koulutyöhön ja kuljetuksiin liittyviä tehtäviä.

Viime aikoina on pyritty lisäämään isien pitämiä perhevapaita tasa-arvon edistämiseksi työelämässä. Vapaiden tasapuolisemman jaon on odotettu lisäävän myös tasa-arvoa perheessä. Johanna Lammi-Taskula (2007) havaitsi tutkimuksessaan, että pidemmän vanhempainvapaan pitäneet isät osallistuivat sekä isien että äitien mielestä lastenhoitoon ja kotitöihin muita isiä enemmän. Onko taustalla se, että pitkän vapaan pitäjiksi valikoituu toistaiseksi vielä hyvin harvalukuinen isäjoukko, joiden asennoituminen kotitöiden ja lastenhoidon jakamiseen on jo alunperin tasa-arvoisempaa kuin muiden isien, vai muokkaako pitkä perhevapaa miesten ajatusmaailmaa niin että kotitöihin osallistuminen sen myötä kasvaa?

Perhevapaita pitäneet isät eivät kuitenkaan tämän tutkimuksen perusteella käyttäneet muita isiä enemmän aikaa kotitöihin tai lastenhoitoon siinä vaiheessa, kun perhevapaa oli jo päättynyt. Sen sijaan ne äidit, joiden puoliso oli ollut perhevapaalla,

näyttivät vähentävän kotitöiden tekemistä. Mikäli tämän, vuonna 1998 kerättyyn aineistoon perustuvan tutkimuksen tulokset koskevat vielä tätä päivää, perhepaalla olleiden isien suurempi osuus kotitöistä selittyisi osaksi sitä kautta, että äidit vähentävät omaa osallistumistaan näissä perheissä. Toistaiseksi tutkimustieto ei vielä anna mahdollisuutta arvioida tätä luotettavasti. Vaikka muutos perheen työnjaossa osoittautuisi odotettua pienemmäksi, perhevapaiden tasaisempi jako isän jäädessä kotiin ja äidin palatessa työelämään voi lisätä kummankin ymmärtämystä toisen työarkaa ja velvollisuuksia kohtaan (ks. Paajanen 2006).

### **Kotitöiden ulkoistaminen?**

Naisten suuri osuus kodin palkattomasta työstä selittyy osin myös sillä, että monet miesten töihin lukeutuneet työt ovat siirtyneet kodin ulkopuolelle palkatuksi työksi. Korjaus- ja remointityöt hoituvat usein ammattilaisten toimesta, perheen isän (tai äidin) työpanoksena on sopivan työntekijän tilaaminen ja kustannusten maksaminen. Vaikka myös perinteisiä naisten töitä on siirtynyt kodin ulkopuolelle (vaikkapa päivähoito tai vanhusten hoito), perheet tekevät itse vielä suuren osan näistä töistä. Yhtenä syynä perinteisten naisten töiden ulkoistamisen vähäisyyteen on ollut sopivien palvelujen puute tai niiden hinta (esim. ulkona syöminen). Kotitalousvähennyksen myötä yhä useammalla on mahdollisuus ostaa myös näitä palveluja markkinoilta. Viime vuosina vähennysoikeutta onkin käytetty runsaasti sekä siivoukseen että remontti- ja korjaustöiden teettämiseksi.

Kotitöiden ulkoistaminen ei kuitenkaan ilmeisesti tuo ainakaan kovin nopeasti ratkaisua epätasa-arvoiseen työnjakoon. Kustannussyyt ovat tutkimusten mukaan (kts. esim. Ristimäki et al. 2008) vain osatekijä sille, miksi kiinnostus palvelujen käyttöön on vielä toistaiseksi ollut suhteellisen vähäistä. Myös asenteilla on merkitystä. Kodin piiri koetaan yksityiseksi alueeksi, jonne ei haluta päästää ulkopuolisia ihmisiä, lapsia halutaan kasvattaa osallistumaan kaikkiin kodin töihin, tai aterioiden valmistaminen, siivoaminen ja monet muut arkiset kodin työt katsotaan tehtäviksi, jotka kuuluukin tehdä itse eikä teettää ulkopuolisilla. Kiinnostavaa on kuitenkin se, että näytämme olevan haluttomampia siirtämään perinteisiä naisten töitä kodin ulkopuolelle –perinteisten miesten töiden suhteen kynnys on sen sijaan jo selvästi madaltunut (esimerkiksi auton huolto, kodin pienet korjaustyötä). Vaikka suhtautuminen ulkopuolisten palvelujen käyttöön on vähitellen alkanut muuttua, tottumus palvelujen käytöstä puuttuu, eikä sopivaa palvelua aina osata hakea. (Ristimäki et al. 2008.)

### **Asenteet ja tyytyväisyys työnjakoon**

Sosialisaation ja sukupuoliroolien merkitystä korostava kotityön tutkimus on tarjonnut välineitä sen ymmärtämiseksi miksi sukupuolten työnjako kotona muuttuu verraten hitaasti. Naisten ansiotyössä käyntiä pidetään Suomessa hyvin tärkeänä

sekä naisen itsensä että perheen toimeentulon kannalta mutta palkattoman työn jakamiseen ei suhtauduta yhtä yksimielisesti. Vaikka suurin osa vastaajista kannatti kotitöiden tasaisempaa jakamista, väitteen kanssa eri mieltä oli kuitenkin joka neljäs mies ja lähes joka viides nainen.

Näkemykset yksittäisten tehtävien sopivuudesta miehelle tai naiselle näyttävät myös istuvan lujassa. Valtaosa tutkimukseen vastanneista oli sitä mieltä, että toiset kotityöt sopivat paremmin naisille ja toiset miehille. Lastenhoidon suhteen näkemykset olivat kuitenkin jo suvaitsevampia: isän katsottiin olevan yhtä sopiva pienen lapsen hoitajaksi kuin äidin. Sukupuolten välistä työnjakoa koskevat asenteet olivat yhteydessä siihen, miten työt kotona jaettiin. Tasaisempaa työnjakoa kannattavat miehet ja naiset myös jakoivat kodin tehtävät tasaisemmin – tai olivat tyytymättömämpiä toteutuneeseen työnjakoon kuin ne, jotka eivät pitäneet tasa-arvoista työnjakoa yhtä tärkeänä. Kehitys kohti tasaisempaa työnjakoa näyttää kuitenkin etenevän nopeammin naisten vähentäessä kotitöitään kuin että miehet vastaavasti lisääisivät osallistumistaan.

Kokonaisajankäytön valossa muutokset miesten ja naisten osallistumisessa näyttävät olevan hitaita. Kokonaisajankäytön rinnalla voi kuitenkin tapahtua muutosta yksittäisten tehtävien jakamisessa. Vaikka nuoret miehet eivät käyttäneet juuri vanhempia miehiä enemmän aikaa perinteisiin naisten töihin, heistä kuitenkin suurempi osa osallistui ainakin jossain määrin aterioiden valmistukseen, pyykinpesuun, siivoukseen tai päivittäiseen kodin töiden suunnitteluun. Sen sijaan nuorten naisten kynnys osallistua perinteisiin miesten töihin näyttää säilyvän korkeana. Lastenhoitotehtävien sukupuolityypillisuus näyttäisi myös olevan vähenemässä: vain harva isä ei osallistunut lainkaan lastenhoitoon. Kuitenkin pienten lasten perheissä niiden isien osuus kasvoi, jotka eivät osallistuneet lainkaan joihinkin perinteisiin naisten töihin.

Yhtenä kotitöiden tasaisemman jakaantumisen esteenä näyttääkin olevan joidenkin tehtävien jako naisille kuuluviin ja miehille kuuluviin töihin. Pyykki ja vaatehuolto ovat säilyneet hyvin selvästi naisten alueena, suuri joukko tähän tutkimukseen vastanneista miehistä ei osallistunut näihin tehtäviin lainkaan. Vastaavasti korjaus- ja huoltotyöt kuuluvat selvästi miesten töihin, moni nainen ei osallistunut lainkaan korjaus- tai huoltotöihin. Sen sijaan aterioiden valmistaminen, tiskaus ja ruokaostosten tekeminen sekä siivous kuuluvat nykyisin yhtä lailla niin miehille kuin naisillekin.

Miksi tasa-arvoinen työnjako kodin tehtävissä näyttää olevan huomattavasti hitaammin saavutettavissa muuhun yhteiskunnalliseen tai työelämän kehitykseen verrattuna? Kotityöt ja isyys löytyvät nykyisin jo yhä useammasta miesten kokemusmaailmaa kartoittavasta tutkimuksesta (mm. Paajanen 2006; Huttunen 2001). Haastatteluissa ja elämänkerroissa esiin tuotujen kokemusten perusteella ainakin

kotitöistä puhuminen ja niitä koskevasta työnjaosta sopiminen näyttää luontuvan nykymiehiltä jo sujuvasti. Emmekö sitten havaitse miesten osallisuutta kotitöissä vai elävätkö naiset ja miehet edelleen eri maailmoissa, kuten Christoffer Tigerstedt pohti vuonna 1994 tutkiessaan 1950-luvulla syntyneiden miesten käsityksiä kotitöistä ja niiden jakamisesta perheessä (Tigerstedt 1994)?

Perheen arkeen vielä nykyisinkin liittyvistä jännitteistä kertoo se, että myös tässä tutkimuksessa miehet ovat tyytyväisempiä perheen työnjakoon ja pitävät sitä tasa-arvoisempana useammin kuin naiset. Varsinkin työssäkäyvät äidit olivat tyytymättömiä puolisoiden väliseen työnjakoon. Miesten ja naisten näkemykset työnjaon tasapainoisuudesta erosivat eniten juuri pienten lasten perheissä: työssäkävien pienten lasten äideistä jopa yli 40 prosenttia piti työnjakoa epätasapainoisena, isistä vain noin joka viides. Naiset myös liittyivät kotitöihin kielteisiä kokemuksia useammin kuin miehet ja kokivat miehiä harvemmin saavansa kotitöiden tekemisestä arvostusta perheeltään.

Erilaiset kokemukset kotitöistä voivat liittyä siihen, että puolisoiden näkemykset riittävästä tai tarpeellisesta kotityön määrästä eivät aina käy yksiin. Toinen pitää tärkeänä viikoittaista siivousta, toiselle riittää kerran kuussa tapahtuva imurointi. Naiset tuntuvat ainakin arkipuheessa olevan usein standardin asettajia: 'naiset tarttuvat töihin herkemmin', 'naiset näkevät nopeammin, mitä kotona tarvitaan'. Naiset kokevat olevansa yksin vastuussa kodin tehtävistä, miehistä puolestaan tuntuu, että naiset hallitsevat perheen arkea (Tigerstedt 1994).

Tyytymättömyys ei kuitenkaan liity vain toteutuneeseen työnjakoon. Kolmasosa miehistä ja viidesosa naisista piti työnjakoa tasapainoisena, vaikka puolisoiden osallistumisessa kotitöihin olisi ollut isojakoin eroja. Työnjaon epätasapainoiseksi kokevien osuus lisääntyi koulutustason kohotessa, samoin pienten lasten vanhemmat kokivat muita perheitä useammin työnjaon epätasapainoisena. Äitien tyytyväisyys kuitenkin kasvoi, jos isä osallistui lastenhoitoon vaikka muu isän osallistuminen olisi jäänyt vähemmälle. Kotitöiden näkeminen ikävinä, raskaina, vähän arvostusta saavina ja ajallisesti sitovina lisäsi myös tyytymättömyyttä työnjakoon.

### **Tutkimushaasteita**

Kotitöiden jakoa koskevaan tutkimukseen liittyy monenlaisia haasteita. Osaltaan kyse on kotitöiden mittaamiseen liittyvistä ongelmista ja eri mittareiden tulkintaeroista. Tutkimuksissa on havaittu, että eri mittarit tuottavat hieman erilaisia tuloksia kotitöiden määrästä ja niiden jakaantumisesta perheessä. Subjektiiivisissa arvioissa – varsinkin suhteellista työnjakoa koskevissa – liioitellaan herkästi omaa osuutta ja vähätellään toisen osallistumista varsinkin mitä abstraktimmasta tehtävästä on kyse. Suhteellista työnjakoa kuvaava mittari ei myöskään kerro mitään yksittäisen työn tai tehtävän merkittävydestä kotitaloudessa, runsaasti aikaa vievä työ saa siinä saman painoarvon kuin lyhytkestoinenkin tehtävä.



Kuva työnjaosta voi muuttua myös sen mukaan, missä määrin työnjakoa koskevat tiedot pitävät sisällään kodin eri tehtäviä. Keskittyminen esimerkiksi vain perinteisiin naisten tehtäviin jättää suuren osan miesten tekemistä kotitöistä syrjään. On myös huomattava, että suhteellista työnjakoa arvioivan mittarin perusteella tapahtuva työnjaon tasoittuminen ei välttämättä merkitse miehen työpanoksen lisääntymistä – puolisoiden työnjako voi tasaantua myös sitä kautta että nainen vähentää kotitöihin osallistumista.

Suhteellisen työnjaon mittaria on arvosteltu myös siitä, että sen kohdalla sosiaalisen suotavuuden synnyttämä harha voi olla suuri (ks. Niemi 1984). Tasa-arvoista työnjakoa tärkeänä pitävät myös ilmoittavat helposti puolisoiden välisen työnjaon todellisuutta tasapainoisemmaksi. Tässä tutkimuksessa tieto kotitöihin käytetystä ajasta antoi kuitenkin viitteitä siitä, että tasa-arvoa kannattavien vastaajien kohdalla työnjako myös oli tasaisempaa muihin talouksiin verrattuna. Tasa-arvoisempaa työnjakoa tärkeänä pitävät naiset käyttivät vähemmän aikaa kotitöihin muihin naisiin verrattuna, ja tasa-arvoa kannattavat miehet osallistuivat puolestaan muita miehiä enemmän kotitöihin.

Absoluuttinen ajankäyttö kertoo luotettavimmin osallistumisesta eri tehtävien tekemiseen sekä eri toimintoihin kuluva ajasta suhteessa vastaajien tai kotitalouksien kokonaisajankäyttöön. Ajankäyttötietojen kerääminen on kuitenkin kallista ja vastaajille työlästä. Retrospektiivisesti tai muistinvaraisesti ilmoitetun ajankäyttötietojen (kuten tässä tutkimuksessa) kerääminen on vähemmän vaativaa, mutta ne antavat epäluotettavampia tietoja ihmisten ajankäytöstä päiväkirjamenetelmään verrattuna. Tärkeiksi koetut tehtävät saavat muistitiedoissa helposti suuremman roolin kuin vähemmän tärkeät työt – toisaalta myös ikävä työ saattaa ihmisten mielissä vielä kauemmin aikaa kuin mitä siihen ehkä todellisuudessa käytettiin.

Ajankäyttötietoja on myös arvosteltu siitä, että niissä ei oteta riittävästi huomioon tehtävän suorittamiseen liittyvää vastuuta ja valvontaa, arkipäivän suunnitteluun tai raha-asioiden hoitoon liittyvää työtä tai vaikkapa sellaisten hyödykkeiden valmistusta kuten lasten kasvatusta tai sukulais- tai ystävyys-suhteiden ylläpito. 'Suorittava' työ saa niissä suuremman sijan näkyvyytensä vuoksi. Arjen organisointiin tai sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen liittyvät tehtävät eivät välttämättä ole kovin aikaa vieviä mutta ne voivat olla kotitalouden toiminnan ja puolisoiden välisen työnjaon kannalta hyvin tärkeitä. Ajankäyttötiedot ovat myös usein olleet peräisin eri talouksissa asuvilta miehiltä ja naisilta. Ne eivät siten tarkasti ottaen kuvaa työnjakoa puolisoiden välillä, kun suhteellista kotityöosuutta kuvaavat mittarit kertovat työnjaosta samassa taloudessa asuvien puolisoiden kesken. Kotitalouksien väliset erot ajankäytössä saattavat vääristää ajankäyttötietojen perusteella tehtyjä johtopäätöksiä puolisoiden välisestä työnjaosta. Tässäkin tutkimuksessa havaittiin, että ajankäyttötietojen antama kuva miesten ja naisten osallistumisesta erosi joissakin tapauksissa suhteellisen

työnjaon mittarin antamasta kuvasta. Esimerkiksi talouden tulotason kohoaminen vähensi miesten ajankäyttöä perinteisiin naisten töihin, mutta suhteellisen työnjaon perusteella työnjako tasoittui suurituloisimmissa talouksissa. Tämä johtui siitä, että tulotason kasvu vähensi sekä naisten että miesten työpanosta.

Vaikka tutkimuksissa kotityöt on usein määritelty varsin tarkasti, ihmisten mielissä kotityöt eivät aina näyttäydy yhtä tarkkarajaisina tai vastuultaan selkeinä tehtäväkokonaisuuksina. Työnjaon tai tehtävään kuluvan ajan raportointi voi olla vaikeaa ja raportointitarkkuus voi vaihdella vastaajien mukaan. Luetaanko esimerkiksi perheen aterioiden ja niihin liittyvien ostosten suunnittelu ostosten tekemiseksi, aterioiden valmistamiseksi vai perheen juoksevien asioiden hoitamiseksi? Miten työnjakokysymykset yksittäisissä tehtävissä tai tehtäväkokonaisuuksissa ratkaistaan, jos vastaajien raportointitapa vaihtelee suuresti? Myös töiden limittäisyys tai päällekkäisyys vaikeuttaa yksittäisen tehtävän suorittamiseen kuluvan ajan arviointia.

Kotitöihin – kuten ansiotyöhönkin – liittyy myös ajallista sitovuutta, joka ei palaudu tehtävän tekemiseen kuluvaan aikaan. Valvonta, varuilla olo tai jonkun tehtävän alkamiseen tai loppumiseen liittyvä odottelu vievät usein paljon aikaa, vaikka mitään konkreettista työtä ei sinä aikana suoritettaisikaan. Varsinkin lastenhoito edellyttää vanhemmilta usein vain läsnäoloa ilman aktiivista lastenhoitotehtävän suorittamista. Entä onko työpapereiden lukeminen lapsen jalkapallotreenien aikana ansiotyötä vai lastenhoitoa – vai kumpaakin? Tässä tutkimuksessa havaittu korkeamman koulutuksen saaneiden suurempi ajankäyttö lastenhoitoon vähemmän koulutettuihin verrattuna voi kertoa paitsi todellisista eroista lastenhoitoon osallistumisessa myös siitä, että korkeammin koulutetut erottavat ehkä lastenhoitotehtävät muita useammin itsenäiseksi tehtäväryhmäkseen ja pystyvät ilmoittamaan siihen kuluneen ajan. Muilla vastaajaryhmillä lastenhoito saattaa limittyä muiden kotitöiden kanssa ja ajankäyttö tulee herkästi raportoitua muuksi kotityöksi kuin lastenhoidoksi.

Tutkimuksessa puolisoiden välisen työnjaon tasa-arvoistumista tarkasteltiin ajankäytön samankaltaistumisen tai suhteellisen työnjaon tasapuolistumisen valossa. Tutkimuksen kohteeksi rajattiin joukko suhteellisen konkreettisia tehtäviä. Tarkastelun ulkopuolelle jäi siten monia perhe-elämän alueita, jotka voisivat yhtälailla olla puolisoiden välisen vastuun- tai vallan jaon tutkimuksen kohteena. Esimerkiksi perheiden rahapäätöksentekoa vain sivuttiin. Vaikka raha-asioista päättäminen ei varsinaisesti mielly kotityöksi, se on tärkeä osa kotitalouden toimintaa. Raha-asioita koskevaa päätöksentekoa tai perheen sisäistä rahankäyttöä ja rahavaltaa koskevaa tutkimusta on Suomessa tehty toistaiseksi melko vähän. Sillä kuka tekee perheen kulutuspäätökset tai miten puolisoiden työnjako erilaisissa perheen talouteen liittyvissä kysymyksissä – lainapäätökset, asunnon tai auton hankinta, arkipäivän ostokset ja muut menot – toteutuu, on kuitenkin suuri merkitys puolisoiden tasavertaisen aseman näkökulmasta.

Tutkimuksessa tuli esiin, kuinka eri tekijöiden vaikutus kotitöihin osallistumiseen oli osittain erilainen riippuen siitä, olivatko tarkastelun kohteena perinteisesti naisille luettavat kotityöt, perinteiset miesten työt vai ajankäyttö kotitalouden tehtäviin kokonaisuudessaan. Jopa yksittäisten tehtävien tai tehtäväkokonaisuuksien kohdalla esimerkiksi ansiotyöhön tai asenteisiin liittyvien tekijöiden vaikutus osallistumiseen oli erilainen – toiset kodin tehtävät näyttivät olevan muutokselle alttiimpia kuin toiset. Tasa-arvoisemman työnjaon esteiden kannalta onkin tärkeää kiinnittää huomiota paitsi kokonaisajankäytössä tapahtuviin muutoksiin, myös yksittäisissä tehtävissä tai tehtäväkokonaisuuksissa tapahtuviin muutoksiin.

Kotitöiden jakaantumista tarkastelevien teoreettisten lähestymistapojen oletukset saivat vain osittaista tukea tämän tutkimuksen tuloksista. Kodin taloustieteen sekä ajallista saatavuutta korostavien mallien mukaisesti palkkatyöhön käytetyn ajan lisääntyminen vähensi kotitöihin käytettyä aikaa sekä miehillä että naisilla. Kun tarkastelu keskitettiin vain työssäkäyviin vastaajiin, muutokset kotitöihin käytetyssä ajassa olivat teorioiden oletuksen suuntaisia, mutta selvästi vähäisempiä. Tämä johtui osaksi siitä, että tässä aineistossa lyhyttä työaikaa tekevät vastaajat tekivät kuitenkin suhteellisen pitkää työviikkoa. Viikoittaisen ansiotyöajan erot työssäkäyvien vastaajien välillä olivat tässä aineistossa suhteellisen pieniä, ja sen mukaisesti ansiotyöajan pitenemisen vaikutus kotitöihin jäi vähäiseksi. Työajan sijoittumisen vaikutus puolisoiden väliseen työnjakoon antoi tukea ajallisen saatavuuden mallin oletukselle: puolisoiden eriaikainen läsnäolo kotitaloudessa lisäsi kotona olevan puolison osallistumista. Vaikutukset olivat kuitenkin osittain erilaisia miehillä ja naisilla.

Kodin taloustieteen mukaan puoliset jakavat työpanostaan markkinoille ja kotitalouteen sen mukaan, kummanko työpanos markkinoilla tai vastaavasti kotitaloudessa on arvokkaampi. Mitä arvokkaampaa on myös naisen osallistuminen ansiotyöhön, sitä suurempi osa hänen työpanoksestaan ohjautuu markkinoille – ja vastaavasti miehen työpanoksesta sitten kotitalouteen. Palkallisen työnjaon muutoksen tulisi sen mukaisesti heijastua myös palkattoman työn jakamiseen. Naisen ansiotyöajan tai palkkatulojen kasvu ei kuitenkaan tämän tutkimuksen perusteella heijastunut samassa suhteessa puolison ajankäyttöön. Tulokset olivat samansuuntaisia aikaisempien tutkimusten havaintojen kanssa: miesten osallistuminen kotitöihin ei juuri vaihdellut naisen tulojen tai ansiotyöajan mukaan. Osaltaan tulo- tai työaikavaikutuksen vähäisyyttä tässä tutkimuksessa saattaa selittää se, että aineistossa työssäkäyvien pariskuntien viikoittaisen ansiotyöajan erot saatiin esiin vain hyvin karkealla tasolla eivätkä ansiotyöajat eronneet kovin merkittävästi. Myös puolisoiden väliset tuloerot olivat suhteellisen pieniä kahden palkansaajan talouksissa. Miesten osallistuminen kotitöihin säilyi kuitenkin lähes samantasoisena kahden elättäjän talouksiin verrattuna niissäkin talouksissa, joissa nainen oli kotona ja/tai hänen tulonsa olivat selvästi pienemmät kuin miehen tulot.

Tutkimus osoitti että asenteellisilla tekijöillä on itsenäistä, ansiotyöstä riippumatonta vaikutusta kotitöiden jakamiseen. Koulutustason kohoaminen ja tasa-arvoisemman työnjaon kannatus tasasivat puolisoiden välistä työnjakoa. Tasa-arvoista työnjakoa kannattavat miehet käyttivät muita miehiä enemmän aikaa sekä lastenhoitoon että perinteisten naisten töiden tekemiseen ja vastaavasti naiset vähensivät osallistumistaan. Asennetekijät heijastuivat myös työnjakoa koskeviin mielipiteisiin. Korkeammin koulutettujen naisten puoliset pitivät työnjakoa muita miehiä useammin epätasapainoisena. Tasa-arvoista työnjakoa kannattavat naiset puolestaan kokivat muita naisia useammin työnjaon epätasapainoisena riippumatta siitä, missä määrin mies osallistui kodin tehtäviin.

Sukupuolirooleja ja sosialisatiota korostavien mallien mukaan sukupuolten osallistumista koskevilla odotuksilla ja näkemyksillä on vaikutusta siihen, mitä valintoja perheissä tehdään. Sukupuoliroolit nähdään niissä usein vakiintuneina, 'ulkopuolelta annettuina' käyttäytymismalleina, joihin sukupuolet sosiaalistuvat niitä kyseenalaistamatta. Kotitöiden jakamiseen liittyvät ristiriidat ja tyytymättömyys osoittavat kuitenkin, että riittävästä ja kummallekin sukupuolelle sopivasta osallistumisesta käydään perheissä jatkuvasti neuvotteluja. Onko naisten suurempi tyytymättömyys työnjakoon merkki siitä, että he ovat miehiä valmiimpia muovaamaan sukupuolten välistä työnjakoa uudelleen? Kotitöiden jakamista koskevassa neuvottelussa miehet näyttävät kuitenkin ainakin toistaiseksi selviävän vähemmällä osallistumisella.

Kotitöitä koskevat käsitykset ja eri tehtäviin liittyvät merkitykset samoin kuin se, millä tavoin puoliset sopivat keskenään palkallisen ja palkattoman työn jakamisesta – tai mitä ristiriitoja ja konflikteja näihin tilanteisiin liittyy – ovat toistaiseksi jääneet vähemmälle tutkimukselle. Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimus sekä tämän tutkimuksen kaltaiset työnjakoa selvittävät kyselyt antavat meille tietoa siitä, mitä töitä kotitalouksissa tehdään ja kuka työt tekee, sekä siitä, mitkä tekijät näyttävät olevan yhteydessä tasaisempaan työnjakoon. Ne eivät kuitenkaan pysty vastamaan esimerkiksi siihen, miksi aterian valmistus on vähitellen muuttunut vähemmän sukupuolityypilliseksi tehtäväksi nuorten parien kohdalla, tai miksi tyytyväisyys työnjakoon ei aina kulje käsi kädessä tasapuolisemman osallistumisen kanssa. Tiedämme myös, että kotityöt aiheuttavat ristiriitoja perheissä, mutta emme sitä, minkälaisiin tilanteisiin nämä ristiriidat liittyvät – tai miten ne ratkeavat ja työnjaosta sovitaan puolisoiden kesken.

## Lähteet

- Aalto, Kristiina & Varjonen, Johanna. 2005. Hoituuko kaksi lasta samalla kuin yksi? Kotityöaika erikokoisissa perheissä. Teoksessa: Pääkkönen, Hannu (toim.), Perheiden ajankäyttö, s. 21-39. Tilastokeskus, Helsinki.
- Ahlqvist, Kirsti & Berg, Mari-Anna. 2003. Kotitalouksien kulutusmenojen muutossuunnat. Tulot ja kulutus 2003:21. Tilastokeskus, Helsinki.
- Antila, Juha. 2001. Työajat moderneissa ja perinteisissä toimipaikoissa. Työpoliittinen tutkimus nro 229. Työministeriö, Helsinki.
- Artis, Julie & Pavalko, Eliza. 2003. Explaining the Decline in Women's Household Labor: Individual and Cohort Differences. *Journal of Marriage and Family* 65:746-761.
- Barnett, Rosalind C. & Shen, Yu-Chu. 1997. Gender, high- and low-schedule-control housework tasks, and psychological distress: A study of dual-earner couples. *Journal of Family Issues* 18:403-428.
- Baxter, Janeen. 1997. Gender Equality and Participation in Housework: A Cross-national Perspective. *Journal of Comparative Family Studies* 28(3):220-247.
- Baxter, Janeen. 2000. The Joys and Justice of Housework. *Sociology* 34:601-631.
- Becker, Gary. 1993. A Treatise on the Family. Enlarged edition. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.
- Berk, Sarah Fenstermaker. 1985. The gender factory: the apportionment of work in American households. Plenum Press, New York.
- Blair, Sampson L. & Johnson, Michael P. 1992. Wives Perceptions of the Fairness of the Division of Household Labor: The Intersection of Housework and Ideology. *Journal of Marriage and the Family* 54:570-581.
- Blair, Sampson L. & Lichter, Daniel T. 1991. Measuring the Division of Household Labor: Gender Segregation of Housework among American Couples. *Journal of Family Issues* 12:91-113.
- Blood, Robert O. & Wolfe Donald M. 1960. Husbands and Wives. The Dynamics of Married Living. Free Press, New York.
- Blumberg, Rae L & Coleman, Marion T. 1989. A theoretical look at the balance of power in American couple. *Journal of Family Issues* 10:225-250.
- Brines, Julie. 1994. Economic Dependency, Gender, and the Division of Labor at Home. *American Journal of Sociology* 100:652-688.
- Budig, Michelle & Folbre, Nancy. 2004. Activity, Proximity, or Responsibility? Measuring Parental Childcare Time. Teoksessa: Folbre, Nancy & Bittman, Michael (toim.), Family Time. The Social Organization of Care, s. 51-68. Routledge, New York.
- Coltrane, Scott. 1996. Family man: Fatherhood, housework and gender equity. Oxford University Press, New York.
- Coltrane, Scott. 2000. Research on Household Labor: Modeling and Measuring the Social Embeddedness of Routine Family Work. *Journal of Marriage and the Family* 62:1208-1233.
- Coverman, Shelley. 1985. Explaining Husbands' Participation in Domestic Labor. *Sociological Quarterly* 26:81-97.
- DeVault, Marjorie. 1991. Feeding the Family. The Social Organisation of Caring as Gendered Work. The University of Chicago Press, Chicago.
- Evertsson, Marie & Neramo, Magnus. 2007. Changing Resources and the Division of Housework: A Longitudinal Study of Swedish Couples. *European Sociological Review* 23:455-470.
- Fenstermaker, Sarah & West, Candace & Zimmerman, Don. 1991. Gender inequality: New conceptual terrain. Teoksessa: Blumberg, Rae L. (toim.), Gender, family and economy: The triple overlap, s. 289-307. Sage, Beverly Hills (CA).

- Ferree, Myra Marx. 1991. The gender division of labor in two-earner marriages: Dimensions of variability and change. *Journal of Family Issues* 12:158-180.
- Ferree, Myra Marx. 1990. Beyond Separate Spheres: Feminism and Family Research. *Journal of Marriage and the Family* 52:866-844.
- Fuwa, Makiko. 2004. Macro-level Gender Inequality and the Division of Household Labor in 22 Countries. *American Sociological Review* 69:751-767.
- Goldscheider, Frances K. & Waite, Linda J. 1991. New Families, No Families? The transformation of the American Home. University of California, Berkeley.
- Greenstein, Theodore. 2000. Economic Dependence, Gender and the Division of Labor in the Home: A Replication and Extension. *Journal of Marriage and the Family* 62:322-335.
- Haavio-Mannila, Elina. 1984. Perhe hoiva- ja tunneyhteisönä. Teoksessa Haavio-Mannila, Elina & Jallinoja, Riitta & Strandell, Harriet, Perhe, työ ja tunteet, s. 111-183. WSOY, Helsinki.
- Hanifi, Riitta. 2005. Vapaa-ajan harrastukset – itse tekeminen, aktiivinen harrastaminen. Teoksessa Liikkanen, Mirja & Hanifi, Riitta & Hannula, Ulla (toim.). Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981-2002, s. 119-134. Tilastokeskus, Helsinki.
- Heikkilä, H. Matti & Takala, Pentti. 1999. Kuinka lapset hoidetaan Suomessa. Alustavia tuloksia valtakunnallisesta lastenhoitotutkimuksesta. STAKES & KELA. Aiheita 23/1999. STAKES, Helsinki.
- Helms-Erikson, Heather. 2001. Marital quality ten years after the transition to parenthood: Implications of the timing of parenthood and the division of housework. *Journal of Marriage and Family* 63:1099-1110.
- Hochschild, Arlie. 2003. The Managed Heart. Commercialization of human feeling. Berkeley, California University Press, Berkeley.
- Hochschild, Arlie, with Machung, Anne. 1989. The Second Shift. Avon, New York.
- Hulkko, Laura & Luomala, Hanna. 2003. Työaika 1990-luvulla. Teoksessa: Hulkko, Laura (toim.), Työajan muutokset, s. 9-26. Työmarkkinat 2003:8. Tilastokeskus, Helsinki.
- Huttunen, Jouko. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä. PS-kustannus, Jyväskylä.
- Ishii-Kuntz, Masako & Makino, Katsuko & Kato, Kuniko Kato & Tsuchiya, Michiko. 2004. Japanese Fathers of Preschoolers and Their Involvement in Child Care.” *Journal of Marriage and Family*. 66:779-791. 2004.
- Jokinen, Eeva-Liisa. 2005. Aikuisten arki. Gaudeamus, Helsinki.
- Julkunen, Raija. 1999. Sukupuoli, työ, hyvinvointivaltio. Teoksessa Lipponen, Päivi & Setälä, Päivi (toim.), Suomalainen nainen, s. 79-100. Otava, Keuruu.
- Kamo, Yoshinori. 1988. Determinants of Household Division of Labor. Resources, Power, and Ideology. *Journal of Family Issues* 9:177-200.
- Kilpiö, Eila. 1980. Kotityötutkimus. Palkattoman kotityön käsitteestä ja arvon määrittämisestä. Osa I. Suomen virallinen tilasto Sosiaalisia erikoistutkimuksia XXXII:68. Sosiaali- ja terveysministeriö, Tutkimusosasto, Helsinki.
- Kolehmainen, Sirpa. 1999. Naisten ja miesten työt. Työmarkkinoiden segregoituminen Suomessa 1970-1990. Tutkimuksia 227. Tilastokeskus, Helsinki.
- Künzler, Jan. 1996. Families' Division of Labor. Influential factors. Unpublished paper for the Network on Policies and the Division of Paid and Unpaid Labor in Families.
- Lammi-Taskula, Johanna. 2007. Parental leave for fathers? Gendered Conceptions and Practices in Families with Young Children in Finland. Research Report 166. STAKES, Helsinki.

- Layte, Richard. 1999. *Divided Time. Gender, paid employment and domestic labour.* Ashgate, Aldershot (UK).
- Lee, Yun-Suk & Waite, Linda. 2005. Husbands' and Wives' Time Spent on Housework: A Comparison of Measures." *Journal of Marriage and Family* 67:328-336
- Lennon, Mary Clare & Rosenfield, Sarah. 1994. Relative Fairness and the Division of Housework: The Importance of Options. *American Journal of Sociology* 100(2):506-531.
- Marini, Margaret Mooney & Shelton, Beth Anne. 1993. Measuring Household Work: Recent Experience in the United States. *Social Science Research* 22:361-382.
- Melkas, Tuula. 1994. Sosiaalinen elämä ja perhe. Teoksessa: Suomalainen perhe, s. 152-164. Tilastokeskus, Helsinki.
- Melkas, Tuula. 2001. Tasa-arvobarometri 2001. Elinolot 2001:1. Sukupuolten tasa-arvo. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta & Tilastokeskus, Helsinki.
- Mellberg, Kjerstin. 2007. Livskvalitet i familjer – naere relasjoners betydning for "det gode liv". *Sociologisk forskning* 3:31-51.
- Niemi, Iris. 1984. Kotityön harhat. *Sosiologia* 3:211-218.
- Niemi, Iris. 1993. Systematic Error in Behavioural Measurement: Comparing Results from Interview and Time Budget Studies. *Social Indicators Research* 30:229-244.
- Niemi, Iris & Kiiski, Salme & Liikkanen, Mirja. 1981. Suomalaisten ajankäyttö 1979. Tutkimuksia 65. Tilastokeskus, Helsinki.
- Niemi, Iris & Pääkkönen, Hannu. 2001. Ajankäytön muutokset 1990-luvulla. Kulttuuri- ja viestintä 2001:6. Tilastokeskus, Helsinki.
- Niemi, Iris & Pääkkönen, Hannu. 1989. Ajankäytön muutokset 1980-luvulla. Tutkimuksia 153. Tilastokeskus, Helsinki.
- Niemi, Iris & Pääkkönen, Hannu & Rajaniemi, Veli & Laaksonen, Seppo & Lauri, Jarmo. 1991. Vuotuinen ajankäyttö. Tutkimuksia 183B. Tilastokeskus, Helsinki.
- Nordström, Åsa. 1998. Tioåringars vardag – TV, läxor och kompisar. *Välfärdsbulletin* 2:16-18.
- Nätti, Jouko & Väisänen, Mia. 2000. Työajat ja työsuhteet kotitalouksissa. Teoksessa: Lehto, Anna-Maija & Järnefelt, Noora (toim.), Jaksan ja joustaen, s. 45-65. Tutkimuksia 230. Tilastokeskus, Helsinki.
- Oakley, Ann. 1985. *The Sociology of Housework.* Repr. Basil Blackwell, Oxford.
- Paajanen, Pirjo. 2001. Lapsen vapaa-aika huoltajan silmin. E 12. Väestöliitto Väestöntutkimuslaitos, Helsinki.
- Paajanen, Pirjo. 2003. Parisuhde koetuksella. Käsitteitä parisuhteesta ja sen purkautumisesta. E 17. Väestöliitto Väestöntutkimuslaitos, Helsinki.
- Paajanen, Pirjo. 2006. Päivisin leiväntuoja, iltaisin hoiva-isä. E 24. Väestöliitto Väestöntutkimuslaitos, Helsinki.
- Piekkola, Hannu & Ruuskanen Olli-Pekka. 2006. Työtä eri elämänvaiheissa ja ajankäyttö. Äidit ja ikääntyvät. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:73. STM, Helsinki.
- Piña, Darlene L. & Bengtson Vern L. 1993. The Division of Household Labor and Wives' Happiness: Ideology, Employment, and Perceptions of Support. *Journal of Marriage and the Family* 55:901-912.
- Presser, Harriet. 1994. Employment Schedules Among Dual-Earner Spouses and the Division of Household Labor by Gender. *American Sociological Review* 59:348-364.
- Pääkkönen, Hannu & Niemi, Iris. 2002. Suomalainen arki: Ajankäyttö vuosituhannen vaihteessa. Kulttuuri ja viestintä 2002:2. Tilastokeskus, Helsinki.
- Reuna, Veera. 1998. Perhebarometri 1998. E 3. Väestöliitto Väestöntutkimuslaitos, Helsinki.
- Ristimäki, Tia & Meriläinen, Henna & Kylä-Setälä, Eeva & Holmberg, Milla. 2008. Kotitalouspalvelut osana työn ja perheen yhteensovittamista. E 31. Väestöliitto Väestöntutkimuslaitos, Helsinki.

- Ritamies, Marketta & Fågel, Stina. 1998. Aikuiset avunsaajina. D 33. Väestöliitto Väestöntutkimuslaitos, Helsinki.
- Ross, Catherine & van Willigen, Marieke. 1996. Gender, Parenthood, and Anger. *Journal of Marriage and Family* 58(3):572-584.
- Rydenstam, Klas. 2004. Kvinnors och mäns vardagsliv – Några ideer om hur det kan belysas med hjälp av tidsanvändningsdata. Esitelmä Tilastokeskuksen Ajankäyttötutkimuksen 25-vuotisjuhlaseminaarissa 21.9.2004.
- Sanchez, Laura. 1994. Material resources, family structure resources, and husband's housework participation: A cross-national comparison. *Journal of Family Issues* 15:379-402.
- Sauli, Hannele. 1998. Perheet ja työ. Teoksessa: Työ, aika ja elämänvaiheet. Suomen EU-työvoimatutkimus 1995-97, s. 81-93. Työmarkkinat 1998:9. Tilastokeskus, Helsinki.
- Savola, Lotta. 2000. Naiset Suomen työmarkkinoilla 1990-luvulla. Työmarkkinat 2000:4/Sukupuolet tasa-arvo 2000:001. Tilastokeskus, Helsinki.
- Sayer, Liana & Gauthier, Anne & Furstenberg, Frank. 2004. Educational Differences in Parent's Time With Children: Cross-National Variations. *Journal of Marriage and Family* 66:1152-1169.
- Shelton, Beth Anne & John, Daphne. 1996. The Division of Household Labor. *Annual Reviews in Sociology* 22:299-322.
- Sireni, Maarit. 2003. Vanha työnjako – uusi emännöisyys. Perhekeskeisyys maaseudun naisen valintana. *Naistutkimus* 2:35-46.
- South, Scott J. & Spitze, Glenna. 1994. Housework in Marital and Nonmarital Households. *American Sociological Review* 50:327-347.
- Spitze, Glenna. 1986. The division of task responsibility in U.S. households: Longitudinal adjustments to change. *Social Forces* 64:689-701.
- Stafford, Rebecca & Backman, Elaine & Dibona, Pamela. 1977. The Division of Labor Among Cohabiting and Married Couples. *Journal of Marriage and the Family* 39:43-57.
- Stevens, Daphne Pedersen & Kiger, Gary & Riley, Pamela J. 2001. Working Hard and Hardly Working: Domestic Labor and Marital Satisfaction among Dual-Earner Couples. *Journal of Marriage and Family* 63(2):514-526.
- Takala, Pentti. 2005. Selittävätkö puolisoitten tuloerot kotitöiden jakoa? Teoksessa: Pääkkönen, Hannu (toim.), Perheiden ajankäyttö, s. 83-102. Tilastokeskus, Helsinki.
- Tichenor, Veronica J. 1999. Status and Income as Gendered Resources: The Case of Marital Power. *Journal of Marriage and the Family* 61:638-650.
- Tilastokeskus. 2006. Työvoimatilasto 2005. Työmarkkinat 2006. Tilastokeskus, Helsinki.
- Tilastokeskus. 2004. Oppilaitostilastot 2004. Koulutus 2004:3. Tilastokeskus, Helsinki.
- Tilastokeskus. 1999. Perheet 1998. Tilastokeskus, Helsinki.
- Twigg, Joan E. & McQuillan, Julia & Ferree, Myra Marx. 1999. Meaning and Measurement: Reconceptualizing Measures of the Division of Household Labor. *Journal of Marriage and the Family* 61:712-724.
- Työministeriö. 1999. Työaikapolitiikka. Nykytilanne, ongelma-alueet sekä kehittämistarpeet. Työaikapoliittisen työryhmän loppuraportti, Työpoliittinen tutkimus 212. Työministeriö, Helsinki.
- Vaajakallio, Laura. Päivähoito ja pienten lasten vanhempien työssäkäynti. *Hyvinvointikatsaus* 3: 37-41.
- Varjonen, Johanna. 1991. ”Vie mennessäs, tuo tullessas” – samanaikaisuus kotita-



- louden toiminnassa. Kodin taloustieteen laitos, Helsingin Yliopisto.
- Vihavainen, Marjut. 1995. Calculating the value of household production in Finland 1990: the input-output table. Keskustelumuistioita no. 6, Tilastokeskus, Helsinki.
- Vogler, Carolyn & Pahl, Jan. 1994. Money, power and inequality within marriage. *Sociological Review* 42(2):263-288.
- Yodanis, Carrie & Lauer, Sean. 2007. Managing Money in Marriage: Multilevel and Cross-national Effects of the Breadwinner Role. *Journal of Marriage and Family* 69:1307-1325.

### **Paid and unpaid work in families – tutkimushankkeessa ilmestyneet raportit:**

WORC Reports, Tilburg University

- The role of social partners in the redivision of paid and unpaid work. An international comparison. 1998. Gerard Frinking, Tineke Willemsen (eds.). WORC Report 98.05.002/6.
- The evaluation of policies in relation to the division of unpaid and paid work in the Netherlands. 2000. Menno Jacobs, Gerard Frinking, Saskia Keuzenkamp, Tineke Willemsen WORC Report 00.06.001.
- L'influence des politiques sur la division familiale du travail. 2001. Marie-Agnès Barrère-Maurisson, Martine Buffier-Morel, Gabriel Mobiassekoua, Sabine Rivier, Eunkyung Yoo. WORC Report 01.02.001.
- The division of paid and unpaid work in Greece. 2001. Haris Symeonidou, George P. Mitsopoulos, Katerina Vezyrgianni. WORC Report 01.02.002.
- The division of unpaid and paid work and use of policies in Italy. 2001. Rossella Palomba, Adele Menniti, Loredana Cerbara. WORC Report 01.02.003.
- The evaluation of policies in relation to the division of unpaid and paid work between women and men in the United Kingdom. 2001. Barbara Bagilhole, Carly Dugmore. WORC Report 01.02.004.
- Men and women between family and work in Portugal. 2001. Anália Cardoso Torres, Teresa Líbano Monteiro, Francisco Vieira da Silva, Miguel Cabrita. WORC Report 01.02.005.
- The evaluation of policies in relation to the division of paid and unpaid work in Spain. 2001. Judith Astelarra. WORC Report 01.02.006.
- Gender division of labour in unified Germany. 2001. Jan Künzler, Wolfgang Walter, Elisabeth Reichart, Gerd Pfister. WORC Report 01.04.07.

## LIITE 1. Tutkimuksen mittarit ja niiden luotettavuus

Mitattaessa kotona tehtävien töiden jakaantumista kyselytutkimuksella liittyy vastausten luotettavuuteen monenlaisia ongelmia. Koska kysely kohdistettiin vain kotitalouden yhdelle jäsenelle, on tutkijalla käytössään vain tämän henkilön näkemys toimintoihin käytetystä ajasta ja perheenjäsenten työnjaosta. Tutkimuksissa on todettu, että vastaajat usein herkästi liioittelevat omaa osuuttaan kotitöiden tekemisessä ja vastaavasti vähättelevät muiden osuutta (mm. Layte 1999, Niemi 1993, Marini & Shelton 1993).

### Absoluuttinen aika - ajankäyttötiedot

Kysymyslomakkeella pyydettiin vastaajia arvioimaan tavallisena arkipäivänä, lauantaina ja sunnuntaina, tai vaihtoehtoisesti viikon aikana eri tehtäviin käyttämänsä aikaa. Jatkotarkastelua varten näistä tiedoista laskettiin tehtävittäin viikkoajankäyttö kertomalla arkipäivän ajankäyttö viidellä ja lisäämällä lauantain ja sunnuntain ajankäyttö kyseiseen tehtävään, tai käyttämällä vastaajan itsensä ilmoittamaa viikkoaikaa. Tämänkaltaisen laskutapa on ongelmallinen sikäli, että laskennallisen viikkotiedon perustuessa arkipäivän ja viikonlopun tietoon puuttuva tieto yhdeltäkin päivältä (esim. viikonlopun päiviltä) pienentää summaa ja aliarvioi todellista ajankäyttöä.

Tehtävät tai tehtäväryhmät oli lomakkeessa luokiteltu etukäteen, joten vastaajat eivät voineet omin sanoin kuvata päivän kuluessa suorittamiaan toimia. Tämän vuoksi on mahdollista, että jokin vastaajien ajankäytön kannalta merkittävä, mutta luokkiin kuulumaton tehtävä jää tarkastelun ulkopuolelle. Erityisen ongelmallista tämä on, jos poisjäänyt tehtävä on tyypillinen jollekin tietylle vastaajaryhmälle. Tarkasteluun valitut toimet tai tehtäväryhmät on kuitenkin pyritty valitsemaan niin, että ne sisältäisivät suurimman osan niistä tehtävistä, joita kotitalouksien on ajankäyttötutkimuksissa todettu suorittavan. Lisäksi tehtäväluetteloa pyrittiin sanallisesti muotoilemaan niin, että yleisemmän tehtäväluokan lisäksi mainittiin muita toimia, joiden voitiin katsoa kuuluvan samaan luokkaan. Kotona tehtävien palkattomien töiden erottaminen palkallisesta tai tuotannollisesta toiminnasta voi kuitenkin olla erityisen vaikeaa esim. maanviljelyksestä elinkeinonsa saavien henkilöiden kohdalla. Esimerkiksi huolto-, kunnostus- ja korjaustöissä, samoin kuin puutarhan tai pihan hoitotöissä voi olla vaikeaa erottaa elinkeinon harjoittamiseen kuuluviin (palkallisiin) töihin ja kotitalouden piiriin kuuluviin palkattomiin töihin kuuluvaa ajankäyttöä. Vastaajista kuitenkin vain 3-4 prosenttia oli päätoimisesti maanviljelijöitä, ja 5-6 prosenttia asui maatilalla. Osuudet olivat lähes samat miehillä ja naisilla.

Tämänkaltaisen kysymystavan toinen ongelma on sen retrospektiivinen luonne. Vastaajat kuvaavat tyypillisen päivän ajankäyttöään todennäköisesti jälkikäteen, ei päivän kuluessa eri tehtäviä tehdessään. Moniin tehtäviin käytettävää aikaa on vaikea mieltää, saati muistaa jälkikäteen. Gershuny ym. (1994, viit. Layte 1999) mukaan ajankäytön raportointi tai toimintoon kuluneen ajan ilmoittaminen ei kuitenkaan ole ihmisille tyypillisin tai luonnollisin tapa arvioida tehtävien suorittamista. On todennäköistä, että merkitykselliset, tärkeät tai ylipäätään suoritusta vaativat toimet muistetaan parhaiten ja niihin käytetty aika arvioidaan todellisuutta suuremmaksi. Samoin esimerkiksi itsessään lyhytkestoiseen, mutta eri vaiheita sisältävään tai usein toistuvaan tehtävään kulunut aika saatetaan mitata sen ensi hetkestä viime vaiheen

loppuun saakka (esimerkiksi pyykin pesu) vaikka välillä aikaa olisi käytetty muuhun. Toisaalta monet toimet saattavat vaatia pikemminkin läsnäoloa tai valvontaa kuin varsinaisten tehtävien tai töiden tekemistä. Tämänkaltaisen toimi on esimerkiksi pienten lasten kanssa oleminen ja leikkiminen. Ajankäytön kannalta voi läsnäoloa vaativa toiminto siten olla yhtä sitova kuin varsinaisten tehtävien tekeminen. Sen sijaan voidaan olettaa, että vastaajat osaavat arvioida tekemiään toimintoja nimeämällä suoritettuja tehtäviä tai toimia. Ilman ajankäyttötietoa tai muuta indikaatiota toiminnon merkittävyydestä jää tehtävien keskinäisen painoarvon arviointi kuitenkin tällöin tutkijan oman näkemyksen varaan.

Arvioin vastaajien ajankäyttöä koskevien tietojen luotettavuutta seuraavassa selvittämällä ensin puuttuvien ajankäyttötietojen osuutta eri tehtävissä sekä kokonaisajankäyttöä ja sen hajontaa. Lisäksi vertaan kyselystä saatuja tietoja soveltuvin osin Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimusten antamiin tietoihin suomalaisten kotitöihin käyttämästä ajasta. Suhteellista työnjakoa koskevaa mittaria arvioidaan ensin tarkastelemalla vastausten hajontaa tehtävittäin. Lisäksi arvioin, missä määrin suhteellista työnjakoa koskevan mittarin antama kuva kotitöiden tekemisestä on yhdenmukainen ajankäyttötietojen kanssa, ja missä määrin miesten ja naisten antama kuva suhteellisesta työnjaosta puolisoitten välillä on samankaltainen.

Koska ajankäyttötaulukossa merkintä '0' tai 'tyhjä ruutu' saattoi merkitä joko puuttuvaa tietoa tai sitä, että vastaaja ei käyttänyt kyseiseen toimintoon lainkaan aikaa, olen arvioinut puuttuvien vastausten osuutta laskemalla yhteen aikoja toimintoryhmittäin (Taulukko 1). Mikäli koko tehtäväryhmään käytetty aika on nolla, pidän todennäköisempänä, että tieto ajankäytöstä näiltä osin puuttuu pikemminkin kuin että vastaajan ei todellisuudessa olisi käyttänyt lainkaan aikaa näihin toimintoihin. Ajankäyttötaulukon puuttuvia ansiotyössäkäyntitunteja täydennettiin lomakkeesta saaduilla työssäkäyntiaikaa koskevan kysymyksen tiedoilla, joten tässä puuttuvien tietojen osuus ei ole täysin verrattavissa muihin tehtäväryhmiin.

Taulukko 1. Ajankäyttötiedoksi '0' saaneiden vastausten osuus (%) tehtäväryhmittäin (N=1180). Mikäli ko. tehtäväryhmän eri tehtäviin käytetty aika oli yhteensä 0 minuuttia, vastaaja on saanut arvon '0' tässä ryhmässä.

	Arkipäivä		Lauantai		Sunnuntai		Viikkoaika	
	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset
Työ, työmatka	..	..	..	..	..	..	0.7	0.1
Kotityöt	44.6	24.1	54.3	34.4	57.5	37.6	5.3	3.4
Lasten hoito	48.9	21.4	63.8	37.7	65.5	38.6	6.7	3.4
Henkilökohtaiset toimet, vapaa-aika	33.7	28.1	50.5	42.3	51.0	42.3	5.9	6.1
Nukkuminen	6.8	5.7	46.1	38.5	46.4	38.9	6.6	5.7
Kaikki	14.0	10.5	33.0	23.5	33.7	24.8	0.7	0.6

Työ, työmatka: vain ne vastaajat, jotka ovat ilmoittaneet olevansa työssä

Lasten hoito: vain ne vastaajat, joiden taloudessa asuu alle 10-v. lapsi(a)

Viikkoaika: tässä jälkikäteen laskettu tieto (arkipäivä+lauantai+sunnuntai, tai ajankäyttökohdassa 'viikkoaika' annettu tieto)

Vaativuudestaan huolimatta ajankäyttötaulukkoa on pyritty täyttämään ainakin jossain määrin. Vain noin yksi prosentti vastanneista ei ollut merkinnyt ajankäyttötaulukon yhtään tietoa. Vajavaisesti täytetyt taulukot ovat kuitenkin ongelmallisia sikäli, että näiden vastaajien eri tehtäviin käyttämä aika jää todellista pienemmäksi. Aineistoa lähemmin tarkasteltaessa kävi ilmi, että varsinkin miesvastaajat olivat naisia useammin täyttäneet taulukon vajavaisesti. Esimerkiksi 45 prosenttia miesvastaajista ei oman ilmoituksensa mukaan käyttänyt lainkaan aikaa arkipäivisin kotitöihin, kun naisista vastaava prosenttiosuus oli 24. Kuitenkin näistä miehistä suurin osa (keskimäärin 80-90 prosenttia) ilmoitti suhteellista työnjakoa koskevassa kysymyksessä osallistuvansa kotitöiden tekemiseen ainakin jossain määrin. Joidenkin tehtävien kohdalla on ilmeisesti ollut helpompaa ilmoittaa tehtävään käytetty aika viikkotasolla, vaikka karkeampi mittari saattaakin johtaa epäluotettavampaan tietoon. Viikkotietojen yhdistäminen vähensi puuttuvien vastausten osuutta selvästi, vain noin 5 prosenttia miesvastaajista ei ole täyttänyt ajankäyttötietoja yhteenkään lomakkeen kotitehtävien ajankäyttöä koskevaan osaan.

Puuttuvien tietojen osuutta tarkasteltiin myös koulutusryhmittäin. Koulutusryhmien välillä oli selviä eroja varsinkin arkipäivän tietojen ilmoittamisessa erityisesti miesten kohdalla (Taulukko 2). Korkeammin koulutetut miehet olivat ilmoittaneet useammin ajankäyttöään eri tehtäviin. Viikkoajankäytön tiedoissa erot koulutusryhmittäin olivat samansuuntaisia, mutta puuttuvien tietojen osuus jäi vähäisemmäksi. On kuitenkin mahdollista, että koska tutkimuksessa käytetty viikkoajankäyttötieto koottiin jälkikäteen yhdistämällä arkipäivän, viikonlopun tai viikoittaisen ajankäytön tiedot, arkipäivä- tai viikonlopputietojen puuttuminen pienentää kokonaissummaa, ja siten aliarvioi vähemmän koulutettujen miesten osallistumista. Naisten välillä koulutusryhmittäiset erot olivat suhteellisen pieniä, eikä heillä esiintynyt vastaavaa systemaattisuutta kuin miehillä.

Taulukko 2. Puuttuvien ajankäyttötietojen osuus (%) sukupuolen ja koulutusryhmän mukaan eräissä tehtäväryhmissä.

	Miehet			Naiset		
	Korkeintaan amm.koulu	Opisto, amm.kk	Yliopisto, korkeak.	Korkeintaan amm.koulu	Opisto, amm.kk	Yliopisto, korkeak.
Kotityöt: arkipv	49.7	43.9	39.1	25.0	25.4	24.8
Kotityöt: viikko	9.7	2.4	0.0	4.8	1.2	2.4
Lasten hoito: arki	50.5	54.0	43.3	25.8	19.4	17.2
Lasten hoito: viikko	9.1	6.3	0.0	5.8	2.9	0.0
Henkilökohtaiset toimet, vapaa-aika: arki	34.3	35.0	31.3	29.8	23.4	29.6
Henkilökohtaiset toimet, vapaa-aika: viikko	7.2	4.9	3.1	7.1	2.6	5.6

Vastaajien ilmoittama kokonaisajankäyttö viikon ajalta ja arkipäivälle ilmoitettu ajankäyttö jakaantuivat Taulukon 3 mukaisesti. Arkipäivän ajankäyttö on yhdistetty tieto arkipäivän kohtaan ilmoitetusta ajankäytöstä, tai mikäli arkipäivän ajankäyttötieto on puuttunut tehtäväkohdasta, viikon aikana tehtävään käytetty aika, mikäli viikkotieto oli annettu ajankäyttökysymyksessä (viikkoaikatieto on jaettu 7:llä, ansiotyöhön liittyvät aikatiedot jaettu 5:llä).

Taulukko 3. Kokonaisajankäyttäjakauma ja arkipäivän ajankäytön jakauma (%)

N	Miehet 457	Naiset 723
Viikon aikana yhteensä eri toimintoihin käytetty aika, minuuttia (tuntia)		
0 (0 min.)	0.7	0.6
1-5040 (0-84 h)	5.7	5.8
5041-8400 (84-140 h)	49.0	37.5
8401-10079 (140-168 h)	31.9	33.1
10080- (168- h)	12.7	23.1
	100	100
Välille 8400-11760 (140-196 h)	43.0	51.0
Välille 7560-12600 (126-210 h)	66.0	70.0
Arkipäivän aikana eri toimintoihin yhteensä käytetty aika, minuuttia (tuntia)		
0 (0 min.)	0.7	0.6
1-720 (1-12 h)	4.2	4.4
721-1200 (12-20 h)	21.7	20.1
1201-1439 (20-24 h)	43.2	38.5
1440-1680 (24-28 h)	25.3	27.1
1681- (28- h)	5.0	9.3
	100	100

Vastaajat ovat selvästi aliarvioineet omaa ajankäyttöään, vaikka täysin puuttuvia tietoja olikin vähän. Kun vastaajat ryhmiteltiin arkipäivän ajankäytön perusteella ryhmiin (0, 1-12 tuntia, 12-20, 20-24, 24-28, 28+ tuntia) ja tarkasteltiin eri tehtäviin keskimäärin käytettyä aikaa, osoittautui, että ajankäyttö kasvoi johdonmukaisesti lähes kaikissa tehtäväryhmissä siirryttäessä vähän aikaa ilmoittaneista paljon aikaa ilmoittaneisiin. Kuitenkin esimerkiksi keskimääräinen arkipäivänä kotitöihin käytetty aika oli vain jossain määrin vähäisempi, kun verrattiin arkipäivänä suhteellisesti vähemmän (12-20 tuntia) ajankäyttöään ilmoittaneita runsaammin arkipäivän aikaa (20-24 ja 24-28 tuntia) ilmoittaneisiin. Erot olivat samaa luokkaa sekä mies- että naisvastaajien joukossa. Sen sijaan henkilökohtaisiin toimiin, vapaa-aikaan ja nukkumiseen käytetty aika kasvoi selvästi sekä miehillä että naisilla siirryttäessä runsaammin arkipäivän aikaa ilmoittaneisiin. Näyttäisi siis siltä, että aliarviointia on tapahtunut erityisesti näissä kolmessa tehtäväryhmässä.

Vaikka vastaajat olivat keskimäärin aliarvioineet kokonaisajankäyttöään, osa vastaajista on merkinnyt käyttävänsä varsin paljon aikaa kotitöihin tai lastenhoitoon. Runsas 7 prosenttia miehistä oli käyttänyt kotitöihin 35 viikkotuntia tai enemmän, naisista sen sijaan lähes 27 prosenttia ilmoitti käyttäneensä kotitöihin viikossa 35 viikkotuntia tai enemmän. Vaikka kotitöihin tai lastenhoitotehtäviin käytettävässä ajassa on ehkä vaikea määritellä ylärajaa, rajattiin analyysivaiheessa joitakin ääritapauksia käsittelyn ulkopuolelle (miehillä rajana käytettiin 50 viikkotunnin ylittävää aikaa, naisilla 65 viikkotunnin ylittävää aikaa). Tämän seurauksena miehistä noin 1 prosentti, naisista noin 3.5 prosenttia jäi tarkastelujen ulkopuolelle. Niistä naisista, jotka käyttivät kotitöihin yli 50 mutta alle 65 viikkotuntia (noin 5 prosenttia aineistosta), suurin osa joko toimi maanviljelijöinä tai oli työttömänä tai hoitamassa kotia.

Taulukko 4. Kotitöihin ja lastenhoitoon käytetty aika, jakauma sukupuolen mukaan (%)

Lastenhoitoon käytetty aika vain niillä vastaajilla, joiden taloudessa asui alle 18-v. lapsi(a).

Kotitöihin ja lastenhoitoon käytetty aika viikossa, tuntia (minuuttia)	Miehet (N=457)		Naiset (N=723)	
	Kotityöt	Lastenhoito	Kotityöt	Lastenhoito
alle 5 h/vko (0-299 min)	15.8	43.4	4.4	29.4
5 h- alle 15 h/vko (300-899 min)	46.0	33.5	14.7	26.6
15h - alle 25 h/vko (900-1499 min)	22.3	14.5	28.4	16.4
25h - alle 35 h/vko (1500-2099 min)	8.8	6.1	25.7	11.3
35h - alle 50 h/vko (2100-2999 min)	5.1	2.2	17.9	9.2
50 h tai yli/vko (3000+ min)	2.1	0.3	8.9	7.1
	100	100	100	100

Tilastokeskuksen ajankäyttötietojen vertaaminen kyselytutkimuksella kerättyihin ajankäyttötietoihin on monella tapaa ongelmallista. Käytetyt tehtäväluokitukset voivat erota suurestikin, lomakekyselyn kysymykset ajankäytöstä ovat huomattavasti enemmän alttiita subjektiivisille näkemyksille kotitöiden kestosta kuin ajankäyttö-päiväkirja, samoin kyselyn otoskoko ja tutkimusajankohta vaikuttavat kotitöiden suorittamiin tehtäviin. Kun tämän tutkimuksen aineiston ajankäyttötietoja verrattiin Tilastokeskuksen vuonna 1999/2000 keräämän aineiston ajankäyttötietoihin (Pääkkönen & Niemi 2002) hyvin karkeissa tehtäväryhmissä kokopäivätyössä käyvien lapsiperheiden vanhempien kohdalla, poikkesivat tiedot joissakin tehtävissä hyvin huomattavasti. Tilastokeskuksen ajankäyttölomakkeen perusteella lasketut keskiarvot eri koti- tai lastenhoitotoimintoihin käytetystä ajasta olivat pääsääntöisesti alempia kuin tässä tutkimuksessa saadut arviot. Sukupuolet näyttivät kuitenkin poikkeavan Tilastokeskuksen aineistosta samansuuntaisesti, ts. tässä aineistossa sekä miehet että naiset olivat tyypillisesti ilmoittaneet käyttävänsä enemmän aikaa eri tehtäviin kuin Tilastokeskuksen aineistossa. Kun miesten osuutta tehdystä kotityöstä verrattiin näissä kahdessa aineistossa, tulokset olivat hyvin samansuuntaisia, ts. miesten osuus kotitöiden työnjaosta ei eronnut merkittävästi Tilastokeskuksen ja tämän tutkimuksen aineiston välillä.

Aineiston keruumenetelmänä ajankäyttöpäiväkirja antaa lomaketiedustelua luotettavamman kuvan johonkin toimintoon todellisuudessa käytetystä ajasta. Toiminnon suorittamiseen käytettyyn aikaan ei siinä tule laskettua esimerkiksi tehtävän suorittamisen katkeamisen aiheuttama ajankulutus ja lepotauot ym. katkokset tulevat luokiteltua vapaa-ajan tai muun toiminnon ryhmään. Lomaketiedustelussa toimintoon käytettyä aikaa mitataan ehkä herkemmin laskemalla tehtävään käytetty aika sen aloittamishetkestä työn valmistumiseen tai toiminnon lopettamishetkeen saakka. Monet kodin toimista suoritetaan rinnan tai limittäin, jolloin yksittäisen tehtävän suorittamiseen kuluva aika voi olla vaikea hahmottaa. Subjektiivinen näkemys käytetystä ajasta ottaa ehkä huomioon tehtävään kuluvan kokonaisajan, jolloin työhön liittyvät tauot tai keskeytykset eivät keskeytä valmiustilassa olemista. Ajankäyttötutkimuksesta on saatu viitteitä siitä, että miesten ja naisten tapa tehdä samaa tehtävää on erilainen, ts. tauot tai muut työt rikkovat enemmän naisten kuin miesten osallistumista esimerkiksi ruuanlaittoon (Rydenstam 2004). Oletankin, että vaikka tämänkaltainen yliarviointi saattaa olla tyypillisempää ns. naisten töissä, joiden

suorittaminen on usein rikkonaisempaa, sukupuolten välisen työnjaon kannalta yliarviointi ei juuri vääristä tuloksia.

### **Suhteellinen työnjako**

Tämän tutkimuksen kysymyslomakkeessa pyydettiin vastaajia myös arvioimaan kodin töiden jakaantumista talouden eri jäsenten kesken. Vaikka vastausten luotettavuutta onkin suhteellista työnjakoa koskevissa kysymyksissä vaikeampi arvioida kuin kysyttäessä absoluuttista ajankäyttöä, voidaan niistä saatua informaatiota tarkastella rinnan absoluuttisen ajankäytön antaman tiedon kanssa. Lisäksi ajankäyttötiedon arvioiminen joissakin yksittäisissä, harvoin tapahtuvissa tai vaikeammin rajautuvissa tehtävissä (kuten esimerkiksi laskujen maksaminen, lasten sairaspöissaolon vaatima vanhemman läsnäolo, päivittäistoimien suunnittelu, tms.) voi olla vaikeaa, ja puolison työnjakoa koskeva arvio voi tällöin antaa jopa paremman kuvan tehtävän suorittamisen jakaantumisesta puolison välillä. Subjektiivisella näkemyksellä omasta ja puolison työpanoksesta voidaan olettaa myös olevan yhteyttä siihen kuinka tasa-arvoisena työnjakoa perheessä pidetään.

Kysymysten muotoilu on voinut vaikuttaa siihen, minkälaisena kotitalouksien työnjako ilmoitetaan. Koska tässä kyselyssä haluttiin puolison lisäksi myös selvittää, missä määrin kotitalouden muut jäsenet sekä kotitalouden ulkopuoliset henkilöt osallistuvat kodin töihin, annettiin vastaajille mahdollisuus merkitä jokaisen henkilön osuus kotitöistä akselilla kokonaan - ei lainkaan (6 luokkaa). Tämän seurauksena on voinut syntyä hieman epä johdonmukaisia vastauksia, kun vastaajat ovat voineet ilmoittaa esimerkiksi, että aterian valmistuksesta vastaa kokonaan paitsi hän itse myös puoliso lastenkin osallistuessa vielä jossain määrin.

Tarkastelen ensin vastausten luotettavuutta selvittämällä talouden jäsenten yhteenlaskettua kokonaistyöpanosta (yksittäisen tehtävän suorittamiseen osallistuneiden henkilöiden osuudet yhteenlaskettuna). Kun työhön osallistumista mittaavat vaihtoehdot ei lainkaan - kokonaan käännettiin numeroarvoiksi välille 0-100 prosenttia, vain noin 40-60 prosentissa vastauksista yhteenlaskettu kokonaistyöpanos oli tasan 100 prosenttia. Joissakin tapauksissa kokonaistyöpanos muodostui selvästi liian suureksi tai pieneksi. Valtaosassa vastauksista, keskimäärin runsaassa 90 prosentissa, eri osapuolten osuuksien summa sijoittui kuitenkin välille 75-125 prosenttia.

Niissä kotitalouksissa, joissa asui vain pariskunta, yhteenlaskettu kokonaistyöpanos oli luonnollisesti useammin (keskimäärin 65-70 prosentissa vastauksista) tasan 100 prosenttia kuin pariskunta ja lapsia -kotitalouksissa (keskimäärin 30-50 prosentissa vastauksista). Pariskunta ja lapsia -kotitalouksissa vastaukset sijoittuivat lähes yhtä usein sekä hieman alle tai hieman yli 100 prosentin. Välille 101-125 prosenttia sijoittuvia vastauksia selitti tavallisimmin se, että puolison lisäksi perheen lapsille oli merkitty ainakin jonkin suuruinen osuus tehtävän suorittamisesta, jolloin perheenjäsenten yhteenlaskettu panos nousi yli sadan. Kokonaistyöpanoksen jäämistä alle 100 prosentin selittää ilmeisesti harvoin tai vähän työpanosta vaativien tehtävien synnyttämä harha. Remontointi-, kunnostus- tai korjaustöiden vähyys tai lastenhoitoon liittyvien töiden helppous siinä vaiheessa, kun lapset ovat jo vähän vanhempia, on ilmeisesti saanut osan vastaajia merkitsemään kaikkien tehtävään osallistuneiden osuuden vain vähäiseksi, jolloin yhteenlaskettu työpanos jää selvästi alle sadan.

Myös nais- ja miesvastaajien välillä oli hieman eroa tehtävittäin lasketussa kokonaistyöpanoksessa. Naisten vastauksissa yhteenlaskettu kokonaistyöpanos oli tyypillisesti hieman korkeampi kuin miesten vastauksissa. Yhtenä syynä tähän oli se, että naisvastaajat olivat hieman miehiä useammin merkinneet myös perheen lapsille osuutta tehtävän suorittamisesta. Naisvastaajat olivat myös miehiä runsaskätisempiä ilmoittaessaan kummankin puolison osuutta tehtävien suorittamisesta, pariskuntien yhteenlaskettu työpanos oli naisvastaajilla suurempi kuin miesvastaajilla.

Etukäteen oletin myös, että niissä tehtävissä, joissa työnjako voi noudattaa periaatetta 'kumpikin hoitaa omansa' (esimerkiksi laskujen maksaminen, viranomaisasiointi) vastaajat olisivat useammin merkinneet kummallekin puolisoille 'kokonaan' tai 'suurimmaksi osaksi' –vaihtoehdot, jolloin puolisoitten yhteenlaskettu työpanos olisi ylittänyt selvästi sadan prosentin. Näissä tehtävissä vastausten jakaantuminen oli kuitenkin samankaltainen kuin muissakin tehtävissä, ts. puolisoitten yhteenlaskettu panos vaihteli sadan prosentin molemmin puolin.

Puolisoitten välistä suhteellista työnjakoa koskevien vastausten luotettavuutta on viime kädessä vaikea mitata. Luotettavuutta voidaan kuitenkin jossain määrin arvioida vertaamalla vastaajien arvioita omasta osuudestaan vastakkaisen sukupuolen näkemyksiin puolison osuudesta ikään kuin kyseessä olisivat saman kotitalouden puoliset. Suhteellisen mittarin antama kuva on luotettavampi, mikäli miesten ja naisten arviot työnjaosta ovat yhdensuuntaisia. Viime kädessä tämäkään ei tietenkään välttämättä anna oikeaa kuvaa todellisesta perheessä vallitsevasta työnjaosta. Todellisten puolisoitten näkemuserot voivat olla suuriakin ilman, että tämä näkyisi keskiarvotarkastelussa. Ilman tarkempia tietoja perheenjäsenten ajankäytöstä tiedot puolisoitten työnjaosta perustuvat vain miesten ja naisten esittämiin näkemyksiin, jotka voivat värittyä sen mukaan, millaista sukupuolten välistä työnjakoa pidetään sopivana tai toivottavana. Niemen (1984) mukaan kotitöiden tekemiseen liittyvät normit ja sosiaalinen suotavuus (social desirability) voivat ohjata vastaajia yliarvioimaan omaa osuuttaan niissä tehtävissä, joiden tekeminen on perinteisesti kuulunut omaan sukupuolirooliin, ja vastaavasti aliarvioimaan puolison osuutta.

Keskiarvotarkastelun perusteella miesten ja naisten näkemykset perheen työnjaosta ja kummankin puolison osallistumisesta olivat varsin samansuuntaisia. Sekä miehet että naiset arvioivat naisen osuuden yleensä suuremmaksi tyypillisissä naisten töissä, ja vastaavasti miehen osuuden yleensä suuremmaksi perinteisissä miesten töissä. Nais- ja miesvastaajien ilmoittamat arviot erosivat keskimäärin noin 3-6 prosenttiyksikköä (Taulukko 5). Kumpikin sukupuoli korosti omaa rooliaan työnjaossa. Keskiarvojen välinen ero vaihteli tehtävittäin. Lastenhoitoon liittyvissä tehtävissä mies- ja naisvastaajien esittämät arviot puolisoitten osallistumisesta erosivat vähiten. Sen sijaan laskujen maksamiseen, viranomaisasiointiin ja päivittäisten toimien suunnitteluun liittyvissä tehtävissä miesten ja naisten esittämät arviot puolisoitten työnjaosta poikkesivat toisistaan jopa 10 prosenttiyksikköä.



Taulukko 5. Nais- ja miesvastaajien esittämien arvioiden keskimääräiset erot tehtäväryhmittäin (ero prosenttiosuuksien välillä)

	Miesten ja naisten esittämien arvioiden keskimääräinen ero (prosenttiyksikköä)	
	Arvio naisen osuudesta: ero miesvastaajien ja naisvastaajien mielipiteen välillä	Arvio miehen osuudesta: ero miesvastaajien ja naisvastaajien mielipiteen välillä
Ruoka- ja vaatehuolto, siivous, ostokset	5.7	4.7
Korjaus ja remontointi	4.4	5.7
Lasten hoito	2.9	2.5
Raha- ym. asioiden hoito	10.1	10.2
Suunnittelu	10.0	7.8
Lasten asioiden hoito	5.0	4.0

Tässä aineistossa sosiaalisen suotavuuden synnyttämää virhettä voidaan yrittää arvioida vertaamalla suhteellista työnjakoa koskevaa mittaria absoluuttiseen ajankäytön mittariin. Vaikka ajankäyttötiedot eivät perustukaan tässä ajankäyttöpäiväkirjaan, vaan retrospektiivisesti tapahtuvaan tehtäväkokonaisuuksia sisältävän ajankäyttötaulun täyttämiseen, voidaan olettaa, että sosiaalisen suotavuuden synnyttämä harha ei samassa määrin ole läsnä raportoidessa absoluuttisia tuntimääriä kuin suhteellista työnjakoa koskevissa kysymyksissä.

Työnjaon ja ajankäytön mittareiden välillä oli tilastollisesti merkitsevä yhteys sekä miehillä että naisilla. 'Perinteisten naisten tehtävien' (aterian valmistus, tiski, pyykki, siivous, ostokset), 'perinteisten miesten tehtävien' (korjaus, remontointi/huolto) ja lastenhoitoon liittyvien tehtävien (nukkumaanpano ja pesutoimet, ateriat, kuljetus, auttaminen ja leikkiminen) suhteellista työnjakoa ja ajankäyttöä koskevien mittareiden väliset korrelaatiokertoimet olivat tehtäväryhmittäin: miehet  $r=.450$ ,  $r=.233$ ,  $r=.488$ , naiset  $r=.283$ ,  $r=.218$ ,  $r=.389$  (lastenhoitoon liittyvissä tehtävissä perusjoukko rajattu vastaajiin, joilla alle 18-v. lapsia). Tämän mukaisesti vastaajat, jotka ilmoittivat käyttävänsä paljon aikaa eri tehtäviin, olivat myös merkinneet oman osuutensa työnjaosta suuremmaksi. Lastenhoitoon liittyvissä tehtävissä korrelaatio oli korkeinta. Miehillä absoluuttisen ajankäytön ja suhteellisen työosuuden yhteys oli voimakkaampaa kuin naisilla varsinkin perinteisissä naisten töissä ja lastenhoitotehtävissä. Tämä antaisi viitteitä siitä, että naisilla sosiaalinen suotavuus sanelee jossain määrin heidän arvioitaan omasta osuudestaan erityisesti perinteisesti naisille kuuluvissa tehtävissä. On kuitenkin muistettava, että aineisto ei sisällä tietoja todellisten puolisoitten ajankäytöstä, joten ajankäyttömittarin antaman tiedon ja suhteellisen työnjaon välisen riippuvuuden tulkinta on vain suuntaa-antavaa.

**LIITE 2. Vastaajien sosiodemografisia taustatietoja**

	<b>MIEHET</b>	<b>%</b>	<b>NAISET</b>	<b>%</b>
<b>IKÄ</b>				
25-29	87	19.0	125	17.3
30-34	75	16.4	130	18.0
35-39	80	17.5	128	17.7
40-44	98	21.4	158	21.9
45-50	117	25.6	182	25.2
	457	100	723	100
<b>SIVILISÄÄTY</b>				
Avoliitto	127	27.8	167	23.1
Avoliitto	330	72.2	556	76.9
	457	100	723	100
<b>PERUSKOULUTUS</b>				
Kansakoulu, osa peruskoulua	114	24.9	131	18.1
Peruskoulu, keskikoulu	176	38.5	240	33.2
Lukio	167	36.5	351	48.6
	457	100	722	100
<b>AMMATILLINEN KOULUTUS</b>				
Ei ammatillista koulutusta	63	16.5	60	10.6
Ammatillinen kurssi	29	7.6	52	9.2
Ammattikoulu	103	27.0	138	24.4
Opisto, Amm. korkeakoulu	123	32.2	189	33.4
Yliopisto, Korkeakoulu	64	16.8	125	22.1
	382	100	566	100
<b>NUORIMMAN LAPSEN IKÄ</b>				
Perheessä alle 3-v. lapsi(a)	104	22.8	137	18.9
Perheessä alle 7-v. lapsi(a)	180	39.4	263	36.4
Perheessä alle 18-v. lapsi(a)	311	68.1	504	69.7
<b>ALLE 18-v. LASTEN MÄÄRÄ</b>				
0	146	32.0	219	30.3
1	101	22.1	203	28.1
2	138	30.3	202	27.9
3+	71	15.5	99	13.7
	456	100	723	100
<b>PÄAASIAALLINEN TOIMINTA</b>				
Kokopäivätyössä	330	72.2	496	68.6
Osa-aikatyö	7	1.5	41	5.7
Maanviljelijä	17	3.7	23	3.2
Yrittäjä	53	11.6	33	4.6
Työtön	26	5.7	74	10.2
Eläkkeellä	11	2.4	6	0.8
Opiskelija	13	2.8	22	3.0
Hoitaa kotia	0	0	28	3.9
	457	100	723	100
<b>Työssä</b>	407	89.1	517	74.2
<b>Ei työssä</b>	50	10.9	180	25.8
<b>Ei-työssäkäyvistä</b>				
Perhevapaalla	0	0.0	73	40.6
Opiskelija	13	26.0	22	12.2
Työtön	25	50.0	67	37.2
Muu syy	12	24.0	18	10.0
<b>PUOLISOIDEN TOIMINTA</b>				
Kumpikin kokopäivätyössä	289	63.7	490	68.1
Toinen kokopäivätyössä, toinen osa-aikat.	29	6.4	45	6.3
Toinen kokopäivä/osa-aikat., toinen ei työssä	121	26.7	164	22.8
Kumpikaan ei työssä	15	3.3	21	2.9
<b>N</b>	454	100	720	100

### LIITE 3. Työssäkäyntiin liittyviä tietoja vastaajajoukossa

Taulukko 1. Vastaajat ja puoliset ansiotyöhön liittyvien tietojen mukaan  
(Ansiotyö=palkansaajat, maanviljelijät, yrittäjät)

	Mies (N=452)		Nainen (N=697)	
	Vastaaja %	Puoliso %	Vastaaja %	Puoliso %
Työssäkäyvä	88.5	69.3	74.2	88.3
Palkansaaja	73.2	64.4	66.9	71.5
Maanviljelijä	3.5	2.0	2.9	4.2
Yrittäjä	11.7	2.9	4.4	12.7
Ei työssä	11.5	30.7	25.8	11.7
Työssäkäyvät vastaajat (työssäkäyvät puoliset) Viikkotyöaika, %	N 384-400	N 297-311	N 496-517	N 550-613
1-15 tuntia	0	0.3	1.4	0.2
yli 15-37.5 tuntia	12.5	23.1	28.5	10.4
yli 37.5-40 tuntia	67.6	69.6	61.5	69.6
40+ tuntia	19.9	6.9	8.6	19.8
Tekee ilta- tai yötyötä, vuorotyötä tai työaika epäsäännöllinen, osuus työssäkävivistä, %	39.3	30.9	33.7	38.5
Voi joutua työpäivän aloittamisessa/lopettamisessa, osuus työssäkävivistä, %	58.6	40.7	50.3	52.9
Joutuu jäämään usein ylitöihin, osuus työssäkävivistä, %	41.6	22.9	25.2	41.6
Käteen jäävä tulot (e/kk) (vain työssäkäyvät) Miehet – Naiset (luokat erilaiset), %				
Alle 1000.00/Alle 800.00	15.6	13.8	17.3	16.5
1000.00-1299.99/800.00-1099.99	35.9	52.2	46.8	34.7
1300.00-1599.99/1100.00-1399.99	22.7	20.5	21.0	24.5
1600.00+/1400.00+	25.8	13.5	14.9	24.2